

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
ÖMER ALPER ZOR

DANIŞMAN
DOÇ. DR. CANAN CENGİZ

BARTIN-2019

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ÖMER ALPER ZOR

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Doç. Dr. Canan CENGİZ - Bartın Üniversitesi
Üye : Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ - Bartın Üniversitesi
Üye : Doç. Dr. Nazan KUTER - Çankırı Karatekin Üniversitesi

BARTIN-2019

KABUL VE ONAY

Ömer Alper Zor tarafından hazırlanan “KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, 17.01.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Canan CENGİZ (Danışman)

Üye : Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ

Üye : Doç. Dr. Nazan KUTER

Bu tezin kabulü Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. H. Selma ÇELİKAY
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Canan CENGİZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim

17.01.2019

ÖMER ALPER ZOR

ÖNSÖZ

“Kültürel Mirasın Turizm Üzerine Etkileri Afyonkarahisar Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmamın her aşamasında, değerli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen çok değerli danışmanım Doç. Dr. Canan CENGİZ’e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Tez çalışması süresince değerli fikir ve görüşlerinden yararlandığım, her zaman ilgi ve desteğini gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ’e, bu tezde jüri üyesi olma nezaketini gösteren ve değerli vakitlerini ayıran, Sayın Doç. Dr. Nazan KUTER’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sürecinde değerli katkılarından dolayı Arş. Gör. Pelin Keçecioglu DAĞLI’ya teşekkürlerimi sunarım. Yaptığım araştırmalarda ve çalışmalarda bana yardımcı ve destek olan sevgili arkadaşlarım Durmuşali TEKAMAR’a, Oğuz Erdi YAKAN’a, Bayram KAYA ve Kübra ÖZTÜRK’e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tez çalışması süresince desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen aileme destek ve ilgi için çok teşekkür ederim.

ÖMER ALPER ZOR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

ÖMER ALPER ZOR

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Canan CENGİZ

Bartın-2019, sayfa: 171

Tarihî kent merkezlerinde yapılan turizm faaliyetleri kentsel alanlara olumlu ve olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Kültürel mirasın, turizm üzerine olan etkilerinin belirlenmesi ve kültürel miras turizminin yönetimi, koruma ve turizmin gelişimi açısından önem taşımaktadır. Kültürel miras alanlarının korunması sürdürülebilir bir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi açısından insanlığın ortak sorumluluğundadır.

Tez çalışmasında, araştırma alanı olarak seçilen; Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alan Afyonkarahisar kentinin, kültürel miras değerlerinin turizme kazandırılarak korunması ve turizm potansiyelinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde; kültürel miras kavramı, kentsel kültürel miras kavramı, kültürel mirasın koruma anlayışı, kültürel mirasın turizm açısından geliştirilmesinin önemi, turizmde kullanılan kültürel miras modelleri, kültürel miras turizminde ulusal ve uluslararası turizm alanlarına ilişkin yönetim planı örnekleri ele alınmıştır. Araştırma alanına ilişkin doğal ve kültürel veriler belirtilmiş, CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) teknolojileri kullanılarak haritalara aktarılmıştır. Çalışmada, araştırma alanına yönelik planlama kararları, mevcut arazi kullanımları, SWOT (Strength, Weaknesses,

Opportunities, Threats) analizi, çevre sorunları ve uzman görüşü değerlendirmesi yapılmıştır. Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi gerçekleştirilerek, Afyonkarahisar’da kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ile kültürel miras-turizm etkileşimine yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Tez çalışmasında Afyonkarahisar kentinin kültürel miras turizm potansiyeli ve bu potansiyelin geliştirilmesi açısından önemli doğal ve kültürel özelliklere sahip olduğu, aynı zamanda kente ait turizm çeşitlerinin entegre edilmesi ile sürdürülebilir gelişime katkı sağlanabileceği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras; miras turizmi; tarihî kent; Afyonkarahisar.

Bilim Kodu: 502.12.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

THE EFFECTS OF CULTURAL HERITAGE ON TOURISM: AFYONKARAHİSAR EXAMPLE

Ömer Alper ZOR

**Bartın University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture**

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Canan CENGİZ

Bartın-2019, pp: 171

Tourism activities in historical city centers cause positive and negative effects on urban areas. Determination of the effects of cultural heritage on tourism and management of cultural heritage tourism are important for protection and development of tourism. The protection of cultural heritage sites is a common responsibility of humanity in order to achieve sustainable urban development.

In the thesis study; it is aimed to protect the cultural heritage values and to develop tourism potential of Afyonkarahisar city, which is located in the Inner Western Anatolia Region of Aegean Region, by providing tourism.

In the theoretical framework of the study; the concept of cultural heritage, the concept of urban cultural heritage, understanding of cultural heritage conservation, the importance of the development of cultural heritage in terms of tourism, cultural heritage models used in tourism, management plan examples related to national and international tourism areas in cultural heritage tourism were discussed. Natural and cultural data related to the research area were transferred to maps using GIS (Geographic Information Systems) technologies. In the study, natural and cultural landscape characteristics of the research area, planning

decisions about the city, determination of current land use, SWOT (Strength, Weaknesses, Opportunities, Threats) analysis, and environmental problems were evaluated by expert opinion were done. By developing Afyonkarahisar Urban Cultural Heritage Management Model Proposal, strategies for conservation, development and cultural heritage-tourism interaction were determined intended for Afyonkarahisar.

In the thesis, it is emphasized that Afyonkarahisar city has important natural and cultural characteristics in terms of cultural heritage tourism potential and development of this potential, and it can also contribute to sustainable development by integrating the types of tourism belonging to the city.

Keywords: Cultural heritage; heritage tourism; historical city; Afyonkarahisar.

Science Code: 502.12.01

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
EKLER DİZİNİ.....	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2 Literatür Özeti.....	5
1.2.1 Alana İlişkin Literatür Özeti.....	6
1.2.2 Konuya İlişkin Literatür Özeti.....	7
1.2.3 Yönteme İlişkin Literatür Özeti.....	11
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMELLER	13
2.1 Kültürel Miras Kavramı ve Önemi.....	13
2.1.1 Somut Kültürel Miras	16
2.1.2 Somut Olmayan Kültürel Miras	17
2.2 Kentsel Kültürel Miras Kavramı	17
2.3 Kültürel Mirasın Koruma Anlayışı.....	18
2.3.1 Korunacak Değerler.....	21
2.3.2 Koruma Ölçütleri ve Gerekliliği.....	21
2.3.3 Kültürel Mirasın Korunmasında Karşılaşılan Güçlükler.....	22
2.4 Kültürel Mirasın Turizm Açısından Geliştirilmesinin Önemi.....	25
2.4.1 Sosyal Sürdürülebilirlik Açısından Önemi	26
2.4.2 Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği Açısından Önemi	26

2.4.3 Ekonomik Sürdürülebilirlik Açısından Önemi	27
2.5 Turizmde Kullanılan Kültürel Miras Modelleri	27
2.5.1 Yaşam Döngüsü Modeli	27
2.5.2 Kızgınlık Modeli	29
2.5.3 Yaratıcı Yıkım Modeli	30
2.5.4 Dört Adım Modeli	31
2.5.5 Beş Prensipten Oluşan Modeli.....	33
2.5.6 Thompson'ın Dört Adım Modeli.....	34
2.6 Kültürel Miras Turizminde Ulusal ve Uluslararası Turizm Alanlarına İlişkin Yönetim Planı Örnekleri.....	35
2.6.1 Verona Yönetim Planı	35
2.6.2 Mudurnu Yönetim Planı	38
BÖLÜM 3 MATERYAL VE YÖNTEM	40
3.1 Materyal.....	40
3.2 Yöntem	41
BÖLÜM 4 ARAŞTIRMA ALANINA AİT BULGULAR.....	46
4.1 Araştırma Alanına İlişkin Doğal Peyzaj Özellikleri.....	46
4.1.1 Coğrafi Konum	46
4.1.2 Topoğrafya	48
4.1.3 Jeolojik Yapı.....	56
4.1.5 Hidrolojik Yapı.....	64
4.1.6 İklim Yapısı	66
4.1.7 Bitki Örtüsü	67
4.2 Araştırma Alanına İlişkin Kültürel Peyzaj Özellikleri	72
4.2.1 Afyonkarahisar'ın Tarihî Gelişim Süreci	72
4.2.2 Sosyo-Kültürel Özellikler.....	80
4.2.3 Ekonomik Yapı.....	83
4.2.4 Araştırma Alanına İlişkin Turizm Altyapısı	84
4.2.5 Ulaşım.....	87
4.2.6 Altyapı	90

4.2.7 Mekânsal Özellikler.....	90
4.2.8 Sivil Mimari Örnekleri	104
4.2.9 Tescilli Kültür Varlıkları	107
4.3 Afyonkarahisar Kenti'ne İlişkin Planlama Kararları.....	110
4.3.1 Çevre Düzeni Planı ve Kararları.....	110
4.3.2 Afyonkarahisar 1/5000 Nazım İmar Planı ve Kararları.....	111
4.3.3 Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kararları	111
4.4 Afyonkarahisar Kenti Mevcut Arazi Kullanımı	113
4.5 Afyonkarahisar Kentine İlişkin SWOT Analizi	116
4.6 Afyonkarahisar Kentine İlişkin Sorunların Belirlenmesi	118
4.6.1 Korumaya İlişkin Sorunlar	118
4.6.2 Düzensiz Yapılaşmaya İlişkin Sorunlar	118
4.6.3 Açık-Yeşil Alanlara İlişkin Sorunlar	119
4.6.4 Ulaşım İlişkin Sorunlar	120
BÖLÜM 5 DEĞERLENDİRME.....	121
5.1 Araştırma Alanına İlişkin Uzman Değerlendirmesi	121
5.2 Uzman Değerlendirme Sonuçları	130
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER	131
6.1. Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi	131
6.2. Yönetime İlişkin Öneri ve Stratejiler.....	138
6.3. Yerel Halka İlişkin Öneri ve Stratejiler	140
6.4. Açık-Yeşil Alanlara İlişkin Öneri ve Stratejiler	141
6.5. Ekonomiye İlişkin Öneri ve Stratejiler	142
6.6. Teknik Konulara İlişkin Öneri ve Stratejiler	142
KAYNAKLAR.....	144
BİBLİYOGRAFYA	153
EKLER	157
ÖZGEÇMİŞ.....	171

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
2.1: Yaşam döngüsü modeli	28
2.2: Dört adım modeli	32
2.3: Verona şehri hava fotoğrafı (a) ve kent merkezinden görünüm.....	36
2.4: Verona kentinin tarihî kent merkezi planı.....	36
2.5: Verona kenti çekirdek bölge ve tampon bölge planı.....	37
2.6: Mudurnu kültürel miras alanı yönetim planı.....	39
3.1: Yöntem akış şeması.....	45
4.1: Afyonkarahisar coğrafi konumu ve çalışma alan sınırı.....	47
4.2: Topoğrafik yapı haritası	49
4.3: Yükseklik grupları haritası	50
4.4: Üç boyutlu arazi modeli haritası	51
4.5: Eğim grupları haritası.....	53
4.6: Bakı grupları haritası	55
4.7: Jeolojik yapı haritası	58
4.8: Büyük toprak grupları haritası.....	61
4.9: Arazi kullanım kabiliyet sınıfı haritası.....	62
4.10: Erozyon durum haritası	63
4.11: Hidrolojik yapı haritası	65
4.12: Afyonkarahisar kentine ait iklimsel veriler	66
4.13: Meşçere tipi haritası	69
4.14: Orman sınıfı haritası.....	70
4.15: Orman kapalılık haritası	71
4.16: Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılında Afyonkarahisar kentini ziyaretinden bir görünüm	78
4.17: Afyonkarahisar'ın tarihsel gelişim dönemlerine ilişkin yerleşim alan sınırları haritası.	79
4.18: Afyonkarahisar ve merkez ilçeye ait yıllara göre nüfusu grafiği.....	80
4.19: Ulaşım durum haritası.	89
4.20: Karahisar Kalesi ve tarihî Afyonkarahisar evleri.....	92
4.21: Afyonkarahisar'ın 1760 Yılına ait gravürü ve şehir planı.....	94
4.22: Tescilli yapılar ve sit alanları haritası.	97

ŞEKİLLER DİZİNİ (Devam ediyor)

Şekil No	Sayfa No
4.23: Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu (a) ve Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu'ndan (b) bir görünüm	99
4.24: Araştırma alanında bulunan Yeşil Park (a) ve Anıt Park'tan (b) bir görünüm	101
4.25: Araştırma alanında bulunan Çavuşağa Parkı (a) ve Şehit Asb. Kd. Bçvş. Ömer Halisdemir Parkı'ndan (b) bir görünüm	101
4.26: Araştırma alanında bulunan Şelale Parkı (a) ve Cumhuriyet Parkı'ndan (b) bir görünüm.....	101
4.27: Araştırma alanındaki açık-yeşil alanlara ilişkin harita.	103
4.28: 497. Ada'da yer alan I. yapının giriş cephe planı ve genel görünüm.....	105
4.29: 497. Ada'da yer alan II. geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünüm ..	105
4.30: 497. Ada'da yer alan III. geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünümü.....	106
4.31: 495. Ada'da yer alan geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünümü	106
4.32: Alanda bulunan tescilli yapılar haritası	109
4.33: 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı.....	111
4.34: Mevcut arazi kullanım haritası	115
4.35: Araştırma alanında bulunan bir parktan görünüm.....	119
4.36: Araştırma alanında bulunan Germiyanoğlu Süleyman Bey Türbesi (a) ve Yeni Hamamdan (b) görünüm.....	120
6.1: Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi.....	134

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
2.1: Kızgınlık modeli.....	30
2.2: Thompson'un dört adım modeli.....	34
3.1: Kurumlarda uzman görüşü değerlendirmesine katılanların sayısal dağılımı.....	44
4.1: Araştırma alanının yükseklik gruplarının alansal ve oransal dağılımları.....	48
4.2: Araştırma alanının eğitim gruplarının derece ve oransal dağılımları.....	52
4.3: Araştırma alanının bakı gruplarının alansal ve oransal dağılımları.....	54
4.4: Araştırma alanının jeolojik formasyonlarına ilişkin özellikleri.....	57
4.5: Araştırma alanının büyük toprak gruplarının alansal ve oransal dağılımı.....	59
4.6: Araştırma alanının arazi kullanım yetenek sınıflarının alansal ve oransal dağılımı....	60
4.7: Araştırma alanının erozyon derecesinin alansal ve oransal dağılımı.....	60
4.8: Araştırma alanının meşçere tipi alansal ve oransal dağılımı.....	68
4.9: Araştırma alanının orman işletme sınıfı alansal ve oransal dağılımı.....	68
4.10: Araştırma alanının orman kapalılık alansal ve oransal dağılımı.....	68
4.11: Araştırma alanının tarihsel gelişim alanları alansal ve oransal dağılımı.....	78
4.12: ADNKS'ye göre araştırma alanı sınırlarında bulunan mahallelere göre yaşayan kişi sayısı.....	81
4.13: Afyonkarahisar'a gelen yerli ve yabancı turist sayısı.....	85
4.14: Araştırma alanındaki sit alanların alansal ve oransal dağılımları.....	96
4.15: Afyonkarahisar kentine ait parklar.....	102
4.16: Araştırma alanına ait mahallelere, Karahisar Kalesi'ne, Cirit ve Sarıkız Kayalıklarına ilişkin alansal ve oransal dağılımı.....	114
5.1: Uzmanların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar.....	121
5.2: Uzmanların Afyonkarahisar kent merkezi ve Kültürel miras ile ilgili bilgisine yönelik analiz tablosu.....	122
5.3: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde öne çıkan turizm türlerine yönelik analiz tablosu.....	122
5.4: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras olarak değerlendirilen kültür varlıklarına ilişkin analiz tablosu.....	123
5.5: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras koruma nedenlerine yönelik analiz tablosu.....	124

TABLOLAR DİZİNİ (Devam ediyor)

Tablo No	Sayfa No
5.6: Uzmanlara göre, kültürel mirası korunmasında sorumlu kurum ve kuruluşlara yönelik analiz tablosu	124
5.7: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel somut mirasın yeterince korunup korunmamasına ilişkin analiz tablosu.....	125
5.8: Uzmanlara göre, kültürel mirasın korunmamasındaki nedenlere yönelik analiz tablosu.....	125
5.9: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunmasına turizme etkisinin belirlenmesine yönelik analiz tablosu.....	125
5.10: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın olumlu etkisinin belirlenmesine yönelik analiz tablosu.....	126
5.11: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde mevcut kültürel mirasın yeterliliğine yönelik analiz tablosu.....	126
5.12: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinin oluşturduğu geleneksel konut dokusu yansıtmasına yönelik analiz tablosu.....	127
5.13: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörlere ilişkin analiz tablosu.....	127
5.14: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras turizminin gelişmesi için yapılması gerekenlere ilişkin analiz tablosu.....	128
5.15: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültür varlıklarını koruma çalışmalarına yönelik analiz tablosu.....	128
5.16: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunması ve tanıtım çalışmalarının turizm gelişimine katkısına yönelik analiz tablosu.....	129
5.17: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde yapılabilecek etkinliklere yönelik analiz tablosu	129
6.1: Araştırma alanı yönetim organizasyonunda yer alan birimlerin görev dağılımları ...	133

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
Ek 1. Tescillenen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarına İlişkin Liste	157
Ek 2. Afyonkarahisar Planlama Alt Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan Lejandı.....	170

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

cm	: Santimetre
km	: Kilometre
km ²	: Kilometrekare
m	: Metre
m ²	: Metrekare
m ³	: Metreküp
cm	: Santimetre
mm	: Milimetre
ha	: Hektar
yy.	: Yıl

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFJET	: Afyonkarahisar Jeotermal Isıtma Sistemi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
GEEAYK	: Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
IUCN	: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
KUDEB	: Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
NHTP	: National Health Technology Park
SPSS	: Statistical Package Social Sciences

SWOT : Strength, Weaknesses, Opportunities, Threats

TÜİK :Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanoğlu doğal ve kültürel kaynakları yaşamı boyunca birçok alanda kullanmış ve kullanmaya devam etmektedir. Son dönemlerde en önemli hizmet sektörlerinden biri olan, küresel ve bölgesel ölçekte çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik etkisi gün geçtikçe artan turizm sektörünün gelişimi; doğal ve kültürel kaynakların varlığı ve korunması ile mümkündür (Kervankıran, 2011).

Tarih öncesi ve tarihî dönemlere ait kültür, bilim ve güzel sanatlar ile ilgili veya sosyal hayata konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değerler taşıyan, yer üstünde, yer altında veya su altında bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar, kültür varlığı olarak tanımlanmaktadır (Demirbulat ve vd., 2015). Ülkesel ölçekte bakıldığında kültür varlıkları, kendisine önceki nesillerden miras kalan yapılar, eski anıtlar ve başka çeşitli maddi varlıklar da kültür varlığı olarak nitelendirilmektedir. Kültür varlıklarının mekânsal dağılımları farklılıklar gösterebilmektedir. Uzak bir kırsal alanda, bir malikâne veya arkeolojik bir sit alanı olabildiği gibi, bazen de bir cadde boyunca uzanmış tarihî yapı topluluğu ya da bir yerde biriktirilmiş (örneğin müzeler) tarihsel nesnelere bu kapsamda değerlendirilmektedir (Gögebakan, 2015).

Miras, çeşitli kültürel ve doğal varlıkları kapsayan bir kavramdır. Miras; jeolojik, arkeolojik, tarihî ve mimari değerler üstlenmektedir. Bu sebeple miras yenilemeyen bir kaynak olduğu için mutlak korunması gerekmektedir (Ünver, 2006). Kültürel miras ile turizm arasında karşılıklı bir uyum bulunmaktadır. Bu nedenle turizmin hareketine kaynak sağlayan kültürün sürdürülebilirliği, kendi beslediği turizm ile korunmaktadır (Demiroğlu, 2006).

Tarihî kentler, fiziksel, kültürel ve sosyo-ekonomik değerler açısından kültürel miras öğeleridir (Öztank, 2013). Tarihî kentsel alanlar, meydanlar, tarihî yapılar, doğal yollarla oluşmuş veya insanlar tarafından inşa edilmiş alanlardır. Tarihî nitelik taşıyan bu yerler aynı zamanda yaşayan toplumların geleneklerini ve kültürel değerlerini de taşımaktadırlar. Korunması gereken bu yerler toplumların ortak sorumluluğundadır. Tarihînin her döneminde

kültürel mirasa sahip alanlar kentsel gelişmeyi etkileyen öğeler olmuştur. Bu alanların sürdürülebilir kentsel gelişme için korunması önemli bir yer teşkil etmektedir (Erkan, 2014).

Kültürel peyzaj alanları uluslararası alanda oldukça fazla çeşitliliğe sahip alanlardır (Soydan, 2016). 20. yy.'ın ikinci yarısında uluslararası alanda hızla gelişen turizm etkinlikleri arasında kültürel miras turizminin değeri de artmaya başlanmıştır (Kayserili, 2016).

Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan kentleşme sürecinde ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında çevresel farkındalığın artmasının etkisiyle kültürel miras kavramı, insanlığın tarihî süreçteki yolculuğunu gelecek nesillere aktarması gereken değerler olarak tanımlanmıştır. Savaşın son bulmasını izleyen dönemlerde halkların birbiri ile olan ilişkilerindeki yakınlaşmalar ve barış ortamının korunmasına daha çok önem verilmiştir. Bu gelişmeler ile birçok uluslararası düzenleme yürürlüğe girmiş olup, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda gerekli evrensel ilke ve yaklaşımları pek çok devlet kabul etmiştir. Kabul eden devletlerden biri de Türkiye olmuştur (Demirci, 2008).

Kültürel mirasın korunmasına yönelik pek çok kanun çıkarılmıştır. Bunun nedeni yakın zamanda ülkelerin “*kültür*” kelimesini insanın meydana getirdiği ve topladığı her şey için kullanmakta olmasıdır. Kültürel miras, pek çok durumda sadece somut kültürel miras olarak dikkate alınmaktadır. Bu nedenle kültürün bir grup insanın yaşam biçimi gibi görülmesine neden olmuştur (Yıldız, 2011).

UNESCO'nun 16 Kasım 1972 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi'nde istenilen ölçütler doğrultusunda somut doğal ve kültürel varlıklar tescillenerek Dünya Miras Listesi'ne alınmaktadır. Bu kültürel mirasa sahip olan ülkelere mirası korumaları için belirli şartlar getirilmiştir (Gülcan, 2010). UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi'nde kültürel miras kavramı, anıtlar, sitler ve yapı gruplarından oluşmaktadır. Bunlar şu şekilde açıklanabilir (Demirbulat ve vd., 2015):

- *Anıtlar: “Tarih, sanat ve bilim açısından istisnai evrensel mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikteki eleman ve yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleridir”.*

- *Yapı Toplulukları: “Mimarileri, uyumları ve arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat ve bilim açısından istisnai değere sahip ayrı ya da birleşik yapı topluluklarıdır”.*
- *Sitler: “Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan eseri olan eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ile arkeolojik siteleri kapsayan alanlardır”.*

Buna ek olarak soyut miras “insanların yaşamları ile oluşturdukları kültürler ile belirli bir geleneğe dayanmış geleneksel, popüler veya folklorik kültürlerle ait bir bütünü kapsamaktadır” şeklinde tanımlanmaktadır. Soyut miras sözlü veya ifadeler ile aktararak gelmiştir. Yaratılış aşamasından günümüze kadar zamanla değişimlere uğramışlardır. Sözlü gelenek ve görenekleri; dil, müzik, dans, geleneksel ilaçlar ve kültürün maddi unsurları ile ilişkili özel kabiliyetleri kapsamaktadır (Edson, 2004’e atfen Yıldız, 2011).

Tez kapsamında öncelikle Afyonkarahisar kent merkezinin kültürel miras potansiyeli ortaya koyulmuştur. Araştırma alanına ilişkin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri ile turizme kaynak teşkil eden kültür varlıkları belirlenerek, bu kaynakların turizme olan etkileri değerlendirilmiş, öneri Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi oluşturularak, sürdürülebilirlik açısından öneri ve stratejiler geliştirilmiştir.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Tez çalışmasının amacı, Afyonkarahisar’ın sahip olduğu kültürel mirasın turizm potansiyeli üzerine etkilerinin belirlenmesidir. Turizm potansiyeli oluşturan kültürel kaynakların turizm çekiciliklerine ait özellikler ortaya koyularak, bu kaynakların öneri Kültürel Miras Yönetim Modeli ile sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda turizm gelişimine etki ve katkıları değerlendirilmiştir.

Araştırma alanı olarak Afyonkarahisar’ın seçilmesinin nedenleri;

- Afyonkarahisar’ın bölgesel ölçekte tarihî ve kültürel turizm değerlerine sahip olması,
- Coğrafi konum açısından Akdeniz ve Ege Bölgesi açısından geçiş bölgesi olması,
- Tarihî çağlarda birçok medeniyete ev sahipliği yapması,
- Dünya kültürel mirası olarak görülen Mevleviliğin çıkış noktalarından biri olması,

- Kurtuluş mücadelesinde Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ndeki önemli bir yere sahip olması,
- Kültürel miras turizmi üzerindeki mevcut baskıların varlığı,
- Afyonkarahisar kentine ait kültürel miras turizmi açısından yönetim planlarının yetersiz olması,

Yapılan tez çalışması kapsamında araştırma alanına yönelik hedefler ise;

- Kültürel miras envanterinin CBS aracıyla sayısal ortama aktarılması ve bir altlık oluşturulması,
- Kültürel miras değerlerinin turizm yaklaşımı içerisinde ele alınması,
- Kent kimliğini gösteren kültürel mirasın korunması ve ziyaretçilerle bütünleşmede izlenecek yolların neler olduğunun belirlenerek, turizmin gelişimine katkı sağlamak,
- Miras turizmi kavramının koruma anlayışı çerçevesinde kent merkezi içerisinde ele alınması,
- Mevcut durum analizinin yapılması, ulusal-uluslararası örnek alanlar incelenerek, çıkarılan sonuçlar ile Afyonkarahisar kent merkezi açısından kültürel miras koruma verimini arttırıcı önerilerde bulunulması,
- Kentin turizm alt yapısının geliştirilmesi ve tanıtılmasına yardımcı olacak önerilerin geliştirilmesi,
- Kültürel miras değerlerine yönelik sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri getirilmesidir.

Bu hedefler doğrultusunda yapılan tezin kapsamı aşağıdaki şekilde özetlenmiştir;

- **GİRİŞ:** Araştırmanın amacına, kapsamına ve Afyonkarahisar kent merkezinin çalışma alanı olarak seçilme nedenlerine yer verilmiştir. Alana, konuya ve yönteme ilişkin literatür özetleri sunulmuştur.
- **KURAMSAL TEMELLER:** Kültürel miras ve kentsel kültürel miras kavramları, kültürel mirasın koruma anlayışı, kültürel mirasın turizm açısından geliştirilmesinin önemi ve kültürel miras modelleri çerçevesinde konulara yer verilmiştir.

- **MATERYAL VE YÖNTEM:** Araştırmada kullanılan materyaller ve izlenen yöntem belirtilmiştir. İzlenen bu yöntem; literatür taraması ve veri toplama, kavramsal çerçevenin geliştirilmesi, araştırma alanının sınırlarının belirlenmesi, mevcut durum analizi, araştırma alanına ilişkin çevre sorunlarının belirlenmesi, uzman değerlendirilmesi, SWOT analizi, araştırma alanının kültürel miras potansiyelinin değerlendirilmesi, öneri Afyonkarahisar Kültürel Miras Yönetim Modelinin oluşturulması ile kültürel miras-turizm etkileşiminde stratejilerin belirlenmesi ve ayrıntılı olarak açıklanması şeklinde sıralanmaktadır.
- **ARAŞTIRMA BULGULARI:** Araştırma alanına ilişkin doğal ve kültürel özelliklerini CBS aracılığı ile tanımlanarak mevcut alan kullanımları ortaya konulmuştur. Afyonkarahisar kentine ait planlama kararları, mevcut arazi kullanımı, SWOT analizi ve kente ilişkin mevcut sorunlara yönelik bulgulara yer verilmiştir.
- **DEĞERLENDİRME:** Araştırma alanında kültürel miras değerlerinin korunması konusundaki sorunlar ile kültürel miras turizminin geliştirilmesi aşamasında yapılması gerekenlerin belirlenmesine yönelik uzman görüşü değerlendirilmesi yapılmıştır.
- **SONUÇ VE ÖNERİLER:** Yapılan analizler ve değerlendirmeler sonucunda, alana ilişkin kentsel kültürel miras model önerisi geliştirilerek, kültürel mirasın turizme etkisi kapsamında öneri ve stratejiler ortaya koyulmuştur.

1.2 Literatür Özeti

Kültürel mirasın turizm üzerine etkileri yönünden değerlendirilmesi kapsamında, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kültürel miras ve turizm konularında yerli ve yabancı literatürden alana, konuya ve yönetime ilişkin literatür özetleri gruplandırılarak aşağıda özetlenmiştir.

1.2.1 Alana İlişkin Literatür Özeti

Aliağaoğlu (2004b) “Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası” başlıklı doktora tezi çalışmasında, Afyonkarahisar’ın coğrafyası incelenerek, ileride yapılacak olan büyük ölçekli çalışmalara altlık oluşturması amaçlanmıştır. Afyonkarahisar’ın doğal, beşeri ve ekonomik açısından kentin geçmişten günümüze gelişimi veriler ile somutlaştırılmaya çalışılmış ve elde edilen veriler ile Afyonkarahisar’ın olumlu bir büyüme süreci geçirebilmesi için öneriler getirilmiştir.

Ay (2009) “Afyonkarahisar İlinde Coğrafi Faktörlerin Örgün Eğitime Etkileri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Afyonkarahisar İli’nin coğrafi özelliklerinin eğitim açısından yaşanan sorunlara olan etkileri belirlenmeye çalışılarak, ortaya çıkan olumsuz etkilerin sonuçları tespit edilmiştir. Çevresel şartların eğitim başarısı üzerinde etkileri istatistiki bilgiler ile de desteklenerek, yaşanan sorunların çözümü için öneriler sunulmuştur.

Karakan (2006) “Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım; Afyon Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Afyonkarahisar kentine ait Koruma Amaçlı İmar Planı’nda günümüze kadar gelen süreçte tarihî kentsel dokudaki değişimler belirlenerek, sorunların kaynakları saptanmıştır. Çalışmada, Afyonkarahisar İli’nin bağlı olduğu Eskişehir Bölge Koruma Kurulu’nun Afyon Koruma Amaçlı İmar Planı’nın uygulanmasına yönelik aldığı kararlar incelenmiş, alınan kararlar ile ilgili Sit Alanı’nda yaşayan halka ve koruma konusunda yetkili birimlere yapılan anketler ile birlikte değerlendirme yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Afyon Koruma Amaçlı İmar Planı’nın uygulama düzeyi belirlenerek, kentin tarihî kent dokusunda bulunan sorunlar ve eksikler ortaya koyularak, çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Kervankıran (2011) “Afyonkarahisar İli’nin Başlıca Doğal, Tarihî ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tez çalışmasında; Afyonkarahisar İli’nin doğal ve kültürel turizm kaynaklarının; potansiyelinin belirlenmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanması, daha verimli ve etkin kullanılması için ileride yapılacak planlama çalışmalarına katkı sağlaması amacı ile çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Öztant (2013) “Afyonkarahisar Geleneksel Konut Mimarisi ve Sokak Dokusunun Analizi” başlıklı makalesinde; tarihî kentleri barındırdıkları anıtsal yapıları, sivil mimari örnekleri ile yaşam alanlarını kültürel miras açısından değerlendirmiş, bu değerlendirmeler sonucunda Afyonkarahisar kentine kültürel ve ekonomik açıdan katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Seyhan (2014) “Frigya Bölgesi’nin Kültürel Miras Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Afyonkarahisar, Kütahya ve Eskişehir’in sahip olduğu kültürel mirasın, bir turistik çekicilik unsuru olarak tanıtılması ve farklı bir konseptle sunulması konusunda daha önce denenmiş turizm modelleri incelenmiştir. Elde edilen veriler ve alan çalışmaları doğrultusunda Frigya Bölgesi’ne özgü beş adımlı bir kültürel miras modeli oluşturulmuştur.

Uçar (2007) “Çevre Sorunları Açısından Afyonkarahisar” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Afyonkarahisar kentinin gelişme sürecinde ortaya çıkan çevre sorunları analiz çalışmaları ile belirlenmiştir. Kent ile ilgili çevre sorunlarının önlenmesi konusunda öneriler getirilmiştir.

1.2.2 Konuya İlişkin Literatür Özeti

Arslan (2012) “Kültürel Miras Alanlarında Sağlıklılaştırma ve Yenileme Süreçlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Ankara’daki Hamamönü ve Hacıbayram kültürel miras alanları üzerinde sürdürülebilir koruma ve yaşatmada başarıyı sağlama ölçütlerini değerlendirmiştir. Hamamönü ve Hacıbayram’da yapılan koruma müdahalelerinin başarı düzeyleri belirlenmiş, sonuç olarak da sürdürülebilir koruma ilkelerine göre kentsel ölçekte, doku ölçeğinde ve tek yapı ölçeğinde sorgulanarak önerilerde bulunulmuştur.

Bahçe (2009) “Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli” başlıklı makale çalışmasında kültür turizminin olumlu ve olumsuz özelliklerinin sonuçları tartışılmış ve altı aşamada uygulanması öngörülen kırsal alanda kültür turizmini geliştirme modeli oluşturulmuştur.

Basat (2013) “Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek” başlıklı makalede Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi ve Yamato Deklarasyonu’ndan

hareketle maddi kültür ve somut olmayan kültürel miras üzerine geliştirilen bütüncül koruma yaklaşımları incelenerek bu yaklaşımların, somut olmayan kültürel mirasın değişen bağlamı, yeniden üretilişi, kent kültürü ve müzeler gibi konular üzerinden araştırmaları yapılmıştır.

Canbolat (2017) “Kültürel Miras Alanlarında Turizm Yönetim Planlaması Yaklaşımı” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Dünya Miras Listesi’nde yer edinmiş İstanbul Tarihî Yarımadası ve Bursa dünya miras alanları üzerinden tartışılmış ve bu tartışma sonucunda turizm yönetim planının aşamalarını ve sürecini gösteren bir model geliştirilmiştir.

Demirbulat ve vd. (2015) “Bursa’nın Somut Kültürel Varlıklarına Yönelik Öğrencilerin Algıları: Harmancık MYO Örneği” başlıklı makale çalışmasında amaç olarak, öğrencilerin Bursa’nın somut kültürel varlıklarına yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Belirlenen bu görüşler çerçevesinde, araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak teorik bölümde incelenen değişkenler ve değişkenler arası ilişkileri belirtecek hipotez geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Demirci (2008) “Türkiye’de Kentleşmenin Kentsel Kültürel Mirasa Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezinde kentleşmenin, özellikle de hızlı ve plansız kentleşmenin, kent merkezlerindeki doğal ve kültürel mirasa ne gibi etkilerinin olduğu konusu incelenmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de kentleşme, kültürel mirasının korunması, kentleşme ile kültürel miras etkileşimi konularında değerlendirmeler ve öneriler getirilmiştir.

Demiroğlu (2006) “Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi Bağlamında Prinkipo Palace (Büyükada Rum Yetimhanesi) İçin Uygulanabilir Bir Yatırım Projesi Önerisi” başlıklı makalesinde kültürel miras ve turizm arasındaki etkileşim açıklanarak, bu kapsamda kent dokusu-yapı ilişkisinde Adalar’ın turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Kültür turizminin ana destinasyonlarından biri olabilecek Prens Adaları’ndaki uluslararası mimari miraslardan biri olan Prinkipo Palace’ın, özgün niteliklerinin vurgulanarak, bir otel ve müze projesi olarak tekrar canlandırması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Emekli (2003) “Kültür Mirasının Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi” başlıklı makalede; kültürel miras, kültürel turizm yaklaşımları ile değerlendirilmiş, sonuç

olarak kültür mirasına ilişkin değerlerin turistik ürüne dönüştürülmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde pazarlanması konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Erkan (2014) “Kültürel Miras Koruma Çalışmalarında Kentsel Tasarımın Rolü: Bursa, Tophane ve Çevresi” başlıklı yüksek lisans tezinde tarihî çarşı ve bölgesi arasında kalan kamusal açık alanlar tezin araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Kentsel mekânlar kentsel tasarım disiplini bakış açısı ile değerlendirilip, taşıdıkları önemli özellikler tespit edilmiştir. Araştırma alanına ait turizm potansiyeli ve sorunları belirlenmiş, kaliteli kentsel mekânlar sunabilmesi için uygulama süreci üzerine görüş ve öneriler getirilmiştir.

Gülcan (2010) “Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaşma İhtiyacı” başlıklı çalışmada somut kültüre dayalı ürün için bir ürün farklılaştırması gerektiği ortaya konulmuş, sonuç olarak ürün geliştiriciler için kültür turizminde ürün farklılaştırma fırsatı sunan seçenekler önerilmiştir.

Güner (2015) “Tarihî Kentsel Peyzajlarda Sosyal Sürdürülebilirlik Aracılığıyla Kültürel Mirasın Korunması: Sakarya Mahallesi İçin İlkeler, Stratejiler ve Öneriler” başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında sosyal sürdürülebilirlik kavramı üzerinden tarihî kentsel peyzajların korunması ve bu çevreler ile ilişki içinde bulunan toplumların sürdürülebilirliği için alternatif koruma yaklaşımları önerilmiştir.

Lau (2010) “Creating Convergence in Cultural Heritage Management and Sustainable Tourism Development: Case Study of Bergama” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında sürdürülebilirlik kavramının ulusal kültürel miras alanlarında, turizmin gelişimi kapsamında değerlendirmeleri yapılmıştır.

Levent (2011) “Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi” başlıklı makalesinde, taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin koruma politikaları ve uygulamalarını kamu yararı çerçevesinde tartışmayı amaçlamıştır. Bu çalışmanın birinci bölümünde korumada kamu yararının dayanağı olan taşınmaz kültür varlıkları ele alınmış, ikinci bölümünde koruma politikaları ve uygulamalarında kamu yararının yeri ve önemi belirtilmiş, üçüncü bölümünde ise koruma sürecinde yaşanan olumsuzluklar ve sıkıntılar ortaya konulmuştur. Sonuç olarak ise koruma politikaları ve uygulamalarında sorgulanan

ve zarar gören kamu yararı ilkelerinin yeniden nasıl tesis edilebileceği yönünde öneriler getirilmiştir.

Nocca (2017) “The Role of Cultural Heritage in Sustainable Development: Multidimensional Indicators as Decision-Making Tool” başlıklı makalede kültürel peyzajın yararları belirlenmiş ve kültürel peyzaj alanlarına ait 40 adet proje incelenmiştir. Kültürel peyzaja ilişkin bu projelerin 9 alt başlıkta değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda kültürel ve ekonomik ölçütlerin kültürel peyzaj ile olan ilişkisi belirlenmiştir.

Oter ve Ünal (2011) “Somut Olmayan Kültürel Miras ve Turizm Etkileşiminin Beypazarı İlçesinde Yerel Ekonomiye Katkıları” başlıklı çalışmalarında; somut olmayan kültürel mirasın korunması adına çıkartılabilecek dersler temel amaç olarak belirlenmiştir. Durumsal analiz çalışma yöntemi izlenmiş, uzman görüşleri ile yapılandırılmıştır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda ortaya çıkan veriler değerlendirilmiş, somut olmayan kültürel mirasın yerel ekonomiye olan katkıları belirlenerek, öneriler geliştirilmiştir.

Özçakır (2012) tarafından hazırlanan “Doğal ve Kültürel Miras Alanlarının Yorumlanması ve Sunumu: Göreme Açık Hava Müzesi Çevre Düzenleme Projesi” başlıklı yüksek lisans tezinin amacı doğal ve kültürel miras alanlarının sürdürülebilirliği ve korunmasıdır. Çalışma alanına yönelik yapılan analiz ve değerlendirmeler ile etkili sunum ve yorumlama yöntemleri ışığında kapsamlı ve bütüncü bir çevre düzenleme projesi hazırlanmıştır.

Rosenfeld (2008) “Cultural and Heritage Tourism” başlıklı makalesinde, kültürel ve miras turizmi ile gelişmenin önemi vurgulanmıştır. Kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi kapsamında yerel yönetimler ve halk tarafından yapılması gerekenler belirlenmiştir.

Soydan (2016) “Kültürel Miras Olarak ‘Nahitiya’ Niğde” adlı makalesinde Niğde İli’nde bulunan kültürel peyzaj alanlarını kültürel peyzaj kriterlerine ve özgünlük değerlerine göre incelemiştir. Araştırma alanı olarak Niğde’nin farklı dönemlerine ait Tyana Antik Kenti, Gümüşler Manastırı, Niğde Kalesi ve Alaaddin Cami’si seçilmiştir. Sonuç olarak araştırma alanları, özgünlük kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Şentürk (2012) tarafından hazırlanan “UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı

yüksek lisans tezinin amacı, kültürel mirasın korunmasında, Dünya Miras Listesi'nde yer almanın kültürel mirasın koruma konusunda üretilen koruma yaklaşımlarına kentsel ve ulusal ölçekte etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmada UNESCO'ya üye ülkelerden İsveç ve Almanya'nın koruma politikaları ele alınılarak yapılan çalışmalar incelenmiş ve ülke korumasına katkısı ortaya konulmuştur. Araştırma alanı olarak İstanbul kentinin tarihsel alanları incelenerek örnek ülkeler ile olan benzerlikleri belirlenmiştir. Sonuç olarak İsveç ve Almanya'daki başarılı uygulamalar ile İstanbul değerlendirilmiştir. Çalışmada Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajları belirlenmiş ve bu avantajların ülke politikalarına olumlu yönde katkı sağlayabilmesi doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

1.2.3 Yönteme İlişkin Literatür Özeti

Okuyucu (2011) "Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının amacı, Osmaneli ilçe merkezinde mevcut kültürel miras çekiciliklerinin turizme kazandırılması ve korunmasına yönelik değerlendirmeler yapılmasıdır. Literatür aşamasında kültürel miras, kültürel mirasın korunması, turizm, kültür ve miras turizmi, turizm ve koruma-kullanım dengesi gibi konulara değinilmiştir. Araştırma alanına ilişkin veriler CBS tabanlı bir yazılım olan ArcGIS 9.3 programı ile çalışmanın amacına uygun olarak çizilerek yeniden düzenlenmiştir. Yerel halkın, koruma ve geliştirilmesi konusundaki düşüncelerinin tespit edilmesi için anket çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak kültürel miras çekiciliklerinin turizme kazandırılması ve korunmasının sağlanması konusunda bir yol haritasının hazırlanması ve bu konuda bir farkındalık yaratılması amaçlanmıştır.

Sönmez (2008) "WEB Tabanlı CBS ile Bergama'nın Turizm Coğrafyasında Kültürel Miras Değerlendirmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde mevcut potansiyelin değerlendirilmesi için envanterin haritalandırılması, alan içindeki çekici noktaların tanıtılması ve farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte Bergama ilçesinde kültürel miras, inanç turizmi, ekolojik turizm, termal turizm, kırsal turizm ve kültürel turizmi için CBS programı ile internet ortamına aktarılan yeni bir sistem ile alanın zenginliklerinin sanal ortamda paylaşılması amaçlanmıştır.

Yıldırım (2014) "Mudurnu Kültürel Mirası Alanı Yönetim Planı 2014-2018 Özet Bilgiler" başlıklı eserinde Mudurnu Kültür Mirası Yönetim Planı'nda, katılımcılık ilkeleri ile

birlikte, sonuca değil sürece odaklanılmasını vurgulamıştır. Uluslararası literatürlere ait metotlardan ve ulusal mevzuattaki tanımlardan yararlanarak, Mudurnu kentinin ihtiyaçlarını ve imkânlarını da gözlemleyerek, alanın değerlerini ve paydaşları ile birlikte nasıl korunması gerektiğini belirten bir yol haritası ortaya koymuştur.

Tekdamar (2017) tarafından hazırlanan ‘‘Tarihî ve Arkeolojik Mirasın Sürdürülebilirliği Bağlamında Kültürel Peyzaj Koridorlarının Planlanması ve Tasarımı: Amasra rneği’’ başlıklı yüksek lisans tezinde, antik liman kenti olma özelliği taşıyan Amasra’nın doğal ve kültürel peyzaj özelliklerini esas alınarak, alandaki mevcut ve potansiyel Kültürel Peyzaj Koridorları belirlenmiştir. Belirlenen Kültürel Peyzaj Koridorları’na ilişkin mekânsal analizler yapılmıştır. Kültürel Peyzaj Koridorları’na yönelik uzman değerlendirmesi doğrultusunda koridorların tercihi, algısı ile koridorlara ilişkin sorun ve öneriler saptamıştır. Sonuçta, Amasra’da tarihî ve arkeolojik mirasın sürdürülebilirliğine yönelik Kültürel Peyzaj Koridoru Rehberi ve Yönetim Planı oluşturulmuştur.

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde; kültürel miras ve kentsel kültürel miras kavramı ile kültürel mirasın koruma anlayışı, kültürel mirasın turizm açısından geliştirilmesinin önemi, turizmde kullanılan kültürel miras modelleri açıklanmış, kültürel miras turizminde ulusal ve uluslararası turizm alanlarına ilişkin yönetim planı örnekleri verilmiştir.

2.1 Kültürel Miras Kavramı ve Önemi

Nuryanti (1996)'e göre; miras, sadece kültürel çevreyi kapsayan değil, aynı zamanda doğayı da kapsayan bir kavramdır. Bu kavram doğrultusunda miras; tarihî mekânları, sit alanlarını, geçmişten günümüze kadar elde edilen birikimleri, bilgileri, yaşanmışlıkları, doğada bulunan biyolojik çeşitliliği ve kültürel gelenekleri kapsamaktadır. Toplumların geçmişte kazandıkları değerleri günümüze taşıyan miras, kültürel geleneklerin bir parçası olarak nitelendirilmektedir (Karapınar ve Barakazı, 2017). Kültür, 12. yy.'dan günümüze kadar gelen Latince “*cultura*” kelimesinden diğer dillere geçmiş olan bir sözcüktür (Öter ve Özdoğan, 2005).

Kültürel miras kavramı ise, insanoğlunun geçmişte kazandıkları tecrübelerin, aklın ve yaratıcılığın günümüze kadar ulaşmış kazanımlarıdır. Kültürel miras, niteliği bakımından somut ve somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayrılmaktadır. Somut kültürel miras da taşınır ve taşınmaz diye ikiye ayrılmaktadır. Kültürel miras, eski dönemlerden kalma bir kent, arkeolojik sit, eski bir kilim, ya da ritüel olarak ortaya çıkmaktadır (Aysu, 2013).

Kültürel miras, sürekli dinamik olmuş ve koruma, tarihî süreçte her zaman gelişmiştir. Bu bakış açısı ile ilgili olarak, kültürel mirasın değerleri anlaşılmış, koruma uygulamaları giderek gelişmeye olanak sağlamıştır (Güner, 2015). Geçmiş dönemlerde kültürel miras kavramı yerine “kültür varlıkları” ya da “kültürel zenginlikler” gibi kavramlar kullanılmıştır (Oter ve Ünal, 2011). Herbert (1995)'e göre; kültürel turizm açıklanırken kültürel miras kavramı sık bir şekilde yer almaktadır (Emekli, 2003).

“Kültürel miras kavramı çok yakın bir zamana kadar obje-odaklı ve tek yapı-ölçeğinde bir yaklaşımla tanımlanmaktaydı. Bu yaklaşım çeşitli uluslararası sözleşmelerde de görülebilmektedir. 1931 “Atina Tüzüğü”nde (Charter of Athens)” ve 1954 “Lahey Sözleşmesi”nde (The Hague Convention)” olduğu gibi kültürel miras sadece anıtsal mimari eserler, tarihî ya da sanatsal öneme sahip yapılar ve arkeolojik sit alanları gibi taşınmaz kültür varlıkları; resim, heykel gibi sanat eserleri, kitaplar, arşivler, el yazmaları, bilimsel açıdan önemli koleksiyonlar gibi sanatsal, tarihî veya arkeolojik öneme sahip taşınabilir kültür varlıkları olarak ele alınmaktadır” (Aksoy ve Enlil, 2012).

Doğaner ve Dupont (2015)’e göre; kültürel miras, geçmiş dönemlerden günümüze kadar gelen peyzaj alanları, tarihî alanlar, biyolojik çeşitlilik, kültürel uygulamalar gibi değerleri ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte büyümeyi ve gelişmeyi etkileyen çağdaş toplumların önemli bir parçası haline gelmiştir (Ayaz ve vd., 2018). Kültürel mirasın insanlar için taşıdığı anlam ve önemin sebebi, geçmiş ile kurdukları bağın miras ile somut bir hal almasıdır. Kültürel mirasın korunmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının sağlanabilmesi için öncelikle koruma konusundaki farkındalığın gelişmesi gerekmektedir (Korunmaz, 2015).

1960 yılından önce kültürel miras, arkeolojik alanlar ve tarihî eserler şeklinde ayrı ayrı kabul edilirken, 1960 yılından sonra binaların çevreleri ile birlikte düşünölmeye başlanmıştır. Yine de kültürel mirasın tanımı ve anlaşılması konusu hâlâ belirli sınırlar çerçevesinde kalmıştır. 1970’li yıllarda, kültürel mirasın korunması, toplumların yaşamları doğrultusunda değerlendirilmiştir. 1980 ve sonrası yıllarda toplumlar korumayı bir bütün olarak değerlendirmeye başlamışlardır. Kültürel mirası koruma konusuna ek olarak sürdürülebilirlik kavramı sosyal, çevresel ve ekonomik yönden ilk kez kabul görmüştür (Güner, 2015).

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites)’un 2014 yılında yayınladığı “İnsan Değerleri Olarak Miras ve Peyzaj Hakkında Floransa Deklarasyonu” bildirgesi ile toplum öncülüğünde kültürel mirasın korunması konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kültürel çeşitlilik kavramı, kültürel mirasın korunmasında ve peyzaj değerlerini kapsayan tartışmaların merkezinde olmuştur. Bu bildirge, yöre halkının kültürel mirası tanımlamasına ve değerlendirmesine olanak sağlamıştır. Kültürel mirasın yönetimi, korunması ve geliştirilmesi konusundaki gerekli yaklaşımların geliştirilmesi ile sürdürülebilir, sosyal ve ekonomik faktörlerin de katkısıyla yerel koruma anlayışının ulusal koruma ilkeleri ile bağdaşması sağlanabilmektedir (Güner, 2015).

Miras turizmi geçmişi ve günümüzü birbirine bağlayan değerlerin araştırmasıdır. Başka bir anlatımla kültürel miras turizmi, tarihin ve coğrafyanın birleştiği yer olarak da tanımlanmaktadır (Basat, 2013). Miras turizminde, alanın miras değerinin yanı sıra, ziyaretçilerin algıları ve motivasyonları da önem taşımaktadır. Bu nedenle miras turizmi kapsamındaki değerleri, ziyaretçilerin kendi miras değerleri gibi görmeleri gerekmektedir (Aliağaoğlu, 2004a).

Miras turizminin bölümlendirilmesi konusunda uluslararası bir statü bulunmamaktadır. Ancak Miras turizmi temel iki ana başlıkta incelenebilmektedir. Bunlardan biri doğa kaynaklı miras, ikincisi ise kültürel kaynaklı miras turizmidir (Oter ve nal, 2011). Miras turizminin her bir türünde kendine özgü bir çekicilik bulunmaktadır. Bu turizm çeşidi ile ilgili araştırmacılar farklı değerlendirmeler yapmıştır. Bu incelemelerden biri de 1994 yılında “Printice” tarafından yapılmıştır. Miras turizmi çekiciliklerini dokuz alt başlık altında değerlendirmiştir (Aliağaoğlu, 2004a):

- *Doğal tarih ve ilmi ekicilikler: “Doğal koruma alanları ve patikaları, hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, yabani hayat ve soyu tükenmekte olan tür parkları, teknoloji merkezleri, bilimsel müzeler, jeomorfolojik ve jeolojik öneme sahip alanlar (mağara, boğaz, diklik ve şelaleler)”*,
- *Tarımsal ve endüstriyel ekicilikler: “iftlikler, tarım müzeleri, çeşitli maden ocakları, maden çıkarım alanları, fabrikalar, bira fabrikaları, damıtma binaları ve endüstriyel müzeler”*,
- *Ulaşım ekicilikleri: “Ulaşım müzeleri, mevcut buhar demiryolları, kanal ve rıhtımlar, korumaya alınmış gemiler, hava ulaşım araçlarıyla ilgili sergiler”*,
- *Sosyo-kültürel ekicilikler: “Tarihî yerler, kırsal ve endüstriyel yaşam müzeleri, giyim kuşam müzeleri”*,
- *Bina edilmiş ekicilikler: “Köşk, konaklar, dini binalar (katedral, kilise ve tapınaklar, cami ve medreseler)”*,
- *Askeri ekicilikler: “Kaleler, savaş alanları, deniz kuvvetlerine ait limanlar ve askeri müzeler”*,
- *Manzara ekicilikleri: ” Tarihî şehir ve köy görünümü, miras kıyıları ve denizsel görünümler”*,
- *Artistik ekicilikler: “Galeri, tiyatro, konser salonları, konserler ve sanat festivalleri”*,
- *Tarihî kişilerle ilgili ekicilikler: “Yazar, sanati, besteci, siyaset adamı, askeri lider ve popüler kültür liderlerinin evleri ve çalışma yerleridir”*

Miras turizmindeki bu ekicilikler, doğal ve kültürel peyzaj alanlarının yanı sıra, mirasın sosyal ve kültürel değerleri ve bunların soyut boyutlarını da içermektedir. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için devam eden yaşamın gereksinimlerine de cevap vermesi, insanlarla birlikte gelişmesi gerekmektedir. Kentsel kültürel peyzaj alanlarının

sürdürebilirliği açısından bir gelecek sağlanması, insan yaşamındaki kalitenin artmasını ve daha yaşanabilir bir çevre oluşmasını sağlayacaktır (Güner, 2015).

2.1.1 Somut Kültürel Miras

Mc Kercher ve Du Cros (2002)'e göre; somut kültürel miras, arkeolojik sit alanları, kültürel alanlar, tarihî binalar, tarihî kentler, kültürel objeler veya taşınabilir kültür varlıkları gibi kültürel değerlerin hepsini kapsamaktadır (Yeşilbursa, 2013). Bu somut kültürel değerler kendi içinde taşınır ve taşınmaz olarak gruplara ayrılmaktadır (Demiroğlu, 2006).

Madran ve Özgönül (2005)'e göre; kültürel mirası oluşturan taşınır ve taşınmaz kültür varlıklar geçmişin değerlerini, günümüze en uygun şekilde aktaran ve anlatan değerlerin başında gelmektedir. Geçmişte yaşayan toplumların, yaşam biçimlerini, ilişkilerini, estetik anlayışlarını, yapı ve süsleme sanatlarında ulaştıkları seviye gibi birçok veri bu değerler aracılığı ile öğrenilebilmektedir (Yeşilbursa, 2013).

Ahunbay (2007)'a göre; taşınmaz kültür varlıklarından biri olan anıtsal yapılar; toplumun sosyal, kültürel, dini ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak için yapılmış külliyeleler, hanlar, tiyatrolar, camiler, gazhaneler, eski atölyeler ve depolardan oluşmaktadır (Okuyucu, 2011). Bir diğer taşınmaz kültür varlığı olan sitler ise, tarihî, estetik, etnolojik ya da antropolojik yönden evrensel değerler taşıyan, insanın yaptığı eserler veya doğal yollar ile oluşan alanlardır (Kurtar, 2012).

Mc Kercher ve Du Cros (2002)'e göre; taşınır kültürel miras varlıkları, taşınmaz kültürel mirasa göre daha kırılgandır. Çünkü bu varlıklar insan eli ile yapılmış olmaları nedeniyle kolayca fiziksel zarar görebilmekte ve çalınabilmektedirler. Bir başka sorun ise yapılma dönemlerine ait bilgilerin kaydedilmemesi durumunda bu bilgilerin unutulması ve kültürel değerlerin anlamlarını yitirebilmeleridir (Demiroğlu, 2006). Ahunbay (2007)'e göre; taşınır kültürel miras varlıkları; cam, metal, deri eşya, halı, kilim gibi dokumalar, seramik kaplar, resim, heykel, sikke, mobilya ve el yazması kitaplar gibi değerli doküman ve sanat eserleri olabilmektedir (Okuyucu, 2011).

2.1.2 Somut Olmayan Kültürel Miras

“2003 tarihli somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin UNESCO sözleşmesinde ise kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel miras“ toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur” diye açıklanmıştır (Ünsal ve Pulhan, 2012).

Bu sözleşmede somut olmayan kültürel miras, uygulamalar, anlatımlar, temsiller, bilgiler, beceriler ile bunlara ait kültürel alanlar, araç ve gereçler olarak tanımlanmaktadır. Mc Kercher ve Du Cros (2002)’e göre; somut olmayan kültürel mirasın özgün olabilmesi için onun temsil ettiği folklorik yapının, geleneksel ve popüler kültürün teknolojiyen en az düzeyde yararlanılarak kullanıcılara sunulması gerekmektedir (Demiroğlu, 2006).

Ruggles ve Silverman (2009)’a göre; Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi gereğince, Somut Olmayan Kültürel Miras şu alanlarda belirtilmiştir (Kurtar, 2012):

- Sanat performansları (geleneksel müzikler, danslar, tiyatrolar vb.)
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller, festivaller
- Evrene ve doğaya ait uygulamalar ve bilgiler
- Geleneksel sanatçılık

2.2 Kentsel Kültürel Miras Kavramı

Çubuk (1998)’a göre; kentsel kültürel miras kavramı, bir açıdan anıtsal kültürel mirası, başka bir açıdan eski yerleşim alanlarına ait kültürel mirası, başka bir açıdan ise yeni yerleşim alanlarına ilişkin otantik ve o dönemi yansıtan eserlerin oluşturduğu kültürel unsurlar olarak tarif edilmektedir (Demirci, 2008). Tarihî kentler ulusal ve uluslararası düzeyde kente ait mekânsal karakteristik ve işlevsellik gibi yerel kimlik değerleri ile farklılıklar göstermektedirler (Gospodini, 2004’e atfen Özcan, 2009).

Ceylan ve Somuncu (2016)’ya göre; tarihî kentler, geleneksel kent dokusu ile kültürel ve mekânsal olarak yaşanan geçmişi yansıtan yerlerdir. Geçmiş uygarlıkların yaşadıkları kentlere ait mimari özellikler, yaşam felsefeleri ve sosyo-kültürel özellikler, günümüzde

kültürel miras kavramı ile bağlantılıdır (Ayaz ve vd., 2018). Farklı tarihî dönemlerde yaşamış çeşitli uygarlıklara ait kültürel varlıkların, eşsiz miras niteliği taşımalarından dolayı gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir (Erşen, 2009).

Kültürel değerlerin etkili bir şekilde geliştirilmesi için mirasın korunarak çağdaş yaşam ile bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bu değerler açısından bütüncül olarak koruma, iyileştirme, geliştirme ve değerlendirmeye yönelik uygulamalar yapılmalıdır. İşlevselliğini kaybetmiş yapılar ya da alanların geri kazanılabilmesi için özgün sosyal hedefler doğrultusunda kentsel mirasın geçmiş değerleri ile çağdaş yaşamın değerleri birlikte değerlendirilerek bütünleştirilmelidir (Demirci, 2008). Bu nedenle alanın kendine özgü bir yer olma sürecinde yerel kimliğin, kentte ait bellek ve imgenin korunması, geliştirilmesi kentin yaşam döngüsü açısından oldukça önem taşımaktadır (Gospodini 2004'e atfen Özcan, 2009).

2.3 Kültürel Mirasın Koruma Anlayışı

Toplumların çevreyi koruma konusundaki farkındalığının artması ile başlayan ve süreç içerisinde gelişen koruma isteği sadece doğal kaynaklar için değil kültürel nitelik taşıyan varlıkları da kapsamaktadır. Kültürel koruma anlayışı, toplumların geçmişten günümüze kadar gelen değerleri, gelecek nesillere aktarma isteği ile oluşan ve korumayı gerektiren eylem olarak nitelendirilmektedir (Bektaş,2001'e atfen Demiroğlu, 2006). Koruma etkinlikleri kapsamında, her nesil bir önceki nesilden edindikleri değerlere yenilerini de ekleyip, sonraki nesillere aktarma sorumluluğuna sahiptir (Tekeli, 1991'e atfen Erşen, 2009).

Kültürel mirasın korunması ile ilgili nedenler ve yöntemler vardır. Bu nedenle en çok kabul gören ve en çok yaygın olan koruma, kültürel miras niteliği taşıyan değerlere mümkün olduğunca özgün bir işlev kazandırılmasıdır. Turizm ile ilgili işlevler kazandırılarak koruma, kullanma ve yaşatma ilkelerini geliştirmiş ülkeler benimsemektedir. Bu uygulamaların Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi gelişmiş ülkelerde uygun örnekleri bulunmaktadır. Tarihî dokusunu koruyan yapılar, sokaklar, turizm tesisleri haline dönüştürülerek, geçmişin özgünlüğü ziyaretçilerin ve turizm sektörünün hizmetine sunulmuştur (Serdaroğlu, 1999'a atfen Emekli, 2003).

Kültürel mirasın korunması ile ilgili UNESCO, ICCROM (Restoration of Cultural Property), IUCN (International Union for Conservation of Nature) gibi uluslararası kurumlar çalışmaktadır. Bunun yanı sıra uluslararası düzeyde, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, Avrupa Kültür Konvansiyonu, Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi gibi anlaşmalar yapılmıştır (Okuyucu, 2011).

Kültürel miras değerlerinin korunması için sosyal rehabilitasyon, ekonomik hareketlilik ve kalkınma içerikli çalışmaların olması gerekmektedir (Rosenfeld, 2008). Bu çalışmaların uygulamaları sırasında katılım ve işbirliği düzeyinde; halk, vakıflar, dernekler, üniversiteler ve ilgili kamu kurumlar aktif görev alabilmektedir. Yerel yönetimlerin öncülüğünde bu paydaşların birlikte hareket etmesi, koruma açısından önemlidir (Özcan, 2013).

1987 yılında yayımlanan Washington Tüzüğü, koruma konusunda en eski ve önemli belgelerden biridir. Bu tüzükte kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda yol gösterici ilkeler hedeflenmiştir. Bu tüzük doğrultusunda, korunması gereken değerler kent ve tarihî kentsel mekânların karakterleri ve bu karakterlerin oluşumunu sağlayan somut ve soyut bileşenlerdir. Bunlar (ICOMOS, 1987'e atfen Şentürk, 2012);

- Sokakların ve parsellerin tanımladığı tarihî kent dokuları,
- Binalar ile açık-yeşil alanlar arasındaki bağlar,
- Binalara ait ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler gibi yapıyı oluşturan elemanların tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri,
- Kentin ya da kentsel alanın doğanın ve insanın çevresi ile olan ilişkisi,
- Kentin ya da kentsel alanların zaman içerisinde yüklendiği fonksiyonlar korunması gereken değerler olarak vurgulanmaktadır.

Yenilikçi ve bütüncül kentsel korumada; (Zeren, 1981'e atfen Şentürk, 2012);

- Tarihî, mimari ve görsel değerlerin uzun vadede, bilimsel yöntemler ve teknikler ile korunması (yapı ve çevre ölçeğinde),

- Ülkeye ait tarihî bölgelerin, kentlerin veya korunacak kentsel alanlar için planlanan gelişme çizgisine uygun olan işlevlerin yüklenmesi:
 - Eski işlevlerin sürdürülmesi veya değiştirilmesi,
 - Yeni işlevlerin sürdürülmesi ya da doğruluğunun denetlenmesi,
 - Her iki yöndeki politikalar,
 - Koruma alanları aynı zamanda yerleşim alanları da olduğundan, sosyal yapı ile ilgili sorunların çözümlenmesi,
 - Gerekli çağdaş yaşam standartlarının sağlanması,
 - Onarım ve gelişim sonrası sosyal statü değişimlerinin düzenlenmesi,
- Korunacak alanların ve çevrelerinin gelişimlerinin planlanması, yapısal ve mimari formlarının denetlenmesi,
- Alanların korunması, gelişim ve yeni işlevler kazandırılarak altyapı hizmetlerinin yapılması ve ulaşım gibi sorunların alan ve çevresi ile sağlıklı bir şekilde organize edilmesinin sağlanması önem taşımaktadır.

Doğal ve kültürel miras yerel ölçekte olduğu kadar ulusal ölçekte de arz etmektedir. İnsanlığın ortak değeri olmasından dolayı da evrensel niteliktedir (Ekinci, 2007'e atfen Altaş, 2013). Türkiye kültürel miras açısından uluslararası alanda önemli miras değerleri olan ülkelerden biridir (Ünal, 2014). 19. yy.'da batılı araştırmacılar ve diplomatların Osmanlı İmparatorluğu'na ait topraklardaki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını kendi ülkelerine götürmeye çalışmışlardır. Arkeolojik eserleri buldukları topraklarda korumak için bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. O dönemde başkent İstanbul'da bir Arkeoloji Müzesi kurularak eserlerin burada korunması ve sergilenmesi sağlanmıştır (Ünsal ve Pulhan, 2012).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında kültürel miras, müzecilik sınırları çerçevesinde koruma altına alınmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatı ile Müzeler ve Asar-ı Atika kurulmuştur. Kurulan Hars Müdüriyeti (Kültür Müdürlüğü) ise daha sonra bakanlık kurumuna dönüşmüştür. Aynı dönemde müzelerin tüm ülke sınırlarında kurulması için çalışmalar da yapılmıştır (Ata, 2000'e atfen Seyhan, 2014).

2.3.1 Korunacak Değerler

Bir alanın kent kimliğini o alana ait tarihî doku belirlemektedir. Kaleler, saraylar, yöresel konutlar, geleneksel fonksiyonlara sahip alanlar örnek gösterilebilir. Kentsel yerleşmeler içinde bulunan tarihî dokunun, kent ile uyumlu bir şekilde bütünleştirilmesi ve sürdürülebilirliği açısından, kentsel ölçeğindeki koruma anlayışı önem taşımaktadır (Altaş, 2013).

Korunması gerekli kültür varlıkları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca çıkarılan (değişiklik 3386) Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve 17 Tabiat varlıklarının Tespiti ve Tescili hakkındaki yönetmelikte “tarihî devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıklar” olarak tanımlanmaktadır (Şentürk, 2012).

Kanunun 2. bölüm 6. maddesinde korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları olarak şunlar belirlenmiştir (Şentürk, 2012):

- *“Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup, önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı’na korunması gerekli görülen varlıklar”*,
- *“Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları”*,
- *“Milli tarihîmizdeki önemleri sebebi ile zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler (2863 sayılı kanun)”*.

2.3.2 Koruma Ölçütleri ve Gerekliliği

Korumanın tarihî, mimari, sanatsal ve estetik değerlerin yanı sıra “belge değeri”, “anı değeri” ve “sosyal değeri” ile de önem taşımaktadır. Bu ölçütler tarihsel belge olma değeri, sosyal-ekonomik-işlevsel değeri ve duygusal kültürel değer olarak belirtilmektedir. Koruma ve geliştirme ile ilgili farklı aşamalar ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar (Nuryanti, 1996’a atfen Emekli, 2003):

- **Koruma**, *“fiziksel mekânın ve manevi değerlerin korunması”*,
- **Gençleştirme**, *“yapısal değişikliklerle mekânı düzenleme, canlandırma”*,
- **Rehabilitasyon**, *“değerini yitirenleri geri getirme çabası, eski koşulları yaşatma çabası”*,

- **Renovasyon**, “yeni bir işlev kazandırma, yeniden kullanıma uyarlama çabası”,
- **Restorasyon**, “yeni veya ek unsurları aslına uygun tamamlamak”,
- **Rekonstrüksiyon**, “fiziksel mekânın orijinal haline geri döndürülmesi gibi çaba ve yaklaşımlar kültürel turizmin geliştirilmesi için önem taşımaktadır”.

Kültürel miras değerlerinin korunmasında bir takım yararlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar (Kiper, 2006’a atfen Demirci, 2008):

- Toplumda bulunan kültürel zenginliklerin tanınması,
- Aidiyet duygusu ile bölgesel ve ulusal kimliğin geliştirilip, toplumsal imgenin üst seviyelere çıkartılması,
- Yerel ekonomik faaliyetlerin özellikle turizm yoluyla canlandırılması,
- Var olan eski yapı stokunun restore edilmesi ve bunlara fonksiyonlar kazandırılması,
- Toplumsal farkındalığın yaratılması olarak sıralayabiliriz.

2.3.3 Kültürel Mirasın Korunmasında Karşılaşılan Güçlükler

Doğal ve kültürel varlıkları kentleşmenin hızla artması, endüstriyel gelişmeler, savaşlar, tarımsal faaliyetler ile kamu ve özel kuruluşların uygulamış oldukları rantsal faaliyetlerin etkisiyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır (Basmacı, 2017). Kontrolsüz ve plansız yapılarak geliştirilen kültürel miras turizmine ilişkin faaliyetlerde, koruma ve kullanım dengesinin bozulması durumunda, turizmin olumsuz etkileri ortaya çıkmaktadır (Okuyucu, 2011). Kültürel mirasın korunması konusunda karşılaşılan sorunların başında; kentsel ölçekli sorunlar, fiziksel sorunlar, işlevsel sorunlar, sosyo-ekonomik ve yönetsel sorunlar gelmektedir.

2.3.3.1 Kentsel Ölçekli Sorunlar

Kültürel miras kapsamının büyümesi ile korumanın tek yapı ölçeğinden çıkarılarak kentsel ölçekte düşünülmesini zorunlu kılmıştır. Sıradan yapılardan oluşan yapı gruplarının, büyük kent alanlarının korunmasının objesi durumuna dönüşmesi ile miras alanlarının korunmasını çok kapsamlı, karmaşık ve zıt görüşleri de içeren planlama sorunlarına neden olmuştur (Aksoy ve Enlil, 2012).

Sadece estetik değer taşıyan yapıları koruma anlayışı, çevresindeki yapıların bozulmasına ve estetik değer taşıyan yapının önemini kaybetmesine neden olmaktadır. Bu nedenle estetik değer taşısa da taşımasa da yapıların bir bütün olarak korunması gerekmektedir. Bir başka ifade ile korunması gerekli olan tarihî kentlerin bir bütün olarak düşünülmesi, ölçek sorununun çözümü için önemlidir (Görünür, 1994'e atfen Erşen, 2009).

Tarihî kentsel alanların korunması, geliştirilmesi ve yönetiminde kentsel tasarıma ve planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Tarihî kentlerdeki bütüncül planlama ve tasarım çalışmaları, mülki disiplinler yaklaşımlar ile yerel halkın kültürel miras değerlerine sahip çıkma bilincinin en üst seviyelere çekilmesi, uygulama süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir (Erkan, 2014).

2.3.3.2 Fiziksel Sorunlar

Yapılarda meydana gelen yapısal bozulmalar, malzeme ile ilgili bozulmalar, biçimsel bozulmalar veya yapıya ait özgün malzemenin yok olması yapıların eskimesine ve yıpranmasına neden olmaktadır. Dış faktörlerin etkisi ile yapıları oluşturan ahşap, taş, kerpiç, harç gibi malzemelerin renginde değişme, çatlama, kopma, malzeme bağlayıcılarında boşalma, eğrilme gibi fiziki sorunlar görülebilmektedir. Yapıları modern yaşama adapte edebilme çalışmaları ile geleneksel ve tarihî özelliklere sahip taşınmaz kültür varlıklarında fiziksel değişmeler meydana gelmektedir. Bu tür değişim faktörleri, koruma ve geliştirme müdahalelerinde ekonomik açıdan yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Arslan, 2012).

Sokak ölçeğinde bakıldığında sokakların, mevcut özgün döşeme malzemelerini ve kent mobilyalarını kaybettiği görülmektedir. Yollar günümüz koşullarında yapımı daha basit olduğu için asfaltlanmış, kent donatıları (kandil nişleri, sadaka taşı vb.) ise fonksiyonlarını kaybettiği için yok olmuştur. Bu değerlerin koruma altına alınmaması da bozulmalara ve yok olmalara zemin hazırlamıştır (Arslan, 2012).

2.3.3.3 İşlevsel Sorunlar

Gaspodini (2004)'e göre; tarihî kentler, ulusal ve uluslararası konumda yerel kimlik değerleri ile mekânsal karakteristik ve işlevsel kimlik açısından değişiklikler

gösterebilmektedir. Kentsel tasarım projelerinde; tasarım ve uygulama tekniklerinin, ulusal ve uluslararası alanlardaki özgünlüğe, sosyo-mekânsal ve sosyo-ekonomik altyapı farklılıklarına dayalı olarak, kamu yararı gözetilerek belirlenmesi önem taşımaktadır (Özcan, 2009).

İşlev değişimlerinin yarattığı karmaşıklığın yanında, yapıların sahip oldukları özgün işlevsel özelliklerine döndürülememesi de bir başka önemli sorundur. Yapının ve dokuya ait küçük veya büyük değişimler özgünlüklerine zarar vermektedir. Örnek olarak ticari amaç ile kurulan bir dokunun, sektör değişiminde o sokağa ait özgünlüğün de değişmesine ve bu da işlevsel sorunlara neden olmaktadır (Arslan, 2012).

2.3.3.4 Sosyo-Ekonomik Sorunlar

Yapılarda koruma konusunda, sosyal açıdan önemli sorunlardan biri koruma bilincinin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Toplumların çok önemli bir tarihî değer üzerinde veya içinde yaşadığına ilişkin farkındalığın yeni yeni gelişmeye başladığı görülmektedir. Koruma-yaşatma uygulama çalışmaları ile sosyal ve ekonomik boyutlarda korumaya hız kazandırılarak, korumaya ilişkin sorunlar azaltılmaktadır (Arslan, 2012). Sanayileşme ve göç olarak büyüyen kentlerde ulaşım ve otopark gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu durum tarihî alanlara uygun olmayan yol çalışmalarının yapılmasına, doğal ve kültürel miras niteliği taşıyan değerlerin tahrip edilmesine hatta yok edilmesine neden olmuştur (Erkan, 2014).

Koruma ile ilgili bireysel girişimlerde, korumanın gerekliliği olan yasal ve teknik düzenlemelerin pahalı ve zahmetli olması nedeni yasal olmayan onarımlar, eklentiler gerçekleştirilmektedir. Bu durum korumayı, sosyo-ekonomik bir hedef olmaktan çıkarmaktadır. Kamunun korumaya ayırdığı kaynakların sınırlı olması, süreçlerin uzaması gibi nedenler ile korunması gerekli çok sayıda kültür varlıkları hızla zarar görmektedir. Zararı önlemek için bu sınırlı olanaklar ile yapılan bireysel veya kamusal çalışmalar, teknikler birçok kültürel varlığın yok olmasına neden olmaktadır. Başka bir ifade ile korumada karşılaşılan sosyo-ekonomik sorunların ülke ölçeğinde çok önemli ve yaygın sorunlar olduğu söylenebilmektedir (Arslan, 2012).

2.3.3.5 Yönetsel Sorunlar

Kültürel miras olgusu ulusal devletlerin kontrolü altında olan ve bir ulusun kurulma sürecinde ortak bir kimlik yaratılması için başvurulan bir araç olmuştur. Kültürel miras ulusal devletlerin otoritesi altında tanımlanmış ve ulusun inşası sürecinde ortak bir kimlik yaratmak için başvurulan bir yol olmuştur. 18. yy.'dan günümüze kadar kültürel miras değerlerinin kurumsal olarak düzenlenmiş olması, korunan değerlerin taşınabilir ve taşınmaz kültürel varlıktan, somut olmayan kültürel varlığa kadar genişlemesi uzun bir dönüşüm sürecidir (Dinçer, 2012).

Tarihî kentsel mekânların korunmalarına yönelik çalışmaların ulusal kalkınma planlamaları ile ilişkilendirilmemesi, bir başka açıdan da kültürel mirasın doğru yönetilememesi, yerel haklı yaşam alanları ile ilgili algılarının değişmesine, kültürel kimlikten uzaklaşmasına neden olmaktadır (Akkuş ve Güneş, 2016).

2.4 Kültürel Mirasın Turizm Açısından Geliştirilmesinin Önemi

Kültürel miras turizmi, tarihî mekânları ile sosyal ve ekonomik anlamda değerler üretmektedir (Sezer, 2010'a atfen Akkuş ve Güneş, 2016). Günümüzde ziyaretçiler heyecan verici ve unutulmaz deneyimler aramaktadır. Craik (1995)'e göre; turizm sektörü, doğal ve kültürel ürünleri pazarlayarak ziyaretçilerin memnuniyetine sunmaktadır. Kültürel değerleri ziyaret eden ve kültürel etkinliklerden memnun ayrılan ziyaretçiler, tekrar gelmek istemektedirler (Samuel, 2017).

Kültürel miras turizmi ile yerel ekonomileri canlandırmak, mülk sahiplerinin yaşam kalitelerini arttırmak, miras alanlarına ziyaretçi çekebilmek, miras alanları ile ilgili ziyaretçileri bilgilendirmek ve değerlerini korumak hedeflenmektedir (Kayserili, 2016). Miras değerlerinin korunması ve alt yapının gelişimi açısından ziyaretçiler önemli katkılar sağlamaktadır. Çevreye olumlu etkiler sunan kültürel miras turizmi toplumsal farkındalığı da artıran önemli faaliyetler içermektedir (Liao, 2011).

Kültürel miras değerleri, bölgesel gelişmenin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Bu nedenle, koruma ve geliştirme birbiri ile yakından bağlantılıdır (Nocca, 2017). Geliştirme

sürecinde tarih, arkeoloji, mimarlık, etnoloji, coğrafya, peyzaj mimarlığı gibi meslek disiplinlerinin ile iş birliği içinde olması önem taşımaktadır (Nared ve Visković, 2014).

2.4.1 Sosyal Sürdürülebilirlik Açısından Önemi

Kültürel mirasa uygun işlevler kazandırılması; bir işlevde kullanılması, tarihî ve estetik değerlerin korunmasına, günlük hayat ile uyumlu olması ekonomik açıdan da sürdürülebilir gelişime imkân sağlamaktadır. Bu nedenle uyum, mirasın tarihî ve estetik değerlerini korurken, ekonomik ve işlevsel değerlerini artıran bir eylemdir (Feilden, 1979'a atfen Korunmaz, 2015).

Kültürel mirası konu alan değerlerden oluşan sosyal, mekânsal ve işlevsel kimlik gibi ölçülerin sürdürülebilirlik ilkeleri ile koruma ve geliştirilmesine yönelik politikaların oluşturulması önem taşımaktadır (Lau, 2010). Bu politikaların amacı, tarihî kentlerin mekânsal gelişim süreci sırasında korunamamış veya kaybolmuş yazılı, sözlü ve görsel hafızaya ilişkin miras değerlerinin, günlük yaşam ile ilişkilendirerek yeniden canlandırılıp sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır (Özcan, 2013).

Kültürel mirasın politikaları çerçevesinde bir varlık, bir değer ya da bir kaynak olarak tarif edilen, geçmişin ve geleceğe ilişkin yorumların, toplum ile paylaşılması, sosyal sürdürülebilirlik adına önemli bir husustur. İdari ve mali modeller oluşturulması ve bu süreçlerde katılacak olan paydaşların belirlenmesi, kültür mirasının sosyal yönetimini ifade etmektedir (Ünsal ve Pulhan, 2012).

2.4.2 Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği Açısından Önemi

Kimlik bir toplumun geçmişini, bugününü ve yarını ifade etmektedir (Bahçe, 2009). Kültürel miras, bölgesel kimliğin önemli bir parçasıdır (Nared ve Visković, 2014). Kültürel kimlik bir kentin, çevrenin, doğal-yapay elemanları ve kültürel özellikleri ile tanımlanmaktadır. Kimlik ve kültür ilişkisi, imaj ve algılama ile beraber kültürel çevrede sürdürülebilirliği göstermektedir (İlgin, 1997'e atfen Beyhan ve Ünügür, 2005).

Kültürel kimlikteki zenginlik, kentlerin üstün ve ayrıcalıklı bir konumda olmasını sağlamıştır. Kültürün çeşitliliği, kentler için çok kültürlülük örneği olarak görülmekte ve

kentin bilgi, sanat ve toplum ilişkilerinin gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Kaypak, 2010'a atfen Oğurlu, 2014).

2.4.3 Ekonomik Sürdürülebilirlik Açısından Önemi

Kültürel miras alanlarında sanatsal, estetik ve tarihî değerler ile ekonomi birlikte değerlendirilmektedir. Kültürel mirasın, ekonomik açıdan sürdürülebilirliği çevresel, kültürel estetik ve sosyal etkiler ile geliştirilebilmektedir. Ancak mirasın ekonomik gelişiminde en büyük pay yatırımcılar, mülk sahipleri ile hükümet yetkililerine aittir (Gražulevičiūtė, 2006). Kızılırmak ve Kurtuldu (2005)'ya göre; kültürel miras turizminde her yıl milyonlarca ziyaretçi müzeler, sanat galerileri ve tarihî alanların ziyaret ederek, konaklayarak istihdam kapasitesine önemli katkılar sağlamaktadır (Uygur ve vd., 2015).

2.5 Turizmde Kullanılan Kültürel Miras Modelleri

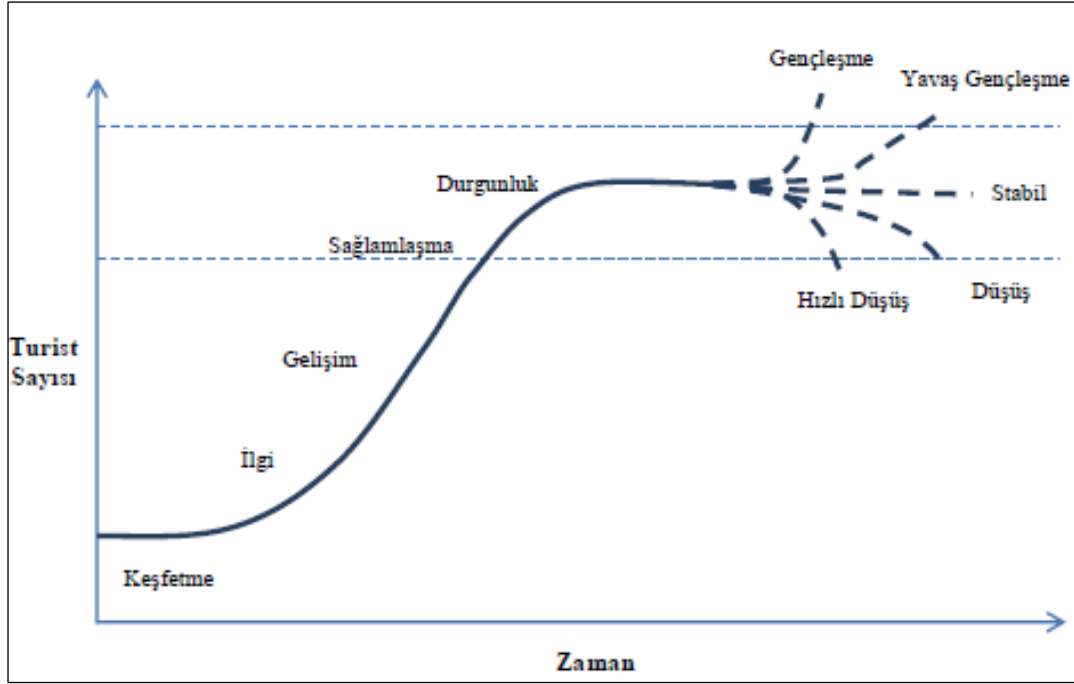
Turizm açısından kültürel miras modelleri; yaşam döngüsü modeli, kızgınlık modeli, yaratıcı yıkım modeli, dört adım modeli, beş prensip modeli ve Thompson'ın dört adım modeli olmak üzere altı farklı model ile aşağıda sunulmaktadır.

2.5.1 Yaşam Döngüsü Modeli

Ap (1992), Allen vd., (1993), Getz (1994), Jurowski vd. (1997)'e göre; turizmin gelişiminden, yerel halkın davranışlarını inceleyen ve açıklamaya çalışan birçok model ve teori bulunmaktadır. Butler'ın 1980 yılında yaptığı yaşam döngüsü modeli çalışmasında, bir destinasyonun gelişim sürecinin nasıl olduğunu açıklamaya yönelik altı aşamalı bir model tanıtmıştır. Model turizm alanının keşfi, ilgi, gelişim, doygunluk ve durgunluk, düşüş/gençleşme aşamalarını kapsamaktadır (Ekici ve Çizel, 2014). Yaşam döngüsü modeline ait şema Şekil 2.1'de verilmiştir.

Ap (1992), Allen vd., (1993), Getz (1994), Jurowski vd. (1997)'e göre; miras turizminin gelişimi ile yerel halkın ziyaretçilere karşı tutumları arasında bir bağ olduğu ifade edilmektedir. Miras alanlarına gelen ziyaretçi miktarındaki artışta; yerel halkın uzun vadede fayda beklentisi sonucu ziyaretçilere karşı olumlu tavır sergilemesi önemli rol oynamaktadır (Çetin, 2009). Yerel halkın yörede gelişim gösteren turizme yönelik

davranışlarının, açıklanması konusunda en sık kullanılan sosyoloji kökenli kavram sosyal değişimdir (Ekici ve Çizel, 2014).

Şekil 2.1: Yaşam döngüsü modeli (Seyhan, 2014).

Bu modelin ilk aşaması keşfetme, miras alanını ziyaret eden toplulukların az olduğu bir aşamadır. Turist olarak nitelendirilen bu topluluklar için özel olarak belirlenmiş veya inşa edilmiş mekânlar yoktur. Ziyaret edenlerin doğal ve kültürel miras değerleri ile ilgilendiği, belirli bir ziyaretçi kitlesine sahip olan bu aşama, turizmin etkilerinin fazla olmadığı bir aşamadır. İlgi aşamasında, yerel halkın veya turizm yatırımcıları tarafından hizmet verilmesi için yatırımlar yapılmaktadır. Bu sayede yerel halk ile turizm sektörü arasında bir bağ oluşmuş olup, temel turizm hizmetleri ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde ziyaretçi sayısında bir artış ve bu artış ile hükümetlerin, yerel yönetimlerin bu alanlara altyapı yatırım hizmetleri getirmesi bir zorunluk haline gelmektedir. Gelişim aşamasında alanın daha fazla talep görmesi ile dışardan gelecek olan yatırımlarla ya da işletmecilerle iş gücünde de bir artış olduğu görülmektedir (Seyhan, 2014).

Butler (1980)'e göre; sağlamlama (pekiştirme) aşamasında, ziyaret eden sayısındaki artış oranı düşmekte fakat toplam ziyaretçi sayısındaki artış devam etmektedir. Ziyaret eden kişi sayısı, yerel halkın toplamından fazla olmaktadır. Bu aşamada, bölge ekonomisinin gelişmesi, turizmin olumsuz etkilerinin görülmesine karşın göz ardı edilmesine neden

olmaktadır (Güney, 2016). Durgunluk aşaması ziyaretçi sayısında en üst noktaya ulaşıldığı ve uygun bir destinasyon imajına sahip olunduğunu göstermektedir. Konaklama konusunda eksik kalması, gayrimenkul açısından ise prim yapılması sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Seyhan, 2014).

Butler (1980)'e göre; son aşamada üç olasılık bulunmaktadır. Birincisi, düşüş aşaması ile destinasyonun ömrü için yapılanlar yetersiz kalmaktadır. Gelen ziyaretçiler memnun kalmakta, bu nedenle gerek nitelik gerekse de nicelik olarak sektörde bir daralma gerçekleşmektedir. Alan eski çekiciliğini kaybetmeye başlamış olsa da gününbirlik ve hafta sonları ziyaretler devam etmektedir. Konaklama yerlerinde kullanım açısından (yurt, bakım evi vb.) değişimler görülebilmektedir. İkinci olarak gençleşme aşamasında ise yerel ilgi yeniden canlanmaya başlamaktadır. Bu süreç doğrultusunda yerel yönetimlerde yeni turizm çeşitleri ile sektöre karşı ilgi artırılmaya çalışılmaktadır. Üçüncü olan stabilde ise durgunluk dönemi herhangi bir hareketlilik olmadan devam etmektedir (Güney, 2016).

2.5.2 Kızgınlık Modeli

Turizmin etkileri sonucunda yerel halkın turizme yönelik davranışlarını açıklayabilmek için Doxey (1975) bir model önermiştir. 1975 yılında geliştirdiği kızgınlık modeli ile turizmin geliştiği yerlerin bazı evrelerden geçtiğini belirlemiş ve bu evreleri model kapsamında hoşnutluk, ilgisizlik, rahatsızlık ve düşmanlık evreleri olarak gruplandırmıştır. Model yerel halkın turizmin gelişmesi ile davranışlarındaki değişim evresinin tek yönlü yani olumludan olumsuz doğru değiştiğini vurgulamakta ve yerel halk tutumlarının her evrede homojen bir nitelik taşıdığını belirtmektedir (Mason, 2000'e atfen Duran ve Özkul, 2012).

1990 yılında Long ve arkadaşları tarafından geliştirilen modelde, yerel halkın tutumlarındaki değişimin turizm gelişim sürecinin ilk dönemlerinde olumlu yönde ilerleyen dönemlerde ise olumsuz yönde olduğu saptanmıştır. Turizmin gelişim sürecinde yerel halkın davranışlarında heterojen bir yapı sergilediği belirtilmiştir (Mason, 2000'e atfen Duran, 2013). Kızgınlık modeli ile ilgili Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1: Kızgınlık modeli (Seyhan, 2014).

Hoşnutluk	Hoşnut karşılama, az resmiyet Ziyaretçiler hoşgörülüdür ve kısıtlı planlama söz konusudur.
İlgisizlik	Alışma, temasın ticarileşmesi Ziyaretçilere kesin gelecek gözüyle bakılarak, ilişkinin daha resmi olduğu görülmüştür.
Rahatsızlık	Endişe, altyapı iyileştirme çabaları Doygunluk bir bakış açısı olarak yer almakta ve yerel halk kaygı taşımaktadır. Planlamacıların büyümeyi kontrol etmekten ziyade altyapı olanaklarını geliştirme yoluyla kontrolü sağladıkları aşamadır.
Düşmanlık	Saldırganlık, turist akışını kesme girişimleri Kızgınlığın açık ifade edilmesi, bölgenin kötüleşen izlenimini dengelemek için planlamanın iyileştirici etkisinin artırılması söz konusudur.

Gürsoy ve Jurowski (2002) turizmin yoğun olduğu bir rekreasyon alanının çevresinde bulunan yerleşim alanları ile ilgili çalışmada, rekreasyon alanının yerleşim alanlarına yaklaşmasında yerel halkın, turizm faaliyetlerine yönelik bakış açısında olumsuz bir algının oluştuğunu tespit etmiştir. Aynı zamanda turizmin gelişim sürecine dâhil olmayı ve destek vermeyi istemedikleri belirlenmiştir (Duran, 2013).

2.5.3 Yaratıcı Yıkım Modeli

Yaratıcı yıkım modeli, halen var olan ürün, süreç, fikir, sistem ve işletmelerin zaman içerisinde yeniliklerle ortaya çıkan daha uygunları ile yer değiştirmesi ve ortaya çıkan yeniliğin bir önceki ögeyi tamamen ortadan kaldırması olarak tanımlanmaktadır (Tunç, 2007'e atfen Keskin, 2007). Schumpeter'in 1934 yılında yapmış olduğu çalışmada, yenilik teorilerini büyük ölçüde etkilemiştir. Çalışma ekonomik gelişmenin yeniliğin etkisinde kalması neticesinde "yaratıcı yıkım" olarak adlandırılmıştır. Gelişen teknoloji ile eskinin yerini yenisinin alması, yeniliğin dinamik bir süreç yoluyla harekete geçirildiği savunulmuştur (TÜBİTAK, 2005'e atfen Çetintürk ve vd., 2015).

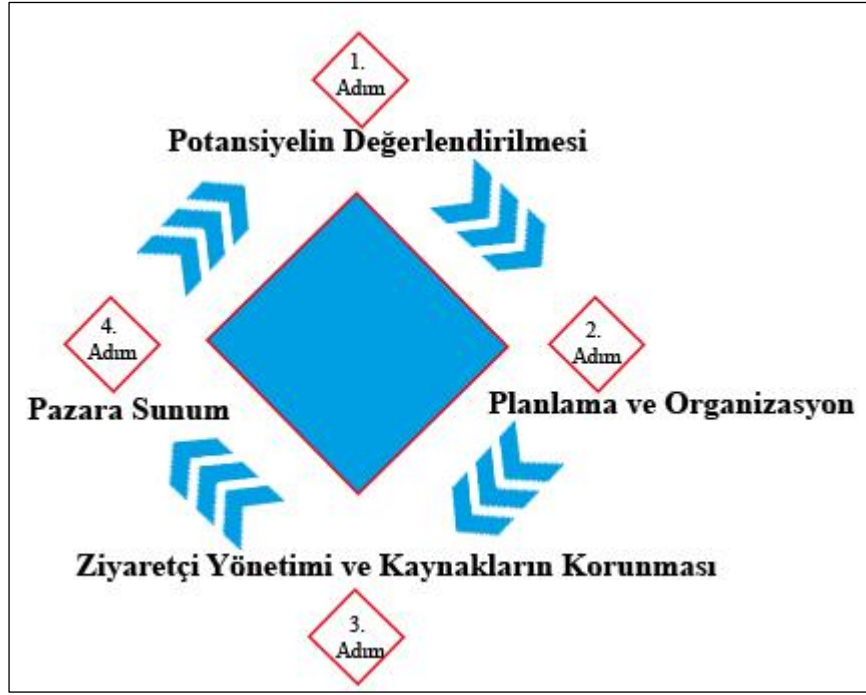
Mitchell 1998 yılında yapmış olduğu araştırmada, turizmdeki gelişmeyi anlamak için Schumpeter'in 1942 yılında yapmış olduğu çalışmayı ve Harvey'in 1987 yılında geliştirdiği yaratıcı yıkım modelini turizme uyarlamıştır. 1998 yılında Mitchell modelle ilgili girişimciler tarafından kırsal bölgedeki mirasın yaratılması konusunda yatırımlar yaparak miras turizmi ve alışverişi içine alan destinasyonun oluşmasını savunmuştur. Ziyaretçilerin sayısındaki artış, olumsuz etkiler ve yerel halkın turizme olan tutumlarında olumsuz düşünce ve davranışlar söz konusudur (Vanderwerf, 2008'e atfen Seyhan, 2014).

2001 yılında Mitchell kırsal yaşantıya ait düşüncenin metalaşmasının iki faktör ile anlaşılabilceğini savunmuştur. Birincisi; 1970 yılından sonra kentleşmenin bir sonucu olarak, kentlerde yaşayan insanların kırsal yaşama duydukları özlem ve ilgi, ikinci olarak da; ziyaretçilerin kırsal yaşamı deneyimleme ihtiyacı duymaları doğrultusunda girişimcilerin kırsal alana yönelmesidir. Mirasın turizm ile ilgili alanlarda ürün gibi görülmesi ile ilgili olarak, bazı miras değerlerinin koruma gereksinimleri ile ziyaret edenler arasında ters orantılı olması gerekmektedir. Mirasın özelliklerine göre koruma ve kullanım dengesinin sağlanması için en uygun ziyaretçi sayısı ile buluşması sağlanabilmektedir. Yaratıcı yıkım modeli, turizm etkinliğinin ve özellikle kültür turizminin kültür üzerindeki etkisini belirlemektedir (Seyhan, 2014).

2.5.4 Dört Adım Modeli

Dört Adım Modeli, kültürel açıdan canlanmanın, restorasyonun veya düzenleme sürecinin yönetilmesidir. Kültürel destinasyonun geliştirilmesi, disiplinlerarası bir çalışma gerektirmektedir. Kültürel açıdan ait olduğu fiziksel ve sosyal çevrenin bir ürünü olmasından dolayı, turizm kapsamında kullanılacak hizmet veya kültürel destinasyonun gelişim sürecinde dikkate alınması gereken karmaşık bir ilişki bulunmaktadır. Geçmişte yapılmış olan projelerin geliştirilmesi, uygulama ve izleme aşamalarında incelenmesi gereken etmenler; geleneksellik, potansiyel, yeniden kullanım, ekonomik etkenler, paydaşlar ve algılamalar olmak üzere altı grupta toplanmıştır. Kültürel miras turizm projesinin geliştirilmesi oldukça karmaşık bir süreçtir.

Dört Adım Modeli'nde ilk adım potansiyelin değerlendirilmesi, ikinci adımda planlama ve organizasyon bulunmakta, üçüncü adımda ziyaretçi için hazırlanma, doğal ve kültürel kaynakları koruyacak önlemler ile son adım olan dördüncü adımda ise pazarlama sunumu yer almaktadır (Bahçe, 2009). Dört adım modeline ait şema Şekil 2.2'de verilmiştir.

Şekil 2.2: Dört adım modeli (Seyhan, 2014).

Modelin birinci adımı olan potansiyelin değerlendirilmesi beş başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar; koruma, çekicilikler, ziyaretçi hizmetleri, yönetme kapasitesi ve pazarlama potansiyeli olarak belirtilmiştir. Korumanın alt başlıkları ise doğal ve kültürel değerlerinin korunmasını ifade etmektedir. Mirasın hangi özelliğinin ön plana çıkacağı kararlaştırılırken, çekiciliği kendinden ön plana çıkabilir veya çekiciliğin hangisi olması konusunda bir pazar oluşturularak belirlenebilir. Ziyaretçi hizmetleri için gerekli olan; konaklama, yiyecek ve içecek hizmetleri, ulaşım olanakları, alış-veriş olanakları ve altyapı sağlanmalıdır. Miras turizminin yönetilmesi konusunda destinasyonlar; doğal, tarihî, arkeolojik ve soyut değerlerin birine ya da birden fazlasına sahip olabilmektedir. Pazarlamada ise önceki başlıklardan daha fazla boyut ve bileşene sahiptir. Alana gelenlerin demografik özelliklerinin belirlenmesi ve ekonomi gibi birçok konuyu içene almaktadır (Seyhan, 2014).

Kültürel mirasın desteklenmesinde, planlama ve organizasyon aşamaları en önemli bölümü oluşturmaktadır. Sorunların çok derin ve ayrıntılı olması çözümlerinin de birçok bileşenden oluştuğu sonucunu doğurmaktadır. Çözümleri bulabilmek için yapılması gereken ilk hareket, ihtiyaçların doğru tespiti ve kaynağın kullanım planının sağlanmasıdır. Bağışlar, resmi fonlar, özel fonlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve bireysel üyeler, ekonomik kaynaklar kapsamında değerlendirilmiştir (Seyhan, 2014).

Üçüncü adımda ziyaretçi yönetimi ve kaynakların korunması, hazırlanma, koruma ve yönetme alt aşamalarında incelenmektedir. Üçüncü adımda adı geçen hazırlanma, miras alanının ziyaretçiler için hazırlanması anlamı taşımaktadır. Alanın kültürel değerlerinin ziyaretçiler ile buluşturulması ve ziyaretçilerin duygusal anlar yaşaması sağlanmalıdır. Dördüncü adım, pazarlama aşamasını oluşturmaktadır. Başarılı bir pazarlama için yıllar süren planlamaların olması gerekmektedir. Bütün paydaşların hedefledikleri pazara ulaşabilmek için tüm olanakların değerlendirilmesi belirtilmektedir (Seyhan, 2014).

2.5.5 Beş Prensipten Modeli

Beş prensip modeli NHTP (National Health Technology Park)'nin uygulamış olduğu ve sonrasında geliştirilmiş tüm ilkeleri ifade etmektedir. Miras turizminde istenilen başarının olabilmesi sadece modelin değil, genel bir zemin oluşturulacak prensiplerinde geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. İşbirliği, bulma-uyum sağlama, miras alanlarını programları hayata geçirme, kalite-otantikliğe odaklanma ve koruma olarak beş prensip ifade edilmiştir (Seyhan, 2014).

Bir yörede yaşayanlar, turizmin etkileri hakkında çevresel sonuçları bakımından olumlu bir algıya sahipse, turizmin gelişmesi için tüm desteği sağlayacaklardır. Bu nedenle bir yöredeki yaşayanların turizmin gelişmesi konusundaki tercihleri, destekleri veya isteklerinin araştırılması gerekmektedir. Özellikle yerel toplumlarda genç nüfusun anahtar role sahip olmaları nedeni ile turizmin etkileri hakkındaki görüşleri, turizm planlamaları ve uygulamaları için önemlidir (Çetin, 2009). Bir yörenin kalkınması veya gelişmesinde önemi bir sektör olarak görülen turizmin, doğal ve kültürel kaynaklar ile olan ilişkisi nedeni ile kalkınmanın, bu birlikteliğin uyumuna dönüşmesi için gerekli olan çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu noktada miras ve ekonomi birbirini tamamlayan, turizm ile bir bütünü oluşturmaktadır (Atalık ve Gezici, 1994'e atfen Beyhan ve Ünügür, 2005).

Bu durumun doğru anlaşılması için yerel halkın turizme karşı tutumu da analiz edilmelidir. Gelişen turizmin halkın yaşamı ile uyum içinde olması gerekmektedir. Miras alanlarının yeniden canlandırılmasını sağlayarak ziyaretçilere bu duyguyu yaşatmak için buna yönelik programların oluşturulması gerekmektedir. Ziyaretçiler için sadece tarih ve isimlerden oluşan geçmiş akılda kalıcı olmamaktadır. Bunun için beş duyusuna da hitap etmek

önemlidir. NHTP'nin araştırmalarına göre ziyaretçilerin; %10'u duyduğunu, %30'u okuduğunu, %50'si gördüğünü ve %90'ı ne yaşadığını hatırlamaktadır (Seyhan, 2014).

Koruma için alınan önlemler aynı zamanda ziyaretçinin miras ile bütünleşmesine de engel olan önlemler olabilmektedir. Diğer yandan koruma çözümleri kısa vadeli olup, yüksek maliyet ortaya çıkarmaktadır. Kültürel miras turizminde başarıya ulaşabilmek için uzun vadeli planlamalar yaparak mirasın uzun süre korunması için ziyaretçi ile bütünleştirilmesi gerekmektedir. Taşınamayan kültürel mirasların korunmasında karşılaşılan zorluklar, mirasın yerinde uzun süre korunması ile ilgili prensiplerin oluşması ile sağlanabilir (Seyhan, 2014).

2.5.6 Thompson'ın Dört Adım Modeli

NHTP'nin dört adım modeline alternatif olarak 1998 yılında Matthew Thompson'ın geliştirdiği bu model; envanter çalışmaları, değerlendirme, strateji oluşturma ve uygulama adımlarından oluşmaktadır. Birinci adım mevcut olan turizm çekiciliklerinin belirlenmesidir. İkinci adım, mirası oluşturan bütün alanlara ait etkinliklerin ve hizmetlerin mevcut turizm pazarındaki sorunlarının belirlenmesidir. Üçüncü adım, politikalar, altyapı ve fonlamaya kadar bütün projeleri içerecek bir stratejinin belirlenmesini ifade etmektedir. Dördüncü adım ise, projelerin başlamasını ve kullanıcılar tarafından onaylanmasını kapsamaktadır (Seyhan, 2014). Bernick (2012)'nin Thompson'un dört adım modelinde elde ettiği bilgilere ait şema Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2: Thompson'un dört adım modeli (Seyhan, 2014).

Birinci Adım (Envanter)	Mevcut çekiciliklerin değerlendirilmesi, kültürel miras kapasitesinin belirlenmesi.
İkinci Adım (Değerlendirme)	Mevcut çekiciliklerin destinasyon için değerinin değerlendirilmesi, Destinasyonun olanaklarındaki boşlukların tahlil edilmesi.
Üçüncü Adım (Strateji Oluşturma)	Boşlukları dolduracak yeni ürünlerin geliştirilmesi, Yönetim modelleri ve stratejilerin belirlenmesi.
Dördüncü Adım (Uygulama)	Toplumun tam onayının alınması, Projeye başlanması.

NHTP'nin dört adım modeli ve Thompson'un dört adım modelinde esnek uygulama alanlarının olması ve tüm durumlarda kullanılabilir olması olumlu bir özellik olarak görülürken, turizm endüstrisinin önemli ihtiyaçlarını etkili olarak karşılayamadığı öne sürülmüştür (Seyhan, 2014).

2.6 Kültürel Miras Turizminde Ulusal ve Uluslararası Turizm Alanlarına İlişkin Yönetim Planı Örnekleri

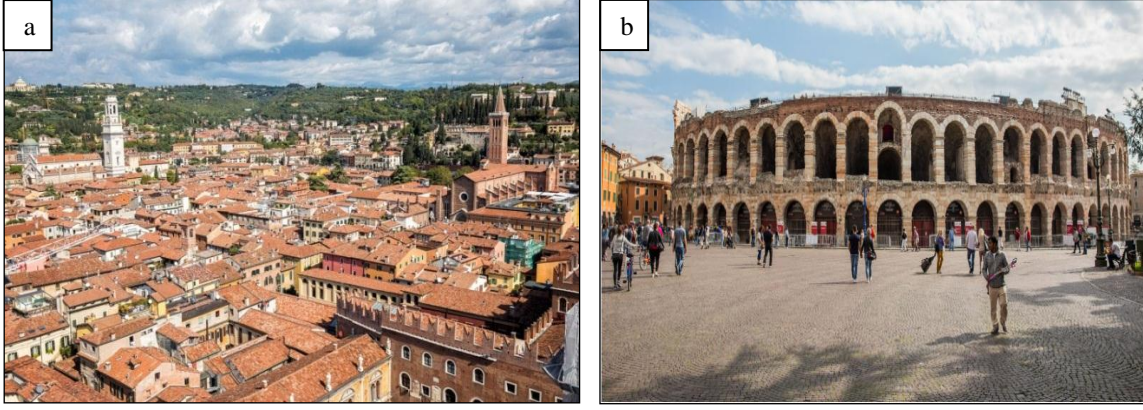
Kültürel miras yönetimi, mirasın korunması sürecinde yöre halkının ihtiyaçlarına, ziyaretçilerin beklentilerine, miras kullanıcılarının isteklerine uygun yapılması gerekmektedir. Bu anlamda koruma alanlarında alan yönetimi, çevresel niteliği ve yaşam kalitesini artıracak planlama çalışmaları bir bütün olarak değerlendirilmektedir (Gülersoy, 2012).

Yönetim planlarına ilişkin uluslararası örnek olarak İtalya'nın Verona kenti, ulusal örnek olarak da Bolu İli'ne bağlı Mudurnu kenti incelenmiştir. Verona kenti, Afyonkarahisar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, zengin kültürel miras alanlarına sahip olması gibi nedenlerden dolayı tercih edilmiştir.

Mudurnu Kenti, Milli Mücadele Dönemi'nde önemli bir yere sahip olması, kale, anıtsal ve sivil mimari eserlere sahip olması ile termal turizminin söz konusu olmasından dolayı araştırma alanı ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca her iki yönetim planı da, ulusal ve uluslararası düzeyde başarılı çalışmalar arasında olması ile Afyonkarahisar kenti için uygulanabilirlik açısından yol gösterici nitelik taşımaktadır.

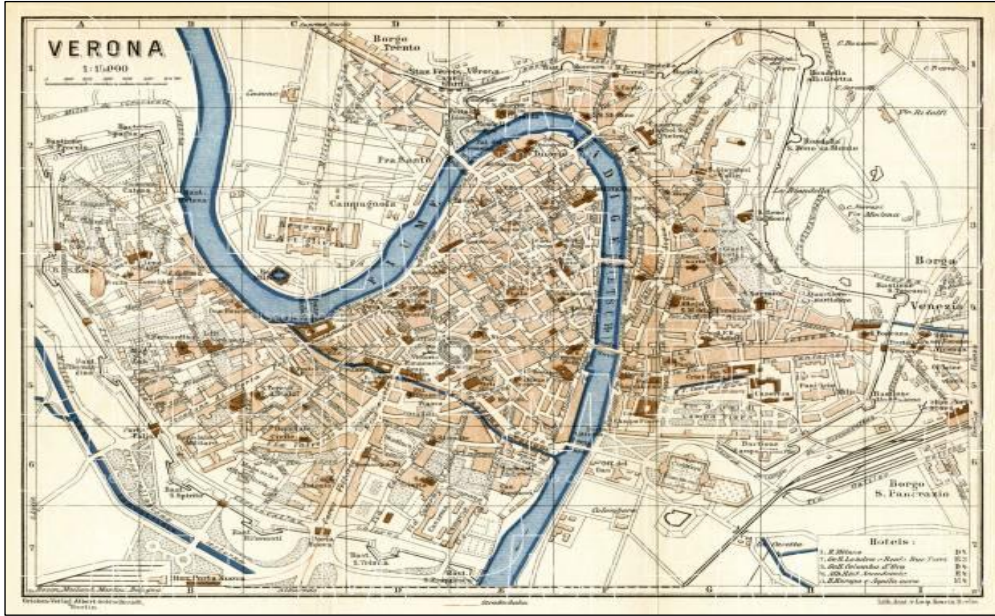
2.6.1 Verona Yönetim Planı

Verona, İtalya'nın kuzeyinde Veneto Bölgesi'nde bulunan tipik bir Avrupa Kenti'dir. Kentin Roma, Orta Çağ, Romanesk, Rönesans, Barok ve Klasik dönemlere ait eserleri bulunmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu bir bölge olmasının yanı sıra kentsel gelişim ve korumanın beraber yürütülmesi açısından da önemli örneklerden biri olarak gösterilmektedir. 1970'li yıllarda Verona'da kent ölçeğinde koruma yaklaşımları başlamış ve bütüncül bir koruma anlayışı benimsenmiştir. Bu koruma anlayışında özel sektörlerin ekonomik desteğini de alması ile Verona Kenti, turizmin etkinliklerinin yoğun yaşandığı ve kültürel miras turizminin önemli bir iş kolu olduğu bir kent konumuna gelmiştir (Canpolat, 2017). Verona kent merkezine ait fotoğraflar Şekil 2.3'de, kente ait plan Şekil 2.4'de, çekirdek bölge ve tampon bölge planı ise Şekil 2.5'de verilmiştir.

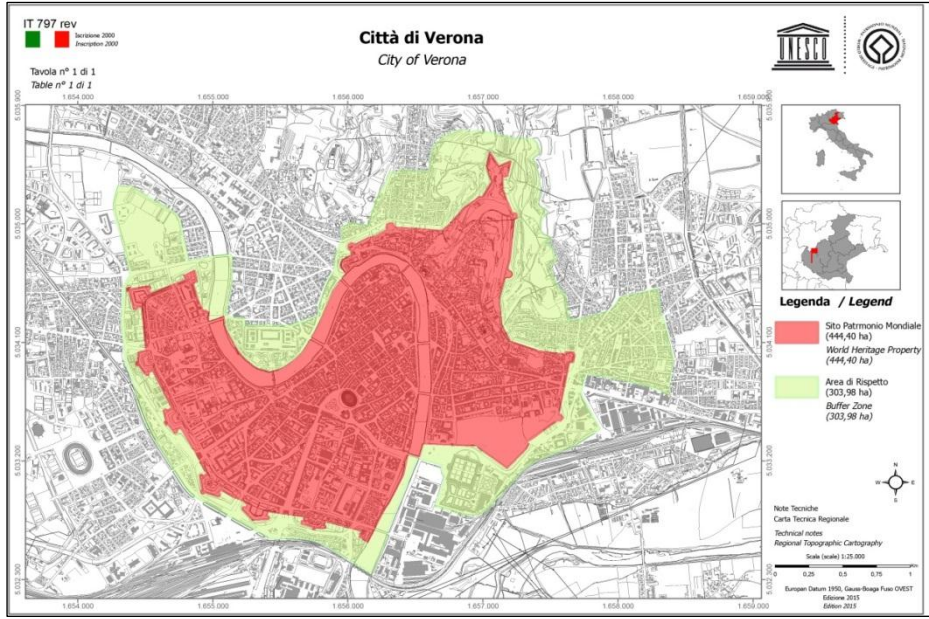

Şekil 2.3: Verona şehri hava fotoğrafı (a) ve kent merkezinden görünüm (b) (URL-1, 2018).

2000 yılında Verona tarihî kent merkezi Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. 2000 yıl boyunca aralıksız gelişmiş olması, özgün mimarisi, kültürel mirası ve en önemlisi Avrupa tarihine ait dönemlere ait katmanların bir arada bulunduğu bir çeşitliliğe sahip olması nedeni ile ikinci ve dördüncü ölçütler ile listeye kabul edilen Verona kentinde, bu dönemden sonra koruma politikalarının daha çok yoğunlaşarak arttığı bir kent vizyonu haline geldiği görülmektedir (Canpolat, 2017).

Şekil 2.4: Verona kentinin tarihî kent merkezi planı (URL-2, 2018).

Şekil 2.5: Verona kenti çekirdek bölge ve tampon bölge planı (URL-3, 2018).

2003 yılında Verona kentinin yerel yöneticileri, “Verona 2020” olarak belirlenen korumaya dayalı yeni bir vizyon planını açıklamıştır. Sivil toplum örgütleri, özel sektör, kamu ve yerel idarecilerin bir arada olduğu bu stratejik plan, bütüncül bir koruma anlayışının benimsendiği önemli bir plan olmuştur. Bu kapsamda “Verona 2020” adlı uzun vadeli bir stratejik plan hazırlanmıştır. Plan metodoloji olarak (Canpolat, 2017);

- Fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişmeler ile ilgili seçenekleri tanımlamak,
- Ortak hedeflere ulaşmak için süreçler başlatmak ve bunları planlara dâhil etmek,
- Orta ve uzun vadeli kalkınma için rehberlik edecek stratejik öncelikleri tanımlamak,
- Vatandaşların katıldığı bir plan hazırlamak,
- Stratejik programı sergileyecek bir şehir merkezi oluşturmak,
- Planla ait bir web sitesi ve blok oluşturmayı içermektedir.

Stratejik planlar ile yapılan bu kalkınma modelinde, en alt noktadan en üst noktaya kadar kaliteli bir planlama yapılarak geçmişte yapılan hataları düzeltmek amaçlanmıştır. Plan kapsamında yöre halkının katılımını sağlayan ve kentin uzun vadeli tanımlanmasını sağlayan bir planlama tekniği kullanılmıştır. Verona kenti için yapılan bu stratejik plan ulusal ve uluslararası alanda en doğru yapılan çalışmalardan biri olarak kabul edilmiştir (Canpolat, 2017).

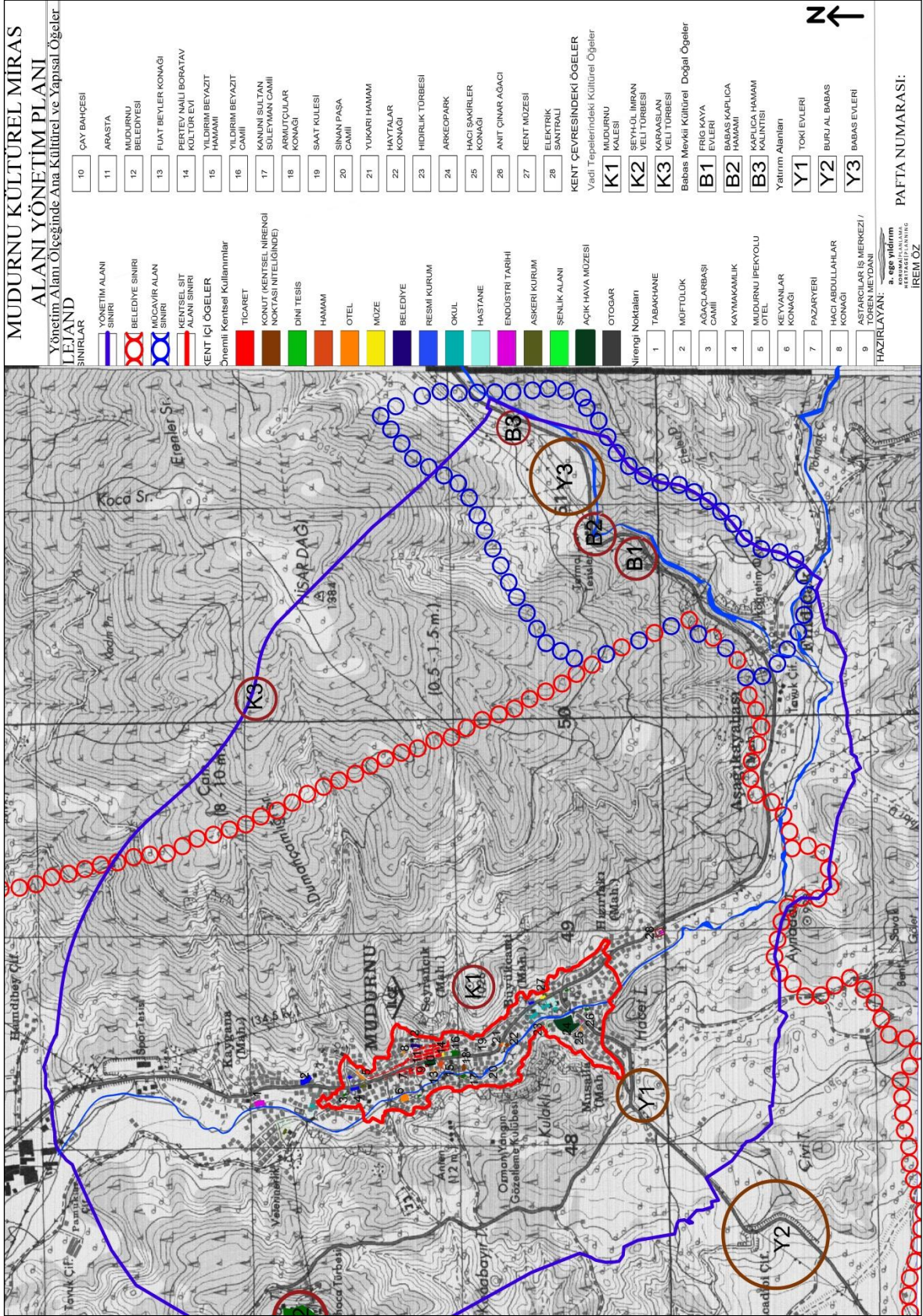
2.6.2 Mudurnu Yönetim Planı

Mudurnu Kültür Mirası Yönetim Planı sürece odaklanarak, katılımcılık ilkeleri ışığında, uluslararası literatürdeki metodolojiden ve ulusal mevzuatlardaki tanımlardan yararlanarak, kente ait değerlerin, alan paydaşları ile birlikte nasıl korunması gerektiğini belirtilen bir yol haritası niteliği taşımaktadır. Mudurnu Çayı Vadisi'nde, ormanların bulunduğu tepeler arasında ilerleyen sık dokulu yerleşim alanları, topoğrafya ve kentsel sit dokusu arasındaki uyumlu birliktelik, örneğine az rastlanabilir bir morfoloji oluşturmuştur (Yıldırım, 2014).

Mudurnu'da, somut kültürel miras niteliği taşıyan değerler arasında; Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi anıtsal yapıları, evliya türbeleri, kentsel sit dokusu, arkeolojik miras alanları, sivil mimari örnekleri, endüstri miras alanları bulunmaktadır. Doğal miras alanı olarak, ormanlık tepeler ve termal kaplıcaları bulunmaktadır. Soyut kültürel miras niteliğinde ise ahilik kültürü ve el sanatları yer almaktadır (Yıldırım, 2014).

Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Planı'nda getirilen önerilerden bazıları; alan yönetim yaklaşımının anlaşılması, benimsenmesi, bilinçli bir yerel halk ile doğru bir teşkilatlanmanın sağlanmasıdır. Belgeleme sistemi ve araştırma programının kurulması, tarihî kent dokusunun korunması, Mudurnu kentinin tanıtımı ve bilinirliğinin artırılması, turizm hizmetlerinin geliştirilmesi, ziyaretçi altyapısı kurulmasıdır (Yıldırım, 2014).

Mudurnu'da yaşayan yerel halka ve çeşitli paydaşlara koruma ve turizm hakkında eğitimler verilmesi, turizmin diğer sektör grupları ile olan ilişkilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Doğa ve insan kaynaklı risklerin tespit edilmesi ile yönetim planı düzgün bir şekilde uygulanabilmektedir (Yıldırım, 2014). Mudurnu kentine ait Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Planı Şekil 2.6'da verilmiştir.

Şekil 2.6: Mudurnu kültürel miras alanı yönetim planı (Yıldırım, 2014).

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma alanı ile ilgili materyal ve araştırmada izlenen yöneme yer verilmiştir.

3.1 Materyal

Araştırma alanı olarak, Afyonkarahisar kent merkezi seçilmiştir. Araştırma alanı sınırları, kuzeyde ve doğuda tarihî tren yolu ile güneyde ve batıda Hıdırlık Tepesi sınırı esas alınarak doğal ve kültürel eşikler doğrultusunda belirlenmiştir. Çalışmanın materyali aşağıdaki harita ve raporlardan oluşmaktadır.

- 1/25.000 ölçekli araştırma alanı ile ilgili topoğrafik harita, (2000). (Harita Genel Komutanlığı),
- 1/1500 ölçekli araştırma alanı ile ilgili Koruma Amaçlı İmar Planı, (1992). (Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü),
- 1/5000 ölçekli araştırma alanı ile ilgili Nazım İmar Planı, (1986). (Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü),
- 1/1500 ölçekli araştırma alanı ile ilgili Kentsel Sit Alanı Planı, (1993). Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü),
- 1/1500 ölçekli araştırma alanı ile ilgili Tescilli Yapılar Planı, (1992). (Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü),
- Afyonkarahisar merkez uydu görüntüleri, (2018). (Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü),
- Afyonkarahisar kültür envanterleri, (2013). (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü),
- Eski Afyonkarahisar iline ait farklı yıllara ait fotoğraflar, (2018). (Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü),
- 1/100.000 ölçekli araştırma alanı ile ilgili Çevre Düzeni Planı, (2008). (Afyonkarahisar Özel İdare Müdürlüğü),

- 1/ 25.000 ölçekli araştırma alanı ile ilgili amenajman planı, (2015). (Afyonkarahisar Orman İşletme Müdürlüğü),
- 1/ 25.000 ölçekli araştırma alanı ile ilgili toprak haritası, (2016). (Afyonkarahisar İl Tarım ve Orman Müdürlüğü),
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) araştırma alanına ilişkin güncel ve geçmişteki nüfus verileri, (2018),
- Araştırma alanında yerinde yapılan gözlemler, arazi çalışmaları ve bu kapsamda çekilen fotoğraflardan oluşmaktadır.

Tez kapsamı çerçevesinde, tarihî doğal ve kültürel değerlerin turizm ile ilişkileri açısından değerlendirilmesi amacı ile aşağıda belirtilen programlardan ve kaynaklardan yararlanılmıştır:

- ArcGIS 10.0 programı: Araştırma alanı ile ilgili, değişik ölçeklere sahip haritaları CBS ortamında sayısallaştırılıp, kültürel değeri olan alanlara ilişkin veri tabanı oluşturmak için kullanılmıştır.
- NETCAD 5.1 programı: Alana ilişkin Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı ve İmar Planlarının görüntülenmesi ve okunması için kullanılmıştır.
- Autocad 2016 programı: Araştırma alanı içinde bulunan yeşil alanların belirlenmesi ve görselleştirme çalışmaları için kullanılmıştır.
- Photoshop CS6 programı: Araştırma alanı ile ilgili yapılan haritaları görselleştirme çalışmaları amacıyla kullanılmıştır.
- SPSS (Statistical Package Social Sciences) 16.0 Analiz Programı: Uzman görüşleri sonucunda ortaya çıkan verilerin işlenmesi için kullanılmıştır
- Yerli ve yabancı tez ve makale çalışmaları ve internet taraması sonuçları ile kuramsal temellerin ve yöntemin teşkil edilmesi için yararlanılmıştır.

3.2 Yöntem

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde kullanılan yöntem sekiz aşamadan oluşmaktadır:

I. Literatür araştırması ve veri toplama: Kültürel miras kavramı, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kentsel miras turizm değerleri, ulusal ve uluslararası kültürel miras değerlerinin korunması-geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar incelenmiştir.

II. Kavramsal Çerçevenin Geliştirilmesi: Literatür taramalarının sentezi ile kültürel miras ve kentsel kültürel miras kavramları, kültürel mirasın koruma anlayışı, kültürel mirasın turizm açısından geliştirilmesinin önemi ve kültürel miras modelleri incelenerek hedefler doğrultusunda oluşturulmuştur

III. Araştırma Alanının Sınırlarının Belirlenmesi: Araştırma alanının konumu ve sınırları, genel özellikleri ve seçilme nedenleri, araştırma alanının kentsel mekân unsurları doğrultusunda belirlenmiştir.

IV. Mevcut Durum Analizi: Araştırma alanı ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenip, analiz sürecinde kurumlar ile yüz yüze görüşmeler ile arazi çalışmaları yapılmıştır. Mevcut durum analizini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için kültürel miras turizmi açısından geliştirilmiş ve sürdürülebilirliği sağlanmış ulusal ve uluslararası alanda seçilen örnekler ışığında araştırma çalışması yapılmıştır. Örnek olarak seçilen kentlerin, kültürel özelliklerinde olan benzerlikler, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi çalışmalarının, turizme olumlu katkıları gözetilerek seçilmiştir.

Doğal Peyzaj Özelliklerinin Saptanması: Alana ilişkin topoğrafik özellikler, jeolojik yapı, toprak yapısı, hidrolojik yapı, iklimsel özellikler ve bitki örtüsü verileri incelenmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda analizler yapılmıştır. Veriler, CBS'ye aktarılarak doğal peyzaj özellikleri sayısal ortamda sunulmuştur.

Kültür Envanterinin Oluşturulması: Araştırma alanında bulunan kültür envanterinin belirlenebilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler yapılarak veriler alınmıştır. Alınan bu veriler ile yerinde gözlemler sonucunda elde edilen bilgiler, CBS veri tabanına aktarılarak sayısal ortamda kültür envanteri oluşturulmuştur.

V. Araştırma Alanına İlişkin Çevre Sorunlarının Belirlenmesi: Araştırma alanı kapsamında başlıca çevre sorunlarını belirlemek için Afyonkarahisar Çevre ve Orman Müdürlüğü, Afyonkarahisar İl Özel İdaresi, Afyonkarahisar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Afyonkarahisar Belediyesi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü gibi kurumlardan konu ile ilgili veriler elde edilerek, çevre sorunları belirlenmiştir.

VI. SWOT Analizi: Alanın güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit yönlerini ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

VII. Uzman Değerlendirmesi: Konuya ilişkin kamu ve özel sektörde çalışan uzmanların araştırma alanı hakkındaki düşünceleri ve mevcut durum ile ilgili görüşlerini almak amacıyla 50 uzmana uygulanmıştır. Değerlendirme formunun hazırlanmasında Erkan (2014), Gökçe (2016), Karakan (2006), Okuyucu (2011) çalışmalarından yararlanılmıştır. Uzman görüşleri için hazırlanan sorular Tablo 3.1'de belirtilen kurum ve kuruluşlarda çalışan uzmanlara 15 dakikalık sürede uygulanmıştır. Uzmanların çalıştıkları kurumlarda Temmuz-Ağustos 2018 tarihinde yüz yüze görüşmeler ile uygulanmıştır. Uzman değerlendirme; kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve turizm üzerine etkilerinin belirlenmesi için detaylı bilgi edinmek, alana özgü öneri ve stratejilerin geliştirilmesi amacı ile yapılmıştır. Sonuçlar, SSPS 16.0 paket programında yer alan yüzde analizi ile değerlendirilmiştir.

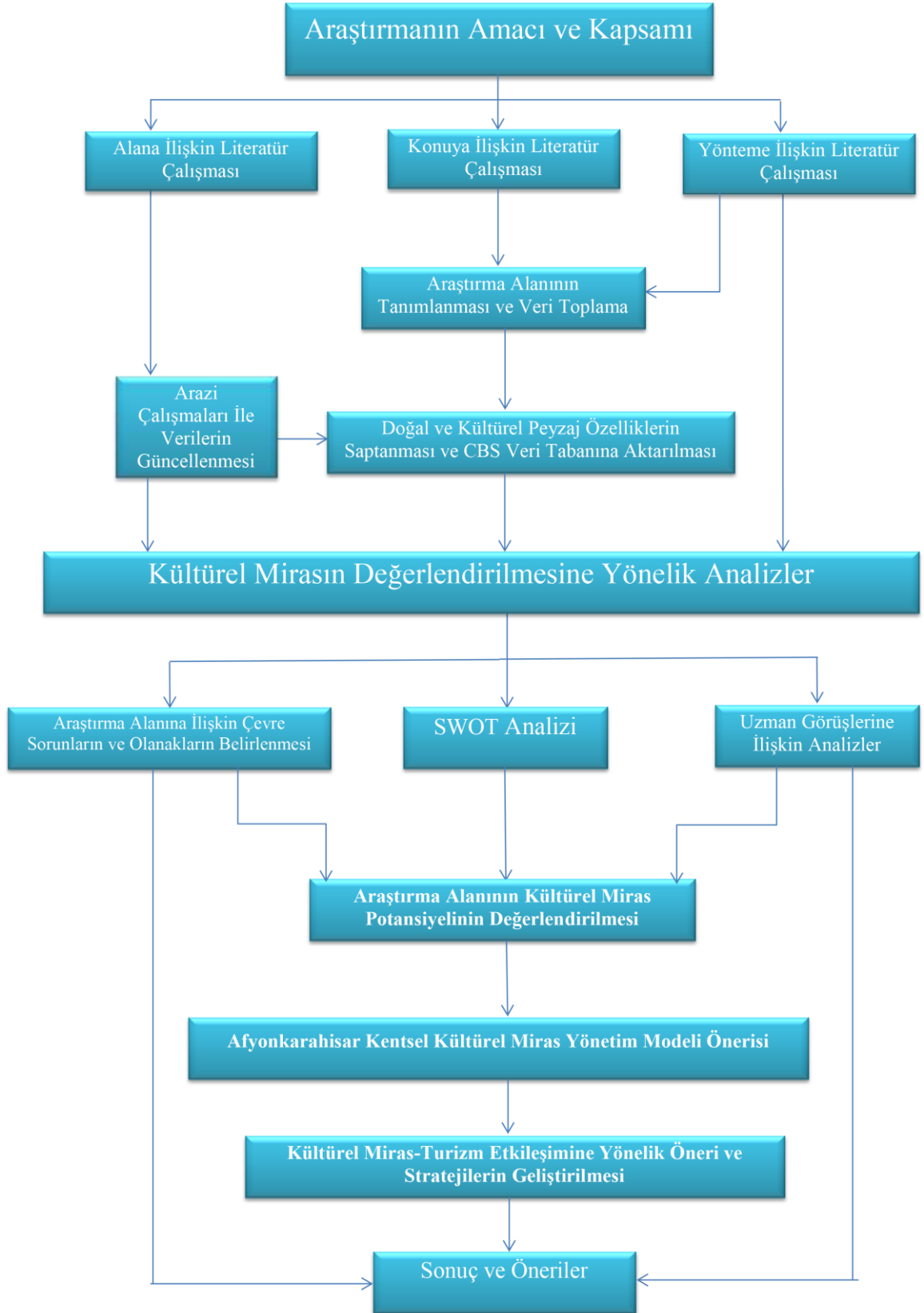
VIII. Araştırma Alanının Kültürel Miras Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Alan sınırları kapsamında tarihî kent dokusu ile açık-yeşil alan ilişki Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Afyonkarahisar Belediyesi tarafından hazırlanmış plan ve projeler kapsamında incelenmiş, kültürel miras turizminin geliştirilmesi ve kent merkezine katkısı açısından önerilerde bulunulmuştur.

IX. Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi: Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi kapsamında; potansiyel ve envanterin belirlenmesi, planlama ve koruma, yönetim ve bilişim, doğal ve kültürel koruma-geliştirme, fon ve finans kaynaklarının gelişimi başlıklarında önerilerde bulunulmuştur.

X. Kültürel Miras-Turizm Etkileşim Stratejilerinin Belirlenmesi: Araştırma alanının, doğal ve kültürel yapı bütününde değerlendirmesine yönelik stratejiler belirlenmiştir. Sürdürülebilir miras turizmi kapsamında kültürel peyzaj alanları ile kentsel açık-yeşil alan sistemlerinin entegrasyonu, bütüncül kent planlama ve tasarım yaklaşımlarına yönelik stratejiler çerçevesinde kültürel miras-turizm etkileşimi ortaya koyulmuştur. Çalışmada yönetime ilişkin genel akış şeması Şekil 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1: Kurumlarda uzman görüşü değerlendirmesine katılanların sayısal dağılımı.

Çalıştığı Kurum Alanı	Meslek	Sayısı	Toplam
Afyonkarahisar Belediyesi	Peyzaj Mimarı	1	10
	Şehir Bölge ve Plancısı	2	
	Mimar	2	
	İnşaat Mühendisi	3	
	Harita Mühendisi	1	
	Restoratör	1	
Afyonkarahisar Valililiği	İktisatçı	1	1
Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Turizm Araştırmacısı	1	2
	İktisatçı	1	
Afyonkarahisar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Şehir Bölge ve Plancısı	3	10
	Mimar	2	
	İnşaat Mühendisi	2	
	Harita Mühendisi	1	
	Çevre Mühendisi	2	
Afyonkarahisar İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Harita Mühendisi	2	7
	Ziraat Mühendisi	5	
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Tarihçi	1	1
Afyonkarahisar Orman İşletme Müdürlüğü	Harita Mühendisi	1	5
	Orman Mühendisi	3	
	Mimar	1	
Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi	Arkeolog	2	5
	Restoratör	1	
	Sanat Tarihçisi	2	
Özel Sektör	Turizm Rehberi	1	9
	Peyzaj Mimarı	4	
	Orman Mühendisi	1	
	Turizm İşletmecisi	3	
Toplam			50

Şekil 3.1: Yöntem akış şeması.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA ALANINA AİT BULGULAR

Bu bölümde Afyonkarahisar kentine ilişkin doğal peyzaj özellikleri, kültürel peyzaj özellikleri, planlama kararları, mevcut arazi kullanımı, SWOT analizi ve çevre sorunları olmak üzere altı ana başlık ele alınmıştır.

4.1 Araştırma Alanına İlişkin Doğal Peyzaj Özellikleri

Araştırma alanına ilişkin doğal peyzaj özellikleri coğrafi konum, topoğrafya, jeolojik yapı, toprak yapısı, hidrolojik yapı, iklim yapısı ve bitki örtüsü olmak üzere yedi başlık altında sunulmaktadır.

4.1.1 Coğrafi Konum

Afyonkarahisar, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü üzerinde 38° 45' kuzey enlemi, 30° 32' doğu boylamının birleştiği yerde bulunmaktadır. Kuzeyinde Eskişehir, kuzeybatısında Kütahya, güneyinde Burdur, güneybatısında Denizli, güneydoğusunda Isparta, doğusunda Konya, batısında Uşak kentleri ile çevrilidir. Afyonkarahisar'ın, deniz seviyesinden yüksekliği 1.021 m ve yüzölçümü 14.772 km²'dir (Yılmaz, 2001). Afyonkarahisar'da, merkez ilçe ile birlikte 18 ilçe 107 belediye ve 402 köy bulunmaktadır. Alan sınırı olarak belirlenen kent merkezinin kuzeyinde İhsaniye, kuzey doğusunda İncehisar, güneyinde Şuhut, güney doğusunda Çobanlar, batısında Sinanpaşa yer almaktadır. Afyonkarahisar kenti, coğrafi açıdan Türkiye'nin önemli geçiş bölgelerinden biridir. Afyonkarahisar Ankara, İstanbul, İzmir ve Antalya gibi büyük şehirlerin diğer şehirler ile karayolu bağlantısını sağlamaktadır. Ayrıca İstanbul ve Ankara'dan gelen demiryolu Afyonkarahisar'da Konya, Kütahya, Eskişehir, İzmir ve Aydın'a giden demiryolları ile birleşmektedir (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018). Genel olarak şehir dağlık alanlar arasında yer alan ovalardan oluşmaktadır; yer yer akarsu vadileriyle yarılmış platolar mevcuttur. Kent sınırlarının doğu ve kuzeydoğusunda Emir dağları, güneydoğusunda Karakuş ve Sultan dağları, batısında Ahır dağları yer almaktadır. Sincanlı Ovası, Sandıklı Ovası, Çöl Ovası ve Şuhut Ovası ve araştırma alanı olarak seçilen alan

4.1.2 Topoğrafya

Araştırma alanının topoğrafik yapısına ilişkin topoğrafya analizinde yükseklik grupları, eğim ve bakı analizi yapılmıştır.

4.1.2.1 Yükseklik Grupları

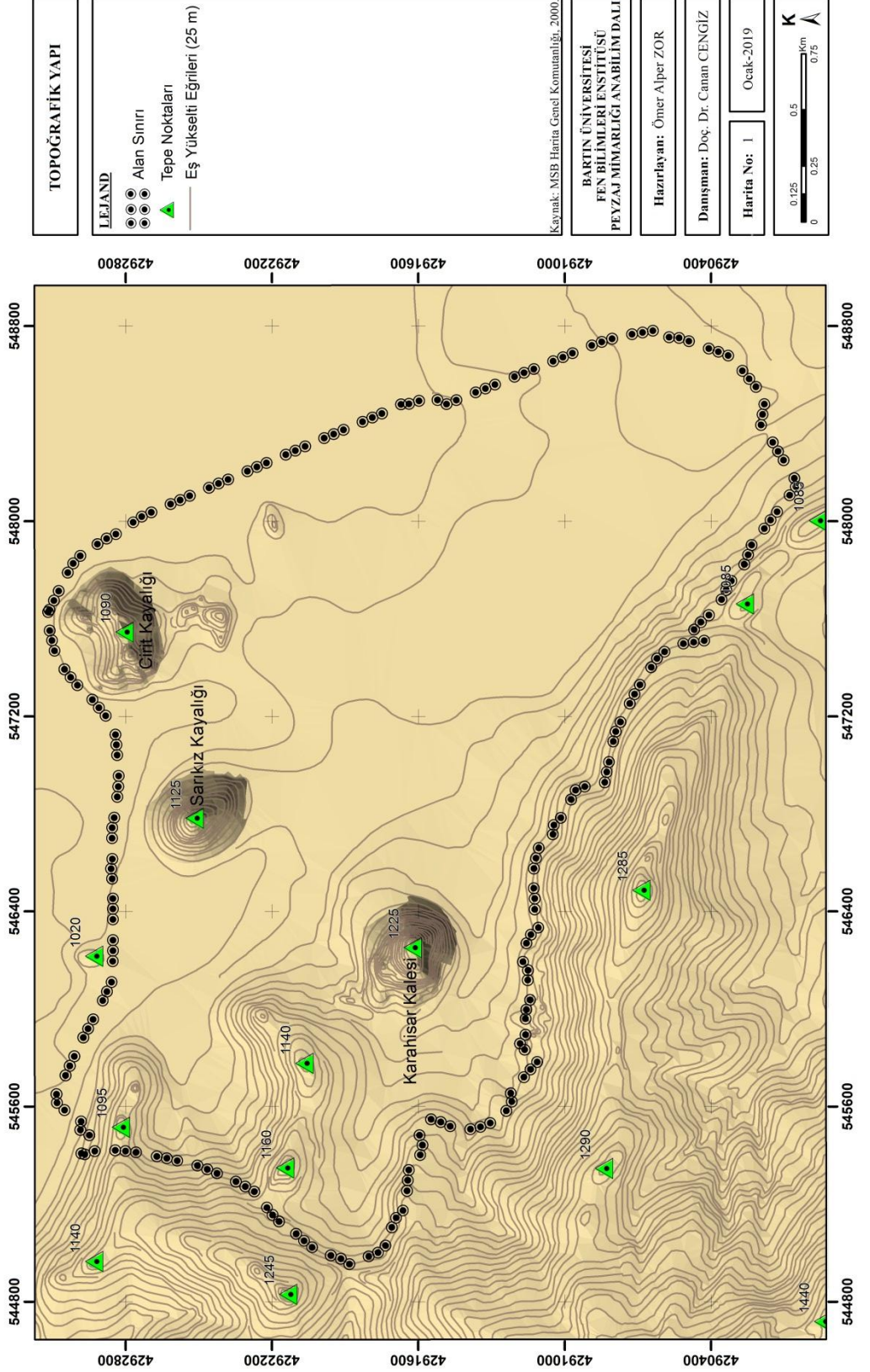
Araştırma alanı, tektonik faaliyetler sonucu oluşan Afyonkarahisar Ovası etrafında kurulmuş yerleşim alanlarını genellikle düz olan kısımlarında kurulmuştur. Alanın sınırları içinde kayalıklar, güney ve batı cephelerinde dağlar yer almaktadır. Yükselti ile birlikte doğal ortam şartlarındaki değişim, arazi kullanım biçimlerini de etkilemiştir. Kent çevresinde otlak alanları, yerleşim alanları ve sanayi alanları iç içe girmiştir. Bu durumun sebebi ise alanda ormanlık alanların fazla olmamasıdır. Araştırma alanına ait yükseklik gruplarını belirlemek amacıyla eşyüksekti eğrileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırma alanında yükseklik değerleri 1005-1225 m arasında değişim göstermektedir.

Araştırma alanına ilişkin yükseklik gruplarının alansal ve oransal dağılımı 9 grupta toplanmış ve Tablo 4.1’de verilmiştir. Araştırma alanına ilişkin eşyüksekti eğrileri ve tepe noktaları gösteren topoğrafik yapı haritası Şekil 4.2’de, yükseklik grupları haritası Şekil 4.3’de ve üç boyutlu arazi modeli haritası Şekil 4.4’de sunulmuştur.

Tablo 4.1: Araştırma alanının yükseklik gruplarının alansal ve oransal dağılımları.

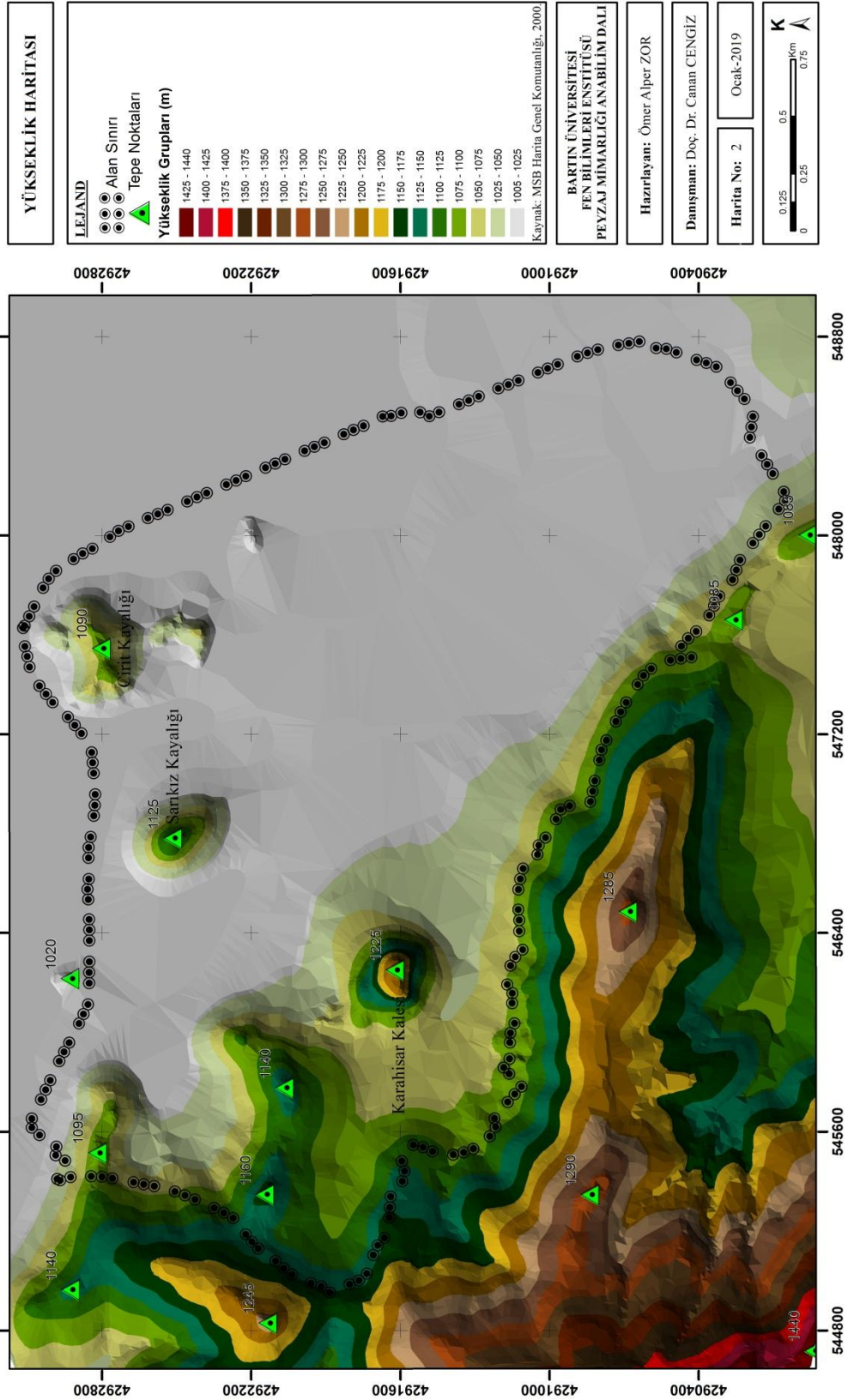
Yükseklik grupları (m)	Alan (ha)	Oran (%)
1005-1025	416,29	61,46
1025-1050	89,67	13,26
1050-1075	71,50	10,57
1075-1100	51,25	7,58
1100-1125	27,18	4,02
1125-1150	14,54	2,15
1150-1175	3,81	0,67
1175-1200	0,86	0,13
1200- 1225	1,10	0,16
TOPLAM	676,20	100,00

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.2: Topoğrafik yapı haritası.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.4: Üç boyutlu arazi modeli haritası.

4.1.2.2 Eğim Analizi

Araştırma alanının topoğrafik yapısına ilişkin eğim analizi yapılmıştır. Çepel (1988)'e göre; eğim, alandaki peyzajın engebe derecesini ifade etmektedir. Bir arazi yüzünün yatay düzlemde yaptığı açısının derece veya yüzde cinsinden değeri o arazinin eğimini vermektedir (Cengiz, 2009).

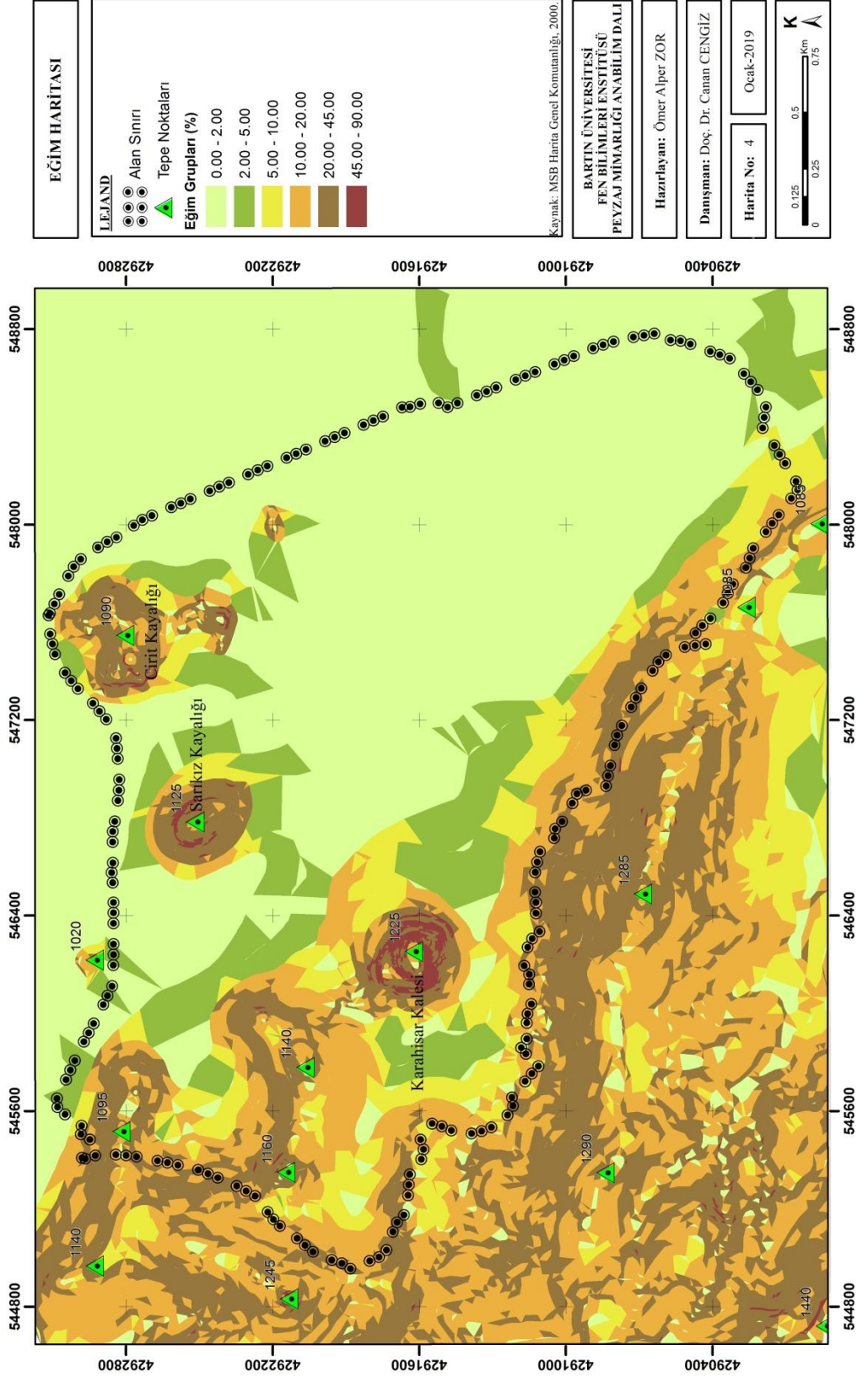
Araştırma alanına ilişkin eş yükselti eğrilerinin birbirine yakınlaşma ve uzaklaşmalarına göre eğim grupları analizi yapılarak kent merkezinin bulunduğu alanda 0-2 derece ile %47,99'luk oranla en fazla yer kapladığı, %45 ve üzeri eğime sahip bölgelerin ise %0,95'lik oranla en az yer kapladığı görülmektedir. Karahisar Kalesi çevresi ve Hıdırlık Tepesi'ne doğru eğim, 10-20 derece arasında değişmektedir. Sarıkız Kayalığı ve Cirit Kayalığı'nda eğimin 20-45 derece arasında olduğu belirlenmiştir.

Araştırma alanına ilişkin eğim gruplarının alansal ve oransal dağılımları Tablo 4.2'de, araştırma alanının eğim grupları analizi haritası ve eğim grupları haritası Şekil 4.5'de verilmiştir.

Tablo 4.2: Araştırma alanının eğim gruplarının derece ve oransal dağılımları.

Eğim grupları (°)	Alan (ha)	Oran (%)
0-2	324,55	47,99
2-5	90,92	13,45
5-10	73,57	10,88
10-20	106,53	15,75
20-45	73,23	10,98
45- +	7,4	0,95
TOPLAM	676,20	100,00

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.5: Eğim grupları haritası.

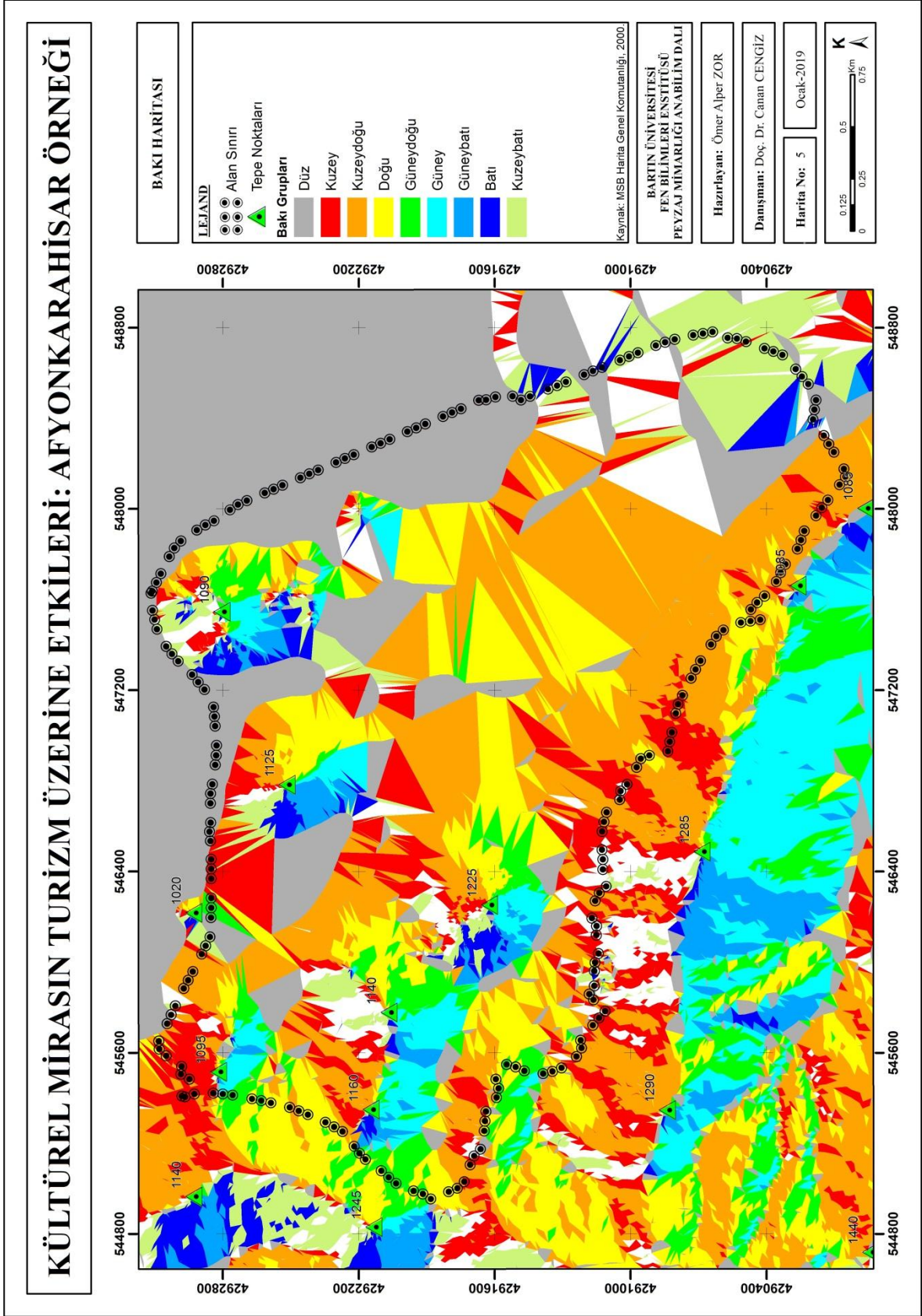
4.1.2.3 Bakı Analizi

Çepel (1988)'e göre; Türkiye genelinde güney, güneybatı, güneydoğu ve batı bakıları daha sıcak olmasından dolayı bu alanlara güneşli bakılar; kuzey, kuzeydoğu, kuzeybatı ve doğu bakıları ise gölgeli bakılar denilmektedir. Gölge bakılar sıcaklığın daha az olmasından dolayı topraktan suyun buharlaşmasından daha az olmaktadır. Bu nedenle aynı yağış koşullarında gölgeli bakılar güneşli bakılardan daha uygun bir su ekonomisine sahiptir (Cengiz, 2009).

Araştırma alanı ait bakı analizinde daha çok %29 ile kuzeydoğu ve %18,15 ile doğu bakılara sahip olduğu saptanmıştır. En az ise %2,28 ile batı ve %2,2 ile güneybatı bakılara sahip olduğu anlaşılmıştır. Tablo 4.3'de alanının bakı gruplarının alansal ve oransal dağılımları ve Şekil 4.6'da alanın bakı analizi haritası verilmiştir.

Tablo 4.3: Araştırma alanının bakı gruplarının alansal ve oransal dağılımları.

Bakı grupları	Alan (ha)	Oran (%)
Düz Alanlar	118,92	17,58
Kuzey	111,68	16,52
Kuzeydoğu	196,11	29
Doğu	122,71	18,15
Güneydoğu	34,4	5,09
Güney	28,4	4,2
Güneybatı	14,88	2,2
Batı	15,43	2,28
Kuzeybatı	33,67	4,98
TOPLAM	676,20	100,00

Şekil 4.6: Bakı grupları haritası.

4.1.3 Jeolojik Yapı

Araştırma alanı Afyonkarahisar'ın en büyük ovası etrafına kurulduğu için az engebeli bir araziye sahiptir. Akgül (2006)'a göre; kent orta derece yükseltiyeye sahip dağların arasında yer yer daralan ve genişleyen bir ovadır. Uçar (2007)'e göre; Afyonkarahisar Ovası, alüvyal toprak özelliklerine sahip çöküntü ovasıdır. Ova, Pliyosen ve Kuvaterner başlarında çökmüş ve alüvyallerin dolması ile oluşmuştur. Ovadaki eğim kuzeybatıdan, doğu ve güneydoğuya yönüne doğrudur. Ovanın güney bölümündeki dağlar volkanik yapılıdır. Volkanik dağlık kütle kuzey yamacı Hıdırlık Tepesi, volkanik domlar; Karahisar Kalesi, Sarıkız Kayalığı ve Ciritler Kayalığı'dır (Ay,2009).

Ova'nın merkezi kil, kum, killi kum, silt, çakıl ve kumlu çakıllardan ibaret bu alüvyonlar, yer yer değişik kalınlıklar göstermektedir. Ovanın uzunluğu yaklaşık 80 km'dir. Afyonkarahisar Ovası günümüzden yaklaşık olarak 1,5-2 milyon yıl öncesinde, kuzeybatı-güneydoğu ve kuzey-güney yönlü fayların eşliğinde çökmüş, daha sonra bu çöken kısımları alüvyonların dolması ile oluşmuş çok genç bir alüvyal çöküntü ovasıdır. Özellikle güneyindeki faylar, bu kısımdaki volkanitlerin sertliklerini, dolayısı ile dikliklerini korumaktadır. Alanın çoğu yerinde ovanın alüvyonları ile volkanitlerin sınırını bu faylar belirlemektedir (Yılmaz, 2001).

Alüvyon: Akarsu yataklarında, havza içinde, ovalarda biriken kum, çakıl, mil türü tutturulmuş güncel çökellerdir (Kibici ve vd., 2001). Düzlükler üzerinde gelişmiş Kuvaterner yaşlı çakıltaşı, kumtaşı, silttaşı ve çamurtaşlarından oluşur (Sarı ve vd., 2015).

Kocatepe Trakit: Trakit, traki-andezit, traki- bazalt şeklinde arazide gözlenmektedir. Genel olarak da kahve mor renkli, sert dayanımlıdır. Tipik özelliği boyutları 10 cm ye ulaşan sanidin kristalleri içermesidir. Trakitik doku gösteren kayaç fenokristaller halinde plajioklas (oligoklas-andezin), alkali feldspat (sanidin), biyotit içerir. Traki-andezitler hyalopilitik doku göstermektedir. Porfirik hornblend, ojit ve daha az biyotit fenokristalleri; volkanik cam, plaj, oklas ile alkali feldspat mikrolit ve mikrokristallerden oluşmuş, hyalokristalin bir matriks içinde bulunmaktadır (Kibici ve vd., 2001).

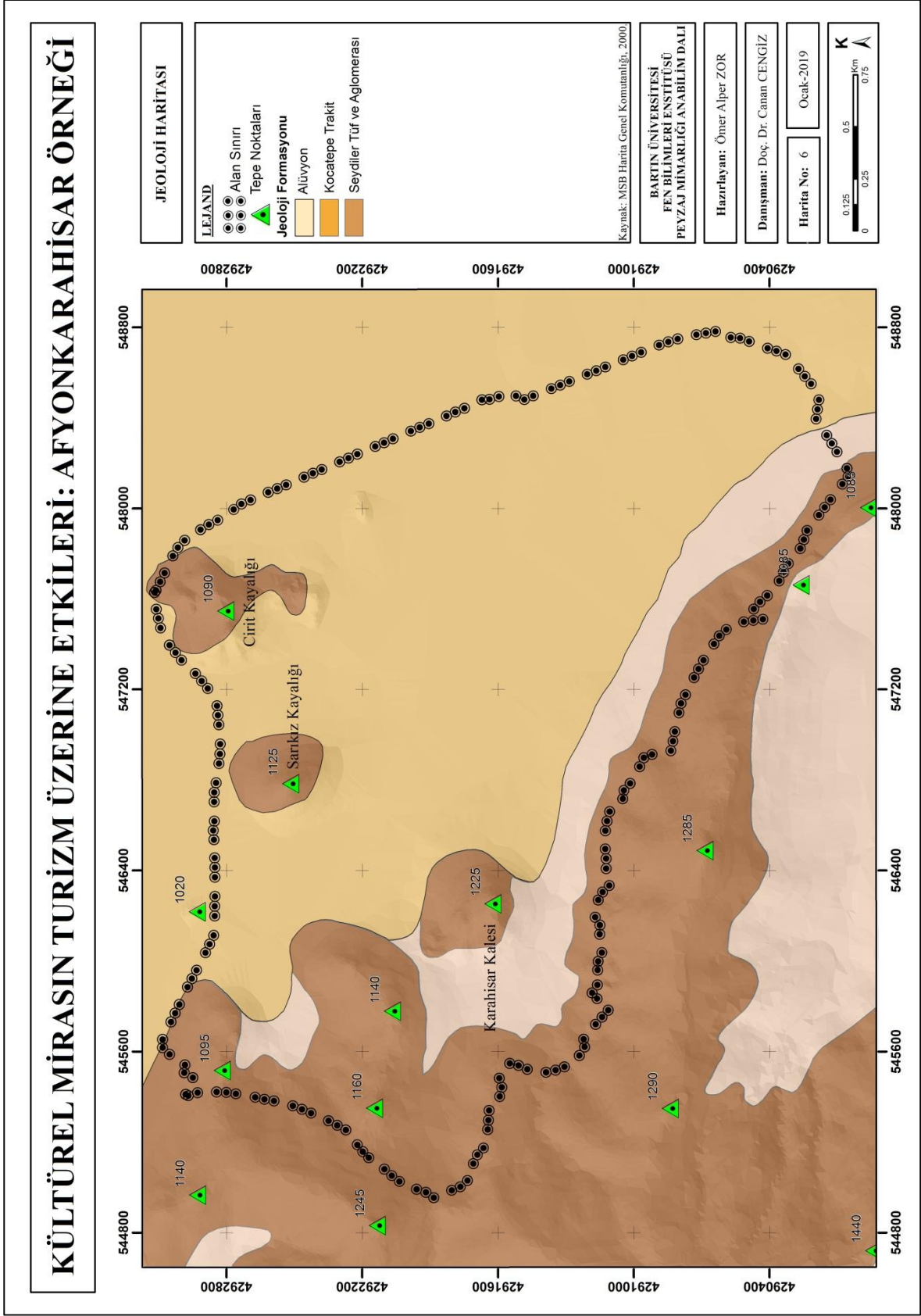
Seydiler Tüf ve Aglomerası: Bu formasyon Gebeceler formasyonu ile iç içe, formasyosyonun bulunmadığı alanlarda ise flistler üzerinde yer almaktadır. Genellikle süt

beyaz ve krem renkli olup, çok kalın tabaka göstermektedir. Tüfler üzerinde kalın birim olarak aglomera gelmekte ve ayrı bir birim olarak haritalanmayıp tüfler içinde incelenmektedir (Kibici ve vd., 2001).

Araştırma alanının jeolojik formasyonlara ilişkin alansal ve oransal değerler Tablo 4.4’de ve jeolojik yapı haritası Şekil 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.4: Araştırma alanının jeolojik formasyonlarına ilişkin özellikleri.

Simge	Açıklama	Alan (ha)	Oran (%)
Qal	Alüvyon	402,68	59,52
N2T	Kocatepe Trakit	184,90	27,34
	Seydiler Tüf ve Aglomerası	88,62	13,14
	TOPLAM	676,20	100,00

Şekil 4.7: Jeolojik yapı haritası.

4.1.4 Toprak Yapısı

Araştırma alanına ait toprak yapısı; büyük toprak grupları, arazi kullanım yetenek sınıfları ve erozyon durumu olmak üzere üç başlık altında sunulmaktadır.

4.1.4.1 Büyük Toprak Grupları

Araştırma alanına ait büyük toprak grupları; alüvyal toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi topraklarıdır. Alanın büyük bir kısmını alüvyal topraklar oluşturmaktadır. Mevcut yerleşim alanları, alüvyal topraklar üzerine kurulmasından dolayı toprak, verim açısından özelliklerini kaybetmiştir.

Kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kahverengi toprakları ise tepelik alanlarda dağılım göstermiştir. Bu büyük toprak gruplarının alansal ve oransal dağılımı Tablo 4.5’de ve büyük toprak gruplarının mekânsal dağılım haritası Şekil 4.8’de verilmektedir.

Tablo 4.5: Araştırma alanının büyük toprak gruplarının alansal ve oransal dağılımı.

Büyük toprak grupları	Alan (ha)	Oran (%)
Alüvyal Topraklar	576,43	85,20
Kireçsiz Kahverengi Toprak	75,67	11,19
Kahverengi Toprak	24,10	3,61
TOPLAM	676,20	100,00

4.1.4.2 Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları

Araştırma alanı arazi kullanım kabiliyet sınıfları bakımından %77,59’luk oran ile I. sınıf arazi üzerinde yer almaktadır. Araştırma alanı sınırları içinde II., III., V. ve VII. sınıf topraklar da mevcuttur. Alana ilişkin arazi kullanım yetenek sınıflarının alansal ve oransal dağılımı Tablo 4.6’da, arazi kullanım kabiliyet sınıflarına ilişkin harita Şekil 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.6: Araştırma alanının arazi kullanım yetenek sınıflarının alansal ve oransal dağılımı.

Arazi kullanım yetenek sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
I.	524,70	77,59
II.	8,34	1,24
III.	1,08	0,17
VI.	87,22	12,89
VII.	54,86	8,11
TOPLAM	676,20	100,00

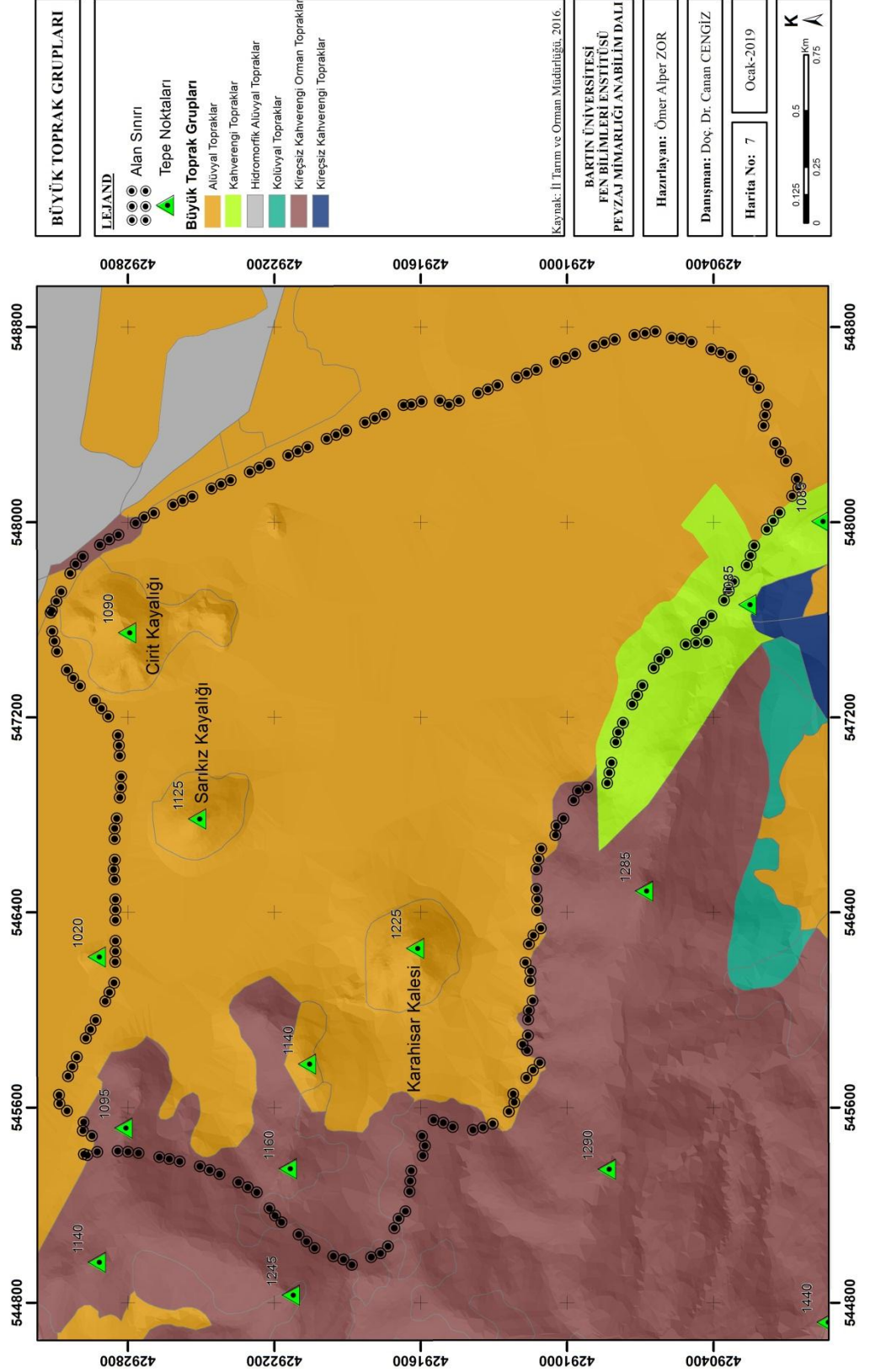
4.1.4.3 Erozyon durumu

Araştırma alanında taşlık, tuzluluk, yeşil alanların yetersizliği ve eğime bağlı olarak erozyon yaşanmaktadır. Bu sahalarda yüzey ve yer yer oyuntu erozyonu görülmektedir. Yerleşim alanında 524,70 hektar %77,06 yüzdeler ile erozyon derecesi yok (0) olarak belirlenmiştir. Zafer mahallesi, Hamidiye ve Yarenler Mahallesi'nin bir kısmı, Karahisar Kalesi, Cirit Kayalığı, Sarıkız Kayalığı 75,83 ha %11,21 oranla az erozyon (1) görülmektedir. Tepelik alanlara doğru eğim derecesinin artması ve bitki örtüsünün yetersizliğinden dolayı 75,67 ha %11,19 orandaki alanda çok şiddetli (4) erozyon derecesi görülmektedir. Araştırma alanına ait erozyon derecesine ait alansal ve oransal dağılımları Tablo 4.7'de ve erozyon durum haritası Şekil 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.7: Araştırma alanının erozyon derecesinin alansal ve oransal dağılımı.

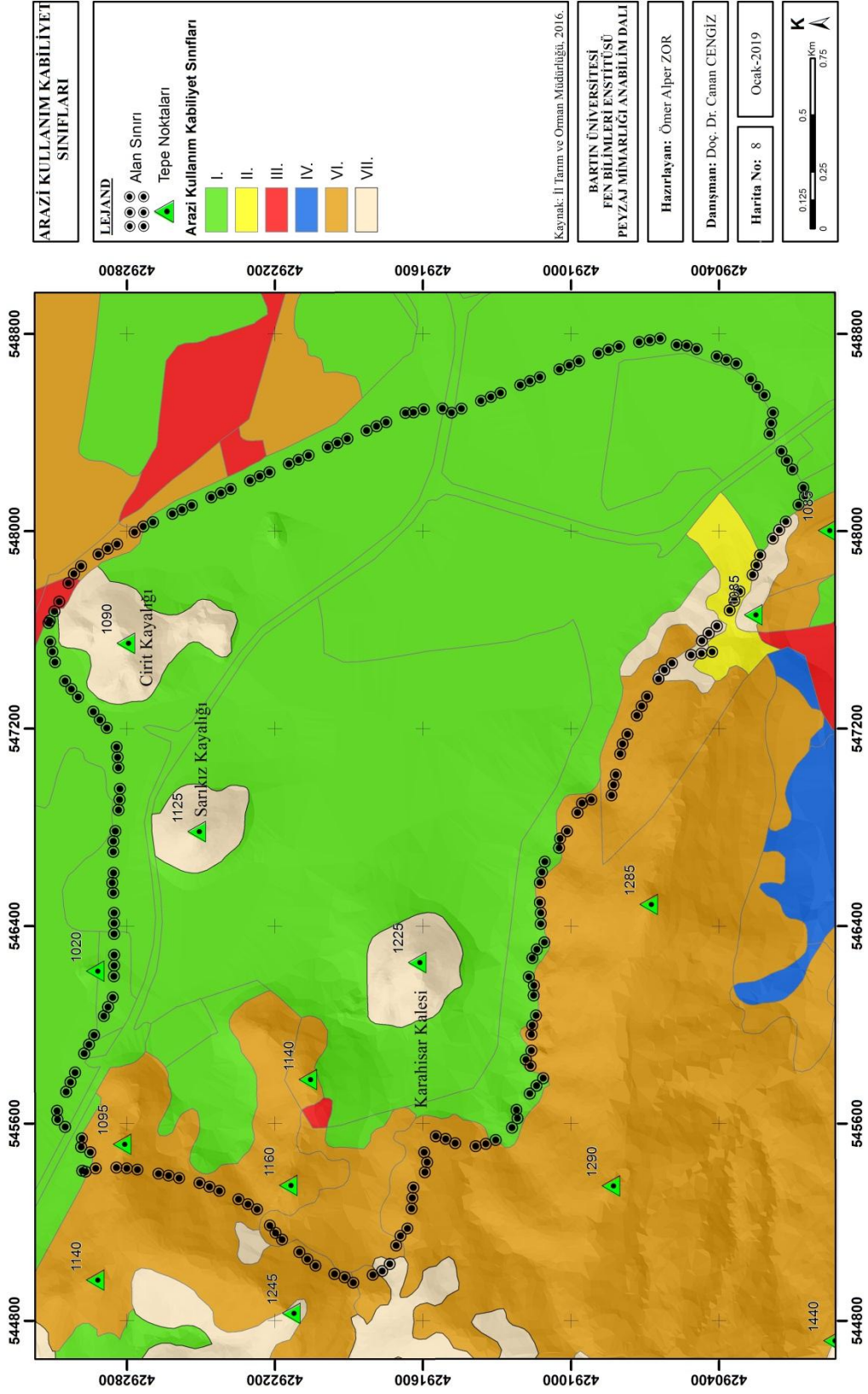
Erozyon derecesi	Alan (ha)	Oran (%)
0-Yok	524,70	77,60
1- Az	75,83	11,21
4- Çok Şiddetli	75,67	11,19
TOPLAM	676,20	100,00

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

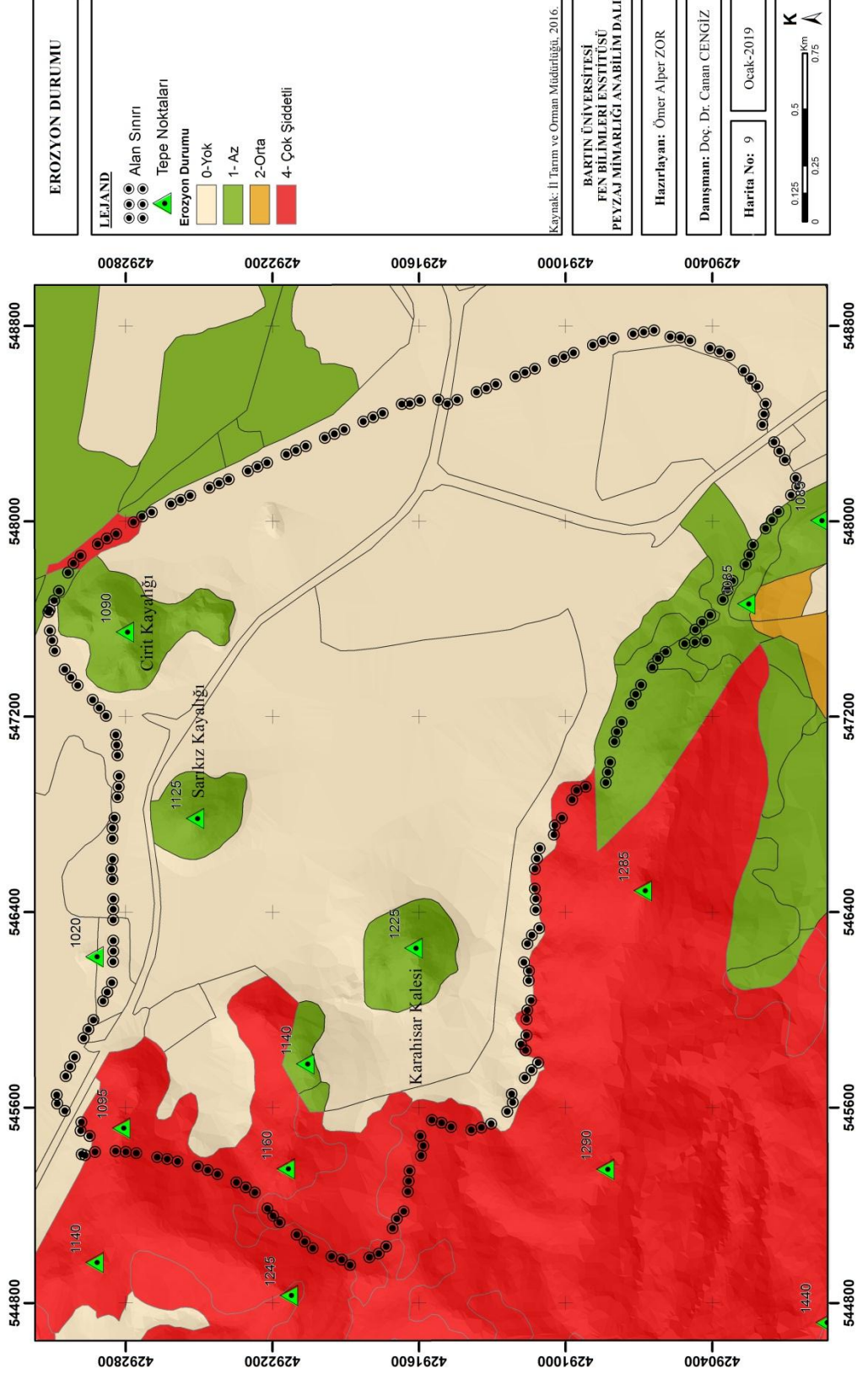
Şekil 4.8: Büyük toprak grupları haritası.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.9: Arazi kullanım kabiliyet sınıfı haritası.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.10: Erozyon durum haritası.

4.1.5 Hidrolojik Yapı

Afyonkarahisar'ın en önemli akarsuyu Akarçay'dır. Akarsu Çengiloğlu köyü civarında Kırkgözler Köprüsü yakınlarında Eber Gölü'ne boşalmaktadır. Kaynağını Ahır Dağı'nın doğu yamaçlarından almaktadır. Akarçay yaz aylarında suların çekilmesinden dolayı düzenli bir rejime sahip değildir. Akarçay, Afyonkarahisar depresyonunun en alçak kısmını takip eder ve örgülü yatağa sahiptir (Ay, 2009). Akarçay Ahır Dağları'nda Nacak Suyu adı ile doğmaktadır. Gecek Kaplıcaları yakınından, Afyonkarahisar Ovası'na ulaşıp devam etmektedir (Kervankıran, 2011).

Karaağaç Deresi gibi araştırma alanı sınırı içinde ve dışında bahar aylarında aktif diğer aylarda özellikle de yaz aylarında debisi düşük veya kuru dereler bulunmaktadır. İl Özel İdaresi kurumu ile yapılan yüz yüze görüşmelerde (2018 Temmuz), Karaağaç Deresi köy merkezinden geçtiği için yer yer sel taşkınları görölmektedir. Araştırma alanına ait hidrolojik yapı haritası Şekil 4.11' de verilmiştir.

4.1.6 İklim Yapısı

Akgül (2006)'a göre; Afyonkarahisar Kenti, Batısında Ege Bölgesi'nden, Akdeniz ikliminin, doğusunda bulunan İç Anadolu Bölgesinden ise karasal ikliminin etkilerinin görüldüğü bir geçiş iklim bölgesinde yer almaktadır. Araştırma alanı, farklı çevrelerden gelen hava basıncı ve rüzgar sistemlerinin etkisinde kalmasından dolayı hava koşulları yıl içinde sürekli değişiklik göstermektedir. Çevresinde bulunan komşu illere göre yükseltisinin ve denize olan uzak olmasından dolayı İç Anadolu iklimi yani karasal iklim daha çok hâkimdir (Ay, 2009). Araştırma alanına ait bağıl nem oranı ortalaması % 64,1 olarak belirlenmiştir. Yılın büyük bir kısmında (Nisan-Ekim ayları arasında) bağıl nem ortalamasının altında seyretmekte, kış ayları ve bu mevsime yakın mevsimlerin ilk aylarında (Mart Ve Kasım) ise ortalamasının üzerine çıkmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013). Araştırma alanına ait iklimsel veriler Şekil 4.12'de verilmiştir.

AFYONKARAHISAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (°C)	0,3	1,7	5,2	10,3	15,0	18,9	22,1	22,0	17,8	12,4	6,9	2,3	11,2
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	4,4	6,3	10,8	16,3	21,2	25,6	29,4	29,5	25,2	19,2	12,7	6,5	17,3
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-3,5	-2,5	0,0	4,1	8,1	11,1	13,6	13,5	9,7	5,7	1,6	-1,4	5,0
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2,9	4,1	5,2	6,4	8,2	10,0	11,2	10,7	8,8	6,5	4,8	2,8	81,6
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12,4	11,9	11,9	11,5	12,1	7,6	3,7	3,1	4,3	7,3	8,4	12,3	106,5
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	44,0	39,8	45,1	46,4	54,9	38,7	20,7	12,7	20,5	35,4	33,7	46,5	438,4
En Düşük Sıcaklık (°C)	-27,0	-25,3	-17,0	-7,6	-3,1	1,0	4,0	2,4	-3,2	-7,9	-23,1	-27,2	-27,2
En Yüksek Sıcaklık (°C)	18,0	21,8	26,4	30,2	33,0	35,8	39,8	38,0	36,1	31,3	25,3	21,0	39,8

Şekil 4.12: Afyonkarahisar kentine ait iklimsel veriler (MGM, 2018).

Araştırma alanı, Ege Bölgesi sınırlarında bulunmasına karşın ilin iklimi, bölgenin iklimine çok fazla benzerlik göstermemektedir. İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alması, yükseltinin etkisi ile karasal (step) iklimi hâkim olmaktadır. Kışların soğuk ve kar yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak olduğu karasal iklim özellikleri görülmektedir. Afyonkarahisar il merkezinde 1929 yılından itibaren meteorolojik gözlemler yapılmaktadır. İl merkezinde bir gözlem istasyonu bulunmaktadır (Ay, 2009). Kent genelinde yıllık ortalama sıcaklık, Ocak ayında 0,3°C, Temmuz ayında 22,1°C, yıllık ortalama sıcaklık 11,2°C olarak görülmektedir. Yıllık ortalama yağış Temmuz ayında 20,7 mm, Ocak ayında 44 mm, yıllık ortalama yağış ise 438,4 mm olarak görülmektedir (MGM, 2018).

4.1.7 Bitki Örtüsü

Kargıoğlu (2001)'e göre; coğrafi konumu bakımından Ege Bölgesi'nin İç Batı Bölümü'nde bulunması, bitki coğrafyası bakımından İran-Turan ve Akdeniz Bölgeleri'nin geçiş kuşağında yer almaktadır. Afyonkarahisar iklim ve topoğrafik yapıya uygun bir dağılım göstermektedir. Çok az sahaya yayılma göstermiş orman örtüsü, kentin batısını ve güneybatısını çeviren yüksekliklerin üzerini kaplamıştır. Bu ormanlık alanların çoğunu *Quercus* sp. (Meşe), yüksekliğin artması ile kısmen *Juniperus* sp. (Ardıç) ve çok az miktarda *Pinus* sp. (Çam) türleri bulunmaktadır. Bunların dışında *Cedrus* sp. (sedir), *Pinus nigra* (karaçam) ve relik bitki türleri görülmektedir (Bülbül, 2010).

Araştırma Alanının, hâkim bitki örtüsü bozkırdır. Bozkırın yanında belirli kısımlarda ormanlık alan bulunmaktadır. Dağlık alalardaki bulunan ormanlık alanlar, düzlük alanlarda yerini bozkıra bırakmaktadır (Ay, 2009). İklim özelliklerine göre doğal bitki örtüsü meşe ve karaçam olması gereken alanlar, insanlar tarafından tahrip edilmesi sonucunda ova tabanında antropojen bozkır görülmektedir (Uçar, 2007). Örneğin *Astragalus ptilodes* Boiss.var.*ptilodes* (Geven), *Artemisia campestris* L. (Yavşan otu), *Festuca pinifolia* (Yumak otu), *Peganum harmala* L. (Üzerlik otu) gibi bitkiler bulunmaktadır (Kargıoğlu, 2001).

Araştırma alanının meşçere tipi alansal ve oransal dağılımları Tablo 4.8'de, alanın orman işletme sınıfı alansal ve oransal dağılımları Tablo 4.9'da, alanın orman kapalılık alansal ve oransal dağılımları ise Tablo 4.10'da verilmiştir. Alanın meşçere tipi haritası Şekil 4.13'de, alanın orman işletme sınıfı haritası Şekil 4.14'de, alanın orman kapalılık haritası Şekil 4.15'de verilmiştir.

Tablo 4.8: Araştırma alanının meşçere tipi alansal ve oransal dağılımı.

Meşçere tipi	Alan (ha)	Oran (%)
BDy- Bozuk diğer yapraklı alanlar	0,04	0,01
BÇk- Bozuk karaçam kuru ormanı	1,69	0,24
Mzl- Mezarlıklar (Anıt, şehitlik, türbe vb.)	2,10	0,31
OT- Ağaçsız orman toprağı	27,20	4,02
SÇka- Sedir/ Karaçam "a" çağında meşçere	10,24	1,51
T- Kayalık,taşlık	44,31	6,55
Z- Tarım arazisi	35,45	5,24
ÇkBma- Karaçam/Badem "a" çağında meşçere	9,59	1,41
ÇkSa- Karaçam/Sedir "a" çağında kuru orman	5,02	0,64
İs- İskan alanı ve mezarlık	540,53	79,3
TOPLAM	676,20	100,00

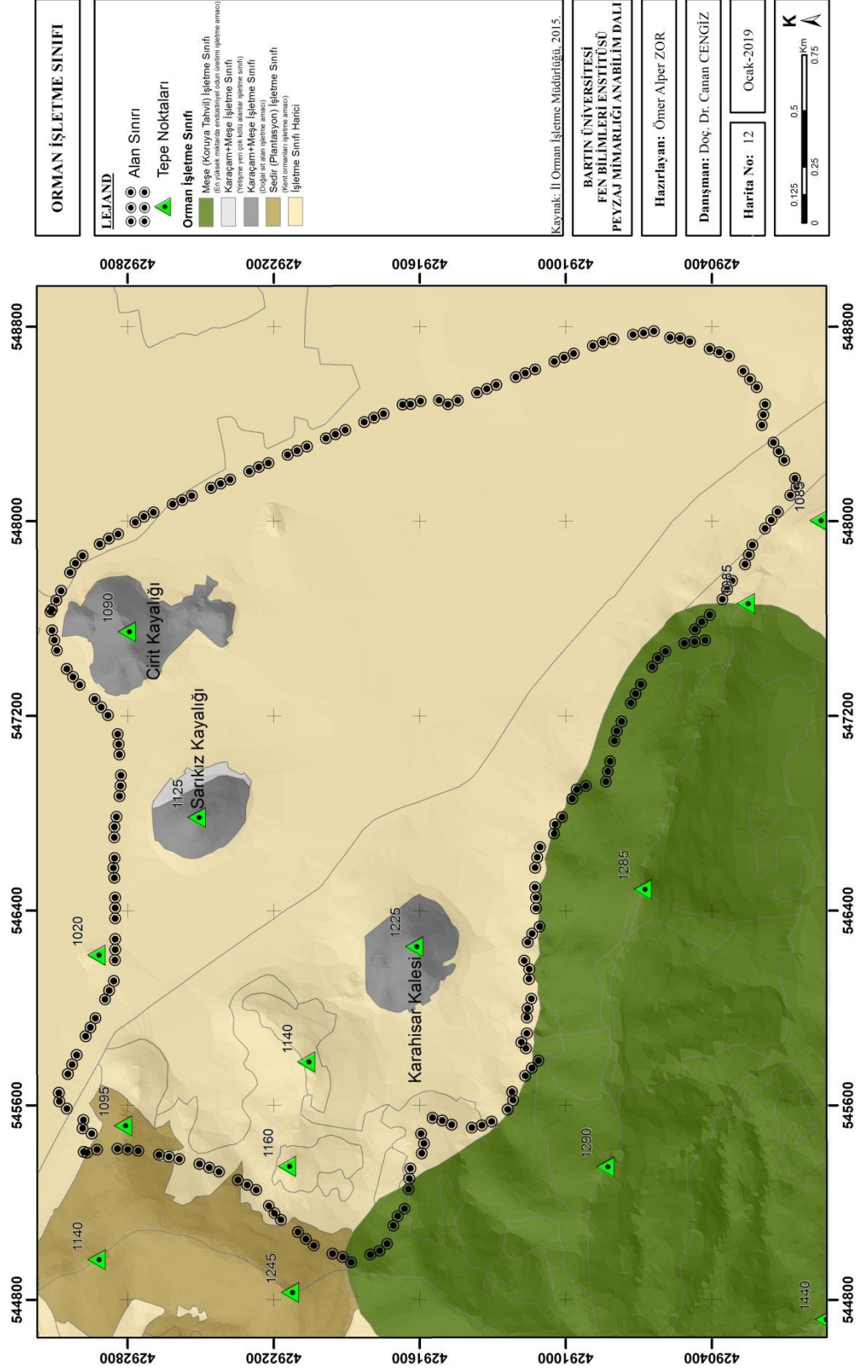
Tablo 4.9: Araştırma alanının orman işletme sınıfı alansal ve oransal dağılımı.

Orman işletme sınıfı	Alan (ha)	Oran (%)
C-Meşe (Koruya Tahvil) İşletme Sınıfı (En yüksek miktarda endüstriyel odun üretimi işletme amacı)	17,84	2,60
F-Karaçam+Meşe İşletme Sınıfı (Yetiştirme yeri çok kötü alanlar işletme sınıfı)	2,40	0,40
G-Karaçam+Meşe İşletme Sınıfı (Doğal sit alan işletme)	41,90	6,19
K- Sedir (Plantasyon) İşletme Sınıfı (Kent ormanları işletme amacı)	10,24	1,52
L- İşletme Sınıfı Harici	603,82	89,29
TOPLAM	676,20	100,00

Tablo 4.10: Araştırma alanının orman kapalılık alansal ve oransal dağılımı.

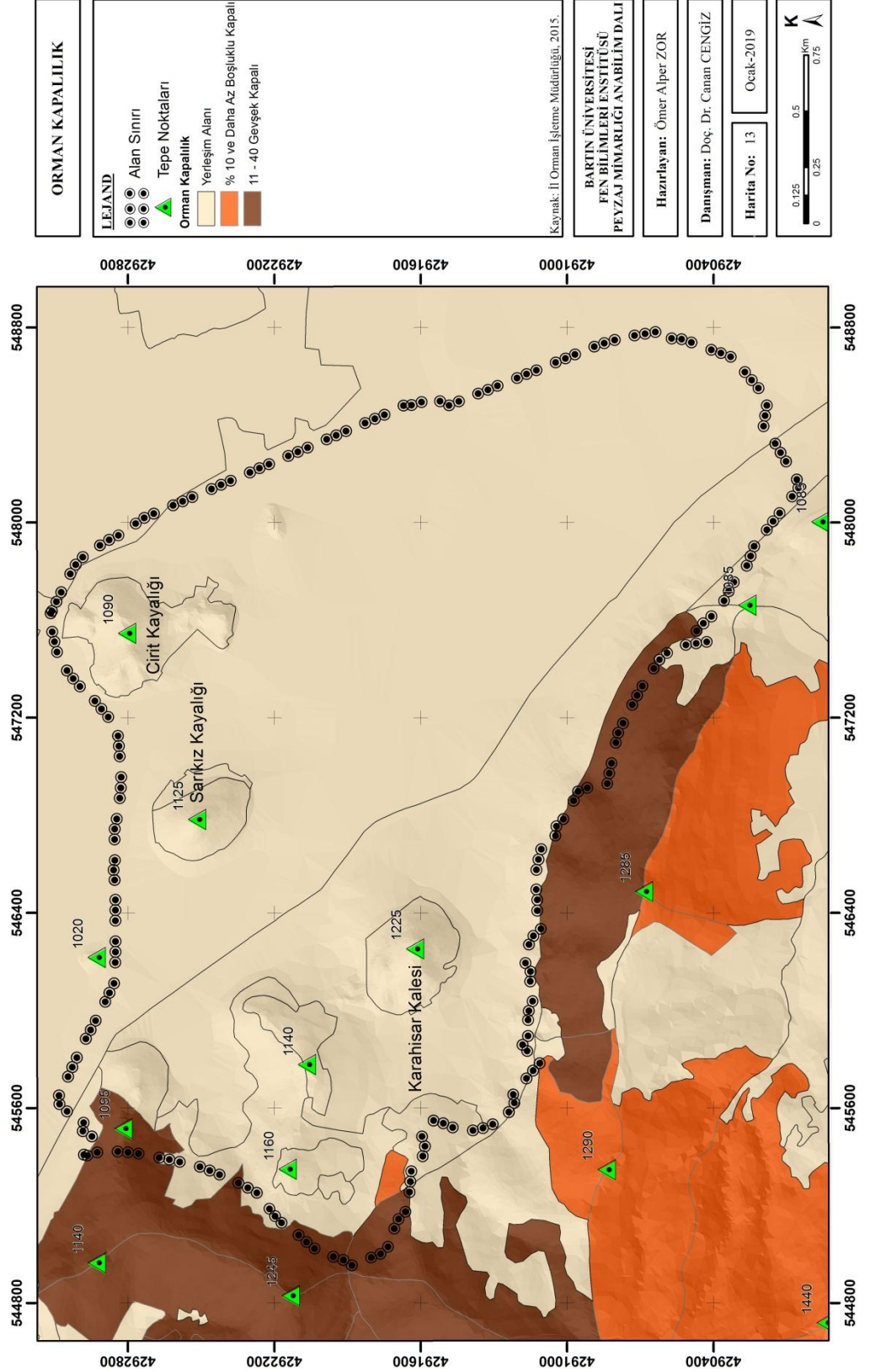
Orman işletme sınıfı	Alan (ha)	Oran (%)
Yerleşim Alanı	649,2	96,00
0-%10 ve Daha Az Boşluklu Kapalı	2,0	0,29
1-%11-14 Gevşek Kapalı	25,0	3,71
TOPLAM	676,20	100,00

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.14: Orman sınıfı haritası.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.15: Orman kapalılık haritası.

4.2 Araştırma Alanına İlişkin Kültürel Peyzaj Özellikleri

Araştırma alanına ilişkin kültürel peyzaj özellikleri Afyonkarahisar'ın tarihî gelişim süreci, sosyo-kültürel özellikler, ekonomik yapı, araştırma alanına ilişkin turizm altyapısı, ulaşım, altyapı, mekânsal özellikler, sivil mimari örnekleri ve tescilli kültür varlıkları olmak üzere dokuz başlık altında sunulmaktadır.

4.2.1 Afyonkarahisar'ın Tarihî Gelişim Süreci

İnsanoğlunun eski çağlardan beri doğaya ve doğaya bağlı koşullara göre yaşaması, onun çok çeşitli uygarlıklar kurmasına neden olmuştur. Bunlardan biri olan Afyonkarahisar tarihî kenti, ev sahipliği yaptığı uygarlıkların tarihî gelişim dönemlerine göre; Tarih Öncesi Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi olarak 6 dönem içerisinde açıklanmıştır.

4.2.1.1 Tarih Öncesi Dönem

M.Ö. 3000-2000 yıllarını kapsayan Eski Tunç Dönemi'nden itibaren Afyonkarahisar kenti yaşamın yoğun olduğu bir yerleşim yeri olmuştur. Bu çağın özelliği, önce bakırı, daha sonra bakır ve kalayı karıştırarak tunç (bronz) olarak bilinen maddeyi işlemeye başlamaları olmuştur. Bu nedenle bu çağa “*Tunç*” adı verilmiştir. Bu dönemde altın madenide işlenmiştir. Afyonkarahisar'da yapılan araştırmalarda günümüze kadar her hangi bir altın eser bulunamamıştır (İlslı, 2001).

Hititler (M.Ö. 1800-1200)

M.Ö. 1800'den sonra Anadolu'da Afyonkarahisar'ın da sınırları içinde bulunduğu, Hitit Krallığı kurulmuştur. Bu döneme ait Seydiler kasabası Yanarlar mevkiinde yapılan kazı çalışmalarında Hitit Küp Mezarı ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. 1380 yılında Hititler, Arzava üzerinde bir sefer düzenlenmiş ve bu beylikleri denetimi altına almıştır. O dönemin en uzun ticaret yolu olan Boğazköy-Apasa (Efes) Hitit Krallığı tarafından ticarete açılmıştır. Sonraki dönemlerde “Kral Yolu” olarak adlandırılacak olan bu yol Hisarköy, Bolvadin ve Dinar üzerinden Ege'ye ulaşmaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

M.Ö. 2000-8 yy.'lar arasında, Anadolu'da Asur Ticaret Koloni Çağı, Eski Hitit, Hitit İmparatorluğu ve Genç Hitit dönemleri bulunmaktadır. Afyonkarahisar'da bu dönemlere ait herhangi bir yaşamsal kalıntı görülmemiştir (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Frigya (M.Ö. 1200-546)

M.Ö. 1200 yıllarda Anadolu'ya yayılmaya başlayan Frigyalılar, M.Ö. 19. yy.'dan itibaren Kızılırmak kavisi ve Sakarya nehirleri arasında siyasi hâkimiyetlerini kurmuşlardır. Gordion'u siyasi merkez, Persinus'u da dini merkezin başkenti yapmışlardır. M.Ö. 660 yıllarda kuzeydoğudan gelen Kimmerler tarafından saldırıya uğramış ve yıkılmıştır. Frigya Afyonkarahisar, Eskişehir illeri arasında bulunan Yazılıkaya (Midas'ın Şehri) ve İhsaniye bölgesindeki kayalık ve ormanlık bölgede yeniden kurulmuşlardır. Yapılan kazılarda Altıntaş, Dinar ve Elmalı'ya (Antalya) kadar yayıldıklarına ilişkin kalıntılara rastlanılmaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Frigyalıların, Pers Krallığı Dönemi'nde yok olmasına rağmen, bölgede benimsenen Frigyalılara ait kültürün Bizans Dönemi'nde de Afyonkarahisar sınırları içinde bulunan Frigya Bölgesi adıyla varlığını koruduğu bilinmektedir. Afyonkarahisar'a bağlı İhsaniye ilçe sınırlarında bulunan Aslankaya, Aslantaş, Yılantaş, Kapıkayalar, Göynüş Vadisi, Maltaş ve Kumcaboğaz gibi oyulmuş anıtsal niteliği olan kayalar günümüze kadar gelmiştir. Bu tür anıtsal yapıtlar Afyonkarahisar haricinde hiçbir yerde bulunmamaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Lidyalılar (M.Ö. 660-546)

Manisa'da bulunan Sart Antik Kenti merkezi olarak kullanan Lidyalılar, M.Ö. 17. yy.'dan itibaren görülmeye başlanmıştır. Kimmerler'in M.Ö. 660 yılında Frigyalıların egemenliğine son vermesiyle Dinar, Dazkırı ve Burdur'a kadar siyasi hâkimiyeti yayılmıştır. M.Ö. 546 yıllarında Perslerin Anadolu'ya egemen olmasıyla, Lidya uygarlığına son verilmiştir. Afyonkarahisar'ın güney bölgesinde bu döneme ait izler bulunmaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Persler (M.Ö. 546-333)

İran'da Pers (*Akamenid*) olarak adlandırılan devlet, Kimmerler'in Anadolu'ya yaptığı akınlar sonucu Friglerin egemenliğe son vermesi ile M.Ö. 16. yy.'larda Persler Anadolu'ya gelmeye başlamıştır. Dinar (*Geleneia*) kenti Anadolu'da eyalet merkezi olarak kullanılmıştır. M.Ö. 546 yılından itibaren Anadolu'ya tamamen hâkim olan persler, imparatorluk sınırlarını Makedonya'ya kadar ulaştırmıştır. M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'le yapılan savaşta yenilmesi sonucunda bütün imparatorluk sınırları Helen hâkimiyetine girmiştir. Bu döneme ait eserler, Tatarlı tümülüsü ahşap boyalarında ve Altıntaş mezar taşında görülmektedir (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Helenistik Dönem (M.Ö. 333-30)

Makedonya Kralı Filip'in ölmesi ile yerine geçen oğlu İskender (*Alexandros*), M.Ö. 334 yılında İssos'da, III. Darius komutasındaki Pers ordusu ile yapılan savaşı kazanmıştır. Pers kralına ait tacı giyip, Hayber geçidi yolu ile Hindistan'a ulaşmıştır. Burada doğuyu ve batıyı birleştirmek istemiştir. Perslerin yıllar boyunca sürdürdüğü hâkimiyete son vererek yeni bir uygarlık anlayışı olan Helenizm Devri başlamıştır. M.Ö. 323 yılında büyük İskender ölümü ile komutanları ele geçirdikleri toprakları paylaşmak için birbiri ile mücadeleye etmişlerdir. Makedonya, Mısır ve Babil'e sahip olan komutanlar ile Anadolu'ya hâkim komutan Afyonkarahisar'a bağlı Çay ilçesinde (*İpsos-Julia*) savaşmışlardır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Afyonkarahisar il sınırlarında kendi adına sikke (para) bastırmış 16 kent devleti kurulmuştur. Bunların arasında önemli olanlar; Dinar (*Apemeia*), Şuhut (*Synnada*), İncehisar (*Docimeon*), Hisar (*Amorium*) ve Beş Şehir-Sandıklı Bölgesi (*Pentapolis*) adları ile kurulmuş kentlerdir. Selevkos Dönemi'nin en parlak devri Kral II. Antiochos (M.Ö. 233-183) zamanında olmuştur (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

4.2.1.2 Romalılar Dönemi (M.Ö.30-M.S.395)

Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Afyonkarahisar, Frigya Bölgesi'nin bir parçası olmuştur. Bu dönemle ilgili, Frigya'nın bir bölümü kentlerin dışında imparatorluk sınırlarında büyük

çiftlikler halinde yaşamaktadır. Bu çiftliklerden biri de Kütahya Altınbaş'tan başlayan Afyonkarahisar'ın doğusundaki Akarçay'a kadar uzanan bir alanı içermektedir. Bu dönemde mermerin çıkarılıp işlendiği ve ticaretinin yapıldığı kazı çalışmaları ile belirlenmiştir (Bear, 2001).

4.2.1.3 Bizans Dönemi (395-1176)

Afyonkarahisar'ın kuzeydoğusunda bulunan Hisar "*Amorium*" kentinden geçen yolu imparatorlar, azizler, hacılar ve istilacı Arap orduları tarafından kullanılmıştır. Bu nedenle Bölge'nin tarihî önemi bulunmaktadır. Bizans'ın tarihî açısından karanlık devir olarak görülen 7. ve 8. yy.'lar da bu kentlerin yerini yeni kurulan şehirler almıştır. Kurulan bu şehirler Afyonkarahisar "*Akroinon*" ve Bayat ilçesinin dört km batısında bulunan Asar Kalesi "*Kedrea*" konumlarından dolayı savunma amaçlı önemli kentler arasında yer almıştır. Günümüze kadar gelen Afyonkarahisar Kalesi'ne ait sarnıç ve surlar, yerleşimin olduğuna kanıt olarak gösterilmektedir. Bu tür kaleler Anadolu'da Bizans'ın dağınık toplulukları için stratejik öneme sahip yerlere yapılmış kaleler olmuştur. Bu kaleler yerel ve kilise idaresi için kullanılmış ve Arap istilaları sırasında sığınak olarak da kullanılmıştır (Lightfoot, 2001).

610- 641 yılları arasında İmparator Heraclius Dönemi'nde, Pers İmparatorluğu'nun bölgeyi işgal etmesi ile Anadolu'da birçok kentin tahrip edilmesi, bu kentlerin yok olmasına neden olmuştur. Bu dönemden varlığını sürdüren tek kent Emirdağ yakınlarındaki "*Amorium*" kenti olmuştur. "*Amorium*" kenti Anadolu'nun en büyük ve önemli Bizans kenti olmuştur. Kent Strategos tarafından yönetilen orduya karargâh olarak hizmet vermiştir. İslamiyet'in yaygınlaşması ile Araplar birkaç defa kenti ele geçirmiştir. Afyonkarahisar İslam ordularının geçtiği güzergâhlardan biri olmuştur. Öte yandan Orta Asya'dan gelen akınlar ve göçler sonucu Bizans İmparatorluğu için zor zamanlar geçirmeye başlamış ve yaşayan halk daha güvenli olduğunu düşündüğü batıya doğru göç etmeye başlamıştır. 11. ve 12. arasında Afyonkarahisar kenti Türk yurdu olmaya başlamıştır (Lightfoot, 2001).

4.2.1.4 Selçuklu ve Beylikler Dönemi

Anadolu, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu süreç içinde Roma ve Bizans'ın kendi iç mücadelelerinin yanında, uzun yıllar süren Sasani ve Arap istilaları neticesinde nüfus azalmıştır. Bu kadar kötü durumda olan Anadolu, Türkler tarafından yaklaşık yarım asır süren büyük mücadeleler sonucunda, Türk yurdu olmuştur (Küpeli, 2001).

Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesut'un oğlu Kılıçarslan'ın 1107 yılında ölümünden sonra Anadolu'nun Türk siyasi birliğinde kısa süreli bir bozulma olmuş, bu dönemde Bizanslılar Türklerin üzerindeki baskılarını artırmışlardır. Bu süreçte Afyonkarahisar'ın, kaynaklara göre hâlâ Türklerin elinde olduğu anlaşılmaktadır. 1116 yılında Bizans İmparatoru Alexis Komnenos Kütahya, Seyitgazi, Emirdağ, Bolvadin ve Akşehir üzerine sefer düzenlemiştir. Afyonkarahisar'ın Anbanaz Köyü yakınlarında Sultan Şehinşah'ın ordusu ile karşı karşıya gelen Bizans ordusu burada yenilgiye uğramıştır (Küpeli, 2001).

18. yy.'da Afyonkarahisar tamamı ile Türk yurdu olan Selçuklu Devleti'nin uç vilayetlerinden biri olmuştur. 1243 yılında Moğollar ile yapılan Köseadağ Savaşı'ndan eski gücünü yitirmiş ve Moğol hâkimiyetine girmiştir. 1260 yılında bir dönem iktidarda olan Vezir Muinüddin Pervane, Moğolların baskısına direnebilmesi için uç vilayetlere Vezir Sâhip Fahreddin Ali'nin oğulları Taceddin Hüseyin ile Nusreddin Hasan'ı atamıştır. Ayrıca Kütahya, Sandıklı, Akşehir ve Beyşehir bölgelerini ikta olarak vermiştir. Bu şekilde Afyonkarahisar kentinde Sahipataoğulları hâkimiyeti başlamıştır (Küpeli, 2001).

14. yy. ortalarına kadar Sahipataoğulları hakimiyetinde olan Afyonkarahisar, daha sonra Germiyanogulları Beyliği'ne geçmiştir. 1361-1387 yılları arasında Germiyanoglu Süleyman Şah tarafından yönetilmeye başlanmıştır. 14. yy.'ın ikinci yarısında Osmanlı ve Karamanoğulları'nın gittikçe büyümesi sonucunda Germiyanogulları zayıflamaya başlamıştır. Afyonkarahisar, Germiyanogulları'ndan çeyiz olarak alınan kaleler içinde olmasa da, Hamitoğulları'ndan bazı kalelerin alınmasıyla beraber Osmanlılara geçmiş olduğu düşünülmektedir (Küpeli, 2001).

4.2.1.5 Osmanlı Dönemi

1390 yılında Beyazıt Dönemi'nde Afyonkarahisar Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarına dâhil olmuştur. 1402 yılında Timur Devleti ile savaştan Osmanlı yenilgiye uğramış ve Fetret Dönemi'ne girmiştir. Bu savaş sonrasında Germiyanogulları tekrar eski topraklarına sahip olmuştur. Germiyan Beyi Yakup Bey'in 1429'da ölmesi ve vasiyeti üzerine bütün topraklar Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dâhil olmuştur. 14. yy.'ın ortalarına doğru Rumeli'de Haçlılarla uğraşan Osmanlı'nın durumunu fırsat bilen Karamanoğlu Beyliği, Kütahya, Karahisari Sahip (Afyonkarahisar) ve Hamid Sancağı bölgelerine akınlar düzenleyip, bu yerleri yakıp yıkmıştır. Karamanoğulları ile Osmanlı arasındaki çekişmeden oldukça etkilenen Afyonkarahisar Karamanoğlu Beyliği'nin son bulması ile kesin bir şekilde Osmanlı sınırlarına dâhil edilmiştir (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

17. yy.'da başlayan Celâlî isyanlarından yer yer Afyonkarahisar'da etkilenen kentlerden biri olmuştur. 1833 yılında II. Mahmut ile mücadeleye girişen Mısır Valisi İbrahim Paşa, Afyonkarahisar kentine kısa süreliğine el koymuştur. Yaklaşık beş yüz yıl Osmanlı toprağı olan kent Anadolu Beylerbeyi'ni bir sancağı olmuştur. Afyonkarahisar 1917 yılına kadar Bursa'ya bağlı kalmış, I. Dünya Savaşı sonuna doğru sancak olmuştur. 15. yy.'dan itibaren Osmanlı Devleti; kültür, sanat ve mimari eserler konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemlerde Karahisar olarak adlandırılan kentte nüfus artışı ile kentleşme oluşmaya başlamıştır. Kadılık, muhassıllık ve mutasarrıflık olarak idari merkez konumunu almıştır. Mehmet Semai (Sultan Divani) ile Mevlevilik kültürü yayılmış ve en üst seviyelere ulaşmıştır. Ahmet Karahisari ve Şemsettin Karahisari gibi önemli hattatlar ile ismini duyuran bir kent olmuştur (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

4.2.1.6 Cumhuriyet Dönemi:

Osmanlı Devleti'nin. I. Dünya Savaşı'nda yenik ayrılmasını fırsat bilen İtilâf devletlerinden İngilizler 9 Nisan 1919 tarihinde, Yunanlılar ise 13 Temmuz 1921 tarihinde Afyonkarahisar'ı işgal edilmiştir. Bu işgal 26 Ağustos 1922 tarihinde Büyük Taarruz ile son bulmuştur (Daşdemir, 2001).

Atatürk'ün Doğu Anadolu'ya yapmış olduğu seyahatten dönerken beraberinde gelen Başbakan Celal Bayar, İç işleri Bakanı Şükrü Kaya, Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya ve bazı milletvekilleri ile 20 Kasım 1937 tarihinde Afyonkarahisar'a gelmiş ve heykeltıraş Krippel'in yapmış olduğu Utku (Zafer) Anıtını belediye parkında görmüştür (Daşdemir, 2001). Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılında yapmış olduğu ziyaretin görseli Şekil 4.16'de verilmiştir.

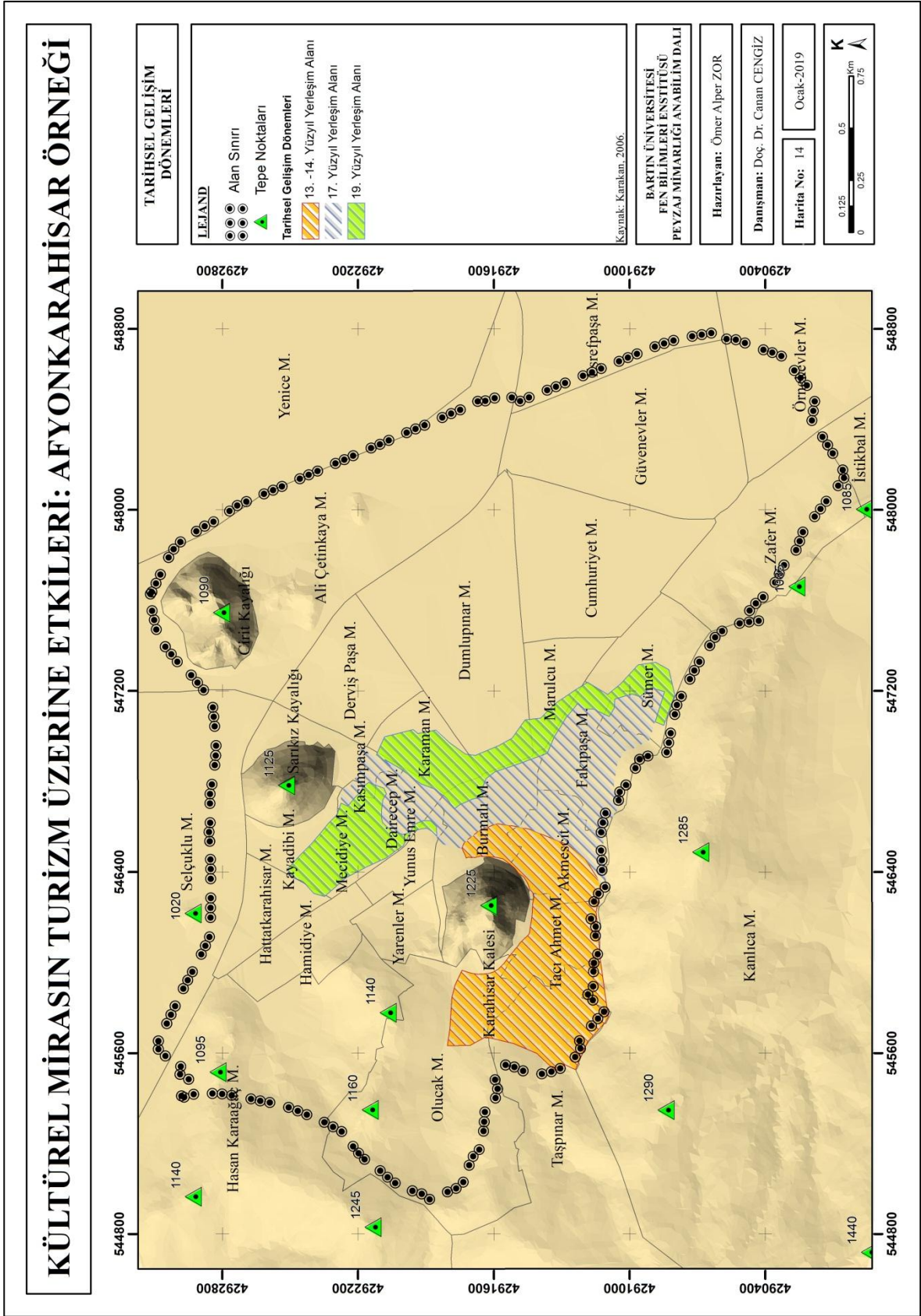

Şekil 4.16: Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılında Afyonkarahisar kentini ziyaretinden bir görünüm (Afyonkarahisar Belediyesi Arşivi, 2018).

Araştırma alanının tarihsel gelişim dönemleri alansal ve oransal değerler Tablo 4.11'de tarihsel gelişim dönemleri haritası Şekil 4.17'da verilmiştir.

Tablo 4.11: Araştırma alanının tarihsel gelişim alanları alansal ve oransal dağılımı.

Tarihsel gelişim alanları	Alan (ha)	Oran (%)
13-14. Yy. Yerleşim Alanı	45	37,81
17. Yy. Yerleşim Alanı	42	35,29
19. Yy. Yerleşim Alanı	32	26,9
TOPLAM	119,00	100,00

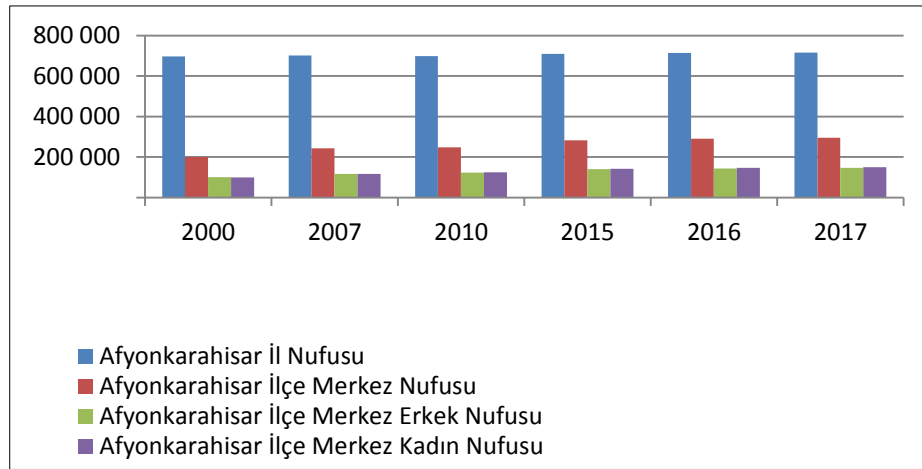
Şekil 4.17: Afyonkarahisar'ın tarihsel gelişim dönemlerine ilişkin yerleşim alan sınırları haritası.

4.2.2 Sosyo-Kültürel Özellikler

Araştırma alanına ilişkin sosyo-kültürel özellikleri nüfus, geleneksel el sanatları ve gastronomi olmak üzere üç başlık altında sunulmaktadır.

4.2.2.1 Nüfus

Afyonkarahisar sınırları içerisinde, 2018 yılı nüfusu Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre 715.693 kişi kayıtlıdır. Genel nüfusun 354.438 kişi ile %49,52'sini erkekler, 361.255 kişi ile de %50,48'ini kadınlar oluşturmaktadır. Afyonkarahisar nüfusunun 295.683 kişi %41,31 ile araştırma alanı olan kent merkezinde yaşarken, 420.010 kişi %58,69'u ise kırsal alanda ikamet etmektedir. Kent merkezinde 146.258 kişi %49,46 erkek, 149.425 kişi %50,54 ise kadın nüfusunu oluşturmaktadır. Afyonkarahisar yüz ölçümüne göre m²'ye 48 kişi düşmektedir. Afyonkarahisar il nüfusu ve Merkez ilçe nüfusu Şekil 4.18'de verilmiştir (TÜİK, 2018).

Şekil 4.18: Afyonkarahisar ve merkez ilçeye ait yıllara göre nüfusu grafiği (TÜİK, 2018).

2018 yılı itibari ile Afyonkarahisar'ın yıllık nüfus artış hızı 1.170 kişi (%0,16) olarak belirlenmiştir. Araştırma alanını sınırlarında toplam nüfus ADNKS'ne göre 88.871 kişidir. Bunların 43.783 kişi ile %49,2'si erkek, 45.088 kişi ile % 50,80'i kadın nüfusu olarak dağılım göstermiştir. Araştırma alanı içinde 26 adet mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerin TÜİK ADNKS'ne göre nüfus dağılımlarını Tablo 4.12'de verilmiştir.

Tablo 4.12: ADNKS'ye göre araştırma alanı sınırlarında bulunan mahallelere göre yaşayan kişi sayısı.

No	MAHALLE ADI	KADIN	ERKEK	TOPLAM
1	Akmescit Mahallesi	1.025	1.044	2.069
2	Ali Çetinkaya Mahallesi	241	505	746
3	Burmalı Mahallesi	925	982	1.907
4	Cumhuriyet Mahallesi	6.431	5.747	12.178
5	Dairecep Mahallesi	735	889	1.624
6	Derviş Paşa Mahallesi	2.829	2.608	5.437
7	Dumlupınar Mahallesi	6.609	5.893	12.502
8	Fakıpaşa Mahallesi	1.021	1.024	2.045
9	Güvenevler Mahallesi	2.032	1.968	4.000
10	Hamidiye Mahallesi	676	628	1.304
11	Hasan Karaağaç Mahallesi	606	665	1.271
12	Hattat Karahisar Mahallesi	1.071	967	2.038
13	Karaman Mahallesi	1.080	1.035	2.115
14	Kasımpaşa Mahallesi	939	904	1.843
15	Kayadibi Mahallesi	741	992	1.733
16	Marulcu Mahallesi	1.238	1.234	2.472
17	Mecidiye Mahallesi	1.123	1.127	2.250
18	Olucak Mahallesi	1.227	1.207	2.434
19	Örnekevler Mahallesi	1.975	2.116	4.091
20	Selçuklu Mahallesi	6.488	6.276	12.764
21	Sümer Mahallesi	1.055	1.114	2.169
22	Tacı Ahmet Mahallesi	1.061	977	2.038
23	Taşpınar Mahallesi	801	793	1.594
24	Yarenler Mahallesi	761	868	1.629
25	Yunus Emre Mahallesi	787	729	1.516
26	Zafer Mahallesi	1.611	1.491	3.102
TOPLAM		45.088	43.783	88.871

4.2.2.2 Geleneksel El Sanatları

Afyonkarahisar, Anadolu'nun önemli kavşak noktalarından biri olmuştur. M.Ö. 5000 yıl önce başlayan Hitit, Frig, Lidya, Pers, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi uygarlıkların hâkimiyetine girmiştir. Kent, uygarlıklara ilişkin geleneksel özellikleri sergilemektedir (Küçük Kurt ve Arsoy, 2001). Afyonkarahisar kentinin bu uygarlıkların bıraktığı bazı geleneksel el sanatları incelendiğinde; Geçmiş dönemlerde insan gücünden yararlanarak hamamlarda pişirilen keçe, günümüzde makineler yardımı ile pişirilerek yapılmaktadır. Keçelerin üstüne mavi, kırmızı ve yeşil renklerde motifler ve şekiller işlenmektedir. Afyonkarahisar'da demiryolu, göbek, yıldız, tavan, ay yıldız gibi motifler keçelerin üstüne işlenmektedir. Keçecilik mesleğini yapan kişiler Afyonkarahisar'da "Keçeciler Çarşısı" olarak bilinen yerde faaliyetlerine yöresel teknikler ile hâlâ devam etmektedir (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Koşumculuk; Afyonkarahisar’da uzun yıllar varlığını sürdürmüş el sanatları arasındadır. Koşulacak olan hayvanlar için araba, pulluk, kağrı, kızak, saban gibi araçlar kullanılmaktadır. Bunlar için hamut, paldum, başlık, gem, dizgin, yan ve ok kayışları gibi koşum ustalarının elinden çıkan deri ve meşinden yapılan malzemeler gerekmektedir. Koşum takımları döküm pullar, ipten yapılan püskül ve saçaklar ile süslenmektedir. Gün geçtikçe motorlu araç kullanımının artması sonucunda, at arabalarında ters orantılı olarak azalmalar görülmektedir. Bu durum koşum takımlarına duyulan ihtiyacın azalmasına neden olmuştur. Saraçlar Çarşısı olarak bilinen yerde 1933 yılında üç adet koşumcu varken günümüzde bu sayı bir olarak bilinmektedir (URL-4, 2018).

Demircilik ve Bakırcılık; eski dönemlerin çok önemli olan bu el sanatları, günümüzde önemini yitirmiştir. Sanayileşme bu iki el sanatını büyük ölçüde etkilemiştir. Afyonkarahisar’da demirciler; toka, kaşağı, kullap, gecenez kapı zinciri, firdöndü, gem, hıltar, düğme, frank ve törpüsü vb. eşyalar, bakırcılar ise; güğüm, kazan, tabak, tencere gibi eşyalar yapmaktadır. Her iki el sanatı kent merkezinde adlarını taşıyan çarşılarda faaliyetlerini devam ettirmektedir (Küçükkurt ve Arsoy, 2001).

Yemenicilik; Afyonkarahisar’da kullanılan ayakkabı çeşitlerinden biri olan yemeni yapmaktadırlar. Yöreye ait çarşısı, esnafı, bu sanata ilişkin gelenek ve görenekler oluşmuştur. 1930 yıllarında iki yüzün üstünde olan yemeni ustası teknolojik gelişmeler sonucu giderek azalmıştır. “Patik”, örme işleri Afyonkarahisar’ın gelenek ve görenekleri yansıtan el sanatı önemli bir yere sahiptir. Koyunyünü kirman, tarak, şiş, tığ gibi basit olan aletler kullanılarak kazak, çorap, eldiven ve içlik gibi eşyalar haline getirilmektedir (Küçükkurt ve Arsoy, 2001).

Ahşap işçiliği; Afyonkarahisar’a ait tarihî yapıların minber, kapı, pencere gibi mimari donatılarının yapıldığı elit bir ahşap işçiliği sanatı bulunmaktadır. Yöreye ait tarihî evlerin tavan süslemeleri ahşaptan yapılmış ve geometrik motiflerin yer aldığı göbekler daire, elips ya da çokgen biçiminde yapılmıştır (Küçükkurt ve Arsoy, 2001).

4.2.2.3 Gastronomi

Ege Bölgesi ile Orta Anadolu’nun kesiştiği noktada bulunan Afyonkarahisar, kendi yöresel gelenek ve göreneklerini koruyarak, günümüze kadar getiren sayılı kentlerden biridir.

Afyonkarahisar il sınırları içinde yerli halkın yanı sıra çeşitli Türkmen boyları, Çerkezler, Azeriler vb. gibi, farklı millet ve kültürlerle sahip insanlar yaşamaktadır. Bu nedenle, kentin il sınırlarındaki her ilçe, kasaba ve köyün kendine özgü yemek kültürü bulunmaktadır (Baytok, 2001).

Tarım ve hayvancılık yaygın olarak yapıldığı için bu durum yöresel yemeklere de yansımaktadır. Yöreye ait yemeklerin et, hamur işi ve sebze türü olarak yapıldığı görülmektedir (Baytok, 2001). Afyonkarahisar'a özgü yemeklerden; bütüm et, ramazan kebabı, paçık ve duvaklı gibi et yemekleri, patlıcan böreği, ilibada dolması, patlıcan-pırasa-maydanoz-kabak ve düğülü musakkaları, düğülü yaprak dolması ve ekşili bamya gibi sebze yemekleri, arabaşı, ağzı açık, börek, haşhaşlı bükme, ocak bükmesi, katmer, cızdırma ve öğmenin gibi hamur işleri, göce tarhanası gibi de çorbaları bulunmaktadır (Gülen, 2017).

Haşhaş, Afyonkarahisar'ın yöre mutfağında önemli bir yere sahiptir. Yörede yetişen haşhaş, özellikle hamur işlerinde kullanılmayı yaygın bir üründür. Haşhaşlı nokul, ağzı açık, katmer, haşhaşlı pide, övme bükme gibi ürünler, haşhaş kullanılarak yapılan hamur işleridir. Ayrıca Afyonkarahisar ile özleşmiş lokum, kaymak, kaymaklı şeker, kiraz, patates, sucuk gibi ürünler de bulunmaktadır. Gastronomi yörenin sosyo-kültürel yapısını da etkilemiştir. Düğün, sünnet, doğum, ölüm, asker gönderme gibi geleneklerde yöreye özgü farklı türlerde yemekler yapılmaktadır (Aydın, 2015).

4.2.3 Ekonomik Yapı

Afyonkarahisar'ın en önemli geçim kaynağını bitkisel ve hayvansal tarım oluşturmaktadır. Tarım bölgede dağların arasında kalmış geniş ovalık alanlarda yapılmaktadır. Hayvancılık ise meralarda ve besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Kentin sucuk yapımı ve et ticaretinde gelişmesinden kaynaklı büyük baş besi hayvancılığı daha fazla yapılmaktadır. Yörede arpa, buğday, şeker pancarı, mercimek, patates, ay çekirdeği, vişne, kiraz gibi meyve türleri yetiştirilmektedir. Bölge iklim özelliklerinden dolayı tahıl ve soğuğa dayanıklı tarım ürünlerinin yetişmesine uygundur. Son yıllarda iklim şartlarından bağımsız jeotermal seracılık faaliyetlerinin kullanımında artış olmuştur. Afyonkarahisar jeotermal seracılık faaliyetleri bakımından Türkiye'nin önemli bölgelerinden biri olmaktadır. Jeolojik yapısı gereği fay hatları boyunca çıkan sıcak termal sular kaplıca ve evlerin

ısıtılmasının yanında seracılık faaliyetleri için de kullanıma uygundur. Sıcak suyun devamlı bulunması maliyeti düşürdüğü için seracılık faaliyetleri için ekonomik açıdan olumlu yansımaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

1950 yıllarında Afyonkarahisar'ın ekonomisi tamamen tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu yıldan sonra kamu tarafından yapılan çeşitli sanayi yatırımları; Afyonkarahisar Alkoloid Fabrikası, Kızılay Maden Suyu İşletmesi, son dönemlerde özelleştirilen Şeker Fabrikası, Şeker Makine Fabrikası, Beton Travers ve Çimento Fabrikası gibi kuruluşlar ile tarım ağırlıklı yapıdan, sanayiye doğru değişim göstermeye başlanmıştır. Afyonkarahisar mermer kalitesi ve çeşitliliği bakımından uluslararası sektörde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle kentin yatırım ve üretim kimliğini belirleyen ana unsur mermercilik olmuş ve kent Türkiye'nin önemli mermer yataklarının bulunduğu ve mermer sanayisinin geliştiği yerlerin başında gelmektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

Afyonkarahisar kentinde ticarî hareketlilik oldukça fazladır. Bunun ana sebebi kentin konumu ve ulaşım olanaklarının elverişli olmasıdır. Ekonominin geliştirilmesinde yerel kaynaklı üretim yapan işletmeler Afyonkarahisar'ın gelişmesinde önemli bir paya sahiptir. Ayrıca kentin ekonomisini geliştiren başka bir kol da termal turizmdir. Son yıllarda artan talepten kaynaklı yatırımların hızlanması ile ekonomik açıdan sektörün çeşitlenmesine ve gelişmesine katkı sağlanmaktadır. Afyonkarahisar'ın sanayi yapısını kamu ve özel kuruluşlar oluşturmaktadır. Bunların dağılımı; 335 mermer tesisi, 125 gıda tesisi, 30 toprak tesisi, 13 yem ve katkı tesisi, 5 ambalaj tesisi, 4 dokuma tesisi, 8 orman ürünleri tesisidir (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018).

4.2.4 Araştırma Alanına İlişkin Turizm Altyapısı

Yüzlerce yıllık tarihî birikime ve kültürel zenginliğe sahip olan Afyonkarahisar, turizm potansiyeli fazla olan bir kent olup, turizmin gelişmesine katkı sağlayacak birçok zenginliğe de sahiptir (Ay, 2009). Afyonkarahisar doğal ve kültürel açıdan yerli ve yabancı turistler için oldukça uygun bir turizm potansiyeline sahiptir. Zengin doğal çeşitliliği ve kültürel değerleri gibi farklı işlevlerin birlikte bulunduğu özel kentlerden biri olmaktadır. Afyonkarahisar, Anadolu'nun batı yakasında bir kavşak noktası olup, kara ve demiryolu ile doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan doğal bir kapı konumunda olması ulaşım açısından kolaylık sağlamaktadır. Araştırma alanı sınırları kapsamında kent içinde

yapılan turizm çeşitleri aşağıdaki başlıklarda verilmiştir. Afyonkarahisar’a gelen yerli ve yabancı turist sayısı Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13: Afyonkarahisar’a gelen yerli ve yabancı turist sayısı (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Yıl	Müze ziyaretine gelen turist sayısı		Turizm danışmaya gelen turist sayısı		Konaklamaya gelen turist sayısı	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
2012	10.751	319	1.309	385	502.371	7.937
2013	9.390	288	1.387	523	641.905	15.605
2014	22.766	325	1.310	550	643.939	19.641
2015	5.128	92	963	284	685.318	17.151
2016	4.847	0	1.373	134	685.805	12.031
2017	7.033	0	992	79	928.851	16.595
TOPLAM	59.915	1.024	7.334	1.955	3.585.818	88.960

4.2.4.1 Kültür Turizmi

İreland (2016)’ya göre; kültür turizmi, toplumun kimliğini tanımlayan kültürün, insanların ilgilerine göre topluma dâhil olma ve takip edilen eğlence etkinliği olan turizm ile birleşerek bir araya geldiği bir turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Gökçe, 2016). Afyonkarahisar kenti kültür turizmi açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Konumu gereği demiryolunda da eski bir tarihe sahip olduğu için Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu ve İstanbul (Ali Çetinkaya) İstasyonu, Osmanlı Dönemi’nde yaşayan Ermenilere ait Ermeni Kilisesi kalıntıları kentin önemli kültürel değerleridir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sonrasında 1936 yılında İsmet İnönü tarafından açılan Utku Anıtı kentin simgesi olmuştur (Afyonkarahisar Valiliği, 2018).

Afyonkarahisar Sultan Divani Mevlevihane Müzesi, Zafer Müzesi gibi müzelere sahiptir. Osmanlı Döneminden günümüze kadar gelen Yoncaaltı Medresesi ve Gedik Ahmet Paşa Medresesi, Hisarardı Medresesi Kalıntıları bulunmaktadır. Afyon Lisesi, Ali Çetinkaya Kız Meslek Lisesi, Eski Atatürk İlkokulu, Kadınana İlkokulu, Dumlupınar İlkokulu, İl Özel İdare Binası, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Binası, Afyonkarahisar (Eski) Belediye Binası, Tekel (Eski) Binası idari binalarıdır. Türk toplumlarında hamam önemli bir yere sahip olmuştur. Afyonkarahisar’da bulunan Millet (Gavur) Hamamı, Kadı Hamamı, Yeni Hamamı, Dabakhane Hamamı, Kasımpaşa (Alaca) Çifte Hamamı, İmaret (Gedikahmet Paşa) Hamamı önemli hamamlarıdır.

Eski dönemlere ait Akmescid Çeşmesi, Kara Katip Çeşmesi, Sinan Halife Çeşmesi, Süt Dede Çeşmesi, Hacı Hüseyin Çeşmesi, Kayadibi Çeşmesi, Orta Çeşmesi, Ak Mescid Orta Çeşmesi, Hodalı Çeşmesi, Küp Çeşmesi, Sinan Halife Dağ Çeşmesi, Sülüm Çeşmesi I, Sülüm Çeşmesi II, Taşpınar Çeşmesi, Yeni Çeşmesi, Ali Ağa Çeşmesi, Hacı Aftal Çeşmesi, Ceviz Altı Çeşmesi, Abdi Kadı Çeşmesi, Arap Mescit Çeşmesi, Baş Çeşmesi, Bel Mescid Çeşmesi, Boyacıoğlu Çeşmesi, Burmalı Çeşmesi, Büyük Olucak Çeşmesi gibi çeşmelere sahiptir. Kentte bulunan Bedesten, Taşhan (Hoca Üveys Hanı) ve Köle Hanı kente ait önemli kültür varlıklarıdır. Araştırma alanında kültür turizm ile ilgili kültür envanterinin konumları Şekil 4.32’de, açıklamaları ise Ek-1’de verilmiştir.

4.2.4.2 İnanç Turizmi

Şahiner (2012)’ye göre; insanoğlu için kutsal yerler, dinî hayatın merkezi olmuş, insanların hayatına yön veren ve anlam kazandırmış önemli yerler olmuştur. Dini niteliği olan yerlerin ziyaret edilmesinde ortaya çıkan kutsal mekân kavramı, dinin doğaüstü boyutlarının dışında sosyo-kültürel değerlerini de yansıtmaktadır (Gökçe, 2016). Afyonkarahisar, Mevleviliğin Konya’dan sonra ikinci merkezi olmuştur. Hz. Mevlânâ’nın oğlu Sultan Veled babasının düşünceleri istikametinde Mevlevîlik’i kurmuştur. Şuan müze olarak kullanıma açılan Sultan Divani Mevlevihane’si Mevleviliğin Afyonkarahisar’daki merkezi olmuştur. Bu Mevlevihane de Konya Mevlevi semah törenleri için semazenler yetiştirilmiştir (Afyonkarahisar Valiliği, 2018).

Kırk Direkli Cami olarak da adlandırılan Selçuklu eseri olan Ulu Cami 01.06.2018 tarihinde ahşap mimarisi, işlemleri, sırlı ve baklava dilimli tuğla mimarisi ile UNESCO Geçici Miras Listesi’nde yerini almıştır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Araştırma alanı içinde bulunan diğer dini yapılar; Adeyze (Atize) Cami, Akmescid Cami, Aksaraylı (Nakilci) Cami, Arap Mescit Cami, Aynioğlu Cami, Baş Çeşme Cami, Bel Mescidi (Gökçe) Cami, Burmalı Cami, Kara Kâtip Cami, Karaman Cami, Keçi Pazarı Gündük Minare Cami, Kubeli (Kubbeli) Cami, Kuyulu Cami, Mevlevi (Türbe) Cami, Abdurrahim Mısri Sultan Cami, Ot Pazarı Cami, Ulu Cami, Sülüm Cami, Yeni Cami, Taciahmet (Tahtalı) Cami, Yoncaaltı Cami, Yukarı Pazar Cami’dir. Mescitler; Arasta Mescidi, Kale Mescidi Kalıntısı, Kabe Mescidi, Sinan Halife Mescidi, Süt Dede

Mescidi'dir. Türbeler; Kara Katip Türbesi, Abdurrahim Mısri Sultan Türbesi, Süt Dede Türbesi, Kabak Dede Türbesi, Dedebaşı (Karadede) Türbesi, Kadınana (1.Asiye Sultan) Türbesi, Sahipler Türbesi, Germiyanoglu Süleyman Bey Türbesi, Fele Çavuş Türbesi olarak belirlenmiştir. Araştırma alanında inanç turizm ile ilgili kültür envanterinin konumları Şekil 4.32'de, açıklamaları ise Ek-1'de verilmiştir.

4.2.4.3 Termal Turizmi

Afyonkarahisar termal turizm açısından önemli bir gelişme sağlamıştır. Bu gelişme ile termal turizm açısından Türkiye'de ilk sıralarda yer almaktadır. Termal turizm aktiviteleri kentte tüm yıl boyunca devam etmektedir. Kent her yıl ortalama olarak 1,025.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretçilerin yaklaşık 1,000.000'nu yerli turistler oluşturmaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018). Ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu termal turizm için gelmektedir. Kentin belli başlı termal turizm tesisleri; Oruçoglu Termal Otel, Korel Termal Otel, İkbal Termal Otel, NG Gural Afyon Otel ve Akrones Termal Otel, MCG Çakmak Thermal Otel, Budan Termal Otel'dir (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018). Ayrıca Jeotermal enerji, Afyonkarahisar kent merkezi binaların ısıtılması amacıyla da kullanılmaktadır.

4.2.5 Ulaşım

Akdeniz, Ege ve İç Anadolu Bölgeleri arasından bulanan ve bir köprü görevi gören Afyonkarahisar ulaşım açısından oldukça merkezi bir yerde bulunmaktadır. Ulaşım ağı ile transit geçiş güzergâhı olması kenti önemli bir konuma getirmektedir (Ay, 2009). 1950 yıllarından sonra değişen devlet politikaları ile kara yolu yapımına daha fazla yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. 1960 yıllarına kadar TCDD (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları)'nin yolcu ve yük taşımacılığına rağbet fazlayken, 1975'li yıllarda karayolu taşımacılığı Türkiye'de gelişmeye başlamıştır. Karayollarındaki gelişme kentin ekonomik yapısını da hareketlendirmiş ve hizmet sektörünü önemli ölçüde büyümesini sağlayarak ticari hacmini artırmıştır (Uyan, 2001).

Dört yönden gelen demiryoluyla bir kavşak noktası durumunda olan kent, demiryolu ulaşımı açısından da önemli bir yere sahip olmaktadır. Afyonkarahisar merkez ilçesi dört ayrı demiryolu hattının birleştiği tek kent konumunda olma özelliği taşımaktadır.

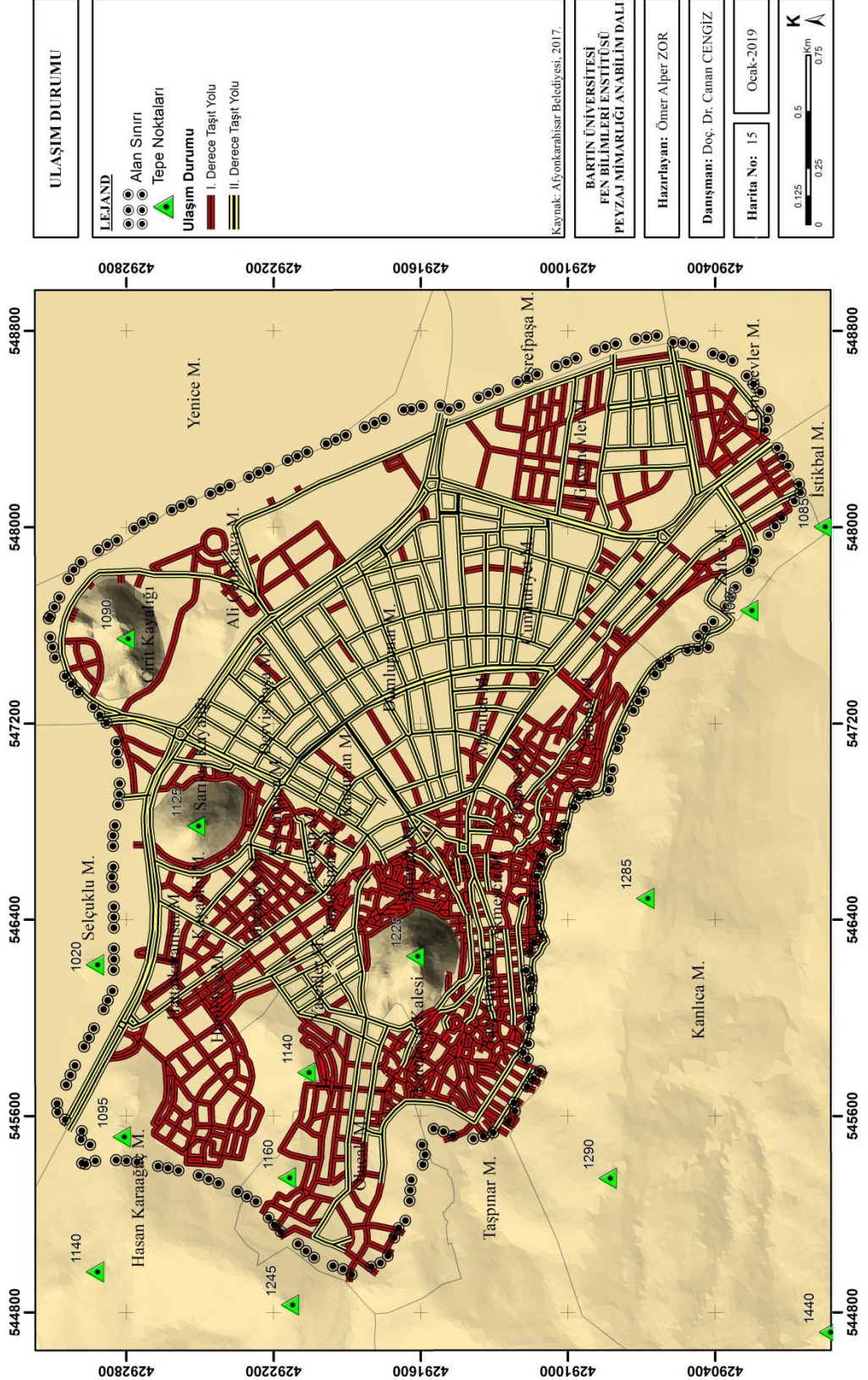
Anadolu'da 1856 yılında İzmir-Aydın arasında 132 km'lik yol yapımı başlatılmış ve yapımı 10 yıl sürmüştür. Daha sonra 1888 yılında Haydarpaşa'dan başlayan demiryolu hattı, sırasıyla Ankara, Eskişehir, Afyonkarahisar, Konya, Ulukışla, Pozantı, Yenice, Fevzipaşa hatlarıyla 20 yıl süren bir çalışma ile tamamlanmıştır. 1892 yılında Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar arası, 1896 yılında Afyonkarahisar-Konya arasındaki demiryolu, 1906 yılında ise İzmir-Uşak-Afyonkarahisar Şehir İstasyonu (İzmir İstasyonu) demiryolu güzergâhı tamamlanmıştır. 19 Temmuz 1936 tarihinde günümüzde de kullanılan 7. Bölge Müdürlüğü binası hizmete açılmıştır. İl sınırları demiryolu ağ uzunluğu 394 km'dir. Afyonkarahisar kent merkezi içindeki demiryolu ağ uzunluğu ise 35 km'dir (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018).

Afyonkarahisar kent merkezine 60 km uzaklıkta olan Zafer Havalimanı, 25 Kasım 2012 tarihinde hizmete açılmıştır. Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerini kapsayan Türkiye'nin ilk bölgesel havalimanı olma özelliği vardır. Aynı zamanda açıldığı tarih itibari ile Türkiye'nin dördüncü büyük havalimanı olmaktadır (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018).

Afyonkarahisar kentinin Ankara, Antalya, Burdur, Denizli, Eskişehir, Isparta, İstanbul, İzmir, Konya, Kütahya, Uşak kentleri ile olan yakınlıkları stratejik bir önem sağlamaktadır. Bölgeler arası geçiş güzergâhında olması kentin önemini daha da artırmıştır (Ay, 2009). Kent sınırları içinde tamamı asfalt olan 552 km uzunluğunda devlet yoluna sahiptir. İl ve devlet yollarının toplam uzunluğu 1028 km olup, bu yolların il sınırlarında kalan 556 km'si bölünmüş yoldur (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2018).

Araştırma alanı ulaşımını birinci ve ikinci dereceden taşıt yolu ile sağlanmaktadır. Birinci dereceden taşıt yolu 77.54 km olarak, ikinci dereceden taşıt yolu ise 73.15 km olarak belirlenmiştir. Araştırma alanına ilişkin ulaşım durum haritası Şekil 4.19'de verilmiştir.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.19: Ulaşım durum haritası.

4.2.6 Altyapı

Afyonkarahisar kentinin su ihtiyacı 15 adet derin kuyu ile Akdeğirmen Barajı ve Kadınana kaynak suyu karşılamaktadır. 2007 yılında tamamlanan Akdeğirmen Barajı'nın maksimum su kapasitesi 50 m³ hacimde ve bugün %50'lik doluluk oranına sahiptir. Afyonkarahisar kentine ait bir adet yaklaşık 18.500 m² alana sahip en son teknolojinin kullanıldığı ve modern özelliklere sahip, günlük 42.500 m³ üretim sağlayan içme suyu arıtma tesisine sahiptir. Sağlık Bakanlığı İnsani Tüketim Amaçlı Sular Yönetmeliği standartlarına uygun içme suyu sağlanmaktadır. Afyonkarahisar kentine ait kanalizasyon şebekesi nüfusun %99,8'ine hizmet vermektedir. Yağmursuyu hatlarının yapımına 1999 yılında başlanmış olup, günümüzde 160.593,30 m yağmursuyu kollektör ve şebeke hattı bulunmaktadır. 6 Şubat 2012 tarihinde hizmete giren Biyolojik Atık Su Tesisi, Akarçay Havzası Koruma Eylem Planı kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından projelendirilmiş ve Afyonkarahisar Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. Afyonkarahisar, Uşak ve Burdur İllerinde bulunan sağlık kuruluşlarından oluşan tıbbi atıkları arıtmak için çevre hizmetleri bünyesinde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmaktadır (Anon, 2017).

Afyonkarahisar 01.02.1994 tarihinde jeotermal enerjisini kent merkezinde kullanmak için İl Özel İdare Müdürlüğü, Afyonkarahisar Belediyesi, Afyonkarahisar Sanayi ve Ticaret Odası ve bazı meslek kuruluşlarının ortaklığı ile Afyonkarahisar Jeotermal Isıtma Sistemi (AFJET) kurulmuştur. 1996 yılında bölgesel ısıtma işlemi başlamıştır. Altyapı çalışmaları 2012 yılı sonuna kadar tamamlanmıştır. Doğalgaz çalışmaları ise 19.01.2007 tarihinde Afyonkarahisar ili kent merkezinde fiilen başlamıştır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

4.2.7 Mekânsal Özellikler

Afyonkarahisar kentinde Hitit Dönemi ile başlayan, Bizans, Selçuklu ve Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri ile devam ederek sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişim göstermiştir. Bu gelişim sürecinde kent, farklı mekânsal özellikler kazanmıştır. Bu mekânsal özellikler Afyonkarahisar'ın kent kimliğini oluşturarak kentin gelişmesine, tanınmasına katkı sağlamıştır. Araştırma alanı sınırları kapsamında kentin mekânsal özellikleri, Karahisar Kalesi (Afyonkarahisar Kalesi) ve mekânsal özellikleri, geleneksel

yerleşim alanı, sit alanı, Afyonkarahisar'ın tarihî garları ve yakın çevresi ve açık-yeşil alanlar olmak üzere beş başlık altında sunulmuştur.

4.2.7.1 Karahisar Kalesi (Afyonkarahisar Kalesi) ve Mekânsal Özellikleri

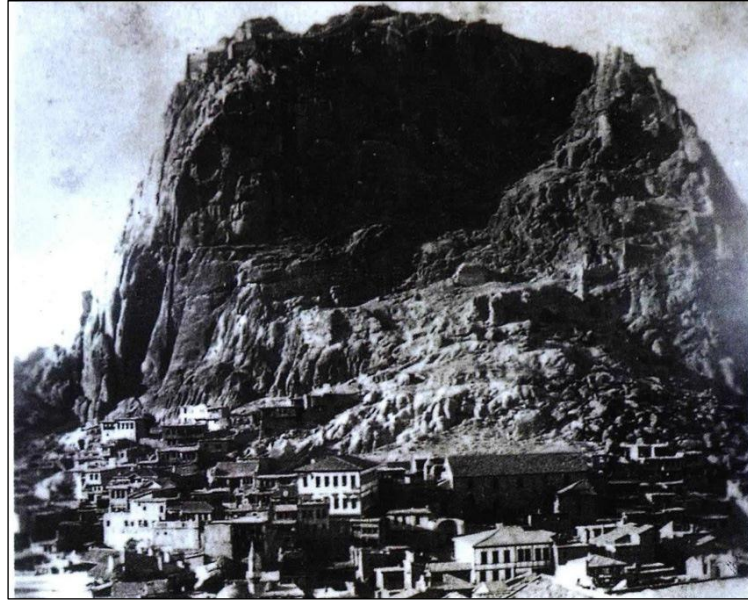
Karahisar Kalesi, III. Jeolojik (Senozoik-Tersiyer) zaman bakımından trakit kayaç özelliği taşıyan ve geçmiş dönemlerde kale olarak kullanılmış, 226 m yüksekliğe sahip görkemli kaya kütesidir. Kale 4000 yıl boyunca hem kolay savulabilen, hem de ele geçirilmesi güç bir yer olmasından dolayı orada yaşamış medeniyetlerin ilgisini çekmiştir. Yerleşim, Hitit dönemi ile başlayıp günümüze kadar gelişme göstermiştir. Hitit Dönemi'nde yüksek tepe anlamına gelen Hapanuva olarak isimlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda kale eteğinde, çıkış güzergâhında Hitit Dönemi'ne ait iri andezit bloklardan oluşan sur parçası saptanmıştır. Bu surların tam olarak ne zaman yapıldığı belirlenememiş olsa da bu dönemde yapıldığı düşünülmektedir (İlaslı ve Uyan, 2001).

Roma ve Bizans dönemlerinde ise sarp ve ele geçirilmesi zor anlamına gelen “*Akronium*” adı verilmiştir. Bu dönemde kale surları yapılmıştır. Roma Dönemi'nde Amazon kraliçesiyle savaşan Achileus'un heykellerinin bulunduğu bir anıt yapıldığı söylenmektedir. Afyon Arkeoloji Müzesi'nde bu anıta ait bir heykel parçası bulunmaktadır. Bizans Dönemi'nde 8. yy.'larda Arap saldırıları sırasında Battal Gazi'nin burada öldürüldüğü söylenmektedir. Bu nedenle Bizanslıların kaleye “*Nikopolis*” (Zaferkent) adı verildiği kaydedilmektedir. Karahisar Kalesi'nin zirve kısmında Bizans Dönemi'ne ait kilise izi, sarnıç ve çeşme olduğu saptanmıştır. Tam olarak Türklerin eline geçtiği tarih bilinmese de bölgede Selçuklu Sultanı I. Mesut zamanında Türk egemenliği vardır. Üst sur girişinin sağında bulunan yazıt, I. Alaaddin Keykubat Dönemi'nde kalenin onarım gördüğünü göstermektedir (İlaslı ve Uyan, 2001).

Onarım aşamasında aşağı, orta ve yukarı sur olmak üzere üç surla çevrelenen kale, daha korunaklı bir hale getirilmiştir. Bu onarım ile kale zirvesine saray ve mescit de yapılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde II. Selim'in emri ile Sancakbeyi olan Mahmut Bey tarafından büyük bir onarım daha yapılmıştır. Bu dönemde kentin kale çevresinde büyümesi ile özel bir yönetici olan dizdarlar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Selçuklular Dönemi'nden beri kullanılan Karahisar adı, kente de adını vermiştir. Karahisar Kale'si devletin hazinesini ve halkın servetinin korunduğu bir yer olmasının yanında suçlu ve tutsaklar için de hapisane

olarak kullanılmıştır. Tanzimat Dönemi'nden sonra Karahisar Kalesi'nin savunma ve muhafaza amacı ile kullanılmasına son verilmiştir (İlaslı ve Uyan, 2001).

Araştırma alanı, fiziksel konumu ve Karahisar Kalesi'nin savunma olanakları ile tarihte önemli bir yerleşim alanı haline gelmiştir. Kent tarihsel gelişimi, konumu, ulaşımı, nüfus ve ticaret yapısının etkileri doğrultusunda gelişmektedir. Afyonkarahisar kentinin tam anlamı ile gelişimi, yönetimin Selçuklu Devleti'nin eline geçmesinden sonra başlamıştır. Yöreye yerleştirilen Türkmenler, Hıdırlık Tepesi ile Kale arasındaki derenin iki yanına ve Kale'nin güneybatı eteklerine yerleşmişlerdir. Kentin 13. yy.'da mevcut yapısı kuzey-batı sınırına ulaştığı dönemde Alaaddin Medresesi inşa edilmiştir. 14. yy.'da kent, güneye doğru yani Hıdırlık Tepesi'nin yamaçlarına doğru çizgisel olarak genişlemiş ve güney doğuya doğru uzanmıştır (Karakan, 2006). Afyonkarahisar Kalesi'ne ve kale eteklerinde ki yerleşmeye ait görsel Şekil 4.20'de verilmiştir.

Şekil 4.20: Karahisar Kalesi ve tarihî Afyonkarahisar evleri (Afyonkarahisar Belediyesi Arşivi, 2018).

Hıdırlık Tepesi yamaçlarında; Mevlevihane Camisi (1317), Kubbeli Mescit (1331), Tac-ı Ahmet Camisi (14. yy.'ın ikinci çeyreği), Kâbe Mescidi (1397), güneye doğru olan gelişim alanında ise; Arasta Mescidi (1335), Süleyman Şah Çelebi Türbesi (14. yy.'ın İkinci yarısı) ve Ak Mescit (1397) yer almaktadır. 14. yy.'da kentin ticaret merkezinin Yukarı Pazar Mescidi çevresinde olmadığı Arasta Mescidinin adından anlaşılmaktadır. 15. yy.'da kentin daha çok Kale'nin doğusuna ve kuzey doğusuna kaydığı görünmektedir. Gelişmenin

kuzeydoğu sınırında; Kasım Paşa (Alaca) Hamamı (1475), Başçeşme Camisi (1495), doğusunda; Güdük Minare Mescidi ve günümüzde Eski belediye binasının önünde bulunan meydanda 1933 yılında yıktırılmış olan Umur Bey (Paşa) Camisi bulunmaktadır (Karakan, 2006).

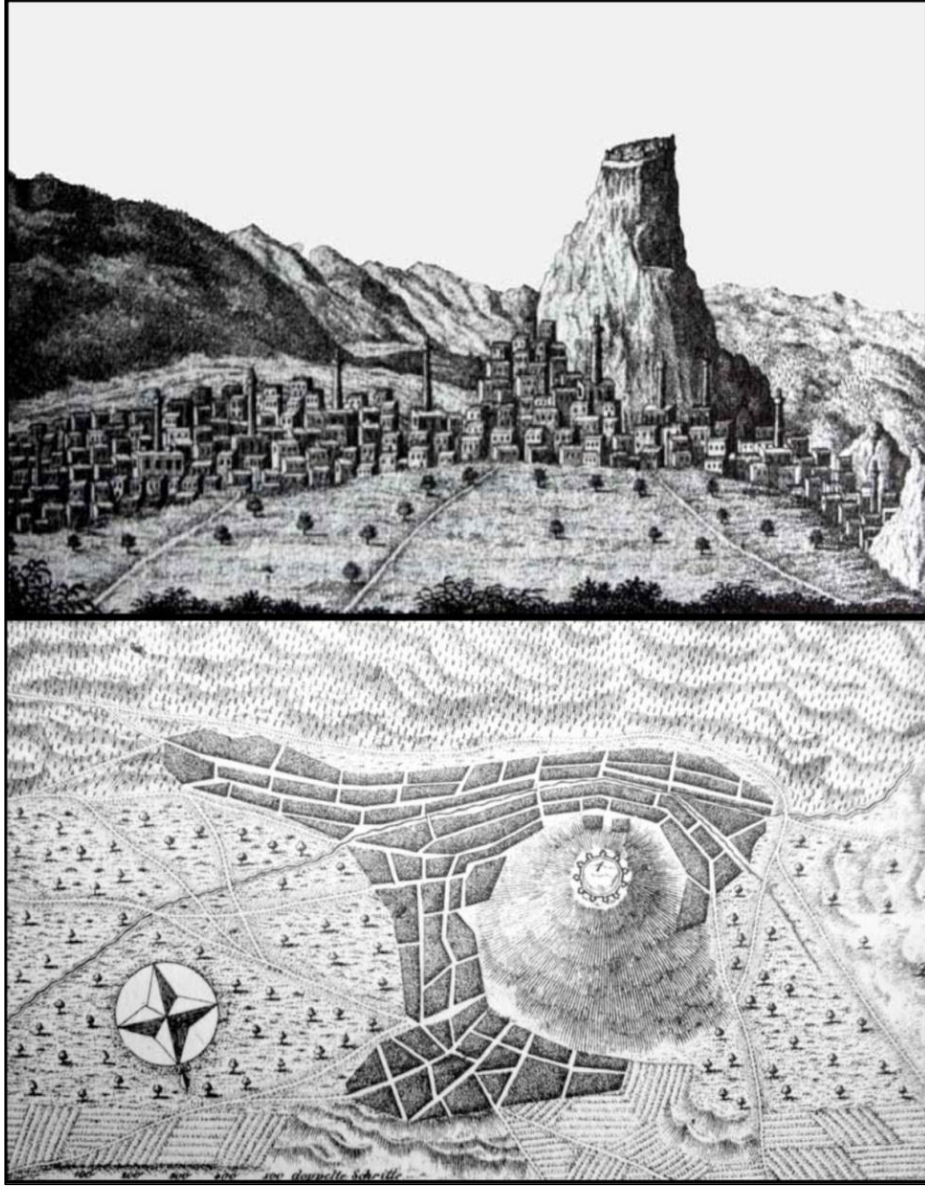
4.2.7.2 Geleneksel Yerleşim Alanı

Afyonkarahisar'ın yerleşim yapısı Kale'nin eteklerinde başlamıştır. Tarihî kent, Kale'nin güney ve güneybatısında kurulmaya başlanmış, Kale ve Hıdırlık Tepesi arasında vadi boyunca zamanla doğuya doğru gelişme göstermiştir. Büyümesini sürdüren kent, batı ve güneybatının topoğrafyası nedeni ile büyümeyi doğuya doğru devam ettirmiştir. 11. yy. ile 15. yy. arasında Kale ve çevresi ile başlayan geleneksel yerleşme, 15. yy.'daki ticari dokunun etkisi ile Kale'nin doğusuna ve güneydoğusuna doğru ilerlemiştir. Afyonkarahisar'ın Yeni Cami, Belediye Binası ve Yoncaaltı Camisi arasında kalan bölge günümüzde hâlâ kent merkezi özelliğini taşımaktadır. 14 yy.'da oluşmaya başlayan bu bölge, 15. yy.'da kent merkezi kimliğini kazanmıştır. Bölge ile ilgili 1483 yılında Eski Arasta Hanı, Boyahane, Debbağhane (Tabakhane), Kapan Hanı, Saraçhane, Yemişçiler Çarşısı ve iki bedestenden bahsedilmektedir. Yine bu yüzyılda Mısri Camisi ve Gedik Ahmet Paşa Külliyesi'nin bulunduğu bölgeye yayılan merkezi ticaret bölgesi 19. yy.'a kadar aynı sınırları korumuştur (Karakan, 2006).

16. yy.'da kentin sınırlarında herhangi bir değişiklik olmadığı ve ticari dokunun kentin doğusunda bulunmak üzere, kent bugün olan yerinde gelişmeye devam etmiş olduğu düşünülmektedir. Bu döneme ait Çavuşbaş Camisi (1575), Kara Katip (16. yy.), Kurra Camisi (16. yy.), Ot Pazar Camisi (1590) gibi tarihî yapılar yapılmıştır (Çalışır, 2000). Bu yapıların dışında Balık Han'ın olduğu ve Rüstem Paşa'nın Mimar Sinan'a bir bedesten yaptırdığı bilinmektedir. 17. yy. Duraklama Dönemi'nin genelinde görülen isyanlar, 1602 yılında Afyonkarahisar'a Celâlilerin Kent'e girerek ticari yapıları tahrip edilmesi ile kendini göstermiştir. Bu dönemde 3 çarşı, 2 bedesten ve 19 tüccar han varlığı ile ticaretin devam ettiği bilinmektedir. Bu yüzyılda 32 mahalle yerleşimi her hangi bir değişiklik olmadan varlığını sürdürmüştür (Karakan, 2006).

18. yy.'da Yeni Cami mevcut kentsel doku içine yapılmıştır. 19. yy.'da yapılan Sülüm Camisi (1813) ve Hacı Nuh Camisi (1863) kentin kuzeydoğuya doğru gelişmeye

başladığını göstermektedir. Demiryolunun gelmesi ve kaybedilen savaşlar sonucunda aşırı göç alması ile 19 yy.'ın. sonu ile 20. yy.'ın başlarında kent Afyonkarahisar Şehir (İzmir) istasyonuna kadar Hamidiye ve Mecidiye olmak üzere iki yeni mahalle oluşmuştur (Çalışır, 2000). Afyonkarahisar'ın 1760 yılına ait gravürü ve şehir planı Şekil 4.21'de verilmiştir.

Şekil 4.21: Afyonkarahisar'ın 1760 yılına ait gravürü ve şehir planı (Özpunar, 2010).

Kent nüfusunun 12.000-16.000 kişi arasında olduğu tahmin edilmekte olup, devamlı göç vermesi ticarete yansiyarak gerilemenin başlamasına neden olmuştur. Ayrıca 19. yy.'da 1826, 1874, 1890 yıllarında çıkan yangınlar gelişmeyi olumsuz etkilemiştir (Karkan, 2006).

Ticari merkez, Ali Çetinkaya Garı'na doğru biraz daha büyümüştür. Kurulan bu iki mahalle (Hamidiye ve Mecidiye), kentin eski organik yapısından farklı olan, dama tahtası düzeninde geometrik bir dokuda inşa edilmiştir. Ebniye Nizamnamesi'ne göre oluşturan bu tarihî doku, su ve kanalizasyon gibi altyapı çalışmaları da dâhil, 1874 ve 1900 yıllarındaki yangınlardan sonra kurulan Tac-ı Ahmet Mahallesi'nin tarihî dokusunda da görülmektedir. Bu dönemde Timurtaş Hanı, Büyük Demirciler Çarşısı, Haşhaş Yağcılar Çarşısı, Soğancılar Çarşısı, Tatlıcılar Çarşısı, Terziler Çarşısı ve Tuz Pazarı Çarşısı bulunmaktaydı. Fakat hangi tarihlerde yapıldığı konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Ermeni ustalar tarafından yapılan ve ermeni tüccarlara ait olduğu söylenen bu yapılarda alt kısım dükkân üst kısım da depo olarak kullanılmıştır. Bu dönemde yapılmış olan Taş Han ve civarında bu tip örneklere rastlanmaktadır (Karakan, 2006).

Cumhuriyet Dönemi'nde Cumhuriyet İlkokulu, Kadınana İlkokulu, Zafer Anıtı, İstanbul İstasyonu (Ali Çetinkaya Garı) ve Utku (Zafer) Anıtı gibi idari binalar yapılmış, kentin tamamına elektrik ve su tesisatı dağıtımı yapılmıştır. Utku Anıtı ve çevresinde yapılmak istenilen yapılar için kamulaştırma bölge halkını göçe yöneltmiştir. Kale çevresinde bulunan uygun alanların tamamen doldurulmuş, hatta kentin içinde bulunan mezarlık olarak kullanılan alanlar kaldırılarak yeni yerleşim alanları oluşturulmuştur (Karakan, 2006).

20. yy.'da Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılmış olan, Ali Çetinkaya Okulu, Cumhuriyet Okulu, Dumlupınar Okulu, Kadın Ana Okulu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Belediye Binası, Hastane, Postane, Vali Konağı ve Nafia Binası gibi idari binalar eski dokunun içinde bulunmaktadır. 1950 yılından sonra kentin ova kısmında yeni mahalleler kurulmuş, özellikle 1990'lı yıllarda yerleşim Konya Ovası, Ankara ve İzmir güzergâhlarına doğru gelişim göstermiştir. Bu gelişim ile artan bina sayısı ile 79 mahalleyi bulmuştur. Tarihî kent dokusu, imar planlarının getirdiği yeni yerleşim alanlarına uzak olmasına karşın merkeze yakınlığını sürdürmektedir. Planlamalar doğrultusunda tarihî dokudan batıya doğru yeni yerleşim alanlarının oluşturulmak istense de kentin topoğrafyası bu yöndeki gelişmeyi sınırlı tutmaktadır (Karakan, 2006).

4.2.7.3 Sit Alanı

Keleş (1998)'e göre; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararı gereğince; tarihî, mimari, mahalli, estetik ve sanat özelliği taşıyan ve bir arada bulunmaları nedeniyle, tek yapı ölçeğinden daha fazla değer taşıyan, doğal ve kültürel çevre elemanlarının birlikte buldukları alanlara “kentsel sit” denilmektedir (Erşen, 2009).

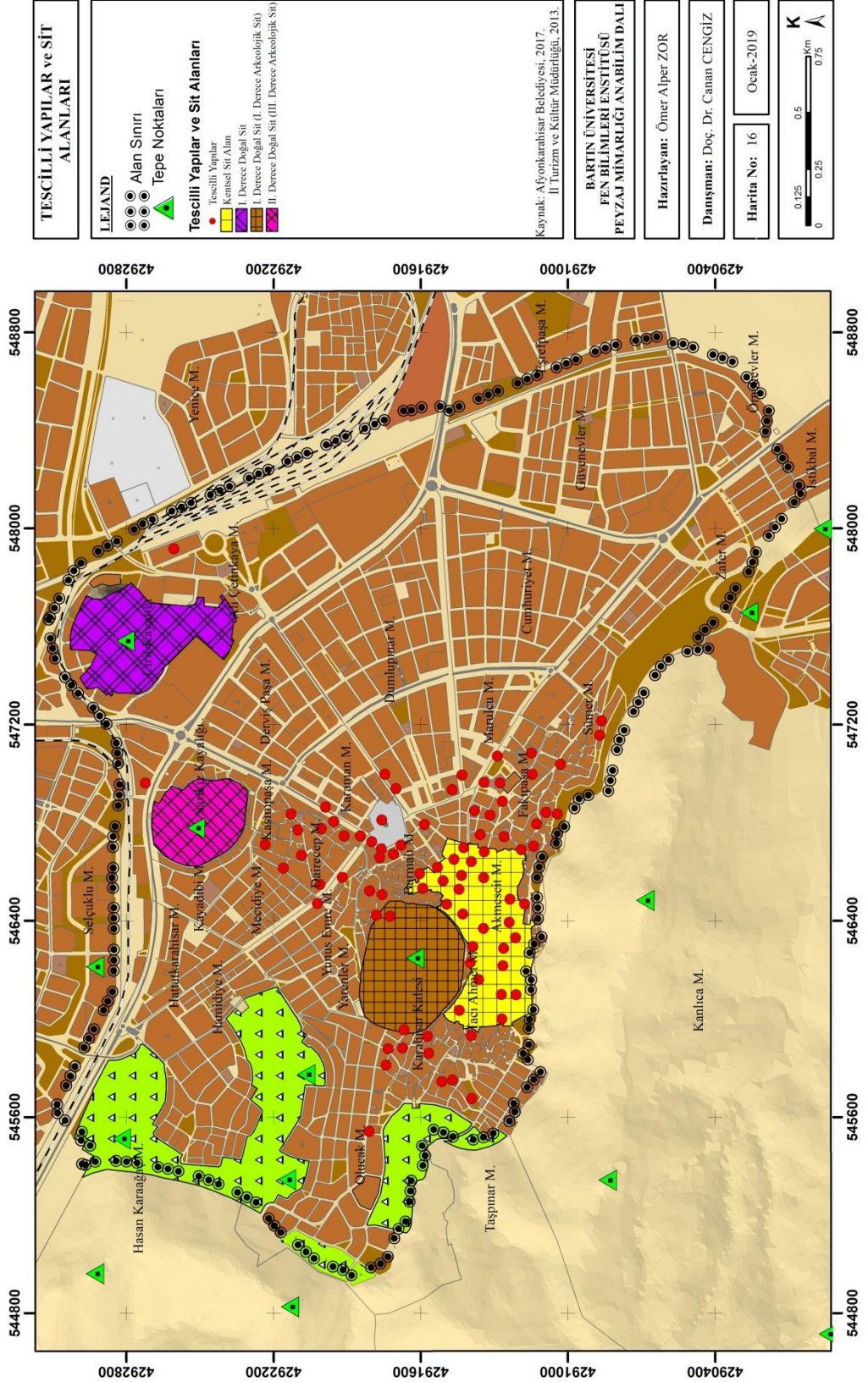
Afyonkarahisar kentsel sit alanı; Akmesic, Tac-ı Ahmet, Burmalı (kısmen) mahallelerini kapsamaktadır (Kara ve Şahbaz, 2016). Kuzeyde Ağıl, Kale, Deve Dede Sokak, güneyde Zaviye Uzun Sokak, Canbaba Sokak, Doğuda Hacı Ahval Arap, Hacı Ömer Cami Sokak, batıda Çıracıyan, Dayıoğlu, Kubbeli Sokak arasında kalan bölge sit alanı olarak sınırlandırılmıştır. Kale ve Hıdırlık Tepesi eteğinde eğimli bir araziye kurulmuş olan bu kesim, doğu batı doğrultulu caddelerle, kuzey güney doğrultulu sokakların kesişmesi ile elde edilmiş ızgara sistemi üzerine kurulmuştur (Kültür Envanteri, 2013). Araştırma alanına ilişkin sit alanlarının alansal ve oransal dağılımı Tablo 4.14 'de verilmiştir.

Tablo 4.14: Araştırma alanındaki sit alanların alansal ve oransal dağılımları.

Sit alan	Alan (ha)	Oran (%)
I. Derece Doğal Sit Alan	18	2.66
I. Derece Doğal Sit (I.Derece Arkeolojik Sit) Alan	18	2.66
II. Derece Doğal Sit (III. Derece Arkeolojik Sit) Alan	11	1.62
Kentsel Sit Alan	23	3.40
TOPLAM	70	10.34

Afyonkarahisar kenti için ilk sit alanı kararı, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından 17.11.1978 tarihinde A-1404 sayılı karardır. Bu karar, korunması gereken eski eserlerin her biri için 1710-5805 sayılı yasalar uyarınca tescil edilmelerini, sivil mimari değerlerinin belirlenmesini ve tescil edilmek üzere kurul onayına sunulmasını belirtmektedir. 1983 yılından önce Afyonkarahisar ile alınan kararlar tek yapı ölçeğinde olmuş, GEEAYK'ın A-4432 sayılı 25.06.1983 tarihli karar ile ilk defa “sit” ifadesi kullanılarak bölge olarak tanımlanmıştır (Karakan, 2006). Afyonkarahisar kentine ait sit bölgeleri, Karahisar Kale'si I. Dereceden Doğal Sit ve I. Dereceden Arkeolojik Sit, Cirit Kayalığı, I. Derecede Doğal Sit, Sarıkız Kayalığı II. Derecede Doğal Sit ve III. Derecede Arkeolojik Sit olarak tanımlanmaktadır (Kara ve Şahbaz, 2016). Araştırma alanına ait Tescilli Yapılar ve Sit Alanları haritası Şekil 4.22'de verilmiştir.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.22: Tescilli yapılar ve sit alanları haritası.

4.2.7.4 Afyonkarahisar'ın Tarihî Garları ve Yakın Çevresi

Afyonkarahisar kentinde iki istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonlardan biri günümüzde de kullanılan Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu, bir diğeri ise günümüzde TCDD ofis olarak kullandığı, Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu'dur. İki İstasyon arasında 1800 m'lik mesafe bulunmaktadır. Afyonkarahisar kentine, Ankara ve Eskişehir kentlerine inşa edilen birinci sınıf tip istasyon projesine benzer bir yapı inşa edilmiştir. İki katlı, beşik çatılı, kesme taş duvarlara sahip olan yapı günümüzde Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu olarak adlandırılmaktadır (URL-5, 2018).

Afyonkarahisar Şehir İstasyonu, Uşak-Denizli yolu üzerinden İzmir'e ulaştırmaktadır. Afyonkarahisar Şehir istasyonu İzmir-Afyonkarahisar tren güzergâhı üzerindeki son istasyondur. Ali Çetinkaya İstasyonu, Afyonkarahisar kentine demiryolu Hicaz Demiryolu Projesi ile 1892 yılında Eskişehir-Afyonkarahisar güzergâhı ile gelmiştir. Beş bin yıllık geçmişi olan Afyonkarahisar, dört ayrı demiryolu hattının kesiştiği bir kavşak özelliğine sahip tek kenttir. Dört ayrı demiryolu güzergâhına sahip olan kent, Konya üzerinde Adana'ya yani Akdeniz'e ulaşırken, diğer güzergâh Kütahya üzerinden İç Anadolu ve Marmara'ya gitmektedir. Batıya giden iki güzergâhtan birincisi Uşak üzerinden İzmir Basmane İstasyonu'na, ikinci güzergâh ise Aydın'a uğrayarak İzmir Alsancak İstasyonu'na ulaşmaktadır (URL-6, 2018).

1934 yılına kadar ayrı olan Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu ile Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu demiryolu ağı birleştirilmiştir. İki demiryolunun birleştirilmesi Afyonkarahisar kent ekonomisinin canlanmasını sağlamıştır. İzmir'in yakın ve tek ulaşım imkânı olması nedeni ile sadece İzmir'e ihraç edilen tiftik, yapağı, dokuma işleri vb. mallar artık İstanbul'a sevk edilmeye başlanmıştır. 1938 yılında, Ali Çetinkaya öncülüğünde eski İstanbul İstasyonunun yerine daha modern bir istasyonun yapılmasına karar verilmiştir. Proje olarak o yıllarda yapılmış olan Ankara Tren Garınının 1/2 boyutunda olacak şekilde Afyonkarahisar kentine inşa edilmiştir (URL-5, 2018). Araştırma alanı sınırları içinde bulunan Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu ve Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu'na ait görseller Şekil 4.23'de verilmiştir.

Şekil 4.23: Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İstasyonu (a) ve Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu'ndan (b) bir görünüm (Orjinal, 2018).

Birçok Anadolu kentinde olduğu gibi Ali Çetinkaya (İstanbul) İstasyonu da, İstasyon Caddesi olarak adlandırılan bulvarı ile kent merkezinde bulunan Hükümet Konağı'na ve kent meydanına bağlanmıştır. İstasyon binasında olduğu gibi cadde, modern bir aks ile tasarlanmıştır. İstasyon binası yalnızca kütsel mimarisiyle değil, peyzaj düzenlemeleri ve kent merkezine bağlantısını sağlayan İstasyon Caddesi ile de önem taşımaktadır. İstasyon Binası inşa edildiği dönemin mimari tarzını yansıttak şekilde yapılmıştır (URL-6, 2018).

4.2.7.5 Açık-Yeşil Alanlar

Açık alan kavramı, Öztan (1968), Akdoğan (1987), Özbilen (1991)'e göre; kent dokusunun önemli temel elemanlarından olup, mimari yapılar ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile dış mekân üzerine belirli bir amaca göre yapılaşmanın olmadığı ve herhangi bir rekreasyon kullanımı için potansiyel imkânı bulunan alanlar olarak da tanımlanmaktadır (Gül ve Küçük, 2001).

Saatçioğlu (1978), Akdoğan (1987)'a göre; yeşil alan kavramı ise, mevcut açık alanların bitkisel doku ile donatılmış yüzey alanları olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlar doğrultusunda her yeşil alan açık alan niteliği taşımaktadır. Fakat her açık alan, yeşil alan olmayabilmektedir (Gül ve Küçük, 2001).

Araştırma alanında açık-yeşil alanlar dinlenme, boş vakitlerini geçirme, sportif faaliyetler ve çocukların oyun sahaları için tasarlanmıştır. Araştırma alanında bulunan parklar; Merkez Parkı, Mahalle Parkları ve Hıdırlık Tepesi'nde bulunan dinlenme ve piknik alanları

olarak belirlenmiştir. Araştırma alanında bulunan açık-yeşil alanlara ilişkin görseller Şekil 4.24’de, 4.25’de ve 4.26’da verilmiştir.

Alanda yapılan gözlemler ve analizler doğrultusunda, açık-yeşil alanların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Araştırma alanında, 44.47 ha (%6.57), ağaçlandırılacak alan 31.96 ha (%4.72) açık-yeşil alanlar olarak belirlenmiştir.

Alan incelemeleri sonucunda araştırma alanında bulunan parklar kullanımına göre çeşitlendirilmiştir. Bu alanlar; dinlenme, spor alanları, çocuk oyun alanları, su ögesi ve yeşil alanlar olmak üzere 5 kategoriye ayrılıp Tablo 4.15’ de verilmiştir. Araştırma alanındaki açık-yeşil alanlara ilişkin harita 4.27’da verilmiştir.

Şekil 4.24: Araştırma alanında bulunan Yeşil Park (a) ve Anıt Park'tan (b) bir görünüm (Orjinal, 2018).

Şekil 4.25: Araştırma alanında bulunan Çavuşağa Parkı (a) ve Şehit Asb. Kd. Bçvş. Ömer Halisdemir Parkı'ndan (b) bir görünüm (Orjinal, 2018).

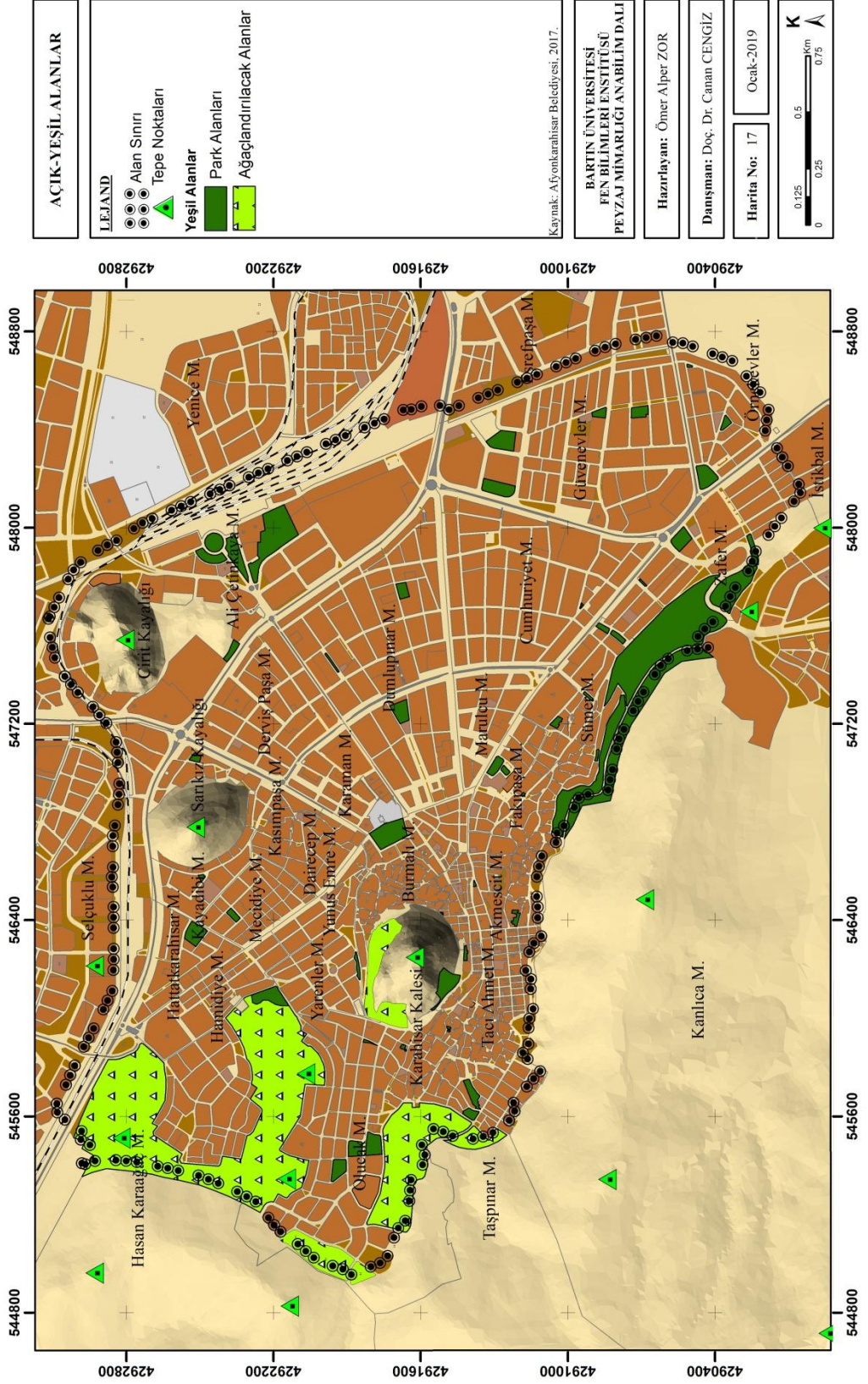

Şekil 4.26: Araştırma alanında bulunan Şelale Parkı (a) ve Cumhuriyet Parkı'ndan (b) bir görünüm (Orjinal, 2018).

Tablo 4.15: Afyonkarahisar kentine ait parklar.

No	Park İsmi	Dinlenme Alanı	Yeşil Alan	Su Ögesi	Oyun Alanı	Spor Alanı	Toplam Alan (m2)
1	Şehit Er Murat Birlik	X	X	X	X		5.370
2	Mecidiye	X				X	1.406
3	Anıt	X	X	X		X	11.205
4	İmaret	X	X				3.541
5	Dumlupınar		X		X		725
6	Yeşil	X	X		X		4.745
7	Ömer Halis Demir	X	X		X	X	24.401
8	Ali Çetinkaya Gar	X	X		X		15.913
9	Semazen	X	X	X			173
10	Kabe Mescit Cami				X		388
11	Kale				X		779
12	Taşpınar	X	X		X		3.390
13	Olucak Çocuk Oyun						4.020
14	Muhtar Mustafa Ediz				X		8.612
15	Göksu Çocuk Oyun				X		360
16	Tacı Ahmet Çocuk Oyun				X		7.257
17	Yılmaz Üstün	X	X		X		1.310
18	Muhtar Hasan Kılıçsal		X		X		54
19	Çavuş Ağa	X	X		X		1.258
20	Devrane	X	X		X		2.467
21	Gökçe	X	X		X		86.175
22	İğde Parkı	X			X	X	115
23	Sümer	X	X				513
24	Şelale		X	X	X	X	4.010
25	Cumhuriyet Çocuk Oyun				X		150
26	İmam Hatip	X	X		X	X	2.528
27	Şehre Küstüm	X	X		X		1.110
28	Hasan Altıntırmık		X		X	X	6.815
29	Kara Katip		X		X		1.920
30	Ulu Gulluk				X		1.182
31	Hastane	X	X		X		2.095
32	İsmail Çınar	X	X		X		6.605
33	H. Nermin Erbakan	X	X		X		7.216
34	Sami Öznur	X	X		X		4.562
35	Kocatepe	X	X		X		5.753
36	Hıdırlık Tepesi	X	X		X		87.740
37	Örnekevler	X	X		X		1.327
38	Örnekevler Üçgen		X		X		222
39	Kadir Tunç				X		1.748
40	Sarıköz Parkı				X		454
			TOPLAM (m²)				319.614
			TOPLAM (ha)				31.9614

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.27: Araştırma alanındaki açık-yeşil alanlara ilişkin harita.

4.2.8 Sivil Mimari Örnekleri

Tarihî kentlerin sahip oldukları, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kazanımlar kültürel mirasın önemli öğeleridir. Tarihî kentler içlerinde barındırdıkları, anıtsal yapıları, sivil mimari örnekleri ve yaşam alanları ile daha önce yaşamış uygarlıkların bilgisini, teknolojisini ve en önemlisi yaşam biçimini bizlere aktarmaktadır (Öztank, 2013).

Afyonkarahisar merkezinde bulunan sivil mimari yapıları, sit alanı olarak belirlenen, Tac-ı Ahmet, Akmescit mahalleleri ile sit alanı dışında kalan Dairecep ve Mecidiye mahallelerinde yer almaktadır (Sel, 2001). Kentsel sit alanı içerisinde koruma altına alınan bu yapılar, kale çevresindeki ilk yerleşim yerlerindedir. Kentsel sit alanı içerisinde 214 geleneksel konut bulunmaktadır (Semerci ve Gümüş, 2017). Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan geleneksel konutlar genellikle iki veya üç katlı ve bitişik düzende yapıldığı için köşelerde çift, aralarda ise tek cepheli olmakta alt katlar sokağa, üst katlar da dışarı açılmaktadır (Günay, 2012).

Geleneksel konutların temel duvarları moloz veya kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Taşın yanında ahşap ve kerpiç malzeme de kullanılmıştır. Konutların zemin ve üst katları ahşap karkas ile yapılmış ve kerpiç ile doldurulmuştur. Hımış yapı tekniği ile inşa edilen bu sivil mimari konutları dışında, bağdadi tekniği ile yapılmış ve üzeri sıvanmış konutlar da bulunmaktadır (Kunduracı ve Bahargülü, 2018). Araştırma alanında 497. Ada'da yer alan I. ve II. yapının cephe planları ve genel görünümleri Şekil 4.28'de ve Şekil 4.29'da verilmiştir.

Şekil 4.28: 497. Ada'da yer alan I. yapının giriş cephe planı ve genel görünüm (Kunduracı ve Bahargülü, 2018).

Şekil 4.29: 497. Ada'da yer alan II. geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünüm (Kunduracı ve Bahargülü, 2018).

Afyonkarahisar geleneksel konutlarının zemin katlarda taşlık veya avlular bulunmaktadır. Burada depo, kiler, odunluk, ahır, çamaşırılık gibi yerler bulunmaktadır. Konutların orta katları alçak tavanlı ve küçük pencerelidir. Yola yakın olan pencerelerde çıkmaları destekleyen konsolların arasında pencereler bulunmaktadır. Üst katları taşıyıcı konsollar taşır ve burada bulunan odalar geniştir. Afyonkarahisar geleneksel konutlarında çıkmalı, çatı odalı veya balkonu olan, kapı boşluğu üzerinde cumba biçiminde çıkıntı olan konutlar da bulunmaktadır (Günay, 2012). Afyonkarahisar'da konutlar bitişik düzende inşa edilmiştir. Bahçeye sahip olmayan konutlar doğrudan sokağa açılmaktadır. Bunun nedeni arazideki eğimden kaynaklanmaktadır. Kentsel sit alanı kapsamındaki konutlar, Kale ile Hıdırlık Tepesi arasındaki vadi boyunca eğimli alanlarda bulunmaktadır (Aliağaoğlu,

2003). Araştırma alanında 497. Ada'da yer alan geleneksel konutlara ait III. yapının cephe planları ve genel görünümü Şekil 4.30'de ve 495. Ada'da yer alan geleneksel konutun cephe planı ve genel görünümü Şekil 4.31'de verilmiştir.

Şekil 4.30: 497. Ada'da yer alan III. geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünümü (Kunduracı ve Bahargülü, 2018).

Şekil 4.31: 495. Ada'da yer alan geleneksel konutun giriş cephe planı ve genel görünümü (Kunduracı ve Bahargülü, 2018).

Konutlarda genel olarak çatı odaları bulunmaktadır. Çatı katı uygulamalarında cihannüma; konutun genel çatı düzeninden bağımsız ve kendine ait çatısı olan mekân biçiminde uygulanmıştır. Çatı odaları ön ve arka cepheye kadar uzanmaktadır. Bazı çatı odaları ön kısmı kemerli balkon şeklinde yapılmıştır (Kunduracı ve Bahargülü, 2018). Bazı geleneksel konutlarda nadir de olsa avlulu yapılar bulunmaktadır. Afyonkarahisar'da

avlulu geleneksel konutlar eski yerleşim yerleri olan Olucak, Burmalı, Fakıpaşa, Mecidiye ve Dairecep mahallelerinde yer almaktadır. Bitişik düzende yapılmış olan bu konutlar genellikle iki cepheye sahiptir. Ön cephe sokağa bakarken, arka cephesi avlu kısmını görmektedir (Sel, 2001).

Geleneksel Afyonkarahisar evlerinde dikdörtgen biçimli sofalar bulunmaktadır. Sofaların sokağa bakan kısımlarına sedirler yerleştirilmiştir. Sofaların diğer ucunda katlar arasında irtibatı sağlayan ahşap merdivenler bulunmaktadır. Sofaların döşemesi ve tavanı, ahşap çıtalı, gayet sade ve basit formda yapılmıştır (Sel, 2001).

Afyonkarahisar geleneksel sokak dokusunda yer alan kıvrımlı sokaklar 1900'lü yılların başlarında çıkan yangında yerini ızgara planlı sokaklara bırakmıştır. Izgara planlı sokakların, eğime dik gelen yerlerinde, eğimin fazla olmasından kaynaklı merdiven zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Semerci ve Gümüş, 2017).

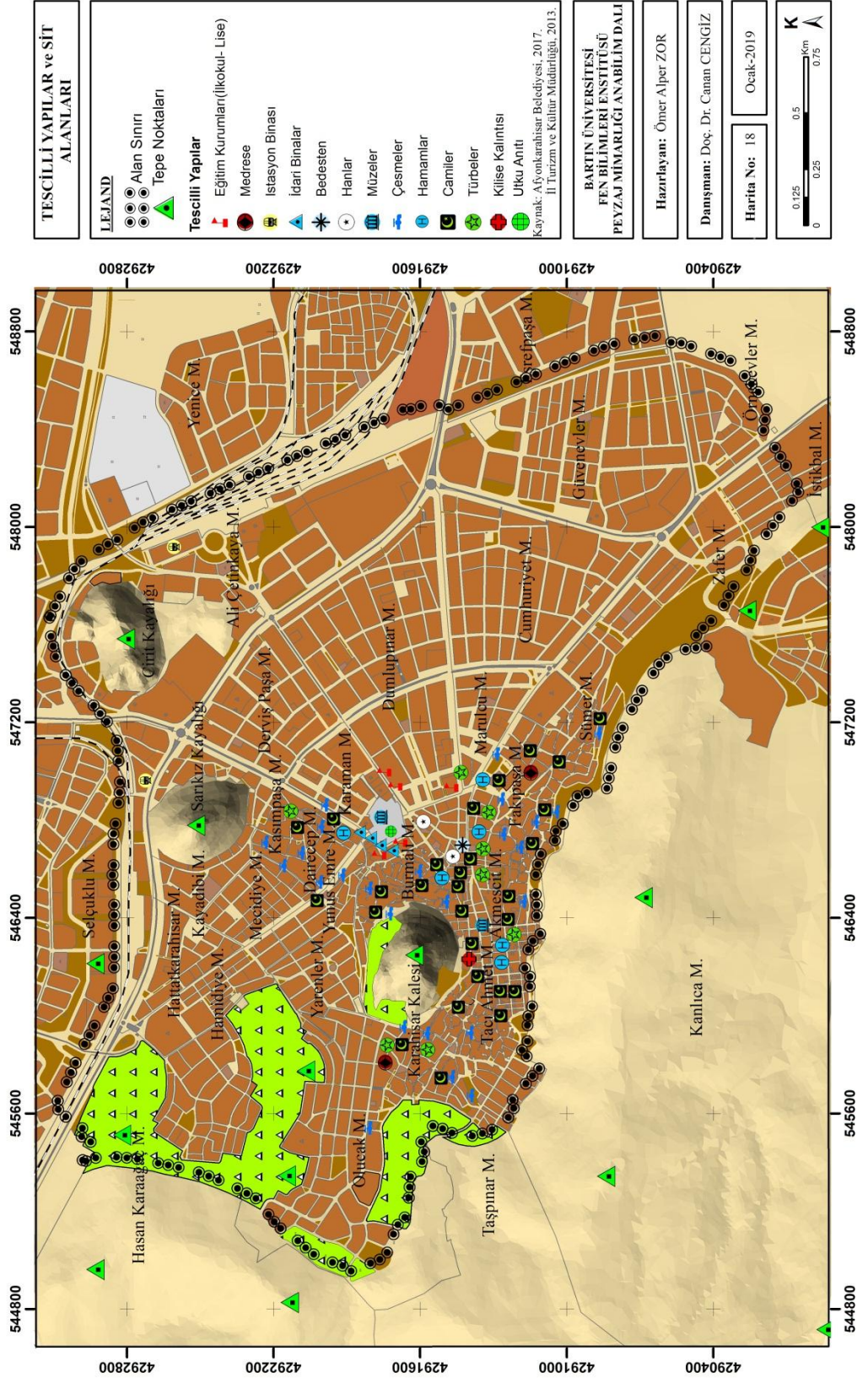
Afyonkarahisar tarihî dokusunda geleneksel yapıya sahip mahalleler oldukça fazladır. "Stewig" tarafından "Doğulu Yapı" olarak tanımlanan bu geleneksel yapıda, sokak genişlikleri dar olup, daha çok insan ve yük taşıyan hayvanlara uygun olacak şekilde yapılmıştır. Sokaklar sık sık yön değiştirmekte olup uzun mesafeli sokaklar da bulunmaktadır. Sokakların doğrultuları gibi genişlikleri de değişmektedir. Dar ve geniş sokak parçaları düzensiz olarak birbiri ardından gelmektedir. Kentte ızgara tipi dokudan sonra 1972 İmar Planı'na göre ışınsal doku tipi ortaya çıkmıştır. Bu dokunun ortaya çıkışında şehre ulaşan eski yolların da rolü vardır. Işınsal dokunun yanında günümüzde konsantrik (ortak merkezli) bir başka doku tipi de oluşturulmuştur. Doku yeni yapılan çevre yolu ile tam olmasa da ortaya çıkmaktadır. Böylece eski çevre yolu olarak kullanılan Atatürk Caddesi, İsmet İnönü Caddesi ve Adnan Menderes Bulvarı'nı kuşatan çevre yolu, kentin çevresinde tam olmayan halkayı meydana getirmiştir (Aliğaoğlu, 2003).

4.2.9 Tescilli Kültür Varlıkları

Afyonkarahisar'da 406'sı kent merkezinde olmak üzere toplam 947 adet tescilli kültür envanteri bulunmaktadır. Bunların 188'i kültürel yapı, 165'i dinsel yapı, 38'i idari yapı, 38'i endüstriyel ve ticari yapı, 4'ü askeri yapı, 46'sı mezarlık, 8'i şehitlik, 6'sı anıt ve abide, 4'ü kalıntı eser ve 450'si sivil mimari örneğidir (Semerci ve Gümüş, 2017).

Araştırma alanında 23 cami, 4 mescit, 1 mescit kalıntısı, 8 türbe,1 kilise kalıntısı, 1 medrese, 1 medrese kalıntısı, 3 ilkokul, 2 lise, 4 idari bina, 2 adet istasyon, 6 hamam, 25 çeşme, 1 anıt, 2 han, 1 bedesten ve 2 müze saptanmıştır. Araştırma alanı sit alanlar ve tescilli yapılar haritası Şekil 4.32’de, kente ait kültür envanteri ise EK-1’de verilmiştir.

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.32: Alanda bulunan tescilli yapılar haritası.

4.3 Afyonkarahisar Kenti'ne İlişkin Planlama Kararları

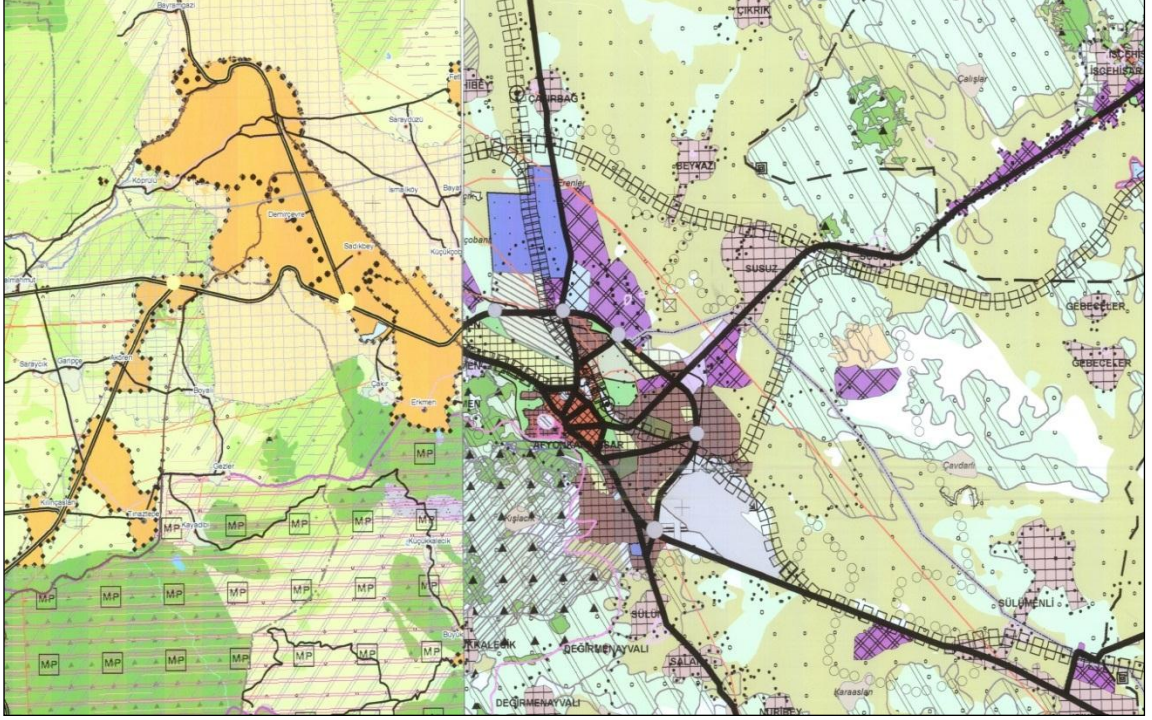
Afyonkarahisar'ın sürdürülebilir kent planlamasında kente ait planlar büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda Afyonkarahisar kenti için yapılmış ve uygulanan Çevre Düzeni Planı, Afyonkarahisar 1/5000 Nazım İmar Planı ve Koruma Amaçlı İmar Planı incelenmiştir.

4.3.1 Çevre Düzeni Planı ve Kararları

Afyonkarahisar İli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP) 13.10.2008 tarihinde onaylanmıştır (Şekil 4.33 ve Ek-2). Afyonkarahisar 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 2025 yılı hedef alınarak hazırlanmış olup, kentin doğal ve sosyo-kültürel değerlerine ilişkin koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve bu değerler içinde sürdürülebilir kalkınmayı yönlendirmek amaçlanmıştır. Afyonkarahisar'da sürdürülebilir ve yaşanabilir bir çevre yaratılarak, İl'in ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişmesine yönelik planlama stratejilerini oluşturmak ana hedef olarak belirlenmiştir. Ülkesel kalkınma planları ile uyumlu, sektörel gelişme hedeflerine uygun ve alt ölçeklerde hazırlanacak her türde fiziksel planlara girdi olacak planlama kararlarını oluşturmak planın hedefleri arasında yer almaktadır. Planlama ilkeleri çerçevesinde İl'in sosyo-kültürel kimliğinin korunması ve geliştirilmesi, sektörel gelişmelerin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda alınan kararlar (Afyonkarahisar İl Özel İdaresi, 2018);

- ÇDP ile planlama alanının sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi çevre korunarak sağlanacaktır.
- Kırsal yerleşim alanlarında sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için yaşam kalitesini artırıcı sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetler desteklenecek, doğal değerler korunacaktır.
- ÇDP ile planlama bölgesinde doğal, sosyal ve kültürel değerler için katma değer yaratacak şekilde koruma-kullanım kararları oluşturulacaktır.
- Plan ve plan kararları ile iş alanlarının dağılımının sağlanması ve alt kademe merkezlerinin faaliyetinin artırılması ile kentsel alanlardaki nüfus yoğunluğunun dengeli artışı sağlanacaktır.
- Sektörler arası gelişim ve eşgüdümün sağlanması ile ekonomik gelişimin hızlandırılması sağlanacaktır.

- Afyonkarahisar kentinin Türkiye içindeki coğrafi konumuna uygun olarak hizmet sektörünün geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Şekil 4.33: 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (Lejanti Ek-2) (Afyonkarahisar İl Özel İdare, 2018).

4.3.2 Afyonkarahisar 1/5000 Nazım İmar Planı ve Kararları

Afyonkarahisar kentinde 1950'lere kadar kentleşme yavaş şekilde gerçekleşmiştir. 1950'li yıllardan sonra başlayan kentleşmenin ortaya çıkardığı konut sorunu, imar planlarıyla başka alanlara doğru kaydırılarak geleneksel konutların bulunduğu saha sit alanı ilân edilmiştir (Kara ve Şahbaz, 2016).

4.3.3 Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kararları

Afyonkarahisar Koruma Amaçlı İmar Planı'nda belirlenen alan sınırı, Karahisar Kalesi Arkeolojik Sit alanı ile Kentsel Sit Alanı bunu bütünleyen tarihsel kentsel yerleşme alanını kapsamaktadır (Çalışır, 2000). 1/1500 ölçekli Afyonkarahisar Koruma Amaçlı İmar Planı tarihî kentsel dokuyu özgün nitelikleri ve değerleri ile koruyarak, daha sağlıklı bir kentsel çevreye dönüştürmek amacı ile yapılmıştır. Bu planlamanın var olan olanakları, sorunları ve gelişme hedefleri şöyle tanımlanmıştır (Karakan, 2006):

- Geometrik ve organik formda gelişen kentte, farklı özelliklere sahip tarihî kentsel doku ve geleneksel çarşı bir bütündür. Kentin bir yerinde olacak değişim ya da bozulma kentin bütününe yansıtacağından dolayı tarihî kentsel dokuda yapılacak uygulamalarda kent, bir bütün olarak birlikte değerlendirilmelidir.
- Kentsel sit alanı ile bunu bütünleyen tarihî ve kentsel yerleşim alanları birbirini tamamlayan kentin önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Kentsel konut dokusuyla kent merkezi- tarihî çarşı dokusu gibi kenti oluşturan işlevler ve bu alanlar arasında sürekliliğin sağlanması gerekmektedir.
- Planlama yapılırken kararların arasında bir bütünlük ve birliktelik içinde gelişme hedeflerinde tutarlılık olması şartı aranmalıdır. Gerekli durumlarda onaylı plan kararlarında revizyon yapılabilir. Alanda gelişmeyi engellemeden talepleri yönlendirme olanağı bulunmalıdır.
- Tarihî kent dokusunu sağlayabilmek için sivil mimari örneklerin restorasyon uygulamaları desteklenmeli ve özendirilmelidir.
- Tarihî konutların bulunduğu bölgelerin çekicilikleri artırılmalı, fakat uyumlu olacak yeni işlev önerilerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Kentin tarihî değerlerini oluşturan mevcut potansiyelden yararlanılarak, özellikle anıtsal özellik taşıyan büyük mekânlar onarılmalı, gerekirse de bunlara uygun kullanımlar kazandırılmalıdır.
- Terk etme, yıkılma ve boşaltma sürecinin önlenmesi, yapıların onarılması, hatalı uygulamalardan arındırılması ve restorasyon yapılması için özendirme politikaları izlenerek kaynak sağlanmalıdır.
- Geleneksel çarşının yıkılması veya boşaltılma gibi eylemlerin önlenmesi, bu doku içerisinde ölçsüz, orantısız yüksek ve geniş alanlara yapılaşmaya izin verilmemesi gerekmektedir. Tarihî çarşıya ait özgünlüğe hasar verecek uygunsuz kullanımlar tespit edilerek önlenmelidir.
- Tarihî kentsel alanın korunması için mevcut potansiyelden yararlanma ilkesi uyarınca, bozulmamış özgün özellikler sunan değerlerin korunarak kullanılması ve sürdürülmesi önem taşımaktadır.
- Kamulaştırma veya takas gibi yöntemleri tercih etmek yerine, mülk sahibine mali destek verilmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

4.4 Afyonkarahisar Kenti Mevcut Arazi Kullanımı

Araştırma alanında bölgesel bir arazi kullanım çalışması yapılmıştır. Arazi kullanımları analiz edilerek, o bölgenin fiziksel yapısı ve karakteristik dokusu belirlenmiştir. Afyonkarahisar kentinin belirlenen sınırlar çerçevesinde mevcut yapısını araştırmak ve belirlemek için çalışmalar yapılmıştır. Araştırma alanındaki kentsel yerleşimlerin dağılımında istasyonlar başta olmak üzere okul, hastane, sağlık kurumları, dini kurumlar, müzeler, belediye hizmet alanı, eğitim kurumları, kültür tesisleri, meydan, rekreasyon alanları, spor ve sosyal tesisler, ticaret alanları, resmi binalar, açık-yeşil alanlar, tescilli yapılar, hamamlar ve çeşmelerin şekillenmesinde birçok doğal ve kültürel faktörler etkili olmuştur.

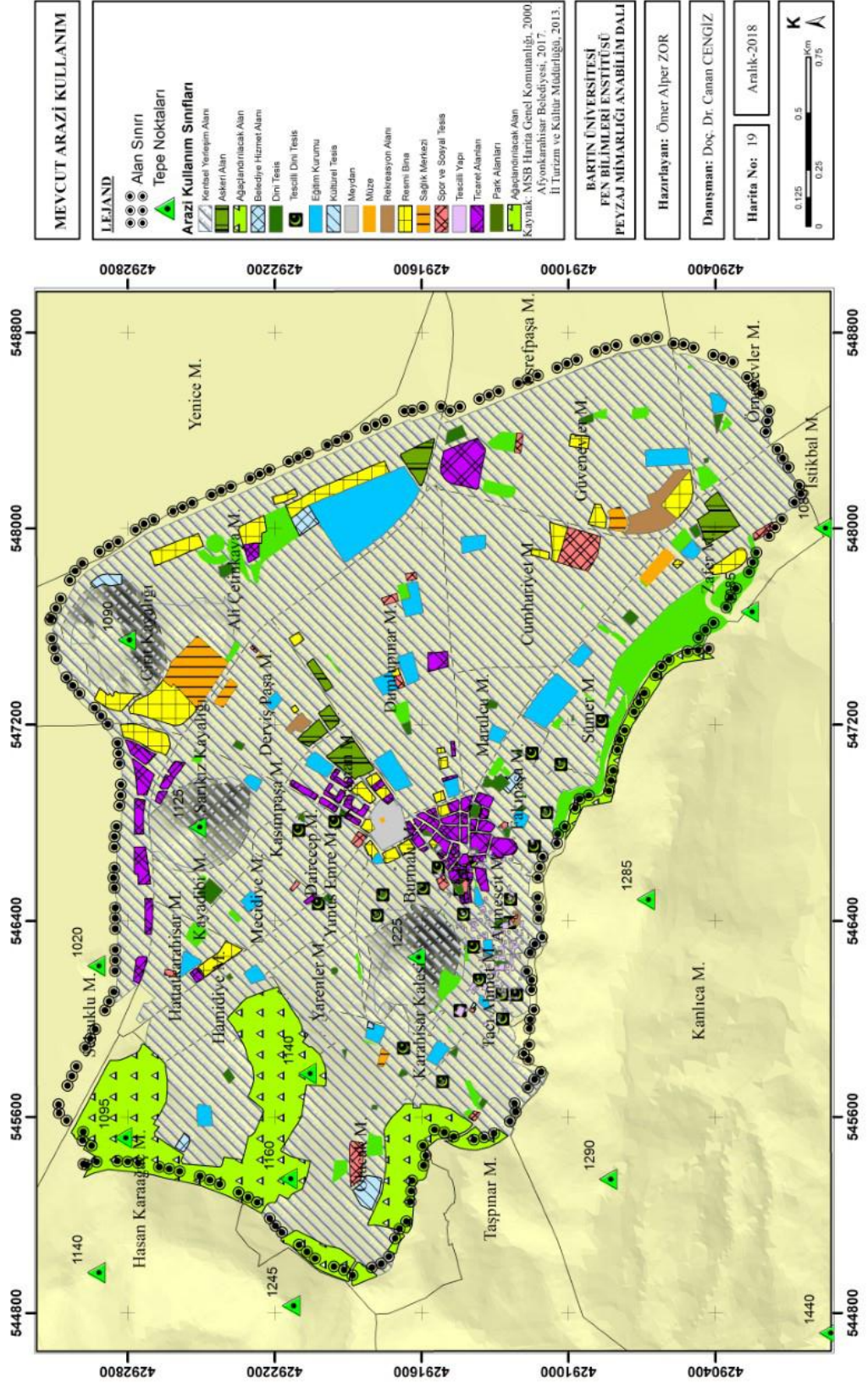
Araştırma alanının büyük bir bölümü yapılardan oluşmaktadır. Yerleşim alanları arkeolojik sit ve doğal sit olan Karahisar Kalesi eteklerinden başlayarak topoğrafyanın şekline göre büyüme göstermiştir. Kentin sit alanı kale ve çevresini kapsamaktadır. Güneydoğusunda alışveriş merkezi ve sanayi bölgesi, batı ve güneyinde Hıdırlık Tepesi bulunmaktadır. Kale etekleri ve çevresinde turizm alanları ve sit alanı bulunmaktadır. Koruma ilkeleri doğrultusunda kültürel miras değeri taşıyan alanlar ve yapılar belirlenerek planda yer verilmektedir.

Araştırma alanına ilişkin mahallelere, Karahisar Kalesi'ne, Cirit Kayalığı ve Sarıkız Kayalığı'na ilişkin alansal ve oransal dağılım Tablo 4.16'da verilmiştir. Bu doğrultuda arkeolojik sit alanları, doğal sit alanları, kentsel sit alanı, askeri alanlar, yerleşim alanları açık-yeşil alanlar turizm alanları ve kültürel tesisler gibi mevcut arazi kullanımını gösteren harita Şekil 4.34'de gösterilmiştir.

Tablo 4.16: Araştırma alanına ait mahallelere, Karahisar Kalesi'ne, Cirit ve Sarıkız Kayalıklarına ilişkin alansal ve oransal dağılımı.

Mahalle Adı	Alan (ha)	Oran (%)
Ali Çetinkaya Mahallesi	75.05	11.09
Akmescit Mahallesi	15.61	2.30
Burmalı Mahallesi	17.27	2.55
Cumhuriyet Mahallesi	42.18	6.23
Dairecep Mahallesi	9.20	1.36
Dervişpaşa Mahallesi	22.59	3.34
Dumlupınar Mahallesi	54.25	8.02
Fakıpaşa Mahallesi	17.45	2.58
Güvenevler Mahallesi	57.13	8.44
Hamidiye Mahallesi	14.09	2.08
Hasan Karaağaç Mahallesi	51.07	7.55
Hattat Karahisari Mahallesi	11.21	1.65
Kanlıca Mahallesi	5.63	0.83
Karaman Mahallesi	11.51	1.70
Kasımpaşa Mahallesi	9.82	1.45
Kayadibi Mahallesi	11.22	1.66
Marulcu Mahallesi	10.94	1.62
Mecidiye Mahallesi	9.59	1.42
Olucak Mahallesi	56.32	8.33
Örnekevler Mahallesi	14.36	2.12
Sümer Mahallesi	19.68	2.91
Selçuklu Mahallesi	19.94	2.95
Tacı Ahmet Mahallesi	12.16	1.80
Taşpınar Mahallesi	17.79	2.63
Yarenler Mahallesi	9.31	1.38
Yunus Emre Mahallesi	7.26	1.07
Zafer Mahallesi	32.67	4.83
Cirit Kayalığı	15.16	2.24
Karahisar Kalesi	13.36	1.98
Sarıkız Kayalığı	12.38	1.83
TOPLAM	676.20	100

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Şekil 4.34: Mevcut arazi kullanım haritası.

4.5 Afyonkarahisar Kentine İlişkin SWOT Analizi

Afyonkarahisar kentine ilişkin SWOT analizi yapılmıştır. Arazi çalışmaları ile kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmeler sonucunda Afyonkarahisar'a ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ortaya koyulmuştur.

Güçlü Yönler

- Doğal sitlerin varlığı,
- Doğal ve kültürel mirasa sahip olması,
- Tepelerde manzara noktalarının olması,
- Tarihi ve arkeolojik alanların/sitlerin varlığı
- Nitelikli tescilli taşınmaz varlığı,
- Tescilli taşınmaz varlıkların restorasyon çalışmalarının yapılıyor olması,
- Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin yapıldığı bölgelerden biri olması,
- Milli park ve tabiat parklarına olan yakınlığı,
- Frig Vadisi'ne olan yakınlığı,
- Turizm geçmişinin olması,
- Kültür turizm ve inanç turizmine ait potansiyelin olması,
- Kentin termal kaynaklar yönünden zengin olması ve termal turizminin varlığı
- Kente termal turizm 12 ay boyunca yapılıyor olması,
- Folklorik değerlerin varlığı,
- Turizmin gelişmesinde yardımcı unsur olan fuar, festival, şenlik gibi organizasyonların olması,
- Gastronomik faaliyetler ve el sanatları yönünden zengin potansiyele sahip olması,
- Karayolları ve demiryolu ulaşımı açısından kavşak noktada bulunması ve ulaşım ağının gelişmiş olması,
- Yerel yönetimlerin ve özel sektör temsilcilerinin bölgeye ait turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılıyor olması,

Zayıf yönler

- Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin envanter eksikliği,
- Açık-yeşil alanların yetersizliği,
- Sit alanlarının yeterli korunamaması,
- Kültürel miras değerlerinin tahrip edilmesi ve turizme entegre edilememesi,

- Milli park, tabiat parkları ve Frig Vadisi gibi turizm potansiyeli yüksek yerlerin yeteri kadar turizme yönelik değerlendirilmemesi
- Kent ve çevre estetiğindeki eksiklikler (görsel kirlilik vb.),
- Turizm kaynaklarını koruma bilincindeki eksiklikler,
- Turizm eğitimi eksikliği,
- Turizm alt yapı eksikliği,
- Hizmet kalitesinin düşüklüğü,
- Nitelikli eleman yetersizliği,
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği,
- Deprem riskli alanların geniş yer kaplaması,
- Finansal eksiklikler,
- Yerel yönetimler arasındaki koordinasyon eksiklikleri,
- Yasal çerçeveye uygun olmayan yerleşim alanları,

Fırsatlar

- Kültür varlıklarının belirli bir bölgede toplanmış olması,
- Termal turizminin yaygın olması,
- Halkın yeniliklere açık olması,
- Yöreyle ait el sanatlarının devam ettirilmesi ve geliştirilmesi için yapılan çalışmaların olması,
- Turizmin yerel halka istihdam sağlaması,
- Doğal ve kültürel değerlere sahip Başkomutanlık Milli Parkı, 26 Ağustos Tabiat Parkı ve Akdağ Tabiat Parkı'na olan yakınlığı,
- Eber Gölü'ne dökülen Akarçay'ın rekreasyona açılmış olması,
- Kentin mermer ve gıda sektöründe ulusal ve uluslararası alanda tanınmış olması,
- Uluslararası alanda turizm yatırımlarında artış olması,
- Ulaşım olanaklarının çeşitliliği (kavşak noktası olması, havalimanı varlığı ve hızlı tren güzergâhında yer alması),
- Üniversitenin gelişmeye katkısı,

Tehditler

- Turizm altyapısının tam olarak gelişmemiş olmaması,
- Turizm çeşitlerinin geliştirilememesi,
- Yerel yatırımcıların kentte yeteri kadar yatırım yapmaması,
- Kentte yapılaşmanın düzensiz olması,
- Bina yoğunluğunun ve kat yüksekliğinin artması,

- Kış şartlarının ağır ve uzun süreli olması,
- Kentin gürültü, hava ve görüntü kirliliği gibi sorunların bulunması,
- Kent içinde kalan bazı sanayi kuruluşlarının hava kirliliğine neden olması,
- Kentte düşük kaliteli kömür ocaklarının bulunması ve bunların kullanılması,
- Kentin ikinci derece deprem bölgesi olması,

4.6 Afyonkarahisar Kentine İlişkin Sorunların Belirlenmesi

Araştırma alanına ilişkin sorunlar arazi çalışmaları, kişi ve kurumlar ile yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Bu sorunlar; korumaya ilişkin, düzensiz yapılaşmaya ilişkin, açık-yeşil alanlara ilişkin ve ulaşım ile ilişkin sorunlar olmak üzere 4 başlık altında incelenmiştir.

4.6.1 Korumaya İlişkin Sorunlar

Araştırma alanında tescilli yapıların bulunduğu bölgelerde koruma konusunda bazı yetersizlikler saptanmıştır. Kültürel miras özelliği taşıyan yapıların tahrip edilmesi, bakımsızlık ve koruma konusunda farkındalığın istenilen düzeyde olmaması sorunların başında gelmektedir.

Tarihî dokunun bulunduğu bölgenin kendine özgün bir sokak dokusu vardır. Bu dokunun korunamaması kentin giderek kimliksizleşmesine ve dokunun kaybolmasına neden olacaktır. Bu bölgede bazı sokaklarda asfalt veya kilitli parke taşı kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca alanda tarihî kent dokusu ile uyumsuz kent donatıları (aydınlatma, oturma birimleri, yönlendirme levhaları vb.) kentsel kaliteyi olumsuz yönde etkilemektedir.

4.6.2 Düzensiz Yapılaşmaya İlişkin Sorunlar

Araştırma alanında yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda tarihî dokunun bulunduğu bölgede düzensiz yapılaşmanın, tarihî doku bütünlüğünü bozduğu tespit edilmiştir. Tarihî dokunun, kent merkezine olan yakınlığı, nüfusun yoğun olduğu bir çevrede yer alması, değişim baskısı altında olmasına neden olmaktadır. Tarihî dokudaki değişimler kültür turizmine yönelik potansiyeli de olumsuz yönde etkilemektedir.

4.6.3 Açık-Yeşil Alanlara İlişkin Sorunlar

Kültürel değerlerin, açık-yeşil alanlar ile bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Bir kültürel değeri ortaya çıkarmak, estetik ve fonksiyonel tasarımlar ile mümkündür. Kent merkezindeki açık-yeşil alanların yetersiz olması kullanıcıların ihtiyaçları ve koruma açısından sorun yaratmaktadır. Açık-yeşil alanlar, toplumsal ve sosyal ilişkilerin gelişmesine imkân sağlayan, dayanışmayı arttıran mekânlardır. Kullanıcıların eğlenebileceği, vakit geçirebileceği, dinlenebileceği alanların kısıtlı ve niteliksiz olması kent yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma alanında yer alan Tacı Ahmet Çocuk Oyun Parkı, tarihî kentsel dokunun bulunduğu bölgede yer almaktadır (Şekil 4.35).

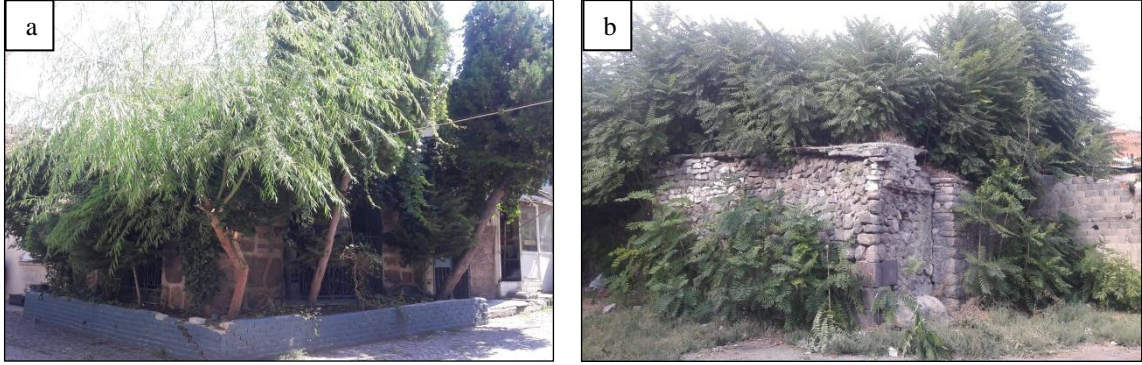

Şekil 4.35: Araştırma alanında bulunan bir parktan görünüm (Orjinal, 2018).

Araştırma alanında yer alan Tacı Ahmet Çocuk Oyun Parkı'nda estetik ve fonksiyonel açıdan iyileştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Planlama ve tasarım aşamasında gereksinimler, kentin karakteri ve kullanım yoğunlukları dikkate alınarak belirlenmelidir.

Açık-yeşil alanlar, tarihî dokunun korunmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Araştırma alanında bulunan kültürel varlıklarına yakın alanlardaki bitkilere uygun bakım ve uygulamalar algılanabilirlik açısından önem taşımaktadır. Yapısal ve bitkisel öğeler bütün

olarak değerlendirilmelidir. Araştırma alanında Germiyanoğlu Süleyman Bey Türbesi yoğun bitkisel doku nedeniyle algılanamamaktadır (Şekil 4. 36).

Şekil 4.36: Araştırma alanında bulunan Germiyanoğlu Süleyman Bey Türbesi (a) ve Yeni Hamam'dan (b) görünüm (Orjinal, 2018).

Araştırma alanında kültürel dokudaki hatalı bitki tür seçimleri, bakımsızlık, estetik ve kullanım yönünden olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu durum yapının algılanmasını ve turizm faaliyetlerini de olumsuz etkilemektedir. Kullanılan bitki türlerinin seçimine dikkat edilmeli, yapı ile uyumlu, yapıya zarar vermeyecek, görsel kalitesi yüksek bitki türleri tercih edilmelidir.

4.6.4 Ulaşım İlişkin Sorunlar

Kent içinde, tarihî dokunun bulunduğu alanlarda yapılaşmaların düzensiz olması nedeni ile mevcut yollar yetersiz kalmaktadır. Dar ve organik yollar yaya ulaşımına olanak sağlarken, taşıt ulaşımı ve park yeri açısından problem yaratmaktadır. Otopark sorunu sadece tarihî dokunun olduğu alanda değil kent merkezi içinde önemli bir sorundur. Turizmin gelişmesinde ulaşımın rolü büyüktür. Ziyaretçiler açısından erişebilir mekânlar ve otopark olanakları önem taşımaktadır.

BÖLÜM 5

DEĞERLENDİRME

5.1 Araştırma Alanına İlişkin Uzman Değerlendirmesi

Afyonkarahisar kültürel miras turizm ilişkisine yönelik uzman değerlendirme, yüz yüze yapılan görüşmeler ile 50 uzmana uygulanmıştır. Ankette katılan uzmanların sosyo-demografik özellikleri aşağıda verilmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1: Uzmanların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar.

Bireysel özellikler		Sayı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	30	60
	Erkek	20	40
Yaş	21-29	15	30
	30-39	23	46
	40-49	6	12
	50-59	5	10
	60+	1	2
Eğitim Durumu	Lisans	35	70
	Yüksek Lisans	10	20
	Doktora	5	10
Meslek	Peyzaj Mimarı	5	10
	Şehir Bölge ve Plancısı	5	10
	Mimar	5	10
	İnşaat Mühendisi	5	10
	Harita Mühendisi	5	10
	Çevre Mühendisi	2	4
	Orman Mühendisi	4	8
	Ziraat Mühendisi	5	10
	Tarihçi	1	2
	Arkeolog	2	4
	İktisatçı	2	4
	Restoratör	2	4
	Sanat Tarihçisi	2	4
	Turizm İşletmecisi	3	6
	Turizm Araştırmacısı	1	2
Turizm Rehberi	1	2	
İşiniz	Kamu Personeli	40	80
	Özel	9	18
	Akademisyen	1	2
Aylık ortalama geliri	1.500-3000 TL	7	14
	3.001-5000 TL	21	42
	5.001-10.000 TL	21	42
	10.000 TL ve Üzeri	1	2

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezini biliyor musunuz ve Kültürel miras kavramı hakkında bilginiz var mı?” sorularına uzmanlar %100 “Evet” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.2).

Tablo 5.2: Uzmanların Afyonkarahisar kent merkezi ve Kültürel miras ile ilgili bilgisine yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezini biliyor musunuz?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	50	100
Hayır	0	0
Toplam	50	100
Kültürel miras kavramı hakkında bilginiz var mı?	Sayı (N)	Yüzde (%)
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	50	100
Hayır	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde öne çıkan turizm türü hangisidir?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %48 oranla “Termal turizm”, 2. tercih olarak %36 oranla “Kültürel turizm”, 3. tercih olarak ise %30 oranla “Gastronomi turizmi” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.3).

Tablo 5.3: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde öne çıkan turizm türlerine yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde öne çıkan turizm türü hangisidir?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kültürel turizm	22	44	18	36	6	12
Gastronomi turizmi	1	2	9	18	15	30
Termal turizm	24	48	9	18	6	12
Hüzün turizmi	0	0	1	2	1	2
İnanç turizmi	2	4	8	16	11	22
Doğa turizmi	1	2	1	2	3	6
Kongre turizmi	0	0	4	8	8	16
Toplam	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras kavramı neleri kapsamaktadır?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %60 oranla “Karahisar Kalesi”, 2. tercih olarak %22 oranla “Utku Anıtı”, 3. tercih olarak, %18 oranla “Taş Han”, 4. tercih olarak %18 oranla “Zafer Müzesi”, 5. tercih olarak ise %20 oranla “Ulu Cami” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras olarak değerlendirilen kültür varlıklarına ilişkin analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras kavramı neleri kapsamaktadır?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih		IV. Tercih		V. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Karahisar kalesi	30	60	5	10	4	8	2	4	6	12
Ütku anıtı	3	6	11	22	0	0	3	6	4	8
Afyonkarahisar şehir istasyonu ve Ali Çetinkaya istasyonu	1	2	1	2	3	6	1	2	0	0
Afyonkarahisar Eski Belediye Binası	0	0	1	2	2	4	0	0	1	2
Afyon lisesi	2	4	5	10	5	10	3	6	0	0
Eski Ali Çetinkaya Kız Meslek Lisesi	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0
Taş han	1	2	1	2	9	18	7	14	3	6
Bedesten çarşısı	1	2	6	12	3	6	3	6	1	2
Zafer müzesi	2	4	4	8	3	6	9	18	6	12
Mevlana müzesi	3	6	0	0	4	8	3	6	4	8
G. Ahmet paşa camii	0	0	4	8	3	6	5	10	3	6
Ulu camii	6	12	7	14	5	10	4	8	10	20
Mısırlı Sultan camii	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mevlevî camii	1	2	2	4	3	6	3	6	5	10
Kadınana türbesi	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0
Sahipler türbesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Millet hamamı	0	0	1	2	1	2	4	8	3	6
Gedik Ahmet paşa hamamı	0	0	1	2	1	2	0	0	1	2
Sülüm Çeşmesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yeni çeşmesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
El sanatları	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Yöresel yemekler	0	0	1	2	4	8	1	2	2	4
Diğer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras neden korunmalıdır?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %36 oranla “Turizm açısından önemli kaynak değerleri olduğu için”, 2. tercih olarak %28 oranla “Tarihî açıdan önemli olduğu için”, 3. tercih olarak ise %22 oranla “Sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiği için” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.5).

Tablo 5.5: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras koruma nedenlerine yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras neden korunmalıdır?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Turizm açısından önemli kaynak değerleri olduğu için	18	36	9	18	10	20
Milli değerlere sahip olduğu için	15	30	10	20	5	10
Tarihî açıdan önemli olduğu için	9	18	14	28	9	18
Kente katkı sağladığı için	2	4	7	14	9	18
Estetik değerlere sahip olduğu için	3	6	2	4	6	12
Sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiği için	3	6	8	16	11	22
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Kültürel mirasın korunmasında kimler veya hangi kurum ve kuruluşlar sorumlu olmalıdır?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %58 oranla “Kültür Ve Turizm Bakanlığı”, 2. tercih olarak %24 oranla “Valilik”, 3. tercih olarak ise %30 oranla “Belediyeler” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.6).

Tablo 5.6: Uzmanlara göre, kültürel mirası korunmasında sorumlu kurum ve kuruluşlara yönelik analiz tablosu.

Kültürel mirasın korunmasında kimler veya hangi kurum ve kuruluşlar sorumlu olmalıdır?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Belediyeler	9	18	7	14	15	30
Valilik	5	10	17	24	8	16
Kültür ve turizm bakanlığı	29	58	9	18	4	8
Sivil toplum kuruluşları	1	2	10	20	9	18
Mülk sahipleri	0	0	1	2	5	10
Yerel halk	6	12	6	12	9	18
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde somut kültürel miras yeterince korunmuş mudur?” sorularına uzmanlar %38 oranla “Evet”, %62 oranla “Hayır” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.7).

Tablo 5.7: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel somut mirasın yeterince korunup korunmamasına ilişkin analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde somut kültürel miras yeterince korunmuş mudur?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	19	38
Hayır	31	62
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde somut kültürel miras yeterince korunmuş mudur?” sorusuna “Hayır” seçeneğini tercih eden uzmanlara, “Afyonkarahisar kent merkezinde somut kültürel miras neden yeterince korunamamıştır?” soruna 1. tercih olarak %42 oranla “Plansız yerleşme”, 2. tercih olarak %39 oranla “Halkın bilinçsizliği”, 3. tercih olarak ise %29 oranla “Mali yetersizlikler ve yerel yönetim konusundaki eksiklikler” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.8).

Tablo 5.8: Uzmanlara göre, kültürel mirasın korunmamasındaki nedenlere yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde somut kültürel miras neden yeterince korunamamıştır?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Mali yetersizlik	5	16	5	16	9	29
Yerel yönetim konusunda eksiklikler olduğu için	8	26	5	16	9	29
Plansız yerleşme	13	42	8	26	6	19
Yoğun turizm baskısı	0	0	1	3	0	0
Yangınlar kültürel mirası zarar verdiği için	0	0	0	0	1	3
Halkın bilinçsizliği	5	16	12	39	6	19
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	31	100	31	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Kültürel mirasın korunmasına Afyonkarahisar kent merkezinde turizm ne şekilde etki eder?” sorularına uzmanlar %100 oranla “Evet” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.9).

Tablo 5.9: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunmasına turizme etkisinin belirlenmesine yönelik analiz tablosu.

Kültürel mirasın korunmasına Afyonkarahisar kent merkezinde turizm ne şekilde etki eder?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Olumlu	50	100
Olumsuz	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Kültürel mirasın korunmasına Afyonkarahisar kent merkezinde turizm ne şekilde etki eder?” sorusuna “Olumlu” seçeneğini tercih eden uzmanlara, “Olumlu etki edecektir çünkü koruma sayesinde Afyonkarahisar kent merkezinde;” sorusuna %64 oranla “Tarihî binalara yeni fonksiyonlar yükleyerek görünümü kazandıracaktır”, %8 oranla “Koruma önlemleri alınacaktır” %22 oranla “Yerel halkın koruma bilincini artıracaktır”, %4 oranla “Gastronomi turizmi açısından önem kazanacaktır”, %2 oranla “El sanatları yeniden canlanacaktır” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.10).

Tablo 5.10: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın olumlu etkisinin belirlenmesine yönelik analiz tablosu.

Olumlu etki edecektir çünkü koruma sayesinde Afyonkarahisar kent merkezinde;	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Tarihî binalara yeni fonksiyonlar yükleyerek görünüm kazandıracaktır	32	64
Koruma önlemleri alınacaktır	4	8
Yerel halkın koruma bilinci artacaktır	11	22
El sanatları yeniden canlanacaktır	1	2
Gastronomi turizmi açısından önem kazanacaktır	2	4
Diğer	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde mevcut kültürel miras turizm imkânlarını nasıl buluyorsunuz?” sorularına uzmanlar; %36 oranla “Kültürel miras turizm yatırımları çoğaltılmalı”, %32 oranla “Tarihî ve diğer kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı”, %18 oranla “Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı”, %14 oranla “Kültürel miras turizm imkânlarını yetersiz buluyorum” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.11).

Tablo 5.11: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde mevcut kültürel mirasın yeterliliğine yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde mevcut kültürel miras turizm imkânlarını nasıl buluyorsunuz?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kültürel miras turizm imkânlarını yetersiz buluyorum	7	14
Yeterli buluyorum	0	0
Kültürel miras turizm yatırımları çoğaltılmalı	18	36
Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı	9	18
Tarihî ve diğer kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı	16	32
Diğer	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezi geleneksel kent dokusu özelliklerini yansıtıyor mu?” sorularına uzmanlar %50 oranla “Az yansıtıyor”, %36 oranla “Yansıtıyor”, %12 oranla “Hiç yansıtıyor”, %2 oranla “Tamamen yansıtıyor” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.12).

Tablo 5.12: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinin oluşturduğu geleneksel konut dokusu yansıtmasına yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezi geleneksel kent dokusu özelliklerini yansıtıyor mu?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Tamamen yansıtıyor	1	2
Yansıtıyor	18	36
Az yansıtıyor	25	50
Hiç yansıtıyor	6	12
Bir fikrim yok	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %40 oranla “Yoğun araç trafiği ve otopark yetersizliği”, 2. tercih olarak %22 oranla “Yerli-yabancı turistlerce yeterince bilinmiyor olması”, 3. tercih olarak ise %30 oranla “Düzensiz yapılaşma” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.13).

Tablo 5.13: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörlere ilişkin analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yoğun araç trafiği ve otopark yetersizliği	20	40	9	18	5	10
Yeşil alanların yetersiz olması	7	14	9	18	5	10
Yerli-yabancı turistlerce yeterince bilinmiyor olması	3	6	11	22	6	12
Görsel kirlilik	4	8	5	10	3	6
Kültürel varlıkların korunmaması ve bakımsız olması	7	14	3	6	6	12
Düzensiz yapılaşma	7	14	2	4	15	30
Sosyal aktivite alanları ve seçeneklerinin yetersiz olması	1	2	7	14	4	8
Rehberlik hizmeti olmaması	1	2	4	8	6	12
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras turizminin gelişmesi için neler yapılmalıdır?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak

%26 oranla “Yerel halkın turizm bilinci artırılmalı”, 2. tercih olarak %20 oranla “Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve hizmet kalitesi arttırılmalı”, 3. tercih olarak ise %24 oranla “Kültürel miras turizm mevsiminin bütün yıla yayacak plan ve projeler geliştirilmeli” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.14).

Tablo 5.14: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras turizminin gelişmesi için yapılması gerekenlere ilişkin analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel miras turizminin gelişmesi için neler yapılmalıdır?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Rehberlik hizmeti sağlanmalı	10	20	4	8	3	6
Yerel halkın turizm bilinci artırılmalı	13	26	9	18	9	18
Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve hizmet kalitesi arttırılmalı	9	18	10	20	3	6
Otopark sorunu çözülmeli	4	8	6	12	5	10
Bakımsız yapı ve mekânlara yeni işlevler kazandırılmalı	3	6	6	12	9	18
Ulaşım olanakları geliştirilmelidir	3	6	2	4	2	4
Sokak aralarında yer alan tarihî yapıların bakım çalışmaları yapılmalıdır	2	4	7	14	7	14
Kültürel miras turizm mevsiminin bütün yıla yayacak plan ve projeler geliştirilmeli	6	12	6	12	12	24
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde kültür varlıkları koruma çalışmalarının nasıl olmasını istersiniz?” sorularına uzmanlar %52 oranla “Kültür varlıkları çevresindeki tarihî dokuyla bir bütün halinde korunsun”, %36 oranla “Kültür varlıkları yapısal olarak korunsun, yeni işlevler verilmelidir”, %8 oranla “Kültür varlıkları işlevsel olarak korunsun”, %4 oranla “Kültür varlıkları korunsun, çevresindeki işlevler kaldırılın” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültür varlıklarını koruma çalışmalarına yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde kültür varlıkları koruma çalışmalarının nasıl olmasını istersiniz?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kültür varlıkları yapısal olarak korunsun, yeni işlevler verilmelidir	18	36
Kültür varlıkları işlevsel olarak korunsun	4	8
Kültür varlıkları çevresindeki tarihî dokuyla bir bütün halinde korunsun	26	52
Kültür varlıkları korunsun, çevresindeki işlevler kaldırılın	2	4
Diğer	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunması ve tanıtım çalışmalarının turizm gelişimine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?” sorularına uzmanlar %52 oranla “Kesinlikle Katılıyorum”, %36 oranla “Katılıyorum”, %10 oranla “Katılmıyorum”, %2 oranla “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.16).

Tablo 5.16: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunması ve tanıtım çalışmalarının turizm gelişimine katkısına yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunması ve tanıtım çalışmalarının turizm gelişimine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?	Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılıyorum	26	52
Katılıyorum	18	36
Kesinlikle katılmıyorum	1	2
Katılmıyorum	5	10
Bir fikrim yok	0	0
Toplam	50	100

Değerlendirmeye katılan uzmanlara sorulan “Afyonkarahisar kent merkezinde ne tür etkinlikler yapılabilir?” sorusuna uzmanlar 1. tercih olarak %68 oranla “Tarihî yerleri gelip görme”, 2. tercih olarak %30 oranla “Yerel ürünlere yönelik alışveriş”, 3. tercih olarak ise %28 oranla “Uluslararası Zafer festivali ve kutlamalara katılma” şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.17).

Tablo 5.17: Uzmanlara göre, Afyonkarahisar kent merkezinde yapılabilecek etkinliklere yönelik analiz tablosu.

Afyonkarahisar kent merkezinde ne tür etkinlikler yapılabilir?	I. Tercih		II. Tercih		III. Tercih	
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Tarihî yerleri gelip görme	34	68	6	12	8	16
Fotoğrafçılık	4	8	11	22	7	14
Yerel ürünlere yönelik alışveriş	1	2	15	30	10	20
Temel kaynaklardan yararlanma	2	4	7	14	11	22
Uluslararası Zafer festivali ve kutlamalara katılma	9	18	11	22	14	28
Diğer	0	0	0	0	0	0
Toplam	50	100	50	100	50	100

5.2 Uzman Değerlendirme Sonuçları

Araştırmada; Afyonkarahisar kentinde yaşayan kurum ve kuruluşlarda çalışan uzmanların kültürel miras farkındalığı, kültürel mirasın korunması ve kent merkezinde turizmin gelişmesi konusundaki düşüncelerini ve önerilerini almak için yüz yüze görüşme şeklinde uzman değerlendirmesi yapılmıştır. Uzmanlar Afyonkarahisar kent merkezinde, kültürel miras değerleri ve koruma konusunda farkındalığın önemli olduğunu vurgulamıştır. Değerlendirmeye katılan uzmanlar kent merkezinde ne çıkan turizm türü olarak ilk tercihin termal daha sonra kültür ve gastronomi turizmi olduğu görüşündedirler. Termal turizmin kentte gelişmiş olmasının nedeni kaynak değerleri ve yapılan yatırımlardır. Her geçen gün ile de bu yatırımlar tesisleşme ile doğru orantılı olarak gelişmektedir. Fakat bu gelişme kültürel miras turizmi açısından gerçekleşememektedir.

Afyonkarahisar kenti için önemli görülen kültürel miras değerleri olarak, kentin simgesi olan Karahisar Kalesi daha sonra Utku Anıtı olmuştur. Sonrasında ise yeniden restore edilen Taş Han, kurtuluş mücadelesine tanıklık eden Zafer Müzesi, son olarak da UNESCO Geçici Miras Listesi'ne giren Ulu Cami tercih edilmiştir. Kültürel miras için uzmanlar; turizmin gelişmesine katkı sağlaması, tarihn ve milli değerler açısından önemli bir kaynak değeri olması, sürdürülebilir ve estetik değer taşınması, yönünde vurgulayıcı görüşler bildirmişlerdir.

Afyonkarahisar kent merkezinde turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörler sorulduğunda uzmanlar, en önemli sorun olarak yoğun araç trafiği ve otopark yetersizliği, sonrasında tarihî dokuyu bozan düzensiz yapılaşma, tanıtımların yeterli olmadığı için yerli-yabancı turistlerce yeterince bilinmiyor olması, kentin tarihni anlatabilecek rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması şeklinde gr belirtmiştir.

Afyonkarahisar kent merkezinin yeterince korunamamasının nedeni olarak en önemli sebebin plansız yerleşme, tarihî yerleri koruma konusunda yeterli koruma ve tarihî envanterlerin bilinmemesi, kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin yeterli olmaması ve mali yetersizlik sıralaması ile gr belirtmişlerdir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi

Afyonkarahisar antik çağlardan günümüze kadar, kültürü ile yaşayan ve bu kültürü yaşatan bir kent niteliğindedir. Yapılan tez çalışmasında, Afyonkarahisar'da turizme kaynak teşkil eden değerlerin sürdürülebilir kullanımını sağlamak için öneriler sunulmuştur. Turizm planlaması sürecinde yörenin doğal peyzaj değerlerinden; topoğrafik yapı, jeolojik yapı, toprak yapısı, hidrolojik yapı, iklim, bitki örtüsü incelenmiştir. Çalışma alanının kültürel peyzaj kaynak değerleri çerçevesinde ise; tarihsel gelişim, sosyo-kültürel, ekonomik, turizm alt yapısı, ulaşım, mekânsal özellikler (Karahisar Kalesi, geleneksel yerleşim alanı, sit alanı, tarihî garları ve yakın çevresi, açık-yeşil alanlar), sivil mimari örnekleri ve tescilli kültür varlıkları değerlendirilmiştir.

Araştırma alanı doğal ve kültürel açıdan açık hava müzesi özelliği olan ender yerleşimlerdenidir. Fakat bu özelliği kültürel miras turizmine istenilen ölçüde yansıtılamamaktadır. Ulu cami gibi Dünya Kültürel Miras Listesi'nde yer alacak kültür varlıklarının tespiti, korunması ve tanıtılmasında yerel halk, kurum ve kuruluşların işbirliği önem taşımaktadır.

Korumanın en önemli boyutu insan boyutudur. Devletler veya yerel yönetimler koruma konusunda tek başına yetmemektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kültürel mirasın korunmasında ekonomik açıdan yeterli bütçenin ayrılamaması nedeni ile kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi ancak değerlerin turizme kazandırılması ile mümkündür. Tarihî değerlerin kültürel miras turizmi ile koruma ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

Kent makro formunun bir bütün olarak düşünülüp korunması, tarihî doku açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkarmakta ve üzerindeki baskıyı azaltmaktadır. Yapılan doğru planlamalar kentin hem gelişmesine hem turizmine önemli anlamda katkılar sağlamaktadır.

Tarihî özellik taşıyan kentlerde tekdüzeleşme ve plansız yapılaşma kent kimliğini olumsuz etkilemektedir. Tarihî dokuyu bozacak şekilde inşa edilen niteliksiz ve yerel doku ile uyumsuz yeni yapılar, gelişen teknoloji ile her kentte aynı tip malzeme ve tekniğin kullanılması, kentte çevresel bağlamda iyileştirme çalışmalarına öncelik verilmemesi, kültürel mirasın korunamamasına ve gelecek nesillere aktarılması hususunda tehlikeye neden olmaktadır. Kültürel miras alanları iyi yönetildiğinde, turizm için önemli bir kaynak değeri niteliği taşımaktadır.

Kentin, termal turizmin başkenti olarak anılması kültürel miras turizmi açısından önemli bir fırsat yaratmaktadır. Afyonkarahisar kent merkezi sadece termal değil kültürel miras turizmi ve eko turizm için de önemli potansiyel özellikler sergilemektedir. Afyonkarahisar'ın, kentleri birbirine bağlayan kavşak konumunda olması, kentin tanıtılması konusunda önemli bir noktadır. Transit geçişler, kentin turizmine önemli bir kaynak sağlayacaktır. Bunun için sahip olduğu değerleri korunması ve geliştirilmesi destinasyon imajı oluşumu ile mümkündür. Kültürel miras turizmi için yapılan doğru bir planlama, sosyal ve ekonomik açıdan kazanımlar sağlayacaktır.

Kentin doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilirliği, bu kaynakların planlı bir şekilde kullanımı ile mümkündür. Bu nedenle sürdürülebilirliğin sağlanması için, öncelikle bu kaynakların mevcut durumlarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirlik için koruma ve kullanım dengesinin oluşturulması önemlidir.

Afyonkarahisar kent merkezinde yapılan uzman değerlendirmesi gözlemler, kurum ve kuruluşlar ile yapılan görüşmeler doğrultusunda kentin kültürel miras turizminin korunması ve geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma alanı sahip olduğu peyzaj özellikleri doğrultusunda kuramsal çerçevede belirtilen Dört Adım Modeli, Beş Prensipten Modeli ve Thompson'un Dört Adım Modeli yönetim modelleri ile uygunluk göstermektedir. Aynı zamanda Duran, 2009, Özcan ve San, 2011, Şahin, 2013'den yararlanılmıştır. Bu kapsamda alana ilişkin Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetimi adlı öneri yönetim modeli geliştirilmiştir. Araştırma alanı yönetim organizasyonunda yer alan birimlerin görev dağılımları Tablo 6.1'de, Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi Şekil 6.1'de verilmiştir.

Tablo 6.1: Araştırma alanı yönetim organizasyonunda yer alan birimlerin görev dağılımları.

BİRİM	GÖREV
İlgili Yerel Yönetimler Afyonkarahisar Valiliği Afyonkarahisar Belediyesi	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel miras koruma alanları için halkın koruma konusundaki farkındalık çalışmalarına destek olmak, • Yöre halkının kültürel miras konusunda bilinçlendirmek, bilgilendirmek ve aynı zamanda yöre insanı ile kurumlar arasında iletişimi sağlamak, • Yöresel lezzetlerin bir turizm ürünü olarak tanıtımını yapmak, • Alana özgü yerel yaşam kültürünü korumak, • Ulusal-uluslararası platformlarda kent tanıtım çalışmaları yapmak, • Olası veya devam eden tahribatı önlemek, <ul style="list-style-type: none"> • Alan içerisinde gelişen turizmin tarihi çevreye zarar vermemesi için gerekli denetimin yapılması, uygulamaların takip edilmesi ve gözden geçirilmesini sağlamak, • Afyonkarahisar kenti açık-yeşil alanlarına yönelik stratejiler oluşturmak ve bu alanlardan optimal yarar sağlamak, • Doğal ve kültürel değerleri kent bütününden soyutlanmadan, sosyal ve ekonomik hedeflerle bütünleştirerek ve yaşatarak turizme entegre etmek, • Sürdürülebilir Kültürel Miras Turizm politikalarını benimsemek ve geliştirmek, • Alan içerisinde trafik ve otopark sorununun çözümlenmesini sağlamak, • Alan içerisindeki ulaşım ağlarının gereksinimleri ve daha iyi yönetimi için ulaşım ve toplu taşıma sistemlerini geliştirmektir.
AKÜ Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırmalarda mevcut sorunlara öncelik vermek ve danışmanlık hizmeti vermek, • Kültürel ve doğal miras değerlerinin korunması konusunda ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak, • Turizmin çevreye etkilerini ölçmek için model ve yöntemlere öncülük etmektir.
Afyonkarahisar İl Özel İdaresi	<ul style="list-style-type: none"> • Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak ve kaynak yaratmak, • Alt yapı çalışmalarını hazırlamak, • Yönetim planları hazırlamak ve denetlemektir.
Devlet Su İşleri	<ul style="list-style-type: none"> • Akarçay ve Karaağaç Deresi gibi sel ve taşkın riski olabilecek alanlara önlemler almaktır.
Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> • Afyonkarahisar'ın doğal ve kültürel özelliklerinin yaşatılması için bilgilendirme çalışmaları yapmak, • Kültürel miras turizm faaliyetleri için gerekli altyapı ve tanıtımı için yayınlar hazırlamak, • Kültürel mirasın korunması için planlamalar yaparak, mali destek ve hizmet vermek, • Sivil mimari örneklerinin günümüze ve turizme kazandırılmasını sağlamak, • Yöre halkının kültürlerine ilişkin farkındalık sağlamak, • Alanın tanıtılması için yöre halkından kişilere eğitim verilmesini sağlamaktır.
Orman İşletme Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> • Ağaçlandırma çalışmaları yapmak ve Erozyon riskini azaltmaktır
Afyonkarahisar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> • Bilimsel araştırmalarda mevcut sorunlara öncelik ve danışmanlık hizmeti vermek, • Kurumlar arası koordinasyon yapmak ve denetimi sağlamak, • Planlanan koruma ve rekreasyon alanlarının denetimi, yönetimi, korunması, geliştirilmesini sağlamaktır.
Sivil Toplum Kuruluşları	<ul style="list-style-type: none"> • İl Özel İdaresi'ne ve Belediye kurumlarına hizmet üretimi konusunda destek olmaktır.

Şekil 6.1: Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi (Duran, 2009, Özcan ve San, 2011, Şahin, 2013 ve Seyhan, 2014'den geliştirilerek).

Potansiyelin ve Envanterin Belirlenmesi

Potansiyelin belirlenmesi için mevcut kültürel miras envanter listelerinden faydalanmak gerekmektedir. Kültürel miras alanları ile ilgili daha önceden yapılmış yönetim planları var ise bu planlardan yararlanılması, istenilen başarı için etkili bir yol gösterici olacaktır. Kültürel miras turizmine açılacak olan bölgenin sahip olduğu durumun tespit edilmesi ve ziyaretçi bilgi servisleri olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir (Seyhan,2014)

Durum analizinde; Mevcut doğal ve kültürel kaynakların belirlenmesi ile turizm ürününe dönüştürülebilecek olan bu kaynakların ne gibi hizmetlerle destekleneceği kararlaştırılmaktadır. Bu aşamada, alana ait sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorunların belirlenmesi, ileride çıkabilecek sorunları başlamadan önlenmesini de sağlayacaktır (Özcan ve San, 2011).

Ziyaretçi Bilgi Servislerinde; Kültürel miras turizmine açılacak olan alanın ziyaretçilere sunacağı hizmetler belirlenmektedir. Gelen ziyaretçilere hizmet verecek olan, turizm alt yapısı kentin kimliğine uygun olacak şekilde planlamaktadır. Ziyaretçilerin kentin miras değerlerini tanınması için afiş, broşür, yönlendirme levhaları, sesli tanıtım billboardları gibi uygulamalar yapılmaktadır. Ayrıca yerleşim merkezinde ziyaretçilerin ilgisine hitap edebilecek yöresel ürünler, ürün çeşitliliği ve alışveriş imkânlarının bulunması gibi unsurları kapsamaktadır (Seyhan, 2014).

Planlama ve Koruma

Başarılı bir kültürel miras turizminin oluşturulabilmesi için miras kaynaklarının planlanması ve düzenlenmesi gerekmektedir. Planlama yapılırken kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yapılarak gelecek nesillere aktarılması, mirasın korunması konusunda yapılacak çalışmalar için önemli bir adım oluşturmaktadır. Planlama yapılırken sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kaynakların, sürdürülebilir bir kültürel miras modelinin oluşturulabilmesi ve başarılı olabilmesi için anahtar unsurlar olarak görülmektedir (Kaya, 2011).

Hedef Belirleme; Afyonkarahisar'da sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesinin yollarını belirleyebilmek amacıyla geliştirilecek çalışmalar için hedeflerin belirlenmesini içermektedir. Doğal ve kültürel çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesini sağlayacak planlamalar yapılması gerekmektedir. Konut ölçeğinden, kent ölçeğine doğru yapılan planlama çalışmaları ile sorunların tespit edilmesi ve çözümlenmesinde daha olumlu sonuçlar elde edilecektir (Kaya, 2011).

Kent Kimliği; Sürdürülebilir kentsel gelişme ile elde edilebilecek olan yüksek yaşam kalitesi, yerel halka ve ziyaretçilere hissettirilmelidir. Ayrıca sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için toplum genelinde kültürel mirasın farkındalığı oluşturulmalı ve eğitimler verilmelidir. Kentin yerel değerleri ile küresel değerler arasında bir denge kurulması, bireysel ve toplumsal koruma farkındalığı açısından da önemlidir (Özcan ve San, 2011).

İşlevler; Kullanım ve geliştirme stratejileri doğrultusunda; kentin yerel değerlerin korunarak mekânsal ve sosyo-ekonomik değerlerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Taşıma

kapasitesi sınırları dâhilinde doğal ve kültürel değerlere, doğru kullanımlar verilerek kazanım sağlanacaktır (Kaya, 2011).

Yönetim ve Bilişim

Afyonkarahisar kentine ait özgün dokunun korunabilmesi için, doğal ve kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir bir kent yaşamına uygun korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Buna yönelik mekânsal ve işlevsel geliştirme sürecine geniş bir katılım sağlanması, işbirliği ve dayanışma temellerini benimseyen, karar alma-verme mekanizmasının doğru bir şekilde çalıştığı bir modeli ifade etmektedir. Bilişim ise kentin tarihî gelişim sürecinde mevcut veya unutulmaya yüz tutmuş yazılı, sözlü ve görsel kültürel değerlerin yeniden canlanabilmesi için gelecek nesillere tanıtılmasına yönelik sürdürülebilir bir alt yapının oluşturulmasıdır. Bu altyapı için kentin tarih arşivinin ve CBS veri tabanına aktarılan, doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin sayısal ortamda işlenerek oluşturulması önem taşımaktadır (Özcan ve San, 2011).

Paydaşlar; Mülk sahipleri, esnaf, zanaatkârlar, yerel halk temelinde, üniversitelerin doğal ve kültürel miras konusunda uzman akademisyenleri, sivil toplum örgütleri, taşra-merkezi yönetimler ve yatırımcıların bulunduğu bir bütünü kapsamaktadır. Bu paydaşlar arasındaki ilişkiyi bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. Aralarındaki bütünsellik kültürel mirasın korunması ve geliştirilebilmesi konusunda önemlidir (Duran, 2009).

Envanter-İzleme; Bu aşama, doğal ve kültürel değerlerin planlama, uygulama, izleme ve denetleme sürecinin düzenli bir şekilde sorgulanmasını ifade etmektedir. Bu süreçte verilerin bilimsel teknolojik bir alt yapı yardımı ile depolanması, kültürel miras kent bilgi sisteminin kurulmasını ifade etmektedir. Bu sistem, tek konut ölçeğinden kent ölçeğine uzanan, mekânsal, işlevsel ve tipolojik özelliklere ait verilerin depolandığı, işlendiği, sorgulandığı, analiz edildiği ve görselleştirildiği, CBS veri tabanında “Afyonkarahisar Kültürel Miras Kent Bilgi Sistemi’nin” oluşturulmasıdır. Bu sistem ile doğal ve kültürel peyzaj değerlerin korunması, geliştirilebilmesi, izlenmesi ve işleyişi açısından temel oluşturmaktadır (Özcan ve San, 2011).

Değerlendirme; Oluşturulan sistem ile yerel halk ve ziyaretçilerin istekleri, talepleri ve sorunlarına kalıcı çözümler getirilmesi, sürdürülebilir bir kent oluşturularak yaşam kalitesi

hedeflenmektedir. Yapılan planlamalar ve uygulama çalışmaları, birbiri ile uyumlu ve doğru bir şekilde ilerleyişin kontrol edilmesini sağlayan bir mekanizmadır (Özcan ve San, 2011).

Doğal ve Kültürel Koruma-Geliştirme

Doğal ve kültürel değerlerin korunması-geliştirilmesi sürecinde tasarım, planlama, uygulama ve denetim sürecine ilişkin çalışmaların bir bütün olarak ele alınmasını ifade etmektedir. Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması, koruma-geliştirmenin sürdürülebilir kılınması temelinde yapılan stratejilere dayandırılmıştır. Bu stratejilerin belirlenmesi aşamasında durum analizlerinden çıkan sonuçlara göre kentin mevcut sosyal ve ekonomik yapısının, kültürel kimlik değerleri göz önüne alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır (Şahin, 2013).

Mahalle (Açık-Yeşil Alan) Canlandırma Projeleri; Bölgenin doğal ve kültürel değerlerinin korunması önceliğinde, fiziksel, kültürel ve ekonomik canlanmayı sağlayarak, mahallerin görsel peyzaj kalitesinin kalıcı olabilmesini sağlayacak peyzaj projeleri ve uygulamaların yapılması olarak tanımlanmıştır. Mahalle kimliğine ve yerel halkın isteklerine bağlı kalınarak sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gelişmelerin doğru yapılandırılması, kentin açık-yeşil alan ihtiyacını karşılayacaktır (Şahin, 2013).

Kültürel Programlar; Kentin sahip olduğu kültürel mirasının aktif olarak kullanımı ve gelecek nesillere aktarılması amacını taşımaktadır. Bu bağlamda yerel halk ile çalışarak, ortak bir farkındalık yaratmak, kente olan aidiyet duygusunun güçlenmesini ve gelen ziyaretçilerin bu faaliyetlere katılımlarını sağlayarak, kent genelinde kültürel miras turizmin canlandırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca kültürel mirasın sürdürülebilirliği için yerel yönetim yetkilileri ve profesyonellerin öncülüğünde, yüksek oranda halk katılımının sağlandığı eğitim programları gerçekleştirilmelidir (Şahin, 2013).

Marka ve imaj; doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarından oluşan bütünleşik koruma anlayışıyla kente özgü değerlerin, mekânsal ve işlevsel kimlik değerlerinin ulusal ve uluslararası alanda bilinirliğinin artırılmasını ve kente ait imajın olumlu yönde tanıtılmasını ifade etmektedir (Seyhan, 2014).

Fon ve Finans Kaynaklarının Gelişimi

Kültürel miras turizmine fon sağlanması ve finans kaynaklarının geliştirilmesi için planlama ve uygulama sürecinde bütünsel olarak işbirliği gerekmektedir. Mirasın pazarlanabilmesi için ekonomik özelliklere ait envanterin oluşturulması gerekmektedir. Ziyaretçilere yönelik planlamalarda ulusal ve uluslararası kültürel miras turizmi ile ilişkili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapılmalıdır. Gelen ziyaretçilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi ile ihtiyaçları ve isteklerine göre mekânsal ve işlevsel çalışmalar yapılmaktadır (Kaya, 2011).

6.2. Yönetime İlişkin Öneri ve Stratejiler

Araştırma alanında yapılan anket, gözlemler, kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler, doğrultusunda kültürel mirasın yönetimi konusunda Afyonkarahisar kentine özgü öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda;

- Kültür varlıklarının korunması kapsamında yerel ve merkezi idarelerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi,
- Yönetim birimlerinin ortak kullanımına açık, bilgi paylaşımını sağlayan, planlama ve yönetim faaliyetlerini düzenleyen, bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini arttıran Afyonkarahisar Kültürel Miras Kent Bilgi Sistemi kurulması,
- Kültür varlıklarının belirlenmesi ve korunması çalışmalarında Afyonkarahisar Valiliği, Afyonkarahisar Belediyesi, Afyonkarahisar İl Özel İdaresi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile yerel ve merkezi idarelerin iş birliği içinde olması,
- Tez çalışmasında yapılan uzman değerlendirmesinden elde edilen sonuçlarda Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan kültürel miras değerlerinin yeterli derecede korunamadığı belirtilmiştir. Afyonkarahisar kent merkezi başta olmak üzere tüm il sınırlarında bulunan kültürel miras envanterinin bir bütüncül turizm planlaması dahilinde değerlendirilmesi,
- Mevcuttaki “Karahisar Kalesi Kentsel Sit Alanı Turizm Yönetim Planı” kapsamında uygulama konusunda daha aktif çalışmaların yapılması,
- Alan yönetimi ve strateji belirleme konusunda, Afyonkarahisar İl Özel İdaresi bünyesinde KUDEB (Koruma Uygulama ve Denetim Büroları) birimi

- oluşturulmalı, bu birimlerde nitelikli ve deneyimli uzmanların, danışmanların ve çalışanların görev almasının sağlanması,
- Kente ait kültürel mirasın tanıtımı kapsamında reklamlar, sosyal medya, tanıtım turları vb aracılığıyla gerekli çalışmaların geliştirilmesi, yarışmalar, festivaller ve organizasyonların sayısının artırılması,
 - Kentin termal turizm potansiyelinin, kültürel miras turizmi altyapısına entegrasyonunun sağlanması kentin bütüncül turizm planlaması açısından önem taşımaktadır. Termal turizme ilişkin organizasyonların kentsel kültürel miras alanları dahilinde değerlendirilmesi,
 - Ulu Cami, UNESCO geçici miras listesinde yer almaktadır. Kentin kültürel miras turizminin gelişimi açısından UNESCO miras listesine alınabilecek kültür varlıklarının sayısının artırılmasına yönelik girişimlerin yapılması,
 - Kültürel miras turizmi kapsamında yerli ve yabancı ziyaretçilere yönelik rehberlik hizmetleri ve ziyaretçi merkezlerinin sayısının artırılmasına yönelik Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm müdürlüğü başta olmak üzere ilgili kurumlara görev tanımı yapılması,
 - Araştırma alanı sınırlarında bazı çeşmelerin ve avuşbaş Cami'nin tarihî değer taşımına karşın kültür envanteri listesinde yer almadığı görülmüştür. Bununla ilgili çalışmaların yapılması ve en yakın zamanda tescillenip koruma altına alınması,
 - Çalışma alanında Abdi Kadı eşmesi, Arap Mescit eşmesi, Hodalı eşmesi, Germiyanoğlu Süleyman Bey Türbesi ve Yeni Hamam gibi kültür varlıklarına yönelik yapısal ve bitkisel bakım ve onarım çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
 - Araştırma alanında bulunan kültür varlıkları ile ilgili bilgilendirme panoları ve yönlendirme levhalarındaki eksikliklerin giderilmesi, engelli ziyaretçiler için sesli ve yazılı bilgilendirme panolarının yapılması, ziyaretçilerin ulaşımını ve bilgiye erişimini kolaylaştırmaya yönelik uygulamaların kent bütününde yaygınlaştırılması,
 - Kent merkezinde yapılan görme engellilere yönelik yürüyüş yollarının (hissedilebilir yüzeylerin) kültürel dokunun yoğun olarak bulunduğu Akmescit Mahallesi, Tacı Ahmet Mahallesi, Fakıpaşa Mahallesi, Burmalı Mahallesi, Dairecep Mahallesi ve Mecidiye Mahallesi'ne kadar ulaştırılması,
 - Yeniden düzenlenmekte olan kent meydanında görsel ve sesli tanıtım panolarının kullanılması ile hem ziyaretçiler hem de yerel halkın kent hakkında bilgi almasının sağlanması,

- Araştırma alanında gelişecek yapılaşma alanlarında tarihî kent kimliğine uygun uygulamaların yapılması,
- Araştırma alanında yoğun araç trafiğine bağlı olarak otopark sorunu yaşanmaktadır. Bu konuda ilgili kurumlar tarafından ulaşım master planının hazırlanmasına yönelik çalışmalara öncelik verilmesi, katlı ve/veya yer altı otopark alanlarının yapılması,
- Yoğun araç trafiği, hava, gürültü ve görüntü kirliliğini önlemek için iyi bir alternatif olarak; araştırma alanında yer alan ana ulaşım akslarından Atatürk Bulvarı, Ordu Bulvarı, Birlik Caddesi, Gazlıgöl Caddesi, Yeşilyol Caddesi, İsmet İnönü Caddesi ve Kurtuluş Caddesi güzargahlarında bisiklet yollarının yapılması,
- Araştırma alanı sınırları içerisinde kültürel dokunun algılanabilirliğini artırmak ve geleneksel ulaşım şeklinin günümüze uyarlanması ve geri kazandırılması açısından fayton kullanımının turizm etkinliklerine dahil edilmesi,
- Eğitim kurumlarında kente ait kültürel miras envanterlerinin tanıtılması, korunması ve geliştirilmesi konularında eğitimler verilmesi konusundaki öneriler önem taşımaktadır.

6.3. Yerel Halka İlişkin Öneri ve Stratejiler

Yerel halkın kültürel miras korunmasında önemli bir paydaş olması nedeni ile koruma ve geliştirme planlamalarına katılımlarının sağlanması önem taşımaktadır. Afyonkarahisar kent merkezi için yapılan anket, gözlemler ve ilgili kurumlar ile yapılan sözlü görüşmeler sonucunda kültürel mirasın korunmasında, geliştirilmesinde ve tanıtılmasında özellikle kültürel dokunun yoğun olarak bulunduğu alanlarda yaşayan yerel halkın farkındalığının artırılmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

- Vandalizm olarak bilinen zarar verme eğilimi Abdi Kadı Çeşmesi, Arap Mescit Çeşmesi ve Hodalı Çeşmesi'nde görülmektedir (Ek-1). Bu konu örneğinde yerel halkın korumaya ilişkin farkındalığın artırılması,
- Kültürel mirasın korunmasında kente ait kültürel miras envanterlerinin tanıtımına yönelik organizasyon ve bilgilendirme toplantılarının düzenlenmesi,
- Kültürel miras turizminde yerel ekonomiye katkı sağlama açısından yöreye ait el sanatları, yöresel ürünler ve hediyelik eşyaların yapımı ve satışının desteklenmesi ve teşvik edilmesi,

- Kenti ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin memnuniyeti ve kent açısından olumlu bir imaj oluşturulması için yerel halka büyük iş düşmektedir. Bu konuda gerekli eğitim ve altyapı çalışmalarının yapılması kültürel turizmin gelişimine katkı sağlayacaktır.
- Yerel halkın Afyonkarahisar kent merkezinde kültürel mirasın korunması ile ilgili vakıflar, dernekler gibi gönüllü kuruluşlar oluşturmaları ve koruma ile ilgili faaliyetlere aktif katkıda bulunmalarının sağlanması ve desteklenmesi,
- Yerel halkın geleneksel el sanatlarına yönelmesi kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Keçeciler, demirciler, bakırcılar çarşısı gibi çarşılarla sahip olan kentte geleneksel el sanatlarını devam ettiren işyeri sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin desteği ile sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

6.4. Açık-Yeşil Alanlara İlişkin Öneri ve Stratejiler

- Kentsel koruma alanında odak noktaları olarak tanımlanan ulusal-uluslararası düzeyde kültürel mirasa konu olan değerler, çekim merkezleri işlevinde gerek mekânsal yaşam kalitesi gerekse kentsel kimlik ve imaj açısından ele alınarak, bütünsel bir açık-yeşil alan sisteminin parçalarını oluşturacak kültürel odaklar niteliğinde yeniden tanımlanmalıdır.
- Kentsel koruma alanı yakın etkilenme geçiş alanlarında yer alan kentsel park niteliğindeki açık-yeşil alan kullanımları ile kentsel koruma alanı içinde kalan farklı mekânsal ve işlevsel nitelikteki aktif ve pasif açık-yeşil alan kullanımları arasında, sosyal ve kültürel etkinlikler ile konaklama ve alışveriş faaliyetleri üzerine odaklanan kültürel turizm izlerini temel alan yaya ulaşım kanalları (tarihsel meydan ve sokaklar gibi) ile desteklenen bağlantılar ya da yeşil koridorlardan oluşan "açık-yeşil alan sistemi" kurulmalıdır.
- Araştırma alanındaki açık-yeşil alanların nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesine yönelik proje ve uygulamalara yer verilmelidir.
- İmar planında ağaçlandırılacak alan olarak gösterilen Hıdırlık Tepesi ve çevresinde yer yer boş alanlar bulunmaktadır. Bu alanlarda doğal bitki örtüsünden yararlanılarak bitkilendirme çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

- Araştırma alanında Kanlıca, Taşpınar ve Hasan Karaağaç mahalle sınırları içerisinde erozyon riski yüksek alanlar yer almaktadır. Bu nedenle bu mahallelerde ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır.
- Tacı Ahmet Çocuk Oyun Parkı, Karahisar Kalesi ve kent merkezine yakın olması nedeniyle özel bir konuma sahiptir. Park tarihî dokuyla bütünleşecek şekilde tasarım, donatı elemanları ve bitkilendirme çalışmaları açısından iyileştirilerek, "kentsel prestij alanı" niteliğinde bir kamusal alan olarak kente kazandırılmalıdır.
- Araştırma alanında fonksiyonellik açısından yetersiz kalan, iyi tanımlanmamış veya işlev dışı kullanılan küçük açık alanlar niteliğindeki Hasan Altınparmak Parkı, Muhtar Hasan Kılıçsal, Muhtar Hasan Kılıçsal Parkı düzenlenerek önerilen kentsel açık-yeşil alan sistemine dahil edilmelidir.
- Araştırma alanı sınırları içerisinde yer alan Barbaros Çocuk Oyun Parkı, Kabe Mescit Çocuk Oyun Parkı, Olucak Parkı, İğde Çocuk Oyun Parkı ve Cumhuriyet Çocuk Oyun Parkı için bakım ve onarım uygulamalarının düzenli olarak yapılması sağlanmalıdır.
- Araştırma alanı sınırları kapsamında kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu Akmescit, Fakıpaşa, Tacı Ahmet mahalleri başta olmak üzere alan bütününde bitkisel uygulamalar ile kültürel miras alanı-açık-yeşil alan entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir.

6.5. Ekonomiye İlişkin Öneri ve Stratejiler

- Yerel yönetimlerin kaynak sağlamak adına destek ve yönlendirme çalışmaları yapması önem taşımaktadır.
- Müze ve ören yerlerinde elde edilen gelirler, özel sektörlerden alınacak sponsorluklar ile koruma ve geliştirme çalışmaları için mali destek sağlayacaktır.

6.6. Teknik Konulara İlişkin Öneri ve Stratejiler

- Koruma Amaçlı İmar Planlarında ihtiyaçlar belirlenmeli, koşullara uygun hazırlanan teknik şartnamelere uyulmalıdır.
- Yönetim planları yapılırken o yörenin kültürü, tarihî, ihtiyaçları ve sosyo-ekonomik koşulları göz önüne alınmalıdır.

Sonuç olarak tez çalışmasında, Afyonkarahisar kentinin doğal ve kültürel kaynak değerleri bir bütün olarak ele alındığında yörenin çok önemli bir turizm ve rekreasyon potansiyeline sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Uzman değerlendirmeleri ışığında sorunlar belirlenerek öneriler sunulmuştur. Kentin termal turizmindeki gelişmelerin diğer turizm türlerine entegre edilmesi kentin turizmine olumlu etki sağlayacaktır. Aynı zamanda Afyonkarahisar kentinin turizm kenti olabilmesi yerel hak ve kurumların işbirliği içinde olması ile mümkündür. Bu şekilde geliştirilen turizm, kente sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan olumlu katkılar sağlayacaktır. Afyonkarahisar'da turizmin gelişim sürecinde kültür varlıkları korunması ve kullanım dengesi iyi bir şekilde planlanmalıdır. Sürdürülebilir turizm gelişimi için yapılacak planlamalar kapsamında, tez çalışması sonucunda ortaya koyulan Afyonkarahisar Kentsel Kültürel Miras Yönetim Modeli Önerisi ile alana özgü geliştirilen stratejiler önemli bir rehber olacaktır.

KAYNAKLAR

- Afyonkarahisar Belediyesi, (2018). Ulaşım, Sanayi verileri, <https://www.afyon.bel.tr/>, 08 Temmuz 2018).
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2018). Tarihçe, Cami, El Sanatları verileri, <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/>, (02 Temmuz 2018).
- Afyonkarahisar İl Özel İdaresi, (2018). Çevre Düzeni Plan Raporu.
- Afyonkarahisar Valiliği, (2018). Sultan Divane Mevlevihânesi, Utku Anıtı, http://www.afyonkarahisar.gov.tr, (18 Ağustos 2018).
- Aliağaoğlu, A. (2003). Afyon'da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Ankara, 1 (2): 63-83.
- Aliağaoğlu A. (2004a). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Ankara, 2 (2): 50-64.
- Aliağaoğlu, A. (2004b). Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Beşeri ve İktisadi Coğrafya) Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Altaş, N. T. (2013). Kentsel Dönüşümde Kültürel Miras Değerlerinin Korunması: Erzurum Örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Erzurum, s. 243-260.
- Akkuş, O. ve Güneş, G. (2016). Mersin-Aydıncık İlçesi Ve Çevresinin Kültür Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bolu, 16 (2): 73-98.
- Aksoy, A. ve Enlil Z. (2012). Kültürel Miras Yönetimi, Kültürel Miras Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, 2-29 s., Editör: Asu Aksoy, Deniz Uysal, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1543, ISBN:978-975-06-1242-8, Eskişehir.
- Anonim, (2017). Afyonkarahisar 2017 Yılı 4. Dönem Sonu Raporu. Afyonkarahisar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Arslan, M. T. (2012). Kültürel Miras Alanlarında Sağlıklılaştırma ve Yenileme Süreçlerinin Değerlendirilmesi Ankara Hamamönü ve Hacıbayram Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ay, A. (2009). Afyonkarahisar İlinde Coğrafi Faktörlerin Örgün Eğitime Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Ayaz, N., Apak, C. ve Sümbül, K. (2018). Kültürel Miras Alanları Üzerine Bir Meta Analizi: Safranbolu İlçesi Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2 (1): 1-14.

- Aydın, E. (2015). Gastronomi Turizminin Şehir Markalaşmasına Etkisi: Afyonkarahisar İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Aysu, G. (2013). Kültürel Mirasın Korunması Sürecinin Yönetiminde Stratejik İletişim Yönetiminin Yeri. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Halkla İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul.
- Basat, E. M. (2013). Somut Ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırma Dergisi*, Ankara, 25 (100): 61-71.
- Basmacı, D. (2017). Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Beyoğlu Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, İstanbul.
- Bahçe, A. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Dergisi*, Kütahya, s. 1-12.
- Baytok, A. (2001). “Afyonkarahisar’da Yemek Kültürü ”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, II:163-176, Afyonkarahisar.
- Bear, T. D. (2001). “Grek ve Roma Dönemlerinde Afyonkarahisar”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları I: 97-112, Afyonkarahisar.
- Beyhan, Ş. G. ve Ünügür, S. M. (2005). Çağdaş gereksinmeler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli, *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, İstanbul, 4 (2): 79-87.
- Bülbül, P. (2010). En Eski Çağlardan Persler Dönemine Kadar Afyonkarahisar ve Çevresi. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Canpolat, N. A. (2017). Kültürel Miras Alanlarında Turizm Yönetim Planlaması Yaklaşımı. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cengiz, C. (2009). Kıyı Alanlarında Ekolojik Planlama:Yalova-Armutlu Örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Çalışır, S. (2000). Sit Alanları Dışındaki Kentsel Tarihsel Dokuların Korunması Gerekliliği: Afyon Mısıri Cami Çevresi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Çelik, M. Y. ve Öztürk, Y. (2012). Afyonkarahisar’da Tarihi Çeşmelerde Yapıtışı Olarak Kullanılan Volkanik Kayaçlardaki Bozulmaların İncelenmesi, *Madencilik Dergisi*, Ankara, 51 (5): 31-37.

- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist-Yerel Halk Etkileşimleri ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, İzmir 9 (1): 15-32.
- Çetintürk, İ., Adıgüzel, O. ve Demir C. (2015). Yenilik Yeteneğinin İşletme Performansı Üzerindeki Etkisinde Müşteri Değerinin Aracılık Rolü: Beş Yıldızlı Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Samsun 8 (36): 819-833.
- Daşdemir, L. (2001). "Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar", Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, I: 149-178, Afyonkarahisar.
- Demirbulat, G. Ö., Saatçi, G. ve Avcıkurt, C. (2015). Bursa'nın Somut Kültürel Varlıklarına Yönelik Öğrencilerin Algıları: Harmancık Myo Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Gümüşhane, 12: 62-86.
- Demirci, B. (2008). Türkiye'de Kentleşmenin Kentsel Kültürel Mirasa Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Demiroğlu, O. C. (2006). Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi Bağlamında Prinkipo Palace (Büyükaada Rum Yetimhanesi) İçin Uygulanabilir Bir Yatırım Projesi Önerisi, Türkiye Turizm ve Yatırımcıları Derneği "Barlas Küntay Turizm Araştırma Ödülü", İstanbul.
- Dinçer, İ. (2012). Kültürel Miras Yönetimi, Türkiye'de Kültürel Miras Politikaları ve Uygulama Araçları, 66-91 s., Editör: Asu Aksoy, Deniz Uysal, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1543, ISBN:978-975-06-1242-8, Eskişehir.
- Duran, E. (2009). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Duran, E. ve Özkul, E. (2012). Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Akçakoca Örneği Üzerinden Bir Yapısal Model, *International Journal of Human Sciences*, 9 (2): 500-520.
- Duran, E. (2013). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği, *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2 (3): 76-94.
- Ekici, R. ve Çizel, B. (2015). Yerel Halkın Turizm Gelişimi Desteğine İlişkin Tutumlarının Destinasyonların Gelişme Düzeylerine Göre Farklılıkları, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (3): 73-87.
- Emekli, G. (2003). Kültür Mirasının Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu (16-8 Nisan 2003), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.43- 49, İzmir.

- Erkan, B. H., (2014). Kültürel Miras Koruma Çalışmalarında Kentsel Tasarımın Rolü: Bursa, “Tophane ve Çevresi” Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Bursa.
- Erşen, A. E. (2009). Tarihi Kentlerin Korunmasında Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararlarının Edirne Kenti Örneğinde Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Edirne.
- Gögebakan, Y. (2015). Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı, *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Eskişehir, 5 (9): 49-71.
- Gökçe, F. (2016). Yerli Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Algısı ve Desteği: Afyonkarahisar Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Gražulevičiūtė, I. (2006). Cultural Heritage in the Context of Sustainable Development. *Environmental research, engineering and management*, 3 (37): 74-79.
- Gül, A. ve Küçük, V., 2001. Kentsel Açık-Yesil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 3: 27- 48.
- Gülcan, B. (2010). Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2 (1): 99-118.
- Gülen, M. (2017). Gastronomi Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesi Kapsamında Afyonkarahisar İlinin Değerlendirilmesi, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 31-42.
- Gülersoy, N. Z. (2012). Kültürel Miras Yönetimi, Dünya’da ve Türkiye’de Alan Yönetimi Tanımı ve Örnekleri, 92-123 s., Editör: Asu Aksoy, Deniz Uysal, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1543, ISBN:978-975-06-1242-8, Eskişehir.
- Günay F. (2012). Afyonkarahisar’ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Güney, İ. (2016). Turizm Alanlarının Yaşam Döngüsü Üzerine Bir Araştırma: Kuşadası Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.
- İlgar, Y. (2001). Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri: Afyonkarahisar’da Mezarlıklar ve Türbeler”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 341-358.
- İlgar, Y. (2001). Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri: Afyonkarahisar’da Medreseler ve Mektepler”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 371-384.

- İlaslı, A. ve Uyan, M. (2001). “Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri: Türk Öncesi Eserler”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I:273-294.
- Kara, H. ve Şahbaz, H. (2016). Afyonkarahisar Kentsel Sit Alanında Coğrafi Gözlemler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Samsun, 9 (45): 397-407.
- Karakan, B. (2006). Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım; Afyon Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaman, S. (2013). Afyonkarahisar Hamamları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Türk ve İslam Sanatları Tarihi Bilim Dalı, Konya.
- Karapınar, E. ve Barakazı M. (2017). Kültürel Miras Turizminin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) : 5-18.
- Karasu, G. (2006). Afyon Çeşmeleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karayolları Genel Müdürlüğü, (2018). Ulaşım verileri <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Bolgeler/3Bolge/Subeler/Sb.Afyon.aspx>, 08 Temmuz 2018).
- Kargioğlu, M. (2001). “Afyonkarahisar Çevresi Flora ve Vejetasyonu”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 48-60.
- Kaya, E. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda (Alibey) Adası Turizm Yönetim Planı Modeli Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kayserili, A. (2016), Kültürel Miras Turizmi Açısından Bir Değerlendirme: Bir İpekyolu Şehri Erzurum, *Uluslararası İpekyolu Kültür Diyaloğu Sempozyumu Kitabı*, Erzurum, 265-269 s.
- Kervankıran, İ. (2011). Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Keskin, S. (2007). Yeşil Girişimcilik, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Yalova, 12: 285-294.
- Kibici, Y., Yıldız A. ve Bağcı, M. (2001). “Afyonkarahisar ve Dolayının Jeolojisi ”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 26-47,
- Koronmaz, S. A. Ç. (2015). Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Konya.

- Kunduracı O. ve Bahargülü N. (2018). Geleneksel Afyonkarahisar Evlerinde Cephe Düzenlemeleri, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 43: 491-52.
- Kurtar, C. (2012). Kentsel Kültürel Miras Yönetimi Ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya (Beşeri ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Ankara.
- Küçük Kurt, Ü. ve Arsoy, N. (2001). “Afyonkarahisar İli Coğrafyası”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, II:138-150.
- Küpeli, Ö. (2001). “Selçuklu ve Beylikler Döneminde Afyonkarahisar”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 125-132.
- Küpeli, Ö. (2001). “Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri: Afyonkarahisar’da Kervansaraylar, Bedestenler ve Hanlar”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 359-370.
- Lau, M. (2010). Creating Convergence in Cultural Heritage Management and Sustainable Tourism Development: Case Study of Bergama. A Thesis Submitted to the, Koç University, İstanbul.
- Levent, Y. S. (2011), Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, Burdur, 5 (11): 115-132.
- Liao, D. (2011). Sustainable Tourism Development How Sustainable Are China’s Cultural Heritage Sites, Proceedings of the Northeastern Recreation Research Symposium, Ohio.
- Lightfoot, C. S. (2001). “Bizans Döneminde Afyonkarahisar”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I:113-124.
- MGM, (2018). Meteoroloji Genel Müdürlüğü. İklimsel veriler <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceleristatistik.aspx?m=AFYONKARAHISAR> , (26 HAZİRAN 2018).
- Nared, J. ve Visković, N. R. (2014). Enhancement of Cultural Heritage through Environmental Planning and Management, Cherplan, SEE/0041/4.3/X.
- Nocca, F. (2017). The Role of Cultural Heritage in Sustainable Development: Multidimensional Indicators as Decision-Making Tool, Interdepartmental Research Centre in Urban Planning, Italy.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre Kent İmajı Kent Kimliği Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, İstanbul, 13 (26) : 275-293.
- Okuyucu, A. (2011). Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması Ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2013). Afyonkarahisar İli Doğa Turizmi Master Planı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü V Bölge Müdürlüğü, Afyonkarahisar, 38-41 s.
- Oter, Z. ve Ünal E. (2011). Somut Olmayan Kültürel Miras Ve Turizm Etkileşiminin Beypazarı İlçesinde, 8. Uluslararası Türk Halk Bilimi Kongresi, İzmir, 1-11 s.
- Öter Z. ve Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği, *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16 (2): 127,138.
- Özcan, K. (2009). Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği, *Metu Jfa Dergisi*, Ankara, 26 (2) : 1-18.
- Özcan, K. (2013). Tarihi Kentlerde Kültürel Mirasın Korunması Birgi Deneyimi, *Milli Folklor Dergisi*, 25 (98) : 46-58.
- Özpınar H. (2010). Afyonkarahisar Gravür-Şehir Planı, *Taşpınar Dergisi*, Afyonkarahisar, 5: 79.
- Öztank, N. (2013). Afyonkarahisar Geleneksel Konut Mimarisi ve Sokak Dokusunun Analizi. *Ege Mimarlık Dergisi*, İzmir, 44-49 s.
- Rosenfeld, R. A. (2008). Cultural And Heritage Tourism, East Michigan University magazine, Michigan, 1-14 s.
- Samuel, G. N. (2017). Organizing And Planning Of Cultural Festival: The Case Of Intangible Cultural Heritage Of New Yam Festival In Nigeria. Master Thesis, Yaşar University, Department of Tourism Management, İstanbul.
- Sarı, R., Türkecan, A., Dönmez, M., Küçükefe, Ş., Aydın Ü. ve Özmen, Ö. (2015). Gökçeada'nın (Çanakkale) Jeolojisi, *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, Ankara, 1-18 s.
- Sel, H. (2001). "Afyon'da Sivil Mimari", Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 427-438.
- Semerci F. ve Gümüş B. (2017). Sivil Mimarlık Örneklerine Bir Değerlendirme Önerisi: Afyonkarahisar Örneği, *TDM Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, İstanbul, 11(2): 91-113.
- Seyhan, B. (2014). Frigya Bölgesi'nin Kültürel Miras Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Soydan, O. (2016). Kültürel Miras Olarak Nahitiya Niğde. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 54: 54-81.

- Şahin, A. S. (2013). Kültürel Miras Alanlarının Dönüşümünde Yeni Bir Yaklaşım: Yeldeğirmeni Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Şentürk, A. (2012). Unesco Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tekdamar, D. (2017). Tarihi ve Arkeolojik Mirasın Sürdürülebilirliği Bağlamında Kültürel Peyzaj Koridorlarının Planlanması ve Tasarımı: Amasra Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın.
- Uçar, H. (2007). Çevre Sorunları Açısından Afyonkarahisar, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- URL-1, (2018). Verona Şehri Hava Fotoğrafı, <https://www.earthtrekkers.com/best-things-to-do-verona-italy/>, (25 Nisan 2018).
- URL-2, (2018). Verona Tarihi Kent Merkezi Haritası Tampon Bölge Haritası, <http://sized.us/verona-map.html>, (25 Nisan 2018).
- URL-3, (2018). Verona Şehri Çekirdek Bölge ve Tampon Bölge Haritası, https://whc.unesco.org/en/list/797/multiple=1&unique_number=942, (25 Nisan 2018).
- URL-4, (2018). Afyonkarahisar Geleneksel El Sanatları, Koşumculuk, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturatlasi/kosumculuk430185>, (08 Ağustos2018).
- URL-5, (2018). Afyonkarahisar Tren İstasyonu. <http://www.afyonhaber.com/afyonkarahisar-tren-istasyonlari/153740>, (11 Ağustos2018).
- URL-6, (2018). Anadolu'da Modern Bir İstasyon Binası: Ali Çetinkaya İstasyonu, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=388&RecID=3328>, (11 Ağustos2018).
- URL-7, (2018). Arasta Mescidi Tarihi, <https://www.forumacl.com/ege-bolgesi/142377-arasta-mescidi-afyon.html>, (16 Ağustos 2018).
- URL-8, (2018). Yeni Cami Tarihi, Gökçe Cami Tarihi, Kadınana Türbe Tarihi, Germiyanoğlu Süleyman Bey Türbesi Tarihi, Dedebaşı Türbesi Tarihi, Eski Atatürk İlkokulu, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturenvanteri/>, (17 Ağustos 2018).
- URL-9, (2018). Hisaraltı Medresesi Tarihi, <http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/asyep/veri-tabani?fid=306>, (18 Ağustos 2018).

- URL-10, (2018). Afyon Lisesi Tarihi, <https://huseyinertas.tr.gg/afyon-lisesi-tarihcesi.htm>, (19 Ağustos 2018).
- URL-11, (2018). Afyonkarahisar Mevlana Müzesi, <http://www.sultandivanimuzeesi.com/mevlevi-sayfa/tarihce/>, (21 Ağustos 2018).
- Uyan, M. (2001). “Afyonkarahisar’da Ulaşım – Haberleşme ve Turizm”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, II: 435-482.
- Uygur, A., Göral, R. ve Bozkurt, İ. (2005). Muğla İli Milas İlçesinin Kültür Turizmi Açısından İncelenmesi, Selçuklu Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya, 34: 95-105.
- Ünal, Z. Ü. (2014). Kültürel Mirasın Korunması, İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi, İSMEP Rehber Kitabı, İstanbul.
- Ünsal, D. ve Pulhan G. (2012). Kültürel Miras Yönetimi, Türkiye’de Kültürel Mirasın Anlamı ve Yönetimi, 30-65 s., Editör: Asu Aksoy, Deniz Uysal, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1543, ISBN:978-975-06-1242-8, Eskişehir.
- Ünver, E. (2006). Sustainability of Cultural Haeritage Management: “Keklik Street and Its Surrounding Conservation and Development Project”. A Thesis Submitted ToThe Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University.
- Üyümez, M. ve Kaya, F. (2001). “Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri: Afyonkarahisar’da Su Mimarisi”, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 385-414,
- Yaşar, S. (2007). Siyasal, Sosyal, Ekonomik Yönleriyle Afyon (1923-1960), Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İzmir.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Kastamonu, 21 (2): 405-420.
- Yıldırım, A. (2014). Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Planı 2014-2018. T.C. Doğu Kalkınma Ajansı, TR42/14/DFD/0006 No’lu Çalıştay Çıktısı.
- Yıldız, S. (2011). Kültürel Miras Alan Yönetimi Kapsamında Alanya Kalesi Ziyaretçi Yönetimi, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Antalya.
- Yılmaz, Ö. (2001). Afyonkarahisar İli Coğrafyası, Afyon Kütüğü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar, I: 1-26.
- Yüksel, İ. (2010). Taşpınar Çeşmesi, *Taşpınar Dergisi*, Afyonkarahisar, 5: 5-7 s.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahunbay, Z. (2007). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. YEM Yayınları, İstanbul.
- Ap, J. (1992). Residents' Perceptions on Tourism Impacts”, *Annals of Tourism Research*, 19: 665-690.
- Akdoğan, G. (1987). Doğa Düzenleme Ders Notları. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Akgül, Y. (2006). Belediye Örgütlü Yerleşmelerde Gerçekleştirilen Nüfus Sayımlarına Eleştirel Bir Bakış: Afyonkarahisar Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Allen, L.R., Hafer, H. R., Long, R., Perdue, R.R. (1993) Rural Residents' Attitudes Toward Recreation and Tourism Development, *Journal of Travel Research*, 31 (4): 27-33.
- Ata, B. (2000). Atatürk, tarih öğretimi ve müzeler. Türk Yurdu.
- Atalık, G. ve Gezici, F. (1994). Çevre duyarlı planlama kapsamında turizm eylemlerinin değerlendirilmesi, 4. *Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi Bildirileri*, KTÜ Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Bektaş, C. (2001). Koruma ve Onarım, gözden geçirilip genişletilmiş yeni basım. Cengiz Bektaş Tüm Yapıtları: II, Literatür Yayınları No: 57, İstanbul.
- Butler, R. (1980). The Concept Of A Tourist Area Cycle Of Evolution: İmplications For Management Of Resources. *Canadian Geographer* 24: 5-12.
- Ceylan, S. ve Somuncu, M. (2016). Kültür Turizmi Alanlarında Turizmin Çeşitlendirilmesine Eleştirel Bir Bakış: Safranbolu UNESCO Dünya Miras Alanı, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1):53-64.
- Craik, J. (1995). Are there cultural limits to tourism, *Journal of Sustainable Tourism*.
- Çepel, N. 1988. Peyzaj Ekolojisi, İÜ Orman Fakültesi Yayın No: 3510.O.F. Yayın No:391, İstanbul.
- Çubuk, M. (1998). Türkiye ve Kültürel Mirası Zenginliğini Koruma İçin Savunma, (1992-1997 yılları arasında gerçekleştirilen “Kentsel Koruma ve Yenileme ve Uygulamalar Kolokyum Sunuşları ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”. Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını, İstanbul.
- Doğaner, S. ve Dupont, W. (2015). Accelerating Cultural Heritage Tourism in San Antonio: A Community-Based Tourism Development Proposal for The Missions Historic District. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 10 (1): 1-19.

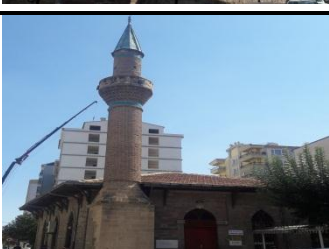

- Edson, G. (2004). Heritage: Pride or Passion, Product or Service, *International Journal of Heritage Studies*, Vol.10, No.4, 333–348.
- Ekinci, O. (2007). Kültürel Miras, İmar ve Belediyelerimiz, *Kent ve Planlama, İmge Kitabevi*, Ankara, 31-32 s.
- Feilden, M.B. ve Jokilehto, J. (1993). Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ISBN: 92-9077-110-X, sf:23-41, Italy.
- Gaspodini, A. (2004). Urban morphology and place identity in European cities: built heritage and innovative design, *Journal of Urban Design*, 9 (2): 225-48.
- Getz, D. (1994). Residents' Attitudes Toward Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland, *Tourism Management*, 15 (4): 247-258.
- Görünür, D. (1994). Koruma Uygulama Sisteminin Türkiye ve Avrupa İçin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Herbert, D. (1995). Heritage, Places, Leisure, and Tourism. *Heritage, Tourism and Society*. Mansell Publishing, London, 1-20 s.
- ICOMOS, (1987). Charter For The Conservation Of Historic Towns and Urban Areas WashingtonCharter.http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.htm,(2 2.04.12).
- İlgin, C. (1997). İstanbul Konut Mimari Kimliğinin Konut Örüntülerine Bağlı Değişimi ve Kent Kimliği İle Etkileşimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ireland, F. (2016). Cultural Tourism Making It Work. For You A New Strategy for Cultural Tourism in Ireland, 1-40 s.
- Jurowski, C., Uysal, M. ve Williams, R. D. (1997). A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism, *Journal of Travel Research*, 36 (2): 3-11.
- Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (14): 373-392.
- Keleş, R. (1998). Türkiye'de Kent Yönetimi, *Türk Sosyal Bilimler Derneği*, Ankara.
- Kızılırmak, İ. ve Kurtuldu, H. (2005). Kültürel Turizmin Önemi Ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1): 100-120.
- Kiper, H. P. (2006). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye-Bodrum Örneği, *Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını*, İstanbul.
- Nuryanti, W. (1996). Heritage and Postmodern Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (2): 249-260.

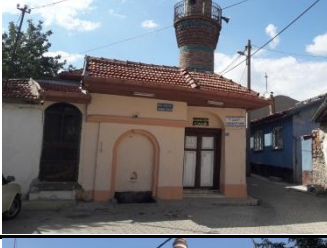

- Madran, E. ve Özgönül, N. (2005). Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması. *TMMOB Mimarlar Odası Dergisi*, Ankara.
- Mason, P., Cheyne, C. (2000). Residents' attitude to proposed tourism development, *Annals of Tourism Research*, 27 (2): 391-411.
- Mc Kercher, B. ve Du Cros, H. (2002). Cultural Tourism The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management, The Haworth Hospitality Press, Binghamton.
- Özbilen, A., 1991. Kent İçi Açık Alanlar ve Dağılımı, Tarihi Eserler ve Gelişen Yeni Yapılaşma. K.T.Ü. Orman Fakültesi, Genel Yayın No:155,F.Y.N: 17, Trabzon.
- Özcan K. ve San, D. K. (2011). Kültürel Miras Yönetimi: Birgi Bütünleşik Sit Alanları için Bir Model. *BAÜ Fen Bil. Enst. Dergisi Cilt 13:2* 97-111 s.
- Öztañ, Y. (1968) Ankara Şehri ve Çevresi Yeşil Saha Sisteminin Peyzaj Mimarisi Prensipleri Yönünden Etüd ve Tayini. Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara.
- Ruggles, D.F. ve Silverman, H. (2009). Intangible Heritage Embodied. New York, Springer.
- Saatçioğlu, F. (1978). Büyük İstanbul'un Yeşil Alan Sorunları, Ulusal Sempozyumu Açılış Konuşması, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları*, Yayın No:2587:270, İstanbul.
- Şahiner, T. (2012). İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Karaman.
- Serdaroğlu, Ü. (1999). Turizm planlamasında doğal, arkeolojik ve tarihsel sit'lerin kullanım ve korunmasında yaklaşımlar. XXI. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları. I. Uluslararası Turizm Sempozyumu Tebliğler Kitabı. S. 117-121YTÜ MF. SMP. 99.0493. İstanbul.
- Sezer, M. S. (2010). Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi, Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Tekeli, İ. (1991), Kent Planlaması Konuşmaları. TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Tunç, B. (2007). İşletmelerde Yaratıcılık, Yenilikçilik, Girişimcilik Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir.
- TÜBİTAK, (2005). Oslo Kılavuzu, Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler, ISBN 975-403-362-5-OECD, Avrupa Birliği.
- Vanderwerf, J. L. (2008). Creative destruction and rural tourism planning: the case of Creemore, Ontario. Yüksek Lisans Tezi. Waterloo: University of Waterloo.

Zeren, N. (1981), Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

EKLER

EK 1: Tescillenen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarına İlişkin Liste.

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Ulu Cami		Selçuklu D.	Tes.Tar:19.02.1979/A1522	Tacı Ahmet M.
		1272-1277 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde Mimar Emir Hacı Bey tarafından inşa edilmiştir. 19. yy.'a kadar cami, Hocabey Cami olarak, sonra da Cami Kebir (Ulu Cami) olarak adlandırılmıştır. Afyonkarahisar kentinin eski camilerinden biri olan cami kırk ağaç sütun üzerine ahşap ve toprak dam oturtulmuş, daha sonra bu dam bakır ile örtülerek sağlamlaştırılmıştır (Kervankıran, 2011).		
Adeyza Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Akmescit M.
		1831-1832 yılları arasında caminin kitabesinde Hacı Ali-zâde Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırıldığı yazmaktadır. 19. yy.'ın başlarında çıkan yangın sonucu caminin kadınlar bölümü ve tavan kısmı 1955 yılında tekrardan yapılmıştır (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Tacı Ahmet (Tahtalı) Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:17.11.1978/A1404	Tacı Ahmet M.
		Duvar kısmı kesme taştan yapılmış, tek kubbeye sahip küçük bir camidir. On beşgen karnak üzerine oturtulmuş bir kubbe bulunmaktadır. Camiye giriş kısmı kuzey yönlüdür. Söve kısmı taş kaplı dikdörtgen, demir kapı ise sonradan yapılmıştır. Küçük bir antreden sonra ahşap kapı ile iç mekân birbirinden ayrılmıştır. Caminin minaresi bulunmamaktadır (Kültür Envanteri, 2013).		
Mevlevi (Türbe) Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Akmescit M.
		Mevlevilik kültüründe, Afyonkarahisar Mevlevihanesi, Konya Mevlevihanesi'nden sonra ikinci sırada yer almaktadır. 500 m ² üzerine kurulan yapıda caminin yanı sıra şadırvan, derviş odaları, matbah ve mezarlık bulunmaktadır. Camide ibadethane, semahane ve türbe bir arada yapılmıştır. Türbe kısmında Mevlevi şeyhlerine ait olan on iki ahşap sanduka yer almaktadır (Kervankıran, 2011).		
Karaman Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:13.10.1978/A1334	Karaman M.
		Cami düzgün olmayan sekizgen planlı olarak inşa edilmiştir. Caminin 15. yy.'da yapıldığı düşünülmektedir. Tavan kısmı işleme kullanılmamış ve ahşaptan yapılmıştır. Minare kısmı camiden ayrı olarak yapılmıştır. Toprak dama sahip olan camiye 1915- 1920 yılları arasında çatı yapılmıştır. 1998 yılında çıkan yangından sonra çatı ve tavan kısmı yeniden ahşap olarak yenilenmiştir (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Baş Çeşme Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:13.01.1978/A925	Burmali M.
		Camide bulunan kitabeye göre Hacı oğlu İlyas oğlu Mustafa tarafından 1495-1496 yılları arasında tek kubbeli olarak inşa edilmiştir (İlgar ve Karazeybek, 2001). İri kesme siyah ve kahverengi gözenekli taşlar kullanılarak yığma olarak yapılmıştır. Güney ve batı cephesinde bulunan üçgen alınlıkların içinde bitki kabartmalı süslemeler bulunmaktadır (Kültür Envanteri, 2013).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Ot Pazarı Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Akmescit M.
		Cami 1598 yılında Felezade Süleyman Çavuş tarafından yaptırılmıştır. Diğer bir ismi Köprü Başı olan cami kesme taştan ve kare planlı tek kubbeli olarak inşa edilmiştir. Caminin kuzey cephesi bulunan, camla kaplı son cemaat yeri sonradan eklenmiş olup, üç sivri kemer üzerine üç kubbeyle örtülmüştür. Caminin minaresi tek şerefeli, mihrabı ise mermer ile sonradan kaplanmıştır (Günay, 2012).		
Mısri Sultan Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Dairecep M.
		Cami, üç tarafı sokak, tek tarafı bitişik nizamlı çevrili avlunun ortasında bulunmaktadır. Kasım Paşa tarafından Şeyh Abdürrahim Karahisari adına yaptırılmıştır. 1467 yılından önce kesme taş kaplı ve tek kubbeli olarak mescit kısmını, 1483 yılında ise türbe kısmı yaptırılmıştır. Mescit daha sonra dört küçük kubbe, bir son cemaat mahalli ve minber eklenerek camiye çevrilerek kullanılmıştır (Gökçe, 2016).		
Gedik Ahmet Paşa Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1978/A1522	Fakıpaşa M.
		1472 yılında Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamı Gedik Ahmet Paşa tarafından Mimar Ayaz Ağa'ya yaptırılmıştır. Cami ters T planlı olarak inşa edilmiştir. Yapımında düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. İki kanatlı ahşap giriş kapısı ve pencere iç kapakları ahşap oymacılığının önemli örneklerindedir. Caminin tek şerefli minaresi, yivli burma biçimler ile süslenmiştir. (Kervankıran, 2011).		
Kara Katip Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Taşpınar M.
		Cami 1602 yılından önce yapıldığı düşünülmektedir. 1785 yılında mescidin ön kısmına bir adet çeşme ilave edilmiştir. 1967-1968 yıllarında düz toprak olan dam, kırma çatı yapılmış, minare ilave edilerek cami haline getirilmiştir. Yine bu yıllarda demir doğramalı minber yaptırılmıştır. Duvar kısmı mermer ile kaplanmıştır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).		
Yeni Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Akmescit M.
		Caminin dış duvarları kesme taş örgülü, sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe kurşun ile kaplanmıştır. Caminin kuzeyinde bulunan son cemaat yeri, dört sütunlu, üç bölmeli, üç kemerli olarak inşa edilmiştir. Sütun başlıkları köşelerde sarkıt, Türk üçgenli ve rozet motifli olarak yapılmıştır. Sütun başlıklarına binen kemerler ise sivri olarak yapılmıştır. Minare ise caminin kuzeydoğu köşesine inşa edilmiştir (URL-8, 2018).		
Keçe Pazarı Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:08.09.1978/A1283	Burmali M.
		1810 yılında Yakup oğlu İmad tarafından yaptırılmış olan cami demirciler çarşısında bulunmaktadır. Cami kare planlı, tek kubbeli, dış duvarları moloz taştır. Caminin tek şerefeli minaresi tuğla malzeme kullanılarak yapılmıştır. Minarenin kaidesi sekizgen olarak düzgün kesme taştan yapılmış, minarenin gövdesine geçiş kısmı taş ve tuğla sıralı üçgen motifler kullanılmıştır (Kültür Envanteri, 2013).		
Kuyulu Cami		Selçuklu D.	Tes.Tar:17.11.1978/A1404	Akmescit M.
		Cami, kent merkezinde ve Mevlevi Dergâhına yakın bir bölgede bulunmaktadır. Cami ek kubbeli olarak yapılmıştır. Selçuklu eseri olduğu düşünülmekte olsa da kubbeli oluşu Osmanlı Dönemi'nin ilk yıllarına ait olabileceğini de düşündürmektedir (İlgar ve Karazeybek, 2001).		

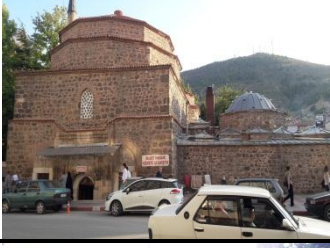

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
		Osmanlı D.	Tes.Tar:	M.
Akmescit Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:17.11.1978/A1404</i>	<i>Akmescit M.</i>
		Cami 1406 yılında Hacı Hasan oğlu Ketenci Hacı Hamza tarafından yaptırılmıştır. Mescit kısmı tek ana kubbe olacak şekilde yapılmış daha sonra küçük kubbeli son cemaat yeri eklenmiştir. 1905 yılında minare kısmı, 1960 yılında ise mescit kısmı onarım görmüştür. Kubbe onikigen kasnak tarafından çevrelenmiş kurşun kaplamalıdır. Kubbe dört cephede bulunan küçük birer pencere ile aydınlatılmaktadır (Günay, 2012).		
Aynoğlu Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:09.02.1979/A1522</i>	<i>Fakıpaşa M.</i>
		Cami, 1768 yılında ahşap olarak inşa edilmiştir. Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılan caminin güneyi moloz taş örgülü, kuzeyi beton sıva ile kaplıdır (Kültür Envanteri, 2013). 1953 yılında toprak damı çatıya çevrilmiştir. 1968 yılında da minare külahı yenilenmiştir (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Bel Mescidi (Gökçe) Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:17.11.1978/A1404</i>	<i>Sümer M.</i>
		Minare kaidesindeki kitabesinden, halk tarafından 1903 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001). Giriş cephesi, kuzey cephesi olan cami iki katlı olarak yaptırılmıştır. Üst katta iki penceresi olup, cephesi saç kaplama ile kapatılmıştır. Alt katta ise dört beton basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Minarenin hemen yanında küçük bir pencere yer almaktadır. Tabanı ise kare planlı, kesme taş (andezit) kullanılmıştır (URL-8, 2018).		
Kubeli (Kubbeli) Cami		<i>Selçuklu D.</i>	<i>Tes.Tar:17.11.1978/A1404</i>	<i>Tacı Ahmet M.</i>
		Germiyanogulları Beyliği tarafından yaptırılan caminin büyük bir kısmını tek kubbeli olarak inşa etmişlerdir. Kitabeye göre 1330 yılında Hacı Ali bin İdris tarafından yaptırılan caminin giriş kapısı, tek kanatlıdır. Selçuklu mimari tarzında olan camide, yıldız, geometrik, oymalı ve bitki motifler kullanılmıştır (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Aksaraylı (Nakilci) Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:17.11.1978/A1404</i>	<i>Sümer M.</i>
		Aksaraylı Vakfı tarafından 1803 yılında fevkani (bodrumlu) olarak yaptırılmıştır. Doğu ve kuzey cepheleri iki katlı, batı cephesi tek katlı görünmektedir. Güney cephesi ise ev ile bitişik nizamlıdır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).		
Arap Mescit Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:08.09.1978/A1278</i>	<i>Burmali M.</i>
		Cami, ön kısmı tek kubbeli kare planlı, arkada yan yana iki küçük kubbe ve batı kısmında tonozlu olarak yapılan bir yapıdır. Küçük kubbeler duvarlara sivri kemerle bağlanmış ve kemer ayakları arasında dörtgen kesitli ağaç gergiler bulunmaktadır. Caminin, batı ve doğu cephesinde birer pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesinde bulunan penceresi ise son cemaat yerine açılmaktadır (Kültür Envanteri, 2013).		
Sülüm Cami		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:13.01.1978/A925</i>	<i>Yunus Emre M.</i>
		Cami, 1813 yılında Hacı Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami, düz ahşap tavanlı ve kırma çatılıdır. Minaresi ise caminin kuzey doğu köşesinde bulunmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Burmali Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Burmali M.
		Giriş kısmı doğuda olan caminin kapısı, çift kanatlı oyma ahşap olması, camin en önemli özelliği olmaktadır. Çatı kısmında Marsilya kiremit kullanılmıştır. Minare caminin kuzey doğu köşesinde bulunmaktadır. Kaidesi düzgün kesme taştan yapılmış olup, duvarla kaynaşmış tuğla gövdeli, taş külahlı olarak yapılmıştır. Gövdenin alt kısmında ve üstte şerefe altında silindirik birer bilezik bulunmaktadır (Kültür Envanteri, 2013).		
Yukarı Pazar Cami		Selçuklu D.	Tes.Tar:17.11.1978/A1404	Tacı Ahmet M.
		Cami, kare planlı ve tek kubbeli olan caminin iki adet kitabesi bulunmaktadır. 1264 tarihli olan kitabe, kale dibindeki bir mescitten getirilip buraya konduğu ortaya çıkarılmıştır. Diğer kitabe ise caminin asıl yapılış kitabesi olup, cami 1465 yılında Turgut bin İsmail tarafından yaptırılmış olduğunu belirtmektedir (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Yoncaaltı Cami		Osmanlı D.	Tes.Tar:13.11.1976/A199	Fakıpaşa M.
		Cami, medrese ve buğday loncası olarak yapılmıştır. Alt kat lonca olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde lonca kısmı kesme taştan yapılmış fil ayaklarının aralarının tek tuğla duvarla örülmesi ile 17 adet dükkân haline getirilmiştir. Cepheleri demir konstrüksiyonlu camekânlar ile kapatılmıştır. Döşeme kısmı, mozaik karo döşeme olarak yenilenmiştir (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).		
Kâbe Mescidi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Olucak M.
		1397 yılında Hacı Mehmet bin Yusuf tarafından yaptırılmıştır. Mescit, kare planlı olup, tek kubbeli olarak inşa edilmiştir. Mimari açıdan Kubbeli Cami'ye benzer özellikleri bulunmaktadır. 1969- 1978 yılları arasında birkaç kez onarım görmüştür. Bu yıllarda müezzin ve kadınlar yeri ilave edilmiştir (İlgar ve Karazeybek, 2001).		
Arasta Mescidi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Akmescit M.
		Afyonkarahisar kentine ait Yemenciler Çarşısı'nda bulunan mescit 1335 yılında Hacı İsmail Bin Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Küçük ölçekte ve basit bir mimaride inşa edilmiş olan mescidin etrafı dükkânlar ile çevrilmiştir. Kare planlı olarak inşa edilen mescidin üzerinde küçük bir kubbe yapılmıştır. Minare küçük boyutta yapılmış olup, her hangi bir mimari bir özelliği bulunmamaktadır (URL-7, 2018).		
Sinan Halefi Mescidi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Fakıpaşa M.
		Mescidin bahçe kapısı kuzeyde olup, tek kanat doğrama olarak yapılmıştır. Kapının batında ise kesme andezit taş kullanılmıştır Teras duvarının ön kısmında andezit taştan yapılmış hece taşında 1859 yılında Telekzade Hacı Ahmet Efendi tarafından restore ettirilmiştir. Onarım sırasında bir adet minare eklenmiştir. Ayrıca Sinan Halife'ye ait olduğu söylenen bir adet mezarda bulunmaktadır (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).		
Süt Dede (Siyah Sultan) Mescidi		Osmanlı D.	Tes.Tar:17.11.1978/A1404	Fakıpaşa M.
		Eğimli bir araziye inşa edilmiş olan mescidin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. 1810 yıllına ait çeşmenin kitabesine göre mescit, tekke olarak kullanılmış olduğu yazmaktadır. 1810 tarihten sonra ise mescit olarak kullanılmaya başlamış olabilir veya tekke yıkılıp yerine mescit de inşa edilmiş olabilir. Mescit içinde bulunan türbede Süt Dede ve Siyah Sultan isimlerinde iki mezar bulunmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Kale Mescidi Kalıntısı		Selçuklu D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Tacı Ahmet M.
		Karamanoğlu Yusuf Bey tarafından 1264 yılında yaptırıldığı düşünülmektedir. Mescit, düzensiz moloz taş örgü ve tuğla örgü kullanılarak yapılmıştır. Tavan kısmının çökmesi ve yıkıntılar nedeni ile mimari özelliklerini kaybetmiştir. İç yüzeyi birkaç kat kireç sıvalıdır (Kültür Envanteri, 2013).		
Kadınana (Asiye Sultan) Türbesi		Selçuklu D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Marulcu M.
		Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın Afyonkarahisar kentine yerleşen kızları Asiye, Melek Peyker ve Naime Gevher Hanım adlı üç kızına ait iki türbe bulunmaktadır. Bunlardan biri olan tek kubbeli kare planlı yapı Asiye Hatun için yaptırılmıştır. Kemerli kapısı doğuya bakmaktadır. Türbede tek sanduka bulunmaktadır (URL-8, 2018).		
Zaviye Kadınana Türbesi		Selçuklu D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Akmescit M.
		Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat'ın kızlarından Melek Peyker ile Naime Gevher Hanım sultanlarına ait türbedir. Yapı taş duvarlı, ahşap tavanlı çatısı kiremit ile örtülmüştür. Türbe içerisinde beş kişiye ait sanduka mezarlar bulunmaktadır (İlgar, 2001).		
Misri Sultan Türbesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Dairecep M.
		Misri Camisi'nin güney duvarına bitişik konumlanmıştır. Türbe kare planlı olup, büyük bir kubbe ile örtülmüştür. 15. yy.'da yaşamış olan Akşemseddin'in halifesi, Mutasavvif Şeyh Abdürrahim Karahisâri ve damadının sandukaları bulunmaktadır (Gökçe, 2016).		
Sahipler Türbesi		Selçuklu D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Fakıpaşa M.
		Selçuklu Dönemi'ne ait olan türbe Yoncaaltı Camisi'nin arka sokağında yer almaktadır. Selçuklu Devleti'nde Vezirlik de yapmış olan Sahip Ata Fahreddin Ali'nin soyundan 15 kişinin, sanduka tipi mezarı bulunmaktadır. Türbe tek kubbeli, kare planlı kâgir bir yapıda inşa edilmiştir. Ön yüzü ise kesme taşlar ile kaplanmıştır (İlgar, 2001).		
Dedebaşı Türbesi		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Olucak M.
		Kenar kısımları kesme taş kaplama ile yapılan, moloz taş yapılı basık gövdeli bir yapıdır. Türbenin üstünde ince uzun, üçgen kesitli ve doğu-batı doğrultuda bir kubbe bulunmaktadır. Her iki ucunda da baş ve ayak taşı olarak, yassı taş bulunmaktadır (URL-8, 2018).		
Kabak Dede Türbesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:13.01.1978/A925	Olucak M.
		Moloz taşlardan yapılmış ince uzun bir yapıya sahiptir. Alt, üst ve yan kenarlarında kesme taş kullanılmıştır. Yapının üst kısmı, semerdam çatı olup, alt bölüm kenarlarına kadar ulaşmamaktadır. Çatının doğu tarafında üstü çıkıntılı üçgen alınlık, batı ucunda ise nesih kırması yazıt taşı bulunmaktadır (Kültür Envanteri, 2013).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama
Ger. Süleyman Bey Türbesi		<p>Selçuklu D. Tes.Tar:14.03.1981/A2765 Akmescit M.</p> <p>1384 yılında ölen Germiyanoglu Süleyman Bey için yapılmıştır. Köşelerde L biçimi bir yapıda inşa edilmiştir Dört köşesi kemerli bir yapıdır. Doğu yüzü, yapıya bitişik olması nedeni ile görülmemektedir Yapının üst örtüsünde kubbe bulunmaktadır (URL-8, 2018).</p>
Fele Çavuş Türbesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:14.03.1981/A2765 Akmescit M.</p> <p>Türbe, andezit kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Kubbenin köşelerine üçgen bingilere (Pandandif) binmektedir. Kemer ayakları ve az çıkıntılı olan saçak kısmı tüf taşından yapılmıştır. Mezar kısmı mermer kullanılmış olup, üçgen bir formu bulunmaktadır. Sarıklı baş taşı kare kesitli ve dört yüzünde de yazı bulunmaktadır (Kültür Envanteri, 2013).</p>
Ermeni Kilise Kalıntısı		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:14.03.1981/A2765 Tacı Ahmet M.</p> <p>Ermenilere ait olan kilise 1495 yılında yapılmıştır. Kilisenin güney avlu duvarından üç kemerli bir giriş ile avluya girilmektedir. Avlu doğu-batı doğrultulu olup, kilise kısmı doğuda olmalıdır. Kalıntılara göre kemer kısmı, yuvarlak ve birbirine bitişik olduğu anlaşılmaktadır. Kemerlerin iç ve ayak kısımları kesme andezit taşından yapılmıştır (Kültür Envanteri, 2013).</p>
Gedik Ahmet Paşa Medresesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Fakıpaşa M.</p> <p>15. yy.'da yapılmış Osmanlı Dönemi'ne ait olan medrese, Gedik Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Mimar olarak Mimar Ayaz Ağa görevlendirilmiştir. Gedik Ahmet Paşa Medresesi, cami ile hamamın arka bölümünde yer almaktadır. Duvarlarında kesme taş kullanılmıştır. Her odasında iki dizi pencere bulunmaktadır. Üst kısmı iki büyük, yirmi dört küçük kubbe ile örtülmüştür (Ilgar, 2001).</p>
Hisaraltı Medrese Kalıntı		<p>Selçuklu D. Tes.Tar:08.06.1979/A1684 Olucak M.</p> <p>Yapı günümüz koşullarına göre kullanılamayacak durumda olması ve yapıya ait yazılı bir kaynağın olmamasından dolayı bazı farklı görüşlerin sunulmasına neden olmuştur. Yapılan çalışmalar doğrultusunda Hisaraltı Medrese'si planına bakılarak 13. yy.'ın ikinci yarısında yapıldığı düşünülmektedir (URL-9, 2018).</p>
Dumlupınar İlkokulu		<p>Cumhuriyet D. Tes.Tar:13.12.1996/206 Burmalı M.</p> <p>Arazi eğimine göre düzenlenmiş olan bina iki katlıdır. Çatı örtüsü kırma çatıdır. İkinci katında bir adet balkon bulunmaktadır. Ön kısmı çıkıntılı inşa edilmiştir (Kültür Envanteri, 2013). Günümüzde yapı, bilim ve sanat merkezi olarak kullanılmaktadır.</p>
Eski Atatürk İlkokulu		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Dumlupınar M.</p> <p>Binanın ana girişi sekizgen kesitli olup, ana yapıdan dışa ve yukarı çıkıntılar, ayrı bir yapı görünümü vermektedir. Binanın beş yüzü dışarıda, üç yüzü binaya bitişik yapılmıştır. Kemerlerin üzerinde kabartı kemer kuşak, uçların birleştiği yerde de kabartma çiçek ve yaprak dilimleri bulunmaktadır. Balkon iki üçgen taşıyıcı ile taşınmaktadır (URL-8, 2018). Günümüzde yapı, belediyeye ait kültür merkezi olarak kullanılmaktadır.</p>

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Kaadınana İlkokulu		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:05.07.1995/2318	Dumlupınar M.
		Bina, bodrum dâhil üç katlıdır. Ön ve arkadan iki girişli merdiven, köşelerden ise öne ve arkaya çıkışlı olarak inşa edilmiştir. Binanın üst örtüsü kiremit örtülü kırma çatıdır. Üst kat pencereleri sivri kemerli, orta kat pencereleri basık kemerli, alt kat pençeleri ise dörtgen formlu ve katlara göre simetrik sayıda yapılmıştır (Kültür Envanteri, 2013).		
Afyon Lisesi		Osmanlı D.	Tes.Tar.:11.07.1980/A2314	Dumlupınar M.
		19 Mayıs 1914 tarihinde yapımına başlanmış ve binanın tamamlanması iki sene sürmüştür. Afyon lisesi iki katlı bir yığma bir binadır. Binanın ön kısmı taş kaplama, köşeler ise kesme taş kullanılmıştır. Birinci ve ikinci kat pencerelerinin alt ve üst kısımları ve binanın ana giriş çevresi çini kaplama bulunmaktadır. Çini kaplamalarda, kıvrık dal ve Rumi Palmet motifleri kullanılmıştır (URL-10, 2018)		
Ali Çetinkaya Kız Meslek Lisesi		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:13.12.1996/206	Burmali M.
		1939 yılında güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu olarak inşa edilmiştir. Ada şeklinde olan binada, bir adet orta avlu bulunmaktadır. Kuzeybatı bölümü üç katlı olan yapının, diğer bölümler iki katlıdır. Binanın kat ve pencere çevreleri çıkıntılı olup, geniş pencerelere ve kırma çatıya sahiptir (Kültür Envanteri, 2013). Günümüzde ise yapı valilik ek binası olarak kullanılmaktadır.		
Eski Tekel Binası		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:11.10.1996/171	Burmali M.
		Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan bina iki katlı kâgir bir yapıdır. Bina içinde küçük odalar bulunmaktadır. Bina içinde her hangi bir süsleme bulunmamaktadır. Birinci kata birkaç merdiven ile çıkılmaktadır (URL-8, 2018). Günümüzde yapı özel bir banka tarafından kullanılmaktadır.		
İl Özel İdare Binası		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:13.12.1996/206	Burmali M.
		Bina Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmıştır. Arazi eğimine uygun planlanan binada bodrum kat mevcuttur. Binanın her iki katının planları aynı olup, ortada bir koridor ve iki yanda da odalar bulunmaktadır. Başka bir koridor ile arka bölümde bulunan odalara bağlanmaktadır (Kültür Envanteri, 2013). Günümüzde yapı, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfi olarak kullanılmaktadır.		
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:13.12.1996/206	Burmali M.
		Bina erken dönem Cumhuriyet eseridir. Arazi eğimine uygun yapılan bina bodrum kata sahiptir. İki katlı olan binanın üst örtüsü kırma çatıdır. Ön kısımda odalar, arka kısımda ise kapalı salon bulunmaktadır. Pencerelerin alt ve üst hatları çıkıntılıdır (Kültür Envanteri, 2013). Günümüzde yapı, çok amaçlı spor salonu olarak kullanılmaktadır.		
Afyonkarahisar Belediye Binası		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:13.12.1996/206	Burmali M.
		Bina 1940 yılında Cumhuriyet Dönemi eseridir. Yapı L Planlı inşa edilmiştir. Bina giriş kısmının bulunduğu köşe üç katlı olup, diğer kısımları iki katlıdır. Bina girişi dikey dikme görünümlü çerçevesi taş kaplamalıdır. Pencereleri ise çıkıntı taş sövelidir (URL-8, 2018). Günümüzde yapı, valilik olarak kullanılmaktadır.		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:14.03.1981/A2765</i>	<i>Selçuklu M.</i>
Afyonkarahisar Şehir (İzmir) İst.		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:14.03.1981/A2765</i>	<i>Selçuklu M.</i>
		Bina 19. yy.'da inşa edilmiştir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan bina, köşeli moloz taş örgülü ve kesme taş kullanılarak yapılmıştır. İstasyon binası T biçiminde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Binanın üst katı konut olarak düşülmüş, alt katı ise işletme bölümü olarak düzenlenmiştir (Yaşar, 2007). Günümüzde yapı istasyon olarak değil TCDD'nin ek binası olarak kullanılmaktadır.		
Ali Çetinkaya (İstanbul) İst.		<i>Cumhuriyet D.</i>	<i>Tes.Tar:14.03.1981/A2765</i>	<i>Ali Çetinkaya M.</i>
		İstasyon binası yapımına 21 Haziran 1938 tarihinde başlanıp, 4 Şubat 1939 tarihinde tamamlanmıştır. Dönemin Ulaştırma Bakanı Ali Çetinkaya tarafından yaptırılmıştır. İstasyon binası, kuzeybatı yönüne uzanan ince, uzun bir yapıdır. Bina, ortada bir ana bölüm ile iki yana uzanan yan bölümlerden oluşmaktadır. İstasyon binasının orta bölümde bekleme salonu, yan bölümlerde ise hizmet birimleri, lokanta ve tuvalet bulunmaktadır (Yaşar, 2007).		
Gedik Ahmet Paşa Hamamı		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:09.02.1978/A1522</i>	<i>Fakıpaşa M.</i>
		1475 yılında Gedik Ahmet Paşa tarafından Mimar Ayaz Ağa'ya yaptırılmıştır. Hamâm-ı Cedîd, Yeni Hamam ve İmaret Hamamı gibi farklı isimler ile anılan hamam, Gedik Ahmet Paşa Külliyesi'nin içinde yer almaktadır. Külliye'nin üçüncü yapısı olan hamam, erkekler ve kadınlar bölümü olmak üzere iki bölüm halinde yapılmıştır. Hamamın üst örtüsü, büyük ve küçük kubbeler ile örtülmüştür (Yaşar, 2007).		
Millet (Gavur) Hamamı		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:14.03.1981/A2765</i>	<i>Tacı Ahmet M.</i>
		Hamam, Ermeni ustalar tarafından yapıldığı için Gavur Hamamı olarak adlandırılmıştır. Kuzey-güney doğrultulu olan hamam erkekler ve kadınlar bölümü olacak şekilde inşa edilmiştir. Hamamın yapımında moloz taş ve kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Hamamın sıcaklık mekânının ortasında sekizgen göbek taşı yer almaktadır (Karaman, 2013).		
Dabakhane Hamamı		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:12.03.1977/A395</i>	<i>Akmescit M.</i>
		Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan hamam konutların arasında kaldığı için dışarıdan görülemez. Kareye benzer bir plana sahip olan hamamın yapımında kırma taş kullanılmıştır. Batı cephesine yakın dönemde açılmış bir giriş bulunmaktadır. Hamamın kuzey cephesinde olması gereken soyunma odası, Günümüzde bulunmamaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001).		
Kadı Hamamı		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:08.05.1981/A2805</i>	<i>Akmescit M.</i>
		Hamam Mevlevihane'ye gelir sağlanması için Kadı Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hamam 16. yy.'da inşa edilmiştir. Kuzey-güney doğrultuda olan hamam, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Günümüzde hamamın çevresi dükkân ve konutlar ile çevrilmiştir (Yaşar, 2007).		
Yeni Hamam		<i>Osmanlı D.</i>	<i>Tes.Tar:14.03.1981/A2765</i>	<i>Akmescit M.</i>
		Doğu-batı doğrultuda olan hamam, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Dükkânlar ile çevrili olan hamamın sadece batı cephesi görülmektedir. Havuzun üst kısmında, aydınlatmanın sağlanması için aydınlık feneri bulunmaktadır. Kuzeybatısında bulunan dar kapıdan ılık bölümüne geçilmektedir (Karaman, 2013).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
		Osmanlı D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Dairecep M.
Kasım Paşa (Alaca) Hamamı				1475 yılında Kasım Paşa tarafından yaptırılan hamam, Mısıri Cami'sine gelir sağlanması amacı ile yaptırılmıştır. Kadınlar ve erkekler bölümü olacak şekilde yapılan hamam günümüzde de kullanılmaktadır. Kuzey-güney doğrultulu ve dikdörtgen planlı olan hamam, Mimar İlyas Ağa tarafından yapılmıştır. Üst örtüsü büyük ve küçük kubbelerden oluşmuştur. Hamam sıralı moloz taş kullanılarak yapılmıştır (Yaşar, 2007).
Abdi Kadı Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Dairecep M.
Hacı Hüseyin Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Fakıpaşa M.
Kayadibi Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Dairecep M.
Taşpınar Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Taşpınar M.
Karaman oğlu Orta Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Dairecep M.
Arap Mescit Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Burmali

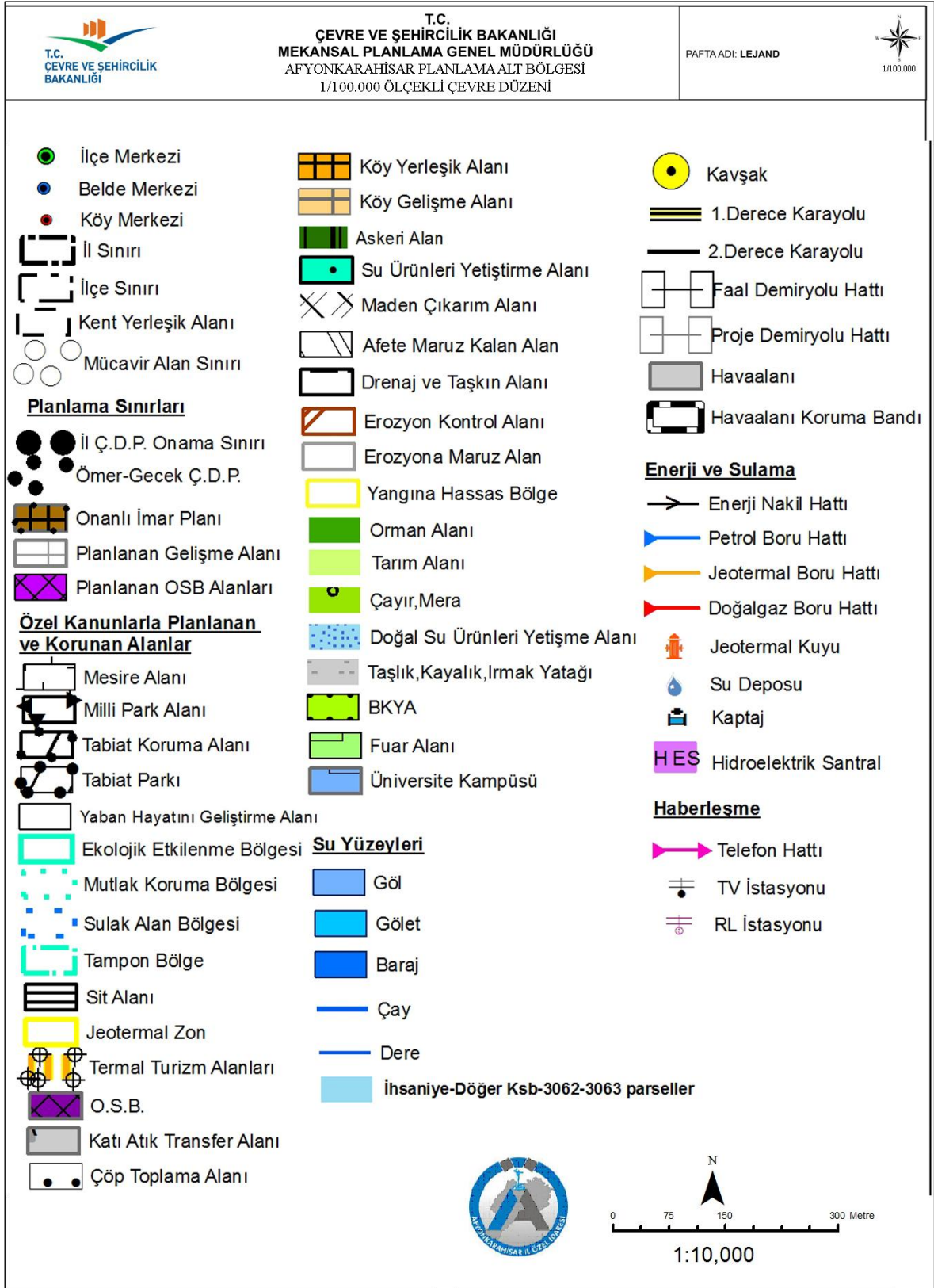
Adı	Fotoğraf	Açıklama
AK MESCİT ORTA Çeşmesi		Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1978/A1522 Akmescit M.
		Çeşmenin cephesi kuzey yönüne bakmaktadır. Çeşmenin yapımında kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Çatı örtüsü düz bir görümüne sahiptir. Çeşmenin iç kısmı yuvarlak kemerlidir. Kemer üzerinde ince yatay silme kesme taş kullanılmıştır. Kemer ayakları ise pahlı enine uzanmış, iki dikdörtgen kaideye oturmuştur. Çeşmenin yalak kısmı tamamen kaybolmuştur (Karasu, 2006).
Hodalı Çeşmesi		Selçuklu M. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Taşpınar M.
		Çeşme, 1250 yılında Selçuklu sultanı II. İzzeddin Keykavus'un emri ile Yesrili Osman oğlu Şemseddin Ömer tarafından yapılmıştır. Düzgün kesme taş örgülü dikdörtgen prizmatik bir yapıda inşa edilmiştir. Kuzey yönde silme sivri kemerli nişi, güney yönde büyükçe su birikim yeri bulunmaktadır. Üç cepheden ahşap saçaklı olup, önde iki dayanakla duvara bağlanmıştır (Çelik ve Öztürk, 2012).
Külp Çeşmesi		Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Fakıpaşa M.
		Çeşmenin kitabesine göre 1553 yılında yaptırılmıştır. Çeşmenin cephesi ve yan yüzlerinin bir kısmı kesme taştan yapılmış olup, yan yüzleri sıvalı moloz taş örgüdür. Çeşmenin üst örtüsü düzdür. Cephenin ön yüzünde 5 cm yükseklikte ikinci bir kısım bulunmaktadır. Bu kısmın ortasında yuvarlak kemerli derinliği az bir niş bulunmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001).
Sinan Halife Çeşmesi		Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Fakıpaşa M.
		Çeşme, 1443 yılında düzgün kesme andezit tas malzeme kullanılarak yapılmıştır. Çeşmenin yuvarlak kemeri, kemer profilinin silmeler ile hareketlendirilme şekli ve kemer nişinin derin olmaması nedeni ile daha geç yapılan bir çeşme olma izlenimi vermektedir (Karasu, 2006).
Sinan Halife Dağ Çeşmesi		Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Fakıpaşa M.
		Çeşme, kesme andezit taşı ve devşirme mermer malzemeden yapılmıştır. Çeşmenin batı cephesi teras duvarına dayanmıştır. İki kenarda kaideli ve tablalı kesme taş payeler ile sınırlandırılarak, ortadaki nişten oluşturulmuştur. Niş, bitkisel motiflerle süslenmiştir (Kültür Envanteri, 2013).
Sütlüm Çeşmesi I		Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Yunus Emre M.
		1910 yılında yapılan çeşmenin ön cephesi kuzeydoğuya bakmaktadır. Çeşme enine dikdörtgen şeklinde ve kesme taştan yapılmıştır. Yan kısımdaki taşlar dışa taşkın ve dizli olarak dizilmiştir. Üstte bu taşların hizasında tek sıra halinde yassı ve enine konan taşlar, dışa taşkın dizilerek cephe üst kısmındaki ince yatay saçağı meydana getirmektedir (URL-8, 2018).
Sütlüm Çeşmesi II		Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Yunus Emre M.
		Çeşmenin yapımında kesme taş kullanılmıştır. Üst kısmı çift profil saçaklı olarak yapılmıştır. Sivri kemer içinde, ikinci bir sınırla belirlenmiş, soğan kemer tipinde bir kemer daha bulunmaktadır. Dışta bulunan kemer kaburgası iç ve dış bükey şekillerden oluşmaktadır (URL-8, 2018).

Adı	Fotoğraf	Açıklama
Kara Katip Çeşmesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Taşpınar M.</p> <p>1786 yılında yapılan çeşme, yuvarlak kemeri, derin olmayan niş sahiptir. Cevizaltı Çeşmesi'nde olduğu gibi kilit taşı ve düz hatlı bir mimariye sahip olmasıyla 18. yy.'ın mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Çeşme caminin bitişiğine inşa edilmiş ve ön yüzü güney cephesine bakmaktadır. Üst örtüsü camide de kullanılmış olan kırma çatıdır. Ayrıca çeşmeye ait dikdörtgen biçimli bir kitabe bulunmaktadır (Karasu, 2006).</p>
Yeni Çeşmesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Olucak M.</p> <p>Kent merkezinde bulunan çeşmenin yapımında kesme taş malzeme kullanılmıştır. Çeşme halen kullanılmakta ve dikdörtgen bir depoya sahiptir. Depo kısmının kuzey cephesi madeni bir levha ile kapatılmıştır. Güney cephesinde ise çeşme kısmı yer almaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001).</p>
Hacı Aftal Çeşmesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Olucak M.</p> <p>20. yy.'da yapılan çeşme Osmanlı mimarisine sahiptir. Çeşme kuzey-güney doğrultulu, prizma gövdeli bir yapıdır. Gövde kısmı düz kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Köşelerin her iki yüzünde dişli çıkımlar bulunmaktadır. Çeşmenin batısında ve kuzeyinde iki adet küçük pencere bulunmaktadır. Dış görünüm olarak ise semerdan biçimine sahiptir (Kültür Envanteri, 2013).</p>
Ali Ağa Çeşmesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Akmescit M.</p> <p>Çeşmenin çatı saçakları ve çatının beden duvarına yaslanmasını sağlayan konsollarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Üst örtüsünde Marsilya kiremit kullanılmıştır. Çeşme, kesme taş malzemesi kullanılarak yapılmıştır. Kesme taşların aralarında tuğla örgüler bulunmaktadır. Çeşme nişinin iki yanında dikdörtgen formlu bloklar bulunmaktadır (Karasu, 2006).</p>
Ceviz Altı Çeşmesi		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:09.02.1979/A1522 Fakıpaşa M.</p> <p>Çeşmeye ait kitabaya göre, 1764 yılında Halime Kadın tarafından yaptırılmıştır. Dikey dikdörtgen bir forma sahip olan çeşmenin yapımında kesme taş kullanılmıştır. Kemerin kilit taşı, çeşmenin üzerindeki saçağı da bölerek yukarı doğru devam etmekte olup, cephede piramit şeklinde bir çıkıntı oluşturmaktadır. Çeşmenin yuvarlak kemerinde, dekoratif bir çerçeve içine alınmış kitabe levhası bulunmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001).</p>
Ali Vezir Çeşmesi		<p>Cumhuriyet D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Dairecep M.</p> <p>Çeşme, kemersiz ve mermerden yapılmıştır. Musluğun bulunduğu çeşme aynası dikdörtgen, yanları söveli, üst kısmı yatay şekle sahip kapı görünümündedir. İki yanında bulunan tek parça halindeki dikdörtgen blokların üzeri üçer olukludur. Üstte saçak altına isabet eden yerde talik hatla besleme ve 1345-1926 tarihi oyulmuştur. Çeşmenin saçağının üst kısmına iç ve dış bükey profili, ucu sivri bir başlık oturtulmuştur (URL-8, 2018).</p>
Baş Çeşme		<p>Osmanlı D. Tes.Tar:11.07.1980/A2314 Burmali M.</p> <p>Çeşme kitabesine göre 1495-1496 tarihlerine yapılmıştır. Yuvarlak kemer nişi içindeki ahşap hatlı, kemer üzerinde yer alan ahşap silme profili ve çatıdan gövdeye geçişteki içbükey silme haricinde yapıda hareketliliği sağlayacak bir unsur yoktur. Çeşmenin yapımında düzgün, kemer kısmında ise tuğla malzeme kullanılmıştır (Karasu, 2006).”</p>

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
		Osmanlı D.	Tes.Tar:	M.
Bel Mescit Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Sümer M.
		18. yy. sonları, 19. yy.'in başlarında yapılmıştır. Çeşme, tuğla ve düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kemer nişi, iki yandaki kemerin oturduğu ayaklar ve ayakların arasında kalan cephe duvarı düzgün kesme taştır. Çeşmenin tam ortasında bulunan baklava dilimli motif, çeşmeyi süsleme amaçlı yapılmıştır (Karasu, 2006).		
Boyacıoğlu Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Karaman M.
		Çeşme yapımında kesme taş örgü kullanılmıştır. Üst örtüsü kırma çatı olup, oluklu kiremit ile kaplanmıştır. Çeşmenin at nalına benzer kemeri bulunmaktadır. Kemer kaburgası düz bir bordür şeklindedir. Çeşme nişi ile kemer arasında, profili yatay bir korniş uzanmaktadır. Kemer aynasında bulunan dört satırdan oluşan yazıt kazınarak silinmiştir (Kültür Envanteri, 2013).		
Süt Dede Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:17.11.1978/A1404	Fakıpaşa M.
		Çeşmenin kitabesine göre Neslihan Kadın tarafından yaptırılmıştır. Çeşme, malzeme olarak düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yalnızca kemer örgüsü ve kemer kavsinin yanları ve çatıya kadar olan kısımda tuğla malzeme kullanılmıştır. Cephede yuvarlak kemer kavsi içinde dört satırlık kabartma kitabesi bulunmaktadır (Karasu, 2006).		
Burmali Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1980/A2314	Burmali M.
		Kenar kabartmaları ile çeşme cephesinin ortasında mermerden yapılmış bir ayna taşı bulunmaktadır. Üst ve iki yan kısımdaki bir dizi silmeyle sınırlanmış, ayna taşının ortasında bulunan kabartmalı gül bezek motifi bulunmaktadır. Çeşmenin depo kısmını temizlemek ve bakımının yapılabilmesi için dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001).		
Büyük Olucak Çeşmesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:09.02.1979/A1522	Olucak M.
		Çeşmeye ait kitabeye göre 1789-1790 yıllarında yapılmıştır. Yapımında kesme taş kullanılmıştır. Kemer nişi içinde dikdörtgen formlu bir kitabe bulunmaktadır. Çeşme yuvarlak silme kemere sahiptir. Kemer kısmının altında bulunan blok taşlar da süslemeler bulunmaktadır. Kemer ayaklarının üst kısmı, yatay profili ile hat şeklinde birleştirilmiştir (Karasu, 2006).		
Köle Hanı		Osmanlı D.	Tes.Tar:08.04.1977/A425	Burmali M.
		Yapı iki katlı ince uzun kesitli olarak yapılmıştır. Hanın birinci katı taş kaplama ve yığma, ikinci kat ise yer yer moloz taş ve kerpiç örgü duvarlı olarak yapılmıştır. Üst örtüsü kırma çatı olup, kiremit kaplıdır. Yapının kapısı doğuya açılmakta ve basık kemeri kesme taştandır Güney batı cephedeki odalar araları bölünerek dükkân olarak kullanılmış olup, yapıldığı dönemin özelliklerini kaybetmiştir (URL-8, 2018).		
Taş Han		Osmanlı D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Burmali M.
		Kent merkezinde bulunan han, 17. yy.'in ortalarında Kadı Abdullah Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yapı iki katlı olarak moloz taştan ve sıralı taşlar arasında tuğla döşenerek inşa edilmiştir. Hanın alt katına tahtani, üst katına fevkani olarak adlandırılmaktadır. Alt kattın 19 oda, üst katta ise 24 oda olmak üzere toplam 43 oda bulunmaktadır (Günay, 2012).		

Adı	Fotoğraf	Açıklama		
Utku (Zafer) Anıtı		Cumhuriyet D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Burmali M.
		Anıtı, Avusturya'lı heykeltıraş Krippel yapmıştır. 24 Mart 1936 t tarihinde o dönemin başbakanı İsmet İnönü tarafından açılışı yapılmıştır. Kurtuluş Savaşı anısına yapılan anıt, taş kaide üzerine galip gelen Türk askeri ve yenik düşen düşman askerini betimleyen bronz iki heykel bulunmaktadır. Kaidenin dört yanına savaşı betimleyen bronz kabartmalar yapılmıştır (Afyonkarahisar Valiliği, 2018).		
Bedesten Çarşısı		Osmanlı D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Burmali M.
		Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a 1550-1553 yılları arasında yaptırılmıştır. Cağaloğlu Rüstem Paşa bedesteni olarak anılmıştır. Bedesten 20. yy. başlarına kadar ayakta kalmış daha sonra 1914 yılında yıkılarak Hacı Bekir Tiryaki tarafından şimdiki bedesten inşa edilmiştir (Küpeli, 2001).		
Zafer (Utku Odası) Müzesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:11.07.1975/8505	Karaman M.
		Saitoğlu Mehmet Sait Efendi tarafından 1915-1920 yılları arasında iki katlı olarak yapılmıştır. Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin planlandığı ve taarruz emrinin verildiği yer olduğu için ayrı bir öneme sahiptir. Yapı genel hatları ile neo-klasik özellik taşımaktadır. Binanın zemin katında 10 oda, 1 toplantı salonu ve sahnesi, üst katta 9 oda ve sergi salonundan oluşmaktadır. Günümüzde yapı, müze olarak kullanılmaktadır (Afyonkarahisar Belediyesi, 2018).		
Mevlana Müzesi		Osmanlı D.	Tes.Tar:14.03.1981/A2765	Akmescit M.
		Mevlevihane 2008 yılında müze olarak hizmete girmiştir. Afyonkarahisar Mevlevihane'sinin bir bölümü olan derviş odalarının restorasyon ile oluşturulmuştur. Müzenin halvet odası, sofra, nevniyaz, kazancı dede, postnişin ve post makamı, sema odası, mesnevihan ve hattat gibi bölümleri bulunmaktadır (URL-11, 2018).		

Ek 2: Afyonkarahisar Kent Merkezi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan Lejandı.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ömer Alper ZOR
Doğum Yeri ve Tarihi : Çivril/Denizli 02.01.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (2011-2014)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (2014-2019)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimel Faaliyet/Yayımlar : Cengiz, C., Öztürk K., Zor. Ö. A., Kent Kimliği Ögesi Olarak Avlulu Konutların Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi: Bartın Örneği, *II. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi*, 11-12 Ekim 2018. Bildiriler Kitabı, Çanakkale, 246-255s.

İş Deneyimi

Stajlar : Bartın Üniversitesi (2008-2009)
Esenyurt Belediyesi (2012-2013)
Doğru Peyzaj (2014-2015)

Projeler ve Kurs Belgeleri : AUTOCAD Bartın Halk Eğitim Merkezi ve A.S.O (2011)

Çalıştığı Kurumlar : Yiğit Peyzaj ve Ormancılık (2015-2016)
Tulipa Bonatik Peyzaj (2016-2017)
Eksen Mimarlık (2017-2018)

İletişim

0536 741 90 42
E-Posta Adresi : omeralperzor@gmail.com
omer alperzor@hotmail.com

Tarih : 17/ 01/ 2019 (Tez sınav tarihi)